

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису

МИКОЛЮК ЮРІЙ МИРОНОВИЧ

УДК 159.923:004.8:378(043.3)

ДИСЕРТАЦІЯ

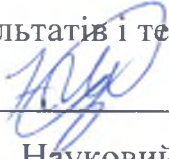
**ПСИХОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ КОНСТРУКТИВНОЇ ВЗАЄМОДІЇ
МАЙБУТНІХ ПРАЦІВНИКІВ СОЦІОНОМІЧНИХ ПРОФЕСІЙ ІЗ
ШТУЧНИМ ІНТЕЛЕКТОМ ЯК КВАЗІСУБ'ЄКТОМ**

Спеціальність 053 Психологія

Галузь знань 05 Соціальні та поведінкові науки

Подається на здобуття ступеня доктора філософії

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей,
результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

_____ Миколюк Ю.М.

Науковий керівник: Фурман Анатолій Васильович, доктор психологічних
наук, професор

Тернопіль – 2026

АНОТАЦІЯ

Миколюк Ю.М. Психологічні чинники конструктивної взаємодії майбутніх працівників соціономічних професій із штучним інтелектом як квазісуб'єктом. Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії у галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки», спеціальність 053 «Психологія», Західноукраїнський національний університет, Тернопіль, 2026.

У дисертації здійснено цілісне теоретико-емпіричне дослідження психологічних чинників конструктивної взаємодії майбутніх працівників соціономічних професій зі штучним інтелектом як квазісуб'єктом. Робота присвячена осмисленню трансформацій взаємодії користувача із ШІ в умовах цифрової реальності, де штучний інтелект постає не лише інструментом діяльності, а специфічним квазісуб'єктом, що інтегрується у когнітивно-афективні та регулятивні структури особистості.

Описано наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів, зокрема:

вперше:

- обґрунтовано та концептуалізовано феномен конструктивної взаємодії майбутніх працівників соціономічних професій із штучним інтелектом як квазісуб'єктом у межах циклічно-вчинкового психологічного підходу;
- розроблено структурно-функціональну модель конструктивної взаємодії, що відображає її циклічну організацію та поетапне розгортання у процесі професійного становлення особистості;
- збагачено категорійне поле новим терміном «Когнісінтія» для опису когнітивно-афективної єдності взаємодії людини зі штучним інтелектом;
- запропоновано інтегральний показник оцінки готовності особистості до взаємодії зі штучним інтелектом (індекс Когнісінтії), що поєднує параметри 16-факторного особистісного опитувальника Р. Кеттелла;

- створено авторську психодіагностичну методику «Психологічна ефективність конструктивної взаємодії здобувачів ЗВО із штучним інтелектом».

уточнено та обґрунтовано:

- зміст поняття «взаємодія людини зі штучним інтелектом» крізь призму квазісуб'єктного підходу як складного психосоціального процесу, що виходить за межі інструментального використання технологій і набуває ознак квазісуб'єктної взаємодії, у межах якої штучний інтелект постає як специфічний цифровий агент, що опосередковано задіюється у структуру когнітивної, емоційно-регулятивної, мотиваційної та рефлексивної активності особистості. Така взаємодія розгортається як цілісний процес смислоутворення, адаптації та регуляції поведінки, у якому зазначені психологічні компоненти не існують автономно, а утворюють взаємопов'язану систему детермінант конструктивності взаємодії, забезпечуючи її динамічний характер, рівень усвідомленості та ступінь особистісної присутності користувача.

подальшого розвитку набули:

- психодіагностичні засоби вивчення психологічних чинників конструктивної взаємодії майбутніх працівників соціономічних професій із штучним інтелектом як квазісуб'єктом, що підтвердили свою емпіричну доцільність, надійність та валідність;

- уявлення про психологічні механізми взаємодії людини з цифровими агентами, зокрема механізми довіри на різних періодах/етапах взаємодії (ознайомчий, адаптаційний, функціональний, рефлексивний та інтеграційний).

Теоретичне значення дослідження полягає в тому, що запропонована психологічна концепція конструктивної взаємодії майбутніх працівників соціономічних професій із штучним інтелектом як квазісуб'єктом уможливорює нове теоретичне осмислення процесів цифрової взаємодії як складного психосоціального феномену, що інтегрує когнітивні, емоційно-регулятивні, мотиваційні та рефлексивні компоненти у єдину систему особистісної активності. У межах цієї концепції обґрунтовано структурно-функціональну модель поетапного розгортання взаємодії людини зі штучним інтелектом, а також концепт

Когнісінтія як інтегративну категорію, що відображає якісно новий рівень умістовлення когнітивно-афективної єдності цій у взаємодії з цифровими агентами, що функціонують як квазісуб'єкти. Це розширює теоретичні уявлення про трансформацію суб'єктності в умовах цифровізації та поглиблює психологічне розуміння механізмів особистісної адаптації користувача до комунікації зі штучним інтелектом.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що узагальнені теоретико-емпіричні дані можуть бути використані у системі професійної підготовки майбутніх працівників соціономічних професій у закладах вищої освіти. Запропонована психодіагностична методика та практичні рекомендації уможливають порівневу діагностику рівня психологічної ефективності взаємодії користувачів зі штучним інтелектом, забезпечують формування в нього критичного мислення, рефлексивності, етичної відповідальності і зреалізування конструктивних стратегій використання цифрових технологій у професійній діяльності, а також можуть бути впроваджені у практику психологічних служб ЗВО з метою розвитку особистісної готовності до продуктивної взаємодії зі штучним інтелектом як квазісуб'єктом.

У межах дослідження проаналізовано сучасні філософсько-психологічні підходи до проблеми взаємодії людини і технічних систем, розкрито концептуальні засади суб'єктності та квазісуб'єктності, уточнено зміст базових категорій «квазісуб'єкт», «взаємодія», «діяльність», «штучний інтелект», «психологічні чинники», «ефективність взаємодії». Обґрунтовано, що в умовах цифрової трансформації професійної діяльності змінюється не тільки характер комунікації, а й структура суб'єктного досвіду особистості.

У роботі запропоновано мислесхему структурно-функціональної моделі вчинкової взаємодії майбутніх працівників соціономічних професій зі штучним інтелектом, яка відображає її як поетапний, циклічно організований процес, що охоплює ситуаційний, мотиваційний, дійовий та післядійовий цикли учинення. Встановлено, що ефективність конструктивної взаємодії визначається не лише

технічною грамотністю користувача, а й рівнем розвитку його рефлексії, саморегуляції, критичного мислення та ціннісно-сислової зрілості.

Емпіричне дослідження було реалізовано на основі поєднання трьох психодіагностичних підходів й охопило різні вибірки респондентів залежно від завдань кожної методики. Зокрема, авторський опитувальник «Психологія конструктивної взаємодії користувачів зі штучним інтелектом» застосовано для обстеження 119 здобувачів вищої освіти соціономічних спеціальностей Західноукраїнського національного університету; тест-опитувальник особистісної адаптованості А. В. Фурмана для розпізнавання індивідуально-психологічних особливостей розширеної вибірки 577 респондентів, що охоплювала представників як соціально-гуманітарного, так і технічного профілів підготовки; 16-факторний особистісний опитувальник Р. Кеттелла для вивчення психодуховного світу 372 здобувачів соціономічних спеціальностей із трьох ЗВО (Західноукраїнський національний університет, Одеський національний університет імені І.І. Мечникова, Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка). Така багаторівнева організація вибірки уможливила комплексний аналіз як специфічних у змістовленні взаємодії юні зі штучним інтелектом у межах соціономічних професій, так і ширшого контексту особистісної адаптованості та її варіативності залежно від освітнього докільця, що підвищує обґрунтованість і надійність отриманих результатів, які впливають на готовність здобувачів 1-4 курсів ЗВО до конструктивної взаємодії із ШІ.

Доведено, що конструктивна взаємодія майбутніх працівників соціономічних професій зі штучним інтелектом як квазісуб'єктом має багаторівневе психологічне спричинення, у якому провідну роль відіграє адаптованість користувача до технологічного середовища. Показано, що інтегральний індекс Когнісинтії відображає системну готовність особистості до ефективної взаємодії зі штучним інтелектом, а його динаміка засвідчує вікові та навчально-адаптаційні особливості активізації та формування відповідних психологічних механізмів. Узагальнення емпіричних даних дозволило типологізувати респондентів за рівнями сформованості конструктивної взаємодії та окреслити психологічні профілі, що

відображають як ресурсні, так і проблемні аспекти взаємодії особистості зі штучним інтелектом як квазісуб'єктом.

Узагальнені результати кваліфікаційного дослідження можуть використовуватись у процесі підготовки майбутніх працівників соціономічних професій у закладах вищої освіти, зокрема для формування в них психологічної готовності до конструктивної взаємодії зі штучним інтелектом як квазісуб'єктом, розвитку критичного мислення, рефлексивності, когнітивної гнучкості та етично відповідального ставлення до експлуатації цифрових технологій.

Ключові слова: суб'єкт (квазісуб'єкт, суб'єктна позиція), взаємодія (конструктивна, розвивальна, соціальна), ефективність взаємодії, розвиток (особистісний, психокультурний), чинники (психологічні), штучний інтелект (етика ШІ), освітня діяльність (освітній процес), методи (методологічна модель), людина (особистість), здобувачі вищої освіти (студенти-психологи), майбутній фахівець соціономічного профілю, особливості (психологічні), цифровізація (цифрова трансформація), психічне здоров'я, заклад вищої освіти (ЗВО).

SUMMARY

Mykolyuk Y.M. Psychological Factors of Constructive Interaction Between Future Professionals in Socioeconomic Occupations and Artificial Intelligence as a Quasi-Subject. A qualifying research paper in manuscript form.

Thesis for the degree of Doctor of Philosophy in the field of knowledge 05 «Social and Behavioural Sciences», specialty 053 «Psychology», West Ukrainian National University, Ternopil, 2026.

The dissertation presents a comprehensive theoretical and empirical study of the psychological factors underlying constructive interaction between future practitioners of socio-economic professions and artificial intelligence as a quasi-subject. The work is devoted to understanding the transformations in user interaction with AI in digital reality, where artificial intelligence emerges not merely as a tool for activity, but as a specific

quasi-subject that integrates into the cognitive-affective and regulatory structures of the personality.

The scientific novelty, theoretical and practical significance of the results are described, in particular:

for the first time:

- the phenomenon of constructive interaction between future practitioners of socio-economic professions and artificial intelligence as a quasi-subject has been substantiated and conceptualised within the framework of the cyclical-behavioural psychological approach;

- a structural-functional model of constructive interaction has been developed, reflecting its cyclical organisation and phased unfolding in the process of professional development;

- a categorical field has been enriched with the new term «Cognisynthia» to describe the cognitive-affective unity of human interaction with artificial intelligence;

- an integrated indicator for assessing an individual's readiness to interact with artificial intelligence (the Cognisynthia index) has been proposed, combining parameters from R. Kettell's 16-factor personality questionnaire;

- an original psychodiagnostic methodology, «Psychological effectiveness of constructive interaction between higher education students and artificial intelligence», has been developed.

clarified and substantiated:

- the concept of human interaction with artificial intelligence» viewed through the lens of the quasi-subjective approach as a complex psychosocial process that goes beyond the instrumental use of technology and takes on the characteristics of quasi-subjective interaction, within which artificial intelligence emerges as a specific digital agent that is indirectly involved in the structure of an individual's cognitive, emotional-regulatory, motivational and reflective activity. Such interaction unfolds as a holistic process of meaning-making, adaptation and behavioural regulation, in which the aforementioned psychological components do not exist autonomously, but form an interconnected system

of determinants of the constructiveness of interaction, ensuring its dynamic nature, level of awareness and degree of the user's personal presence.

further developed:

- psychodiagnostic tools for studying the psychological factors of constructive interaction between future employees in socio-economic professions and artificial intelligence as a quasi-subject, which have confirmed their empirical feasibility, reliability and validity;

- an understanding of the psychological mechanisms of human interaction with digital agents, in particular the mechanisms of trust at various periods/stages of interaction (familiarisation, adaptation, functional, reflective and integration).

The theoretical significance of this study lies in the fact that the proposed psychological concept of constructive interaction between future practitioners of socio-economic professions and artificial intelligence as a quasi-subject enables a new theoretical understanding of digital interaction processes as a complex psychosocial phenomenon that integrates cognitive, emotional-regulatory, motivational and reflective components into a unified system of personal activity. Within the framework of this concept, a structural-functional model of the phased development of human interaction with artificial intelligence is substantiated, as well as the concept of Cognisynthia as an integrative category reflecting a qualitatively new level of the content-rich - affective unity in this interaction with digital agents functioning as quasi-subjects. This broadens theoretical understandings of the transformation of subjectivity in the context of digitalisation and deepens the psychological understanding of the mechanisms of a user's personal adaptation to communication with artificial intelligence.

The practical significance of the findings lies in the fact that the generalised theoretical and empirical data can be utilised in the professional training of future practitioners in socio-economic professions within higher education institutions. The proposed psychodiagnostic methodology and practical recommendations enable a comparative assessment of the level of psychological effectiveness of users' interaction with artificial intelligence, facilitate the development of critical thinking, reflexivity, ethical responsibility and the implementation of constructive strategies for using digital

technologies in professional activities, and can also be implemented in the practice of higher education institutions' psychological services with the aim of developing personal readiness for productive interaction with artificial intelligence as a quasi-subject.

This study analyses contemporary philosophical and psychological approaches to the problem of human-technical system interaction, explores the conceptual foundations of subjectivity and quasi-subjectivity, and clarifies the meaning of the basic categories of «quasi-subject», «interaction», «activity», «artificial intelligence», «psychological factors» and «interaction effectiveness». It is argued that, in the context of the digital transformation of professional activity, not only the nature of communication is changing, but also the structure of an individual's subjective experience.

The paper proposes a conceptual framework for a structural-functional model of behavioural interaction between future practitioners of socio-economic professions and artificial intelligence, which depicts it as a phased, cyclically organised process encompassing the situational, motivational, action and post-action cycles of behaviour. It has been established that the effectiveness of constructive interaction is determined not only by the user's technical literacy, but also by the level of development of their reflection, self-regulation, critical thinking and value-semantic maturity.

The empirical study was conducted using a combination of three psychodiagnostic approaches and involved different samples of respondents depending on the objectives of each methodology. In particular, the author's questionnaire «Psychology of Constructive Interaction between Users and Artificial Intelligence» was used to survey 119 higher education students specialising in socio-economic disciplines at the West Ukrainian National University; A. V. Furman's test-questionnaire on personal adaptability was used to identify the individual psychological characteristics of an expanded sample of 577 respondents, comprising representatives of both social sciences and humanities as well as technical fields of study; R. Kettell's 16-factor personality questionnaire for studying the psychospiritual world of 372 students of socio-economic disciplines from three higher education institutions (West Ukrainian National University, I.I. Mechnikov Odessa National University, V.G. Korolenko Poltava National Pedagogical University). This multi-level sampling design enabled a comprehensive analysis of both the specific

content of young people's interactions with artificial intelligence within the context of socio-economic professions, and the broader context of personal adaptability and its variability depending on the educational environment, which enhances the validity and reliability of the results obtained, which influence the readiness of first- to fourth-year higher education students for constructive interaction with AI.

It has been demonstrated that constructive interaction between future practitioners of socio-economic professions and artificial intelligence as a quasi-entity has a multi-level psychological basis, in which the user's adaptability to the technological environment plays a leading role. It has been shown that the Cognisynthia integral index reflects an individual's systemic readiness for effective interaction with artificial intelligence, and its dynamics demonstrate age-related and educational-adaptive features of the activation and formation of the corresponding psychological mechanisms. The generalisation of empirical data has made it possible to classify respondents according to levels of developed constructive interaction and to outline psychological profiles that reflect both the resourceful and problematic aspects of an individual's interaction with artificial intelligence as a quasi-subject.

The findings of this exploratory study can be utilised in the training of future professionals in socio-economic fields within higher education institutions, in particular to foster their psychological readiness for constructive interaction with artificial intelligence as a quasi-entity, to develop critical thinking, reflectiveness, cognitive flexibility and an ethically responsible attitude towards the use of digital technologies.

Keywords: subject (quasi-subject, subject position), interaction (constructive, developmental, social), interaction effectiveness, development (personal, psychocultural), factors (psychological), artificial intelligence (AI ethics), educational activity (educational process), methodological model (methods), human being (personality), higher education students (psychology students), future specialists in socioeconomic professions, characteristics (psychological), digitalization (digital transformation), mental health, higher education institution (HEI).

Список публікацій здобувача за темою дисертації

Статті у фахових наукових виданнях:

1. Миколюк С., Миколюк Ю. Від алгоритмів до поведінки: психологічні аспекти моделювання штучного інтелекту. *Проблеми гуманітарних наук. Психологія*. 2024. №53. С. 60-65. (0,7 д.а./авт.0,35 д.а. авторський внесок: здійснено психологічний аналіз особливостей моделювання штучного інтелекту). DOI: 10.32782/2312-8437.53.2024-1.9.
2. Фурман А.В., Миколюк Ю.М. Психологічне розвінчання міфів про всесильність штучного інтелекту. *Психологія і суспільство*. 2025. № 2. (92). С. 11-21. (1,1 д.а./авт.0,55 д.а. авторський внесок: здійснено психологічний аналіз поширених міфів щодо всесильності штучного інтелекту). DOI: 10.35774/pis2025.02.011.
3. Миколюк Ю. М. Квазісуб'єктність у цифровому просторі: психологічні механізми та виклики. *Габітус*. 2025. №76. С. 379-389. (0,9 д.а.). DOI: 10.32782/hbts.76.64.
4. Миколюк Ю. М. Материнський інстинкт як модель квазісуб'єктної взаємодії штучного інтелекту та людини. *Наукові перспективи*. 2025. №12. (66). С. 2469-2479. (0,9 д.а.). DOI: 10.52058/2708-7530-2025-12(66)-2469-2479.
5. Миколюк Ю. М. Філософсько-психологічні горизонти інтерпретації феномену взаємодії. *Наукові інновації та передові технології*. 2025. №11. (51). С. 1691-1707. (1,0 д.а.). DOI: 10.52058/2786-5274-2025-11(51)-1691-1707.
6. Миколюк Ю. М. Психологічні виклики взаємодії людини з квазісуб'єктними системами ШІ. *Перспективи та інновації науки*. 2025. №12. (58). С. 3924-3932. (0,85 д.а.). DOI: 10.52058/2786-4952-2025-12(58)-3924-3932.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

7. Миколюк Ю. Стратегія розвитку штучного інтелекту в Україні. *Особистість і суспільство: психосоціальні вимоги ковітальної взаємодії*: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., м. Тернопіль, 28-29 квітня 2023 р. Тернопіль:

ЗУНУ., 2023. С.117-118. (0,13 д.а.). URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/handle/316497/48144>.

8. Миколюк Ю. Психологічний вплив інтегрування штучного інтелекту в промисловості та освіті. *Актуальні тенденції розвитку освіти, науки та технологій* : матеріали VI міжнар.наук.-практ. конф., м. Бахмут - м. Харків, 18 травня 2023 р. Харків: ННППІ УПА., 2023. С.83-85. (0,15 д.а.). URL: https://drive.google.com/file/d/1Q7xJLU9g2G2RTv05e2N2aZHU9Az-Ci_y/view?usp=sharing.

9. Миколюк Ю. Психологічні наслідки взаємодії людей зі штучним інтелектом: аналіз ризиків та можливих шляхів зменшення впливу на психіку людей. *Перший крок у науку: Конотопські наукові студії – 2023* : матеріали II Всеукр. наук.-практ. конф., м. Конотоп, 20 травня 2023 р. Конотоп: КФК СумДУ, 2023. С.194-196. (0,14 д.а.). URL: <https://drive.google.com/drive/folders/1HMkjG6VjbiYMZKIlmJ614KBz7WXMmX3B>.

10. Миколюк Ю. Психологічні наслідки взаємодії людини зі штучним інтелектом в умовах воєнного стану. *Актуальність та особливості наукових досліджень в умовах воєнного стану*: матеріали III міжнар.наук.-практ. конф., м. Київ, 23 травня 2023 р. Київ: ДНДІ МВС України, 2023. С.392-393. (0,12д.а.). DOI: 10.36486/23-05-2023.

11. Миколюк Ю. Самоорганізація штучного інтелекту як психосоціальний ресурс: філософсько-методологічний аналіз. *Психосоціальні ресурси особистісного та соціального розвитку в епоху глобалізації*: матеріали II міжнар. наук.-практ. конф., м. Тернопіль. 3-4 листопада 2023р. Тернопіль: ЗУНУ, 2023. С.48-50. (0,13 д.а.). URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/handle/316497/49184>.

12. Миколюк Ю. Автоматизовані системи психологічної діагностики та рекомендацій на основі штучного інтелекту: методологічні виклики та етичні питання. *Методологія сучасних наукових досліджень*: матеріали Ювілейної XX міжнар. наук.-практ. конф., м.Харків.22-23 лютого 2024р. Харків, 2024. С.461-464. (0,16 д.а.). URL: <https://dspace.hnpu.edu.ua/handle/123456789/15248>.

13. Mykoliuk S., Mykoliuk Yu. Artificial intelligence as a teacher: a psychological aspect. *Штучний інтелект у науці та освіті*: матеріали міжнар. наук. конф., м. Київ, 1-2 березня 2024 р. Київ: УкрІНТЕІ, 2024. С. 190-194. (0,16 д.а./авт.0,08 д.а. авторський внесок: розкрито психологічні аспекти сприйняття штучного інтелекту як суб'єкта освітньої взаємодії). URL: <http://dspace.pdpu.edu.ua/handle/123456789/19302>.

14. Миколюк Ю. Гуманізація інтелекту: психологічні аспекти використання штучного інтелекту в освіті. *Розвиток громадянської компетентності педагогів в умовах реформування системи освіти*: матеріали Першої Всеукр. наук.-практ конф. м. Дніпро, 10 квітня 2024 р. Дніпро: ДАНО, 2024. С. 9-13. (0,16 д.а./авт.0,08 д.а. авторський внесок: обґрунтовано психологічну необхідність гуманізації використання штучного інтелекту в освітньому довіллі). URL: https://drive.google.com/file/d/1YonjQ0_MZaORWRqfyxn8Ja1IDaCL49zR/view.

15. Миколюк Ю. Вплив алгоритмів штучного інтелекту на формування базових складових особистості. *Особистість і суспільство: психосоціальні вимірювальності взаємодії*: матеріали Всеукр.наук.-практ. конф. молод. вчених, м. Тернопіль, 30 квітня 2024 р. Тернопіль: ЗУНУ, 2024. С. 153-155. (0,14 д.а.). URL: <http://psr.wunu.edu.ua/wp-content/uploads/2024/05/Zbirnik-molodikh-vchenikh-30.04.2024.pdf>.

16. Миколюк Ю. Психодуховні ресурси штучного інтелекту як самоорганізовувальної системи. *Психосоціальні ресурси особистісного та соціального розвитку в епоху глобалізації*: матеріали II міжнар. наук.-практ. конф., м. Тернопіль. 1 листопада 2024р. Тернопіль: ЗУНУ, 2024. С.134-138. (0,16 д.а.). URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/handle/316497/53715>.

17. Миколюк Ю. Психологія та штучний інтелект: шлях до безпечних і гуманних технологій. *Особистість і суспільство: психосоціальні вимірювальності взаємодії*: матеріали Всеукр.наук.-практ. конф. молод. вчених, м. Тернопіль, 30 квітня 2025 р. Тернопіль: ЗУНУ, 2025. С. 318-321. (0,14 д.а.). URL: <https://dspace.wunu.edu.ua/handle/316497/54569>.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	16
РОЗДІЛ 1. ФІЛОСОФСЬКО-ПСИХОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ВЗАЄМОДІЇ ЛЮДИНИ І ТЕХНІКИ.....	25
1.1. Наукові підходи до розгляду проблеми взаємодії людини і програмних продуктів	25
1.2. Концептуальний аналіз сутнісного змісту основних понять та форм взаємодії психосоціальної активності людини та програмного продукту	34
1.3. Психологічне обґрунтування квазісуб'єктності людської взаємодії.....	47
Висновки до розділу 1	63
РОЗДІЛ 2. ПСИХОЛОГІЧНА ТЕХНОЛОГІЯ КОНСТРУКТИВНОЇ ВЗАЄМОДІЇ МАЙБУТНІХ ПРАЦІВНИКІВ СОЦІОНОМІЧНИХ ПРОФЕСІЙ ЗІ ШТУЧНИМ ІНТЕЛЕКТОМ	65
2.1. Структурно-функціональна модель конструктивної взаємодії осіб юнацького віку із штучним інтелектом як квазісуб'єктом.....	65
2.2. Аргументування введення нового терміна «Когнісинтія» як основи психологічного аналізу взаємодії майбутніх працівників соціономічних професій із штучним інтелектом	91
2.3. Обґрунтування авторської діагностичної методики «Психологічна ефективність конструктивної взаємодії здобувачів ЗВО із штучним інтелектом як квазісуб'єктом.....	104
Висновки до розділу 2	118
РОЗДІЛ 3. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ КОНСТРУКТИВНОЇ ОСОБИСТІСНОЇ ВЗАЄМОДІЇ ЗДОБУВАЧА ІЗ ШІ ЯК КВАЗІСУБ'ЄКТОМ.....	120
3.1. Методологія і методи психологічного дослідження чинників конструктивної взаємодії майбутніх працівників соціономічних професій із штучним інтелектом як квазісуб'єктом	120
3.2. Психологічний аналіз отриманих результатів вивчення психологічних чинників конструктивної взаємодії здобувачів соціономічних професій із штучним інтелектом як квазісуб'єктом	141

3.3. Практичні рекомендації здобувачам соціономічних професій щодо ефективної їхньої роботи із ШІ як квазісуб'єктом	183
Висновки до розділу 3	210
ВИСНОВКИ.....	214
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	222
ДОДАТКИ.....	242

ВСТУП

Актуальність теми. В контексті стрімкого розвитку цифрових технологій та зростання впливу штучного інтелекту (ШІ) на всі сфери соціономічної взаємодії, зокрема й у соціономічній роботі, постає нагальна потреба психологічного осмислення взаємин між людиною і таким несправжнім агентом, що виконує квазісуб'єктні функції. Професійна діяльність майбутніх соціономічних працівників дедалі частіше передбачає співпрацю з інтелектуальними системами, здатними до адаптації, автономного прийняття рішень і симуляції емпатії, що зумовлює появу нових психологічних викликів.

Науково-історична своєчасність даного дослідження визначається потребою у виробленні конструктивних моделей взаємодії людини із ШІ у таких критично чутливих галузях, як соціальна підтримка, психосоціальна допомога та кризове втручання. Соціокультурна значущість теми посилюється необхідністю формування в майбутніх фахівців готовності до емоційно зрілої, етично вмотивованої та технологічно грамотної взаємодії з неklasичними агентами соціальної взаємодії, які не мають повноцінної суб'єктності, але активно впливають на психосоціальний простір і клієнта і фахівця.

Із зростанням ролі ШІ у соціальній сфері наукова психологія стикається з методологічною суперечністю: традиційні уявлення про взаємодію суб'єктів не дають змоги повноцінно описати комунікацію з техногенними агентами, які проявляють ознаки квазісуб'єктності. Водночас нові підходи до розуміння цієї взаємодії ще не сформували цілісної теоретичної парадигми. Особливої гостроти набуває питання розробки психологічних умов, за яких така взаємодія стає конструктивною й не викликає дезорієнтації чи професійного вигорання в майбутніх працівників соціономічних професій.

У науковій літературі активно досліджуються аспекти взаємодії людини з цифровими агентами, передусім у контексті когнітивної психології, психотехнологій і цифрової етики. Водночас більшість робіт зосереджена або на технічних можливостях ШІ, або на загальних емоційних реакціях користувача, без

урахування професійної специфіки соціономічної роботи. Недостатньо опрацьованими залишаються питання психологічної готовності фахівців вказаного профілю до взаємодії із квазісуб'єктом, а також механізми формування конструктивних моделей цієї взаємодії у реаліях організованого освітнього процесу.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано згідно із тематичним планом науково-дослідної роботи кафедри психології та соціальної роботи Західноукраїнського національного університету: «Теоретичні аспекти та методологічні засади психологічного пізнання управлінської діяльності» (номер державної реєстрації 0125U003745), «Психосоціальне деталювання суспільних та особистісних подій як технологія мислевчиння» (державний реєстраційний номер 0123U104568; розділ «Емпірична верифікація дієвості процедур покомпонентного деталювання суспільних та особистісних подій») (2024-2028 роки).

Тему кваліфікаційної роботи затверджено (уточнено) на засіданні вченої ради Західноукраїнського національного університету 29.10.2025 року, протокол № 3.

Метою дослідження є обґрунтування теоретичної моделі психологічних умов конструктивної взаємодії майбутніх працівників соціономічних професій із штучним інтелектом як квазісуб'єктом. Передбачається формування цілісного уявлення про внутрішні та зовнішні чинники, що забезпечують ефективність і психоемоційну безпечність такої взаємодії. Модель слугує засадою для психолого-соціального супроводу професійної підготовки фахівців даної сфери.

Завданнями дослідницького пошуку є:

- 1) здійснити концептуальний аналіз поняттєво-категорійного поля та основних теорій і наукових підходів до дослідження філософсько-психологічної проблеми взаємодії людини і техніки;
- 2) створити структурно-функціональну модель конструктивної взаємодії осіб юнацького віку із ШІ як квазісуб'єктом;

3) обґрунтувати необхідність основних поняттєвих засад психологічного аналізу дослідниками взаємодії людини із ШІ;

4) розробити та апробувати методику «Психологічна ефективність конструктивної взаємодії майбутніх працівників соціономічних професій із штучним інтелектом як квазісуб'єктом»;

5) аргументувати та реалізувати психодіагностичну програму емпіричного дослідження психологічних умов конструктивної взаємодії майбутніх працівників соціономічних професій із штучним інтелектом як квазісуб'єктом.

Об'єктом вивчення є процес професійної взаємодії майбутніх працівників соціономічних професій із технологічними агентами, що функціонують на основі штучного інтелекту. Цей процес охоплює як навчально-професійний, так і міжособистісний виміри, у яких ШІ набуває квазісуб'єктного статусу. Він формує нову психологічну реальність, у межах якої розгортаються унікальні форми взаємодії, що потребують спеціального дослідження.

Предметом дослідження є штучний інтелект як квазісуб'єкт у контексті професійної взаємодії з ним майбутніх працівників соціономічних професій. Аналізу підлягають психологічні аспекти сприйняття, інтерпретації та емоційно-когнітивного реагування на дії інтелектуального агента, який демонструє ознаки суб'єктоподібності. Особливу увагу приділено тому, як присвоєння ШІ квазісуб'єктного статусу впливає на динаміку професійного становлення, рольову поведінку й формування взаємодійних стратегій здобувачів соціономічної сфери.

Ключова ідея дослідження полягає у розгляді ШІ як квазісуб'єкта, що вимагає переосмислення традиційних психологічних моделей суб'єкт-суб'єктної взаємодії. Авторська концепція базується на інтеграції теорій міжособистісної комунікації, кіберпсихології та психолінгвістики, що дозволяє глибше зрозуміти механізми формування конструктивних взаємин людини із техногенними агентами. Такий підхід сприяє формуванню нового наукового дискурсу, що враховує специфіку цифрової епохи та технологічних трансформацій соціономічної роботи.

Гіпотеза дослідження полягає в тому, що створення та впровадження спеціалізованих психологічних умов сприяє формуванню у майбутніх працівників соціономічних професій конструктивної взаємодії із ШІ як квазісуб'єктом. Припускається, що цілісна модель, яка враховує когнітивні, емоційні, мотиваційні і рефлексивні компоненти, знижує ризики професійної дезадаптації та підвищує ефективність комунікативних стратегій у роботі ділової особи з цифровими агентами. Емпірична перевірка цієї гіпотези дозволить змістовно збагатити психологічну теорію міжособистісної взаємодії в умовах цифровізації.

Теоретична основа дослідження спирається на інтеграцію когнітивно-поведінкових теорій, концепції суб'єктності у психології, а також на сучасні підходи кіберпсихології і теорії міжособистісної комунікації. Особливе значення мають дослідження, що висвітлюють феномен квазісуб'єктності ШІ, а також теоретичні моделі адаптації особистості до нових технологічних контекстів. Це забезпечує цілісне і багатогранне розуміння психологічних процесів, що перебувають у засновках взаємодії працівника соціономічних професій з цифровим агентом.

Методологічна оптика дослідження базується на таких підходах: раціогуманістичний (Г. О. Балла [2]); системодіяльнісний (Г. П. Щедровицький [152], А. В. Фурман [20, с.10]); суб'єктно-вчинковий (В. О. Татенко [113]); циклічно-вчинковий (А. В. Фурман [129], О. Є. Фурман [121] та ін.), що поєднують категорійний аналіз психологічних феноменів суб'єктності та квазісуб'єктності із принципами діяльнісного і вчинкового підходів (В. А. Роменець та ін. [103]). Використання методологічних інструментів кіберпсихології дозволяє враховувати специфіку цифрових комунікацій та адаптивних процесів у взаємодії людини із ШІ. Такий комплексний підхід забезпечує глибоке та інтегративне осмислення об'єкта й предмета психологічного дослідження в сучасних умовах цивілізаційних технологічних трансформацій.

Методи психологічного дослідження. Для досягнення мети чинного пошукування застосовуватимуться теоретичні методи, зокрема аналіз, синтез, абстрагування та моделювання, що дали змогу сформулювати концептуальні засади

психологічних умов суб'єктно-квазісуб'єктної взаємодії. Комплексні методи охоплюватимуть системний аналіз та порівняння, а емпіричні – спостереження, експеримент, анкетування і методи математичної статистики, що забезпечать кількісну обробку даних. Такий набір методів дозволить комплексно вивчити психологічні особливості квазісуб'єктної взаємодії в професійному довіллі майбутніх фахівців соціономічного профілю.

Організація дослідження. Дослідження проведено у три етапи: на першому здійснено теоретичний аналіз наукової літератури та концептуальне моделювання психологічних умов взаємодії майбутніх працівників соціономічних професій із ШІ. Другий етап передбачав емпіричне дослідження, включаючи анкетування і психодіагностичні обстеження з майбутніми працівниками соціономічних професій. На третьому етапі проведено інтеграцію отриманих результатів та апробацію розробленої моделі конструктивної взаємодії майбутніх працівників соціономічних професій із штучним інтелектом як квазісуб'єктом в освітньому процесі сучасного ЗВО.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що:

вперше:

- обґрунтовано та концептуалізовано феномен конструктивної взаємодії майбутніх працівників соціономічних професій із штучним інтелектом як квазісуб'єктом у межах циклічно-вчинкового психологічного підходу;
- розроблено структурно-функціональну модель конструктивної взаємодії, що відображає її циклічну організацію та поетапне розгортання у процесі професійного становлення особистості;
- збагачено категорійне поле новим терміном «Когнісинтія» для опису когнітивно-афективної єдності взаємодії людини зі штучним інтелектом;
- запропоновано інтегральний показник оцінки готовності особистості до взаємодії зі штучним інтелектом (індекс Когнісинтії), що поєднує параметри 16-факторного особистісного опитувальника Р. Кеттелла;
- створено авторську психодіагностичну методику «Психологічна ефективність конструктивної взаємодії здобувачів ЗВО із штучним інтелектом».

уточнено та обґрунтовано:

- зміст поняття «взаємодія людини зі штучним інтелектом» крізь призму квазісуб'єктного підходу як складного психосоціального процесу, що виходить за межі інструментального використання технологій і набуває ознак квазісуб'єктної взаємодії, у межах якої штучний інтелект постає як специфічний цифровий агент, що опосередковано задіюється у структуру когнітивної, емоційно-регулятивної, мотиваційної та рефлексивної активності особистості. Така взаємодія розгортається як цілісний процес смислоутворення, адаптації та регуляції поведінки, у якому зазначені психологічні компоненти не існують автономно, а утворюють взаємопов'язану систему детермінант конструктивності взаємодії, забезпечуючи її динамічний характер, рівень усвідомленості та ступінь особистісної присутності користувача.

подальшого обґрунтування набули:

- психодіагностичні засоби вивчення психологічних чинників конструктивної взаємодії майбутніх працівників соціономічних професій із штучним інтелектом як квазісуб'єктом, що підтвердили свою емпіричну доцільність, надійність та валідність;

- уявлення про психологічні механізми взаємодії людини з цифровими агентами, зокрема механізми довіри на різних періодах/етапах взаємодії (ознайомчий, адаптаційний, функціональний, рефлексивний та інтеграційний).

Теоретичне значення дослідження полягає в тому, що запропонована психологічна концепція конструктивної взаємодії майбутніх працівників соціономічних професій із штучним інтелектом як квазісуб'єктом уможливорює нове теоретичне осмислення процесів цифрової взаємодії як складного психосоціального феномену, що інтегрує когнітивні, емоційно-регулятивні, мотиваційні та рефлексивні компоненти у єдину систему особистісної активності. У межах цієї концепції обґрунтовано структурно-функціональну модель поетапного розгортання взаємодії людини зі штучним інтелектом, а також концепт Когнісинтія як інтегративну категорію, що відображає якісно новий рівень у змістовлення когнітивно-афективної єдності цій у взаємодії з цифровими

агентами, що функціонують як квазісуб'єкти. Це розширює теоретичні уявлення про трансформацію суб'єктності в умовах цифровізації та поглиблює психологічне розуміння механізмів особистісної адаптації користувача до комунікації зі штучним інтелектом.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що узагальнені теоретико-емпіричні дані можуть бути використані у системі професійної підготовки майбутніх працівників соціономічних професій у закладах вищої освіти. Запропонована психодіагностична методика та практичні рекомендації уможливають порівнявну діагностику рівня психологічної ефективності взаємодії користувачів зі штучним інтелектом, забезпечують формування в нього критичного мислення, рефлексивності, етичної відповідальності і зреалізування конструктивних стратегій використання цифрових технологій у професійній діяльності, а також можуть бути впроваджені у практику психологічних служб ЗВО з метою розвитку особистісної готовності до продуктивної взаємодії зі штучним інтелектом як квазісуб'єктом.

Змістове наповнення і результати дослідження впроваджено у викладання навчальних дисциплін «Психологія особистості», «Аксіопсихологія», «Вікова психологія», «Диференційна психологія», «Психологічна служба в закладах освіти», «Теорія та історія психології» і «Психодіагностика» у Західноукраїнському національному університеті (довідка від 18.05.2026 року №126-25/1222).

Результати дослідження також упроваджено у таких закладах вищої освіти та наукових установах: Український науково-методичний центр практичної психології і соціальної роботи НАПН України (довідка від 19.05.2026 року № 26), Національний університет «Одеська політехніка» (довідка від 20.05.2026 року №876/138-07), Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка (довідка від 18.05.2026 року №1737/01-51/02).

Апробація результатів дослідження. Основні положення та результати дисертації обговорювалися на міжнародних та всеукраїнських наукових і науково-практичних конференціях: «Стратегія розвитку штучного інтелекту в Україні» (м.

Тернопіль, 28-29 квітня 2023 р.), «Психологічний вплив інтегрування штучного інтелекту в промисловості та освіті» (м. Бахмут, м. Харків, 18 травня 2023 р.), «Психологічні наслідки взаємодії людей зі штучним інтелектом: аналіз ризиків та можливих шляхів зменшення впливу на психіку людей» (м. Конотоп, 20 травня 2023 р.), «Психологічні наслідки взаємодії людини зі штучним інтелектом в умовах воєнного стану» (м. Київ, 23 травня 2023 р.), «Самоорганізація штучного інтелекту як психосоціальний ресурс: філософсько-методологічний аналіз» (м. Тернопіль, 3-4 листопада 2023р.), «Автоматизовані системи психологічної діагностики та рекомендацій на основі штучного інтелекту: методологічні виклики та етичні питання» (м. Харків, 22-23 лютого 2024р.), «Artificial intelligence as a teacher: a psychological aspect» (м. Київ, 1-2 березня 2024 р.), «Гуманізація інтелекту: психологічні аспекти використання штучного інтелекту в освіті» (м.Дніпро, 10 квітня 2024 р.), «Вплив алгоритмів штучного інтелекту на формування базових складових особистості» (м. Тернопіль, 30 квітня 2024 р.), «Психодуховні ресурси штучного інтелекту як самоорганізовувальної системи» (м. Тернопіль, 1 листопада 2024р.), «Психологія та штучний інтелект: шлях до безпечних і гуманних технологій» (м. Тернопіль, 30 квітня 2025 р.).

Публікації. Основні результати дослідження відображені у шести публікаціях (із них дві – у співавторстві) у виданнях, включених до переліку наукових фахових видань України з присвоєнням категорії Б.

Структура та обсяг дослідження. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів (теоретико-методологічного, концептуально-аналітичного та емпіричного) і дев'яти підрозділів, у яких викладено теоретико-методологічне підґрунтя дослідження конструктивної взаємодії майбутніх працівників соціономічних професій із штучним інтелектом як квазісуб'єктом, обґрунтовано концептуальні чинники цієї взаємодії, а також відображено результати емпіричного дослідження і рекомендації здобувачам соціономічних професій щодо їхньої ефективної роботи із ШІ як квазісуб'єктом, висновків до розділів, загальних висновків і списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг роботи становить 262 сторінок, з них основного тексту – 198 сторінки. У роботі

запропоновано 21 таблиця та 16 рисунків. Список використаних джерел налічує 202 найменування (із них 49 – іноземними мовами). Обсяг додатків становить 21 сторінок.

РОЗДІЛ 1

ФІЛОСОФСЬКО-ПСИХОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ВЗАЄМОДІЇ ЛЮДИНИ І ТЕХНІКИ

1.1. Наукові підходи до розгляду проблеми взаємодії людини і програмних продуктів

У сучасному соціогуманітарному знанні взаємодія розглядається як базовий феномен буття людини у соціальному просторі. Особистість, перебуваючи у суспільстві, постійно задіяна до процесу багатоаспектної взаємодії як з іншими суб'єктами, так і з різноманітними об'єктами навколишнього середовища. Вибір рівня, інтенсивності та змісту цієї взаємодії зумовлюється системою індивідуальних потреб, мотиваційних орієнтацій та особистісних інтересів. У процесі взаємодії особа може ініціювати допомогу, здійснювати контроль, брати на себе регулятивну або управлінську функцію, що, своєю чергою, впливає на структуру її соціальної поведінки. Таким чином, взаємодія розглядається не лише як інструмент інтеграції особистості у соціальні відносини, а й як ключовий чинник формування його суб'єктності, соціальної ідентичності та повноцінної інтеграції в соціокультурне довкілля.

У філософському дискурсі категорія «взаємодія» трактується як фундаментальний процес взаємного впливу між об'єктами, а також як форма співбуття суб'єктів, що дозволяє осмислити механізми міжособистісних зв'язків, взаємозумовленості та суб'єктного породження. Особливої ваги набуває акцент на двосторонності цього процесу – наявності прямого та зворотного впливу, який реалізується у вигляді обміну ресурсами, енергією, сенсами та інформаційними сигналами між організмами та середовищем [96, с. 43-44]. У пізнавальній сфері взаємодія постає як ключовий концепт, що забезпечує розуміння динаміки таких категорій, як рух, зміна, становлення, процесуальність і розвиток. У цьому аспекті вона розглядається як форма транслювання смислів, інтелектуальної кооперації та інтеграції різнорідних когнітивних і емоційно-вольових енергій суб'єктів,

результатом чого є генерація нових знань, структур та форм спільного існування. В соціальному контексті взаємодія виконує роль механізму формування, відновлення або розриву соціальних зв'язків, виступаючи при цьому індикатором соціальної цілісності та комунікативної згуртованості груп.

У межах філософських доктрин оказіоналізму, а також у метафізичних концепціях Г. Ляйбніца та Г. Лотце, поняття «взаємодія» набуває онтологічного звучання, трактуючись як вища форма універсального зв'язку, що пронизує буття у його субстанційній основі. І. Кант, дотримуючись критичного раціоналізму, розглядає взаємодію як категоріальну форму відношення, завдяки якій забезпечується інтеграція різноманітних феноменів чуттєвого досвіду в єдину когерентну картину світу. У цьому сенсі взаємодія постає не лише як методологічний принцип осмислення зв'язків, а як умова феноменологічного єднання процесів сприйняття, мислення та рефлексії. З позицій діалектико-матеріалістичної традиції, представником якої був Ф. Енгельс, взаємодія трактується як універсальна форма руху й розвитку матерії, що є внутрішнім детермінантом її існування та структурної організації. У контексті психології взаємодія може бути осмислена як глибинний механізм не лише зовнішнього зв'язку між суб'єктами, а й як внутрішній процес інтеграції елементів психіки, що забезпечує цілісність особистісного функціонування [69; 149, с. 46].

У філософській системі Г. В.-Ф. Гегеля категорія взаємодії осмислюється як взаємозалежна, двостороння причинність, у якій передбачення та впливи обопільно зумовлюють одне одного, будучи водночас і джерелом, і наслідком субстанційного процесу. Така подвійність активності й пасивності сторін взаємодії формує уявлення про детермінацію як складну й багаторівневу систему зв'язків, у межах якої кожен елемент системи впливає на інший і сам піддається впливу. Пояснення феномену, за Гегелем, можливе лише через аналітичне розкриття повноти причинно-наслідкових зв'язків, які його зумовлюють. У цьому підході особливе значення має ідентифікація не лише множинності детермінант, а й їх структурної організації, тобто розрізнення між домінантними (головними, суттєвими) і периферійними (другорядними, несуттєвими) чинниками, що впливають на

процеси формування явища в конкретному контексті [172, с.542]. Така ієрархізація детермінант стає основою концептуального аналізу, орієнтованого на виявлення субординаційних зв'язків між елементами причинної системи. У психологічному контексті ця ідея трансформується у вивчення взаємовпливу внутрішніх і зовнішніх детермінант психіки, де кожна психічна дія чи поведінковий акт розглядається як результат багаторівневої взаємодії чинників – мотиваційних, когнітивних, емоційних та середовищних, – інтегрованих у єдину цілісну структуру психічного функціонування особистості.

Питання історичної еволюції поняття «взаємодія» знайшло глибоке відображення в наукових розвідках низки провідних філософів та дослідників, серед яких варто виокремити В. Андрущенка, Є. Бистрицького, І. Бичка, Л. Буєву, А. Єрмоленка, В. Табачковського, Є. Уварову та інших. Їхні праці висвітлюють ключові етапи осмислення феномену взаємодії в контексті історико-філософського знання, демонструючи трансформації змісту цього поняття залежно від домінуючих світоглядних парадигм і методологічних орієнтирів дослідницької думки [1, с. 214–220].

У сучасному філософському дискурсі значну увагу приділено аналізу соціальних взаємодій між двома або більше суб'єктами, в межах якого розглядаються часові, демографічні та соціально-контекстні залежності. Це зумовлено тим, що людина постійно функціонує як ланка в розгалуженому ланцюгу причинно-наслідкових зв'язків, які складають структуру її взаємодії з довкіллям [70]. У цьому контексті особливого значення набуває проблема кореляції ситуації людського існування з потребою трансцендування меж цієї ситуації, з подоланням обмеженостей людського буття. Взаємодія виявляється базовою умовою будь-якого пізнавального акту: вона не лише формує межі пізнавальної ситуації, а й виявляє потенційні можливості суб'єкта, його задія до комунікативно-когнітивних процесів і структурних властивостей [33, с.363-367].

У процесі характеристики феномену взаємодії варто звернути увагу на його внутрішню суперечність: з одного боку, взаємодія постає лише тоді, коли суб'єкт свідомо входить у пізнавальну ситуацію, а з іншого – вона репрезентує чинники,

що виходять за межі безпосереднього пізнавального досвіду, демонструючи незалежну від суб'єкта природу об'єктивних зв'язків. Унаслідок цього особа змушена враховувати властивості об'єктивної реальності, що не піддаються її контролю або зміщенню в межах індивідуальної когнітивної рамки. Людина перебуває у постійному процесі долучення до нових взаємодій, що передбачає перехід від однієї ситуації причинно-наслідкової зумовлення до іншої [33, с. 363–367].

Подальший аналіз філософії взаємодії дозволяє зосередити увагу на її здатності розкривати не лише теоретичні, але й практико зорієнтовані аспекти людського буття, особливо у контексті концепції гармонійного розвитку особистості. У цьому підході людина розглядається як цілісна істота, в якій інтегруються матеріальні й духовні начала, що постають у ролі нормативно-ціннісного еталону людського існування. При цьому матеріальний вимір людського ества не розглядається автономно, а представлений як просякнутий духовними сенсами, тоді як духовність набуває форм прояву через конкретні матеріальні структури та процеси, що свідчить про взаємопроникнення і багаторівневу координацію цих начал.

Людська взаємодія реалізується як у внутрішньому вимірі – у формі діалогу матеріального і духовного в межах суб'єкта, так і в зовнішньому – у формах відношень до природи, суспільства, культурного довкілля. У цьому сенсі гармонія постає як специфічна форма взаємодії, що характеризується нескінченним процесом узгодження, співналаштування і взаємодоповнення духовних і матеріальних аспектів існування. Гармонійна взаємодія, отже, не лише виражає стан рівноваги, а й функціонує як динамічна структура, у якій духовне і матеріальне перебувають у безперервному процесі змістового оновлення й взаємного перетворення [30].

Феномен взаємодії у цьому контексті розглядається як засаднича умова існування та структурної організації будь-якої матеріальної системи, що дозволяє інтегрувати її до вищого рівня організації буття. Таке розуміння взаємодії передбачає виокремлення чинників, що узасаднюють зміни у взаємодії

зовнішнього і внутрішнього. Завдяки цьому уможлиблюється досягнення причинного зв'язку як процесу взаємної трансформації причини і наслідку, в межах якого суб'єкт не тільки реагує, а й модифікує структуру взаємодії.

Розглядаючи спілкування та розуміння людиною своєї діяльності, внутрішнього світу та міжособистісних взаємодій, науковці С. В. Кудрявцева та М. І. Лисіна акцентують увагу на тому, що взаємодія є ключовим аспектом спілкування. Подібну точку зору висловлює О.Є. Фурман, яка визначає спілкування як специфічну форму взаємодії між суб'єктами [146, с. 226-238]. Натомість, В. В. Кириченко розглядає взаємодію як процес, ефективність якого зумовлена рівнем психологічної сумісності між суб'єктами спільної діяльності. Він підкреслює, що продуктивна взаємодія потребує узгодженості дій, координації зусиль та синхронності у спільному ритмі праці, що особливо важливо в умовах малої соціальної групи [48, с. 143-144].

Філософія взаємодії забезпечує підґрунтя для розвитку глобального світобачення, яке має важливе значення у контексті сучасності. Вона постає як система мисленнєвих і поведінкових форм, які визначають способи соціальної взаємодії і співіснування. У цьому контексті філософія взаємодії сприяє формуванню безперервного процесу освіти, оскільки «людина взаємодіюча» є не лише індивідом, а й складовою частиною суспільства взаємодії – суб'єктом та особистістю. XXI століття може стати епоєю взаємодії, оскільки саме взаємодія найбільше відповідає основним потребам і бажанням людини, її прагненню до самореалізації. Водночас філософія взаємодії не прагне нав'язати певні ідеї та не передбачає насильницького впливу, а, навпаки, орієнтує людину на використання власного життєвого досвіду й активізацію творчих мисленнєвих процесів для пізнання світу. Цю філософію застосовують для вирішення глобальних проблем у різних сферах, таких як освіта, економіка, культура, екологія, правова діяльність тощо.

Останнім часом із проблемою взаємодії тісно пов'язаний синергетичний підхід, який став основою для розробки теорій у численних наукових галузях. У сучасному науковому контексті, за словами Н. О. Гончарової, спостерігається

перехід від жорстких взаємодій між людьми до системи відносин, де автономні суб'єкти регулюють свої інтереси через спільні норми і цінності. Проте для створення передумов для вирішення цього завдання наука повинна подолати стереотипи індустріалізації та переосмислити свої діяльні та організаційні норми [31, с. 69-72].

Узагальнюючи результати аналізу філософських концептуалізацій феномену взаємодії, з одного боку, та враховуючи специфіку предметного поля даного дисертаційного дослідження – з іншого, було окреслено сукупність наукових підходів і теоретичних конструкцій, які утворюють методологічний каркас поліаспектного аналізу заявленої проблематики.

А. Раціогуманістичний підхід у психологічній науці Г. О. Балла, який спрямований на подолання редукціоністської обмеженості раціоналізму через орієнтацію на цілісну інтеграцію когнітивного та ціннісно-сміслового компонентів пізнання, в основі чого закладено концепт «гармонійного інтелекту» або мудрості. Такий інтелект виявляється у здатності особистості виходити за межі суто логічних схем мислення, охоплювати багатовимірність реальності, шукати творчі способи розв'язання суперечностей, утверджуючи при цьому зв'язок із гуманістичними та культуротворчими смислами (див. [2]). Методологічне обґрунтування цього підходу висвітлено у працях Г. О. Балла, С. І. Болтівця, В. В. Рибалки, О. Є. Самойлова, А. В. Фурмана та інших дослідників. У раціогуманістичному ключі аналіз взаємодії майбутніх працівників соціономічних професій із ШІ набуває особливої методологічної значущості, оскільки дозволяє розглядати ШІ не лише як раціонально-інструментальний засіб обробки інформації, а як квазісуб'єкт взаємодії, включений у простір ціннісно-сміслових відношень. Орієнтація на концепт «гармонійного інтелекту» створює підґрунтя для аналізу того, яким чином особистість користувача інтегрує логіко-аналітичні можливості ШІ з власними гуманістичними установками, професійною відповідальністю та етичними орієнтирами. Такий підхід дозволяє осмислювати конструктивну взаємодію з ШІ як процес, у якому технологічна раціональність підпорядковується людським

смислам, а не витісняє їх, що є принципово важливим для соціономічних професій, зорієнтованих на людину як найвищу цінність.

Б. Системодіяльнісний підхід, у межах якого взаємодія й активність постають ключовими категоріями філософсько-методологічного аналізу фундаментальних співвідношень між діяльністю і психікою, свідомістю, дією та образом [129; 152]. Прихильники цього підходу розглядають діяльність як форму буття суб'єкта, що інтегрує як зовнішні, предметно опосередковані акти, так і внутрішні, психічні або смислотворчі процеси. Така позиція дозволяє трактувати психіку не ізольовано, а в контексті життєвого поступу особистості через систему дій, спрямованих на зміну середовища й самої себе. Цей підхід ґрунтовно представлений у науковому доробку Г. С. Костюка, А. В. Фурмана, Г. П. Щедровицького та ін. Опора на системодіяльнісний підхід у цій роботі створює методологічні передумови для аналізу взаємодії майбутніх працівників соціономічних професій із штучним інтелектом як особливого виду діяльності, що має структурну, процесну та смислову організацію. Штучний інтелект у такому ракурсі постає не лише технічним засобом, а й квазісуб'єктним, тобто компонентом діяльнісної системи, який опосередковує дії користувача, впливає на їх перебіг і результати, а також задіюється до формування внутрішніх планів дії та смислотворення. Застосування системодіяльнісного підходу дозволяє розглядати конструктивну взаємодію з ШІ як динамічний саморегульований процес, у якому відбувається взаємне узгодження цілей, операцій і результатів, а також трансформація як зовнішньої діяльності, так і внутрішніх психологічних структур суб'єкта.

В. Вчинковий підхід В. А. Роменця, що розглянутий в координатах інтеракційно-феноменологічного погляду стосовно осмислення психологічних засад канонічної психології [99; 103], а також сучасні наукові інтерпретації та розвідки у межах цього філософсько-вчинкового дискурсу, що поглиблюють його концептуальні обрії, подані у працях П. А. М'ясоїда, В. О. Татенка, Т. М. Титаренко, А. В. Фурмана, І. В. Данилюка (див. [113; 114, с. 83–90; 129]). У контексті дослідження взаємодії майбутніх працівників соціономічних професій із штучним інтелектом вчинковий підхід тут набуває особливої евристичної цінності,

оскільки дозволяє розглядати цю взаємодію як цілісний учинковий цикл, що охоплює ситуаційний, мотиваційний, дійовий та післядійовий компоненти. Така перспектива уможлиблює аналіз не тільки зовнішніх дій користувача у роботі з ШІ, але й внутрішніх смислових, ціннісних та рефлексивних трансформацій, які супроводжують взаємодію з даним квазісуб'єктом. Застосування вказаного підходу дозволяє інтерпретувати використання ШІ як морально й особистісно значущий учинковий акт, у межах якого суб'єкт несе відповідальність за вибір цілей, способів і наслідків взаємодії, що є принципово важливим для професійної діяльності у соціономічній сфері.

Г. Циклічно-вчинковий підхід А. В. Фурмана, що є складним інструментом професійного методологування, поєднує у собі положення психології вчинку, системного рефлексивного аналізу, синергетики, теорію і практику мислєдіяльності й базується на чотирьох ключових принципах: учинковості (як нормативно-ціннісного ядра активного способу буття особистості), метасистемності (як цілісності міжособистісних і міжрівневих взаємозв'язків), циклічності (як повторюваності, багаторівневої динаміки й етапності), та синергійності (як ефекту узгодженої взаємодії компонентів системи безперервного процесного розвитку). В межах цього підходу виокремлено шість закономірностей і відповідні нормативи, які забезпечують як методологічне моделювання психологічного осмислення модульно-розвивальної взаємодії у контексті інноваційної освітньої діяльності ЗВО, так і теоретичне конструювання багатопараметричного опису етапів МРВ як суб'єктно зорієнтованого метапроцесу (див. детально [129]). У методологічному просторі циклічно-вчинкового підходу А. В. Фурмана є можливість концептуалізувати взаємодію майбутніх працівників соціономічних професій зі штучним інтелектом як розгорнутий у часі модульно-розвивальний цикл-подію, у якому ШІ постає квазісуб'єктом, долученим до спільної динаміки смислотворення, вчинкового діяння та рефлексії. Циклічність і синергійність підходу забезпечують виявлення повторюваних фаз професійного опанування ШІ, а також розпізнавання ефектів узгодження або розузгодження між когнітивними, ціннісними та технологічними компонентами взаємодії.

Застосування цього підходу створює підстави для нормативно-вартісного аналізу психологічних умов конструктивної взаємодії особи з ШІ в освітньому довіллі, зорієнтованому на її розвиток як відповідального, рефлексивного й вчинково зрілого суб'єкта професійної діяльності.

Д. Комунікативно-діяльнісний підхід, що репрезентує системний комплекс теоретичних уявлень, які акцентують виняткову роль спілкування як першооснови особистісного становлення та розвитку. В рамках цього підходу особистість постає як результат соціальної взаємодії, зокрема діалогічного процесу, який реалізується в інтра- або інтерсуб'єктному вимірі. Діалог тут інтерпретується не як засіб критичного протиставлення, а як форма паритетного співбуття, що спрямована на досягнення порозуміння, створення спільного сенсу та гармонізацію стосунків між учасниками взаємодії. Цей підхід базується на ідеях М. М. Бахтіна, Г. Я. Буша, О. Є. Самойлова, О. Є. Фурман (Гуменюк), Т. Д. Щербан та інших, які обґрунтовують комунікацію як ключовий чинник у формуванні суб'єктної активності людини за реалій соціальної взаємодії (див. [20; 122; 142]). У комунікативно-діяльнісній парадигмі аналіз взаємодії працівників соціономічних професій зі штучним інтелектом дозволяє осмислити ШІ як специфічного квазісуб'єкта діалогу, задіяного у процес спільного розгортання смислів, прийняття рішень та координації дій. Така перспектива уможливорює обґрунтування не лише інструментальної ефективності використання ШІ, а й психологічних характеристик діалогічної взаємодії з ним, зокрема рівня паритетності, смислової узгодженості та відповідальності суб'єкта за результати комунікації. Застосування цього підходу створює підґрунтя для вивчення умов, за яких взаємодія з ШІ набуває ознак конструктивного діалогу, що підтримує розвиток суб'єктної активності, рефлексивності та професійної зрілості особистості в освітньому й майбутньому професійному просторі.

Е. Вітакультурна парадигма освіти (А. В. Фурман і наукова школа), а також концептуальні засади і результати фундаментального соціально-психологічного експерименту щодо впровадження модульно-розвивальної системи вітакультурного спрямування в освітній простір України, починаючи з 1994 року й

донині (О. Є. Фурман (Гуменюк), А. Н. Гірняк, Я. М. Бугерко, В. О. Комісаров, Л. З. Ребуха, І. С. Ревасевич, Г. С. Гірняк, Т. Л. Надвинична, О. Я. Шаюк, С. К. Шандрук та ін. [55; 121]. Вітакультурний підхід у логіці даного дослідження взаємодії користувача із штучним інтелектом надає можливість розглядати ІІ не тільки як технологічний засіб або техніко-дидактичний інструмент, а й як елемент освітнього довкілля, інтегрований у культурно-смісловий та ціннісно-нормативний контекст розвитку особистості. У межах модульно-розвивальної системи взаємного контактування ІІ може бути інтерпретований як квазісуб'єкт освітньої співпраці, здатний опосередковувати пізнавальні, рефлексивні й комунікативні процеси здобувачів вищої освіти, водночас актуалізуючи їхню відповідальність за власний освітній і професійний розвиток. Застосування вітакультурної парадигми уможливорює аналіз психологічних умов, за яких взаємодія юної особистості з ІІ сприяє не редукції людської активності, а збагаченню її життєвого досвіду, становленню суб'єктності та інтеграції інтелектуального, ціннісного й смислового вимірів професійної підготовки.

Таким чином, ідеться про міждисциплінарний характер окресленої наукової проблематики, що охоплює як теоретичні, так і прикладні дослідження у галузях загальної, соціальної, педагогічної та вікової психології, доповнюючись релевантними науковими розвідками в суміжних сферах: соціології, філософії, конфліктології, педагогіці, менеджменті, психології управління та психологічній герменевтиці [74].

1.2. Концептуальний аналіз сутнісного змісту основних понять та форм взаємодії психосоціальної активності людини та програмного продукту

У сучасній науковій літературі поряд з поняттям «взаємодія» використовуються низка споріднених термінів, таких як «взаємозв'язок», «взаємовплив», «взаємостосунки», «інтерація», «комунікація», «взаємообмін», «партнерство», «співробітництво», які іноді необґрунтовано вживаються як синоніми або навіть замінюють один одного. Для детального аналізу розглянемо

сутнісне наповнення основних дефініцій, що визначають ключовий значеннєвий контур відповідних понять.

Взаємозв'язок розглядається як фундаментальна філософська категорія, що репрезентує об'єктивно обумовлені взаємовідношення між явищами, подіями та предметами, які існують у реальності. Ці взаємини виявляються через взаємну залежність і зумовленість елементів буття в процесі їх динамічного становлення та розвитку, що охоплює матеріальну, соціальну та духовну сфери. Сукупність подібних взаємодій, причинно-наслідкових зв'язків і трансформацій між речами, фактами й феноменами відображає невід'ємну рису цілісності світового устрою, а саме атрибутивну властивість субстанційної єдності буття [115, с. 282].

Міжособистісні стосунки – це особистісно забарвлені соціальні зв'язки, які виникають у процесі безпосередньої взаємодії суб'єктів у межах спільної життєдіяльності, зокрема в умовах спільного побуту або кооперативної діяльності. Ці взаємини відображають індивідуальну готовність, здатність і соціально-психологічну компетентність осіб до реалізації певних моделей поведінки, типів дії та стилів життєвого функціонування. У процесі їх формування поступово складається система установок, ціннісних орієнтацій і соціальних очікувань, яка спричинена рівнем інтеграції соціальної групи, ступенем її згуртованості та характером колективної діяльності. Із поглибленням розвитку групових процесів структура міжособистісних зв'язків набуває складнішої організації, вираженої через ієрархію взаємин. Найвищі форми позитивної соціальної взаємодії, щонайперше такі як дружба, любов або братерство, досягають своєї повноцінної реалізації переважно в межах гармонійного колективу, де панує взаємна відповідальність і глибоке особистісне прийняття [7; 28; 95, с. 52].

Інтерація (від лат. *inter* – між, *activus* – той, що діє) означає форму безпосередньої соціальної взаємодії між індивідами, у процесі якої здійснюється обмін значущими символами, діями чи поведінковими реакціями. Однією з ключових характеристик цього феномена є здатність особи до ролевої ідентифікації, тобто прийняття й осмислення перспективи іншої людини або соціальної групи як учасників комунікативної ситуації. Такий тип взаємодії є

основоположним для формування соціальних відносин, комунікативної динаміки й розвитку міжособистісного розуміння [54, с. 427; 187, с. 88–93].

Взаємовплив – це процес взаємної дії двох або кількох явищ, що призводить до певних змін у кожному з них, будучи результатом їхньої взаємодії. Наприклад, міжособистісний вплив є як процесом, так і результатом змін, що відбуваються в особистісному світі одного індивіда, зокрема в його емоціях, ставленнях, поведінці, установках, намірах, переконаннях і оцінках, під впливом іншої людини. Важливо зазначити, що на відміну від взаємодії, вплив може бути як цілеспрямованим (наприклад, переконання, навіювання), так і нецілеспрямованим (наприклад, наслідування, зараження), а також мати різний характер: агресивний (наприклад, психологічний тиск, терор) чи гуманний [57, с. 5; 122, с. 173-192].

Категорія «взаємодія» у науковій літературі має широкий спектр трактувань, і її визначення варіюються залежно від підходу автора. Вона розглядається як: а) спосіб організації буття, що забезпечує його цілісність; б) діалектичне поєднання боротьби й сприяння як рушійних сил розвитку; в) універсальний механізм прогресу об'єктивного світу; г) важливий інструмент пізнавальної діяльності; д) засіб реалізації дій у процесі взаємодії суб'єктів; е) специфічний тип відносин, що виникають між об'єктами; є) форма взаємозв'язку між явищами в їхньому розвитку [115, с. 282]; ж) процес взаємовпливу суб'єктів, що мають взаємне значення [95, с. 52-53]; з) узгоджена дія, спрямована на спільну мету між окремими елементами [16, с. 85]; и) регулярні дії, що здійснюються суб'єктами взаємодії, орієнтуючись один на одного [80]; і) універсальна характеристика всього існуючого світу, яка виражається в постійній зміні та взаємному впливі речей і явищ [118, с. 72].

Згідно з М. А. Єпіхіною, поняття взаємозв'язку невід'ємно пов'язане з постійними аспектами взаємодії об'єктів чи явищ, що зберігають свою сталість. Натомість категорія взаємодії акцентує увагу на змінному характері явищ, які перебувають у процесі розвитку та трансформації [42]. Хоча й існує глибока залежність між процесами взаємодії людей та їх соціальними стосунками, ці поняття не є ідентичними. Взаємини є внутрішнім підґрунтям взаємодії, тоді як

сама взаємодія є конкретизацією, результатом і виразом взаємин на рівні соціальних практик [50].

Життя трактують як процес специфічного взаємозв'язку особливим чином організованих субстанцій. У межах таких відносин між живими істотами (зокрема між людьми) завжди спостерігається активність учасників, що може бути як ініціативною (коли суб'єкт є ініціатором дії), так і реактивною (коли він відповідає на дію, реагує). Отже, взаємодія охоплює як суб'єкт-суб'єктні, так і суб'єкт-об'єктні відносини, а також може виникати як результат діяльності (спрямованої на конкретні об'єкти), поведінки (як пасивного взаємозв'язку) або суб'єктивної активації людини, що реалізує свої наміри через дії. В контексті суб'єкт-суб'єктних відносин відбуваються процеси співрозуміння, співучасті, співпереживання, в яких учасники через зміст і форму взаємодії стверджують свою суб'єктність, захищають особистість і виявляють індивідуальність [42; 29, с. 115; 34; 84, с. 134].

Взаємодія позначає процеси впливу об'єктів або суб'єктів один на одного, що можуть мати як безпосередній, так і опосередкований характер. Цей феномен охоплює взаємозумовленість і взаємозв'язок явищ, зокрема соціальних, що простежується як на рівні суспільства загалом, так і в межах окремих соціальних інститутів, спільнот, груп чи окремих осіб у процесі їхньої життєдіяльності. Таким чином, взаємодія охоплює широкий спектр психосоціальних процесів, а також індивідуальних мотивів, форм діяльності (таких як пізнання, виховання, праця, спілкування) і переживань [95, с. 52-53].

Основними атрибутивними характеристиками взаємодії є: а) активність – дії, які суб'єкти здійснюють один стосовно одного в процесі взаємодії; б) взаємність, – взаємозв'язок особистих цілей учасників взаємодії та організація спільних зусиль для їх досягнення; в) усвідомленість і адекватність, – здатність враховувати контекст, в якому відбувається взаємодія, а також вибір відповідних позицій і «сценаріїв» поведінки, що сприяють досягненню особистих цілей; г) порозуміння, – рефлексія учасниками своїх цілей, особистого досвіду, а також оцінка здібностей і можливостей партнерів, що включає точність і об'єктивність у відображенні їх особистості (див. [122, с. 140]).

Соціальна взаємодія являє собою систему взаємопов'язаних соціальних дій, що утворюють циклічну причинно-наслідкову залежність. В межах цієї системи дії одного суб'єкта (особи, групи чи спільноти) одночасно виступають як причини та наслідки дій інших учасників взаємодії [22, с. 118]. Пітирим Сорокін розглядав соціальну взаємодію як обмін колективним досвідом (у вигляді уявлень, образів, моделей тощо), що в результаті призводить до формування культури. На соціальному рівні соціальна взаємодія виступає як процес, через який передається колективний досвід від одного покоління до іншого [193, с. 526].

Міжособистісну взаємодію здебільшого розглядають як сукупність зв'язків і взаємних впливів, що виникають у процесі спільної (сумісної) діяльності людей. Це поняття має два основних аспекти. У широкому сенсі, міжособистісна взаємодія означає особистий контакт між двома або більше людьми, який призводить до змін у їхній поведінці, діяльності, ставленнях, установках, думках і емоціях. У вузькому сенсі – це система взаємопов'язаних індивідуальних дій, де поведінка кожного учасника одночасно є як стимулом, так і реакцією на дії інших. Взаємодії можуть проявлятися в чотирьох основних формах: співдії (взаємна допомога), бездії, псевдодії або квазидії, а також протидії [50].

Педагогічна взаємодія є процесом взаємозв'язку між педагогом і вихованцями в рамках навчально-виховної діяльності, що проявляється через спільні дії та характеризується їхнім особистісним взаємним впливом. Така взаємодія завжди носить предметно-діяльнісний характер, обумовлений метою соціалізації молоді, структурою та організацією освітнього процесу [87, с. 24-28]. Ключовими рисами педагогічної взаємодії є чітке цілепокладання, планування шляхів досягнення бажаного результату та сприяння через довірливе спілкування. Порівняно з іншими формами взаємодії, процес формування педагогічних відносин є більш складним і менш піддається прямому контролю, хоча стабільні педагогічні взаємини можуть як підтримувати, так і перешкоджати успішному перебігу навчальної діяльності [57; 100].

Модульно-розвивальна взаємодія за теорією А. В. Фурмана – це інноваційно-психологічний процес, спроектований науково, реалізований через

психомистецьке втілення та організаційно-технологічну реалізацію, що передбачає активну співпрацю учасників освітнього процесу. Ця співактивність спрямована на набуття, обробку, трансформацію та самовизначення спільного об'єкта пізнання або конструювання (матеріального чи нематеріального, такого як процеси, стани, образи тощо) відповідно до індивідуальних завдань культурного розвитку кожного учасника. Вона охоплює цілісне формування системи знань, умінь, норм і цінностей кожного учасника як суб'єкта, особистості, індивідуальності і частини універсума.

Згідно з теорією А.В. Фурмана, сутність модульно-розвивальної взаємодії полягає в організації психолого-педагогічного процесу як динамічної системи взаємопов'язаних модулів, що спрямовані на поступовий особистісний і професійний розвиток суб'єкта. Такий підхід передбачає поетапне оновлення змісту й форм діяльності учасників взаємодії відповідно до їхніх індивідуальних потреб і потенціалу. Модульно-розвивальна взаємодія створює умови для інтеграції знань, умінь та особистісного досвіду в цілісну систему саморозвитку.

З метою уточнення змісту понять і категорій пропонується найбільш доречно використання зазначених термінів на прикладі конкретних життєвих ситуацій. У повсякденності люди постійно стикаємося з різними формами контактування, наприклад, коли пред'являємо квиток водієві у транспорті. Це короткотривалий акт взаємодії, що не передбачає глибокої передачі інформації, але є необхідним для комунікації. Однак, якщо взяти ситуацію, коли двоє людей ведуть взаємодію у процесі роботи над спільним проектом, то тут мова йде про більш складні взаємини – відносини між партнерами, які можуть спричиняти зміни в їхній поведінці та установках. Їхня діяльність стає скоординованою і цілеспрямованою, що допомагає досягти поставлених цілей.

Під час такої діяльності кожен із учасників може проявити реакцію на дії іншого – наприклад, висловлення незгоди або підтримки. Ця реакція, своєю чергою, може стати частиною загального взаємовпливу, що згодом веде до змін у ставленні один до одного. У процесі взаємодії виникає низка відносин, які сприяють розвитку колективної активності та продуктивності. Кожен учасник, зі

свого боку, може скоїти вчинок, що відобразатиме його ставлення до цілей колективу або до самого процесу.

Згодом усі ці компоненти (від поведінки до вчинків) формують більш складні соціальні відносини, де кожна дія і кожна реакція взаємопов'язані й зумовлені попередніми діями партнерів. Таким чином, діяльність двох або більше осіб стає не лише сукупністю індивідуальних дій, а й результатом глибоких взаємозумовлених взаємодій.

Розглянемо далі сутність дефініції «програмний продукт». У сучасній науковій та практичній літературі поряд із терміном «програмний продукт» використовуються інші споріднені поняття, такі як «програмне забезпечення», «система програмного забезпечення», «програмний комплекс», «апаратно-програмний комплекс», які іноді застосовуються як синоніми або замінюються один одним. З метою точнішого визначення зазначених понять доцільно проаналізувати сутнісні характеристики терміна «програмний продукт» та співвіднести його з іншими поняттями, що функціонують у сфері інформаційних технологій і розробки програмного забезпечення.

Програмний продукт – це комплекс програмних засобів, створений з метою реалізації певних функціональних задач чи задоволення конкретних потреб користувачів. Він охоплює не лише програмне забезпечення, а й додаткові компоненти, як-от документація, інструкції з експлуатації, ліцензійні угоди та інші матеріали, що доцільні для його повноцінного використання. Програмний продукт здебільшого орієнтований на певні операційні системи, апаратне забезпечення, але можливе його використання і як частини більших інформаційних систем чи технологій. Програмний продукт є результатом розробки, що містить як безпосередньо програмний код, так і взаємодії з іншими елементами системи, що визначають його функціональність [158].

Програмне забезпечення визначається як сукупність програм і відповідної документації, що забезпечує реалізацію функцій для роботи комп'ютерних систем, мереж або окремих пристроїв. До його складу належать як базові операційні системи, так і прикладні засоби, призначені для виконання спеціалізованих завдань

користувача. Такі продукти можуть бути комерційними, вільно розповсюджуваними або створюватися для внутрішнього використання. Ця складова є невід'ємною частиною комп'ютерних систем, сприяє їх повноцінному функціонуванню, інтеграції з апаратними засобами та виконанню специфічних задач [55].

Система програмного забезпечення – це інтегрована сукупність програмних засобів, що складаються із операційних систем, утиліт, бібліотек, драйверів і прикладних програм, призначених для забезпечення взаємодії між користувачами та апаратними засобами. Вона постає у ролі середовища для виконання прикладних задач і служить основою для функціонування комп'ютерних систем, надаючи інструменти для їх налаштування та оптимізації, є більш складною, ніж окремі програми, оскільки охоплює різні програмні комплекси, що працюють для досягнення конкретних цілей [83].

Програмний комплекс – це набір програм, що взаємодіють для виконання визначених завдань і зазвичай містить додаткові компоненти, такі як апаратне забезпечення, бази даних або інші програмні системи. Цей комплекс зазвичай охоплює інтерфейси для роботи з користувачами, а також механізми обміну даними між різними частинами комплексу для досягнення взаємної сумісності. Він може бути використаний для вирішення задач в окремих сферах, таких як управлінські, наукові або промислові задачі, і має вбудовані механізми для управління і моніторингу виконання операцій [32].

Апаратно-програмний комплекс – це система, що складається з апаратного забезпечення (комп'ютерної техніки, пристроїв, мереж) та програмного забезпечення, яке дозволяє здійснювати обробку даних та виконання операцій. Такий комплекс забезпечує повну функціональність для здійснення задач, що вимагають як фізичної обробки інформації, так і програмної реалізації функцій. Апаратно-програмні комплекси використовуються в різних галузях – від інформаційних технологій до промисловості, забезпечуючи комплексне рішення для обробки та аналізу даних [91].

На сучасному етапі кожен концепт програмного продукту тісно пов'язаний із штучним інтелектом (ШІ). Розглянемо взаємозв'язки такого технічного інтелекту із кожним концептом програмного продукту.

1. *Програмний продукт і штучний інтелект*: програмний продукт визначається як результат розробки програмного забезпечення, що призначений для виконання певних функцій на комп'ютерних системах. У контексті роботи ШІ, програмний продукт охоплює алгоритми машинного навчання, нейронні мережі, глибинне навчання чи інші інтелектуальні системи, здатні до адаптації та самонавчання. ШІ як програмний продукт орієнтований на виконання специфічних завдань, таких як обробка природної мови, розпізнавання зображень, прогнозування та прийняття рішень, що вимагає інтеграції численних програмних модулів для ефективної роботи. Отож він забезпечує автоматизацію та вдосконалення багатьох процесів, допомагаючи знизити потребу в людському втручанні [158].

2. *Програмне забезпечення і штучний інтелект*: програмне забезпечення (ПЗ) являє собою сукупність програм, що забезпечують виконання конкретних функцій на комп'ютерах або інших електронних пристроях. У контексті ШІ, ПЗ складається не тільки із базових алгоритмів для обробки даних, але й із складних інтелектуальних систем, що навчаються на основі великих обсягів інформації, виконують складні обчислення та імітують людське мислення. ПЗ, яке використовує методи ШІ, охоплює бібліотеки для машинного навчання (наприклад, TensorFlow, PyTorch), інтерфейси для обробки природної мови, а також спеціалізовані програми для візуалізації або прогнозування. Програмне забезпечення для ШІ уможлиблює інтеграцію таких інтелектуальних систем в існуючі інфраструктури, що дозволяє покращити прийняття рішень, автоматизацію завдань та адаптацію до нових умов [55].

3. *Система програмного забезпечення і штучний інтелект*: система програмного забезпечення (СПЗ) є комплексом взаємопов'язаних програмних компонентів, що працюють разом для досягнення спільної мети. У контексті ШІ СПЗ організують так, щоб забезпечити інтеграцію різних модулів ШІ, таких як

алгоритми машинного навчання, бази даних, інтерфейси для взаємодії з користувачами та системами, а також інші компоненти, що дозволяють здійснювати інтелектуальний аналіз та прийняття рішень. Ключовою характеристикою СПЗ для ШІ є її здатність обробляти великі обсяги даних, забезпечувати автоматизовані процеси навчання та вдосконалення моделей, а також підтримувати динамічні зміни у реальному часі. Успішне застосування ШІ потребує належної організації СПЗ для досягнення інтегрованої роботи між усіма компонентами системи, включаючи бази даних, модулі для аналізу даних і компоненти для взаємодії з користувачем [83].

4. Програмний комплекс і штучний інтелект: програмний комплекс (ПК) є сукупністю різних програмних продуктів, що працюють спільно для досягнення загальних цілей. У рамках штучного інтелекту, програмний комплекс може включати набір інструментів для обробки даних, навчання моделей, здійснення прогнозів, аналізу та візуалізації результатів. Програмний комплекс для ШІ може об'єднувати різноманітні компоненти, як то системи обробки великих даних (Big Data), аналізаторів даних, платформи для машинного навчання та інтерфейси користувачів. Важливість програмного комплексу в контексті ШІ полягає в тому, що різноманітні інструменти та методи взаємодіють і доповнюють один одного, створюючи багатофункціональну та гнучку систему, здатну працювати з різними типами задач і даних [32].

5. Апаратно-програмний комплекс і штучний інтелект: апаратно-програмний комплекс (АПК) являє собою інтеграцію програмного забезпечення з апаратними засобами, що забезпечує виконання складних обчислювальних задач. У контексті штучного інтелекту, АПК містить спеціалізовані апаратні засоби, такі як графічні процесори (GPU), спеціалізовані процесори для машинного навчання (наприклад, Tensor Processing Units, TPUs), а також програмне забезпечення, що використовує ці апаратні ресурси для виконання складних алгоритмів ШІ. АПК для ШІ дозволяє прискорити процеси навчання моделей машинного навчання та глибинного навчання завдяки використанню високопродуктивних апаратних засобів для обробки великих обсягів даних. Це забезпечує необхідні умови для

ефективного впровадження ШІ в різноманітні сфери, такі як автономні системи, аналіз медичних зображень, обробка природної мови та інші [91].

Водночас нами проаналізовано зв'язки форм організації психосоціальної активності людини, з одного боку, та концептами програмного продукту – з іншого (табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Взаємозв'язок між формами організації психосоціальної активності людини та концептами програмного продукту

Форми організації психосоціальної активності людини	Концепти програмного продукту				
	Програмний продукт	Програмне забезпечення	Система програмного забезпечення	Програмний комплекс	Апаратно-програмний комплекс
Контакт	Початковий контакт користувача з інтерфейсом	Контакт з базовими функціями системи	Платформа для багатоаспектного контакту	Надає інтерфейси для різних контактів	Фізичний контакт через пристрої
Дія	Запуск функції за ініціативою користувача	Виконує дії згідно з алгоритмом	Організує складну послідовність дій	Інтеграція дій у єдину функціональність	Фізична дія користувача і цифрова відповідь
Реакція	Продукт реагує на запит або команду	Реакція системи на вхідні сигнали	Складна реактивна система	Координована реакція модулів	Комбінована реакція (сенсорна, цифрова)
Діяльність	Використовується для виконання цілісної діяльності	Засіб організації діяльності користувача	Інструмент системної діяльності користувача	Забезпечує багатофункціональну діяльність	Інструмент діяння з реальним і віртуальним світом
Поведінка	Відображає звичну поведінку користувача при роботі	Пропонує типові патерни поведінки	Конструює сталу поведінкову модель	Здає модель поведінки в контексті розв'язуваних задач	Формує поведінку, залежну від середовища / довкілля

Продовж. табл. 1.1

Взаємодія	Канал інтеракції людини й цифрової системи	Забезпечує сталі режими взаємодії у системі «людина-та-комп'ютер»	Багаторівнева взаємодія з користувачем	Високорівнева взаємодія в межах системи «людина-та-комп'ютер»	Матеріалізована взаємодія в межах системи «людина-та-комп'ютер»
Взаємини та відносини	Створює певний тип відносин (довіри, залежності)	Опосередковані зв'язки людини з системою	Сприяє формуванню довготривалих відносин	Комплексно впливає на досвід і відносини людини до ПК	Формує нову якість відносин «людина – машина»
Взаємовплив	Впливати на мотивацію, настрій користувача	Викликає психологічний ефект зворотного зв'язку	Впливає на суб'єктивне ставлення людини до СПЗ	Створює умови для глибинного взаємовпливу людини та ПК	Змінює психоемоційний стан користувача
Взаємообмін	Обмін інформацією та досвідом через інтерфейс	Обмін даними у заданих межах	Система обміну між підсистемами й користувачем	Механізм обміну інформаційним і ресурсами	Інтерактивний обмін на сенсомоторному рівні
Вчинення	Свідомий вибір дії, що узасиднює майбутній вчинок	ПЗ задіюється людиною у структурі відповідальної дії	Долучається до змістовного вчинку (наприклад, навчального)	Сприяє прийняттю важливих учинкових рішень	Здебільшого ініціює у здобувача значущий і усвідомлений учинок

Зіставлення форм психосоціальної активності людини з концептами програмного продукту засвідчує, що цифрові технології дедалі глибше інтегруються в структуру людської активності, опосередковуючи її динаміку, зміст і психологічну значущість [71]. Така взаємна відповідність вказує на те, що програмні та апаратно-програмні системи не лише інструменталізують дії користувача, а й формують нові способи поведінки, взаємодії та прийняття рішень, у тому числі на рівні морально-вольового акту.

Тепер розглянемо зв'язки форм організації психосоціальної активності людини, з одного боку, та штучного інтелекту – з іншого (табл. 1.2).

Таблиця 1.2

Взаємозв'язок між формами організації психосоціальної активності людини та штучним інтелектом

Форма психосоціальної активності	Штучний інтелект
Контакт	Встановлення первинного зв'язку між людиною та ШІ активізує перцептивні механізми довіри, настороженості чи очікувань, що впливають на подальшу взаємодію
Дія	Дії у відповідь на сигнали ШІ формуються через усвідомлення ролі технологічного агента як соціального подразника або партнера
Реакція	ШІ є стимулом, який активує афективно-когнітивні реакції особистості – від зацікавлення до тривоги, що відображає рівень адаптації до нових умов
Діяльність	Інтеграція ШІ у спільну діяльність трансформує структуру мотивацій, завдань і цілей, що вимагає психологічної перебудови функцій контролю й регуляції
Поведінка	Взаємодія з ШІ формує нові патерни поведінки, зокрема цифрову поведінку, що базується на специфічних стимулах і очікуваннях у віртуальному середовищі
Взаємодія	ШІ моделює комунікативну поведінку, що змушує особистість адаптувати власну соціальну ролі у діалозі з технологічним суб'єктом
Взаємини та відносини	Емоційне залучення користувача у процес використання ШІ часто набуває ознак персоніфікованих відносин (до прикладу, при використанні віртуальних помічників), що актуалізує механізми проєкції та прив'язаності
Взаємовплив	Людина не лише змінює своє ставлення до ШІ, а й під його впливом коригує власні цінності, судження, емоційні реакції; водночас користувач сам формує контекст застосування ШІ
Взаємообмін	ШІ стає учасником когнітивного обміну: особа передає дані, ідеї чи дії, отримуючи взаємін аналітичну, інтерпретативну або інформаційну підтримку
Вчинок	Прийняття рішень у взаємодії з ШІ має морально-етичний вимір, де вчинок відображає відповідальність особистості за наслідки співпраці з алгоритмічним партнером

Подана таблиця демонструє психологічно обґрунтовані зв'язки між формами психосоціальної активності людини та феноменом штучного інтелекту, виявляючи, що останній, діючи як новий інтерактивний чинник, формує, модифікує та переосмислює поведінкові, когнітивні і соціоемоційні патерни особистості. Такий аналіз дозволяє розглядати взаємодію із ШІ як важливий ресурс психічної саморегуляції, міжособистісної динаміки та розвитку суб'єктності в умовах цифрового середовища.

Отже, кожен із термінів, пов'язаних із програмним забезпеченням та його комплексами, має важливу роль у розвитку та реалізації технологій штучного інтелекту. Від програмних продуктів, що містять конкретні алгоритми ШІ, до апаратно-програмних комплексів, які забезпечують необхідні умови для високопродуктивної роботи штучного розуму, будь-який із цих термінів відображає різні аспекти інтеграції інтелектуальної системи у сучасні технології. У психологічному контексті така інтеграція найдоцільніше описується терміном «система програмного забезпечення» (СПЗ), тому що саме вона функціонує як комплекс взаємопов'язаних програмних модулів квазісуб'єктного плану, здатних здійснювати комунікацію з людиною за допомогою текстових або голосових каналів, підтримуючи структуровану взаємодію в межах соціально значущого довкілля.

1.3. Психологічне обґрунтування квазісуб'єктності людської взаємодії

Із позиції сучасності ШІ діє як інтерактивний агент, який формує враження суб'єктивності завдяки здатності до адаптації й відповідей на запити людини. Взаємодія із ШІ створює ілюзію спілкування як із квазісуб'єктом, хоча насправді система програмного забезпечення є лише набором алгоритмів і модулів, які опрацьовують і генерують відповіді на запити користувача. Важливим аспектом тут є те, що останній сприймає ці відповіді як «рецепцію» інтелекту, хоча насправді ШІ не володіє свідомістю чи самосвідомістю, а лише ефективно моделює комунікацію, базуючись на заздалегідь закладених алгоритмах та даних [60-62].

Психологічно таке сприйняття ШІ як квазісуб'єкта можна пояснити через механізм антропоморфізму, за якого людина приписує особисті властивості об'єктам або технологіям, з якими взаємодіє. Це дозволяє користувачеві з легкістю сприймати ШІ як суб'єкта комунікації, навіть якщо він не має реального емоційного досвіду чи інтенцій, характерних для живих істот, і, тим більше, для самої людини.

Отже, «система програмного забезпечення» є найбільш відповідним терміном для опису ролі ШІ в комунікації з людиною, оскільки цей термін

відображає як технічну основу, так і можливість інтерактивної взаємодії, яка створює ілюзію квазісуб'єктної взаємодії з користувачем.

У сучасному науковому дискурсі дедалі частіше порушується питання трансформації суб'єктності в умовах постмодерної культури, цифровізації та розмивання меж між автентичним Я та інтерфейсами соціальних мереж. Традиційні уявлення про суб'єкта як автономного, раціонального агента поступово втрачають пояснювальну силу у ситуаціях, де взаємодія між людьми опосередковується символічними, технічними чи соціально сконструйованими формами. Саме в цьому контексті постає феномен квазісуб'єктності – стану, за якого учасники міжособистісної або міжсуб'єктної взаємодії зберігають зовнішні атрибути суб'єкта, але втрачають його онтологічну повноту.

Проблема квазісуб'єктності набуває особливої актуальності у зв'язку з поширенням взаємодій, де суб'єкт не постає носієм внутрішньої ініціативи, рефлексивності чи відповідальності, а радше функціонує як компонент складної комунікативної чи соціотехнічної системи. На думку С. Кримського, сучасна культура продукує феномен «розпорошеного суб'єкта», що лише умовно зберігає ознаки індивідуальності, поступаючись системним формам впливу [53]. У психології ж цей процес постає через поняття девальвації самості, втрати суб'єктивної присутності людини у світі або редукції мотиваційних структур, що визначають цілісну поведінку особистості [105].

Феномен квазісуб'єктності є синергійним, людиновимірним. Тому його осмислення можливе лише на перетині філософських концепцій суб'єктності, психологічної теорії особистості та аналізу соціальних механізмів взаємодії. Причому філософсько-психологічне обґрунтування цього явища вимагає відстеження його генези, вивчення структурних характеристик і наслідків адекватного для розуміння природи сучасної людської взаємодії.

Поняття-уявлення суб'єкта у філософії має складну еволюцію: від картезіанської моделі раціонального Я, яке мислить і, отже, існує, до постмодерного бачення суб'єкта як дискурсивної конструкції. У класичній філософії суб'єктність мислилась через автономність, свідомість, здатність до

самоспричинення. І. Кант, зокрема, ототожнював суб'єкта з моральною особистістю, котра відповідальна за вибір і дію [45]. У ХХ столітті ці характеристики були переглянуті в контексті екзистенціалізму, феноменології та постструктуралізму.

Філософська критика стабільної суб'єктності особливо яскраво виявляється у працях М. Фуко, який вважав суб'єкта результатом дисциплінарних практик, а не вихідною даністю [119]. Ж. Дерріда, зі свого боку, демонтує поняття суб'єкта як самототожної сутності, підкреслюючи його нестабільність, відкритість і залежність від мовного середовища [161]. У межах цієї логіки можливим стає уявлення про носія активності, себто такого, який функціонує у просторі взаємодії, але позбавлений глибинного онтологічного ядра, – психодуховного світу індивідуального Я.

В українському філософському контексті важливим є внесок М. В. Поповича, який наголошував на історичній мінливості форм суб'єктності, пов'язаній зі зміною ціннісних систем і моделей культури. Він підкреслював, що модерна уява про суб'єкта як носія автономії поступово замінюється образом «дистанційованого Я», яке взаємодіє з інституційними обставинами як умовними партнерами [88].

З філософської точки зору, редукція суб'єктності означає процес, у межах якого людина частково або повністю втрачає здатність діяти самостійно, усвідомлено осмислювати власні дії та приймати незалежні рішення, передаючи ці функції зовнішнім чинникам чи іншим агентам. Це може бути наслідком зовнішнього тиску (технократизації, стандартизації соціального життя), або внутрішнього відчуження, коли людина не ототожнює себе з власними вчинками. Саме в таких контекстах виникає явище квазісуб'єктності – псевдосуб'єктного функціонування, у якому зберігаються лише функціональні ознаки взаємодії (репліки, дії, відповіді), але відсутня суб'єктна насиченість переживань. При цьому варто зазначити, що префікс «квазі-» використовується як перша частина складних слів, що за значенням відповідає прикметникам «несправжній» чи «уявний» (наприклад, «квазівчений», «квазіспеціаліст» тощо) [16]. У цьому контексті суб'єкт

тракується як людина, індивід або соціальна група, що є носієм активної предметно-практичної діяльності та пізнавальної активності [96].

З огляду на сказане, квазісуб'єктність – це соціально-психологічний стан, у якому суб'єкт долучений до міжособистісної або соціокультурної взаємодії, проте не виявляє суб'єктних рис-якостей у повному сенсі. Такий суб'єкт «присутній» у комунікації, однак його дія є радше відкликом, ніж ініціативою; відгуком, ніж промовою; відповіддю системі, а не іншому.

У філософії фрагментація цілісної суб'єктності розглядається як результат культурної, соціальної та дискурсивної еволюції, в межах якої суб'єкт дедалі більше стає продуктом зовнішніх структур і смислових полів. Постмодерне мислення, розчиняючи ідею автономного Я, натомість формує уявлення про множинні, тимчасові, інструментальні форми існування суб'єкта, зокрема й у вигляді квазісуб'єкта.

Психологічна оптика дає змогу деталізувати цю картину, наголошуючи на внутрішніх процесах, які свідчать про редукцію суб'єктної буттєвості у ситуаціях взаємодії. Йдеться про послаблення емоційного задіяння у повсякденні, згасання ініціативи, приглушення смислотворення, функціоналізацію поведінки. Усе це створює умови для такої комунікації, у якій учасники ніби присутні, але не «взаємодіють» у повному сенсовому обсязі. Вони діють, однак без особистісної інтенції; відповідають, однак не промовляють; функціонують, однак не творять зміст.

Феномен квазісуб'єктності варто осмислювати не як виняток, а як нову норму в низці сучасних соціокультурних контекстів. З одного боку, це явище може розглядатись як адаптивна форма взаємодії в умовах перевантаження інформацією, стресу, професійного вигорання. З іншого – воно несе ризики атрофії особистісної рефлексії, зниження глибини стосунків, знецінення відповідальності та автентичного вибору. Особливої ваги ця проблема набуває в освітньому, організаційному та медійному просторах, де механізми взаємодії часто задаються зовнішніми регламентами.

Подальші дослідження доцільно спрямувати на емпіричну верифікацію ознак квазісуб'єктної поведінки, аналіз її впливу на якість комунікації, психологічне благополуччя особистості та динаміку розвитку суб'єктності. Перспективним є також міждисциплінарний підхід, що поєднує психологічні, соціальні, культурні й технологічні аспекти людської різносуб'єктної взаємодії.

Таким чином, квазісуб'єктність є маркером глибших змін у структурі сучасного досвіду – як філософсько-онтологічного, так і психологічно-поведінкового. Її усвідомлення відкриває шлях до більш точного аналізу як сучасних форм комунікації, так і внутрішніх процесів особистісного розвитку (табл. 1.3).

Таблиця 1.3

Порівняльний аналіз психологічних змістів суб'єктності та квазісуб'єктності у філософському та психологічному контекстах за низкою критеріїв

Критерій	Суб'єктність	Квазісуб'єктність
Онтологічний статус	Самодетермінована сутність, автономне Я (І. Кант, Е. Г. А. Гусерль). Суб'єкт є носієм унікального внутрішнього світу та спроможний до самопізнання й морального вибору. Його буття не зводиться до функції чи ролі – він існує як цілісність, що здатна змінювати світ і себе	Ситуативна або функціональна форма, породжена зовнішніми структурами (П.-М. Фуко, Ж. Дерріда). Вона позбавлена онтологічної глибини й постає як інструмент виконання визначених завдань. Така «сутність» формується не зсередини, а через дискурсивні практики, владу та контроль
Рівень внутрішньої активності	Високий: рефлексія, ініціатива, цілеспрямованість. Суб'єкт діє на основі усвідомлених переконань, формує наміри та здатен змінювати стратегії дії. Він критично осмислює власні переживання та відповідально реагує на виклики середовища	Низький: реактивність, шаблонність, обмежена емоційна присутність. Поведінка часто є автоматизованою, зумовленою зовнішніми подразниками чи алгоритмами. Домінує пасивне пристосування, а не ініціювання змін
Смислотворення	Осмислення дії та її ціннісних підстав (за О. Є. Фурман [144, с. 241]). Суб'єкт надає подіям особистісного сенсу, трансформуючи досвід у внутрішню історію. Сенси постають не як задані, а як конструйовані у процесі взаємодії зі світом	Девальвація смислу, дія без внутрішньої мотивації. Квазісуб'єкт функціонує в межах заданих сценаріїв, не замислюючись про значення своїх вчинків. Його активність орієнтована на результат, а не на зміст

Продовж. табл. 1.3

Форма взаємодії	Діалог, суб'єкт-суб'єктна комунікація. У центрі – визнання іншого як рівного партнера, готовність до емпатії та зміни позиції. Така взаємодія ґрунтується на повазі, відкритості та співпереживанні	Формалізована або рольова взаємодія без особистісного задіяння. Комунікація зводиться до виконання функцій або ролей, визначених інструкцією. Втрачається щирість, а контакт перетворюється на обмін сигналами
Механізми регуляції поведінки	Внутрішні (цінності, установки, саморефлексія). Суб'єкт контролює свої дії через усвідомлення власних переконань і моральних орієнтирів. Поведінка є результатом інтеграції досвіду, а не просто реакцією на стимули	Зовнішні (соціальні норми, регламенти, скрипти). Поведінка квазісуб'єкта регулюється наказами, правилами або цифровими алгоритмами. Його дії часто не залежать від особистої оцінки ситуації
Типова сфера вияву	Етична дія, творчість, партнерська взаємодія. Суб'єкт здатен до самопожертви, інновацій і відповідальної участі в соціальних процесах. Його діяльність завжди має екзистенційний вимір	Бюрократизована взаємодія, вигорання, споживчі й цифрові патерни. Квазісуб'єкт функціонує в межах рутинних процесів і алгоритмізованих середовищ. Його активність швидко втрачає енергію, породжуючи відчуження
Інтерпретація у психології	Особистість як суб'єкт життєвого шляху (В. О. Татенко, В. А. Роменець, Т. М. Титаренко). Суб'єктність трактується як здатність до цілепокладання, відповідальності та самотрансценденції. Вона пов'язана із побудовою смислового простору життя	Психологічна відсутність, функціоналізм у поведінці, втрата суб'єктного «ядра» (С. О. Лисіна). Особистість редукується до набору функцій, позбавлених глибокої ідентичності. Виникає ризик емоційної спустошеності та втрати життєвих орієнтирів

Подана таблиця узагальнює ключові характеристики суб'єктності та квазісуб'єктності, демонструючи їхні змістовні розбіжності у філософському та психологічному вимірах. Порівняння здійснюється за низкою критеріальних ознак, які мають принципове значення для розуміння внутрішньої структури взаємодії особистості в сучасному соціокультурному контексті.

Насамперед звертає на себе увагу онтологічна відмінність між двома формами існування людини у світі. Якщо суб'єктність ґрунтується на автономії, цілісності та здатності до смислотворення (що особливо наголошується у працях О. Є. Фурман [121, с. 178-179; 144, с. 241]), то квазісуб'єктність постає як фрагментована, зовні детермінована структура, зумовлена впливами соціальних інституцій, дискурсивних практик і стандартів поведінки. Така трансформація

підсилюється умовами постіндустріального суспільства, у якому внутрішній голос особистості часто витісняється технізованими або медійно нав'язаними сценаріями.

На психологічному рівні квазісуб'єктність проявляється у зменшенні глибини особистісної участі у взаємодії, втраті автентичної ініціативи та автоматизації поведінки. Це набуває особливої ваги під час аналізу професійної діяльності, освітніх процесів і повсякденного спілкування, де нерідко домінують рольові функції, що не стимулюють справжньої суб'єктної активності. Отож, діалог замінюється обміном соціально прийнятними повідомленнями, а дії особи – виконанням зовнішньо заданих алгоритмів.

Особливу увагу слід звернути на те, що квазісуб'єктність не є синонімом патології або дисфункції. У низці випадків вона виконує адаптивну роль, забезпечуючи мінімально необхідний рівень соціального функціонування за умов інформаційного перевантаження, емоційного виснаження або нормативного тиску. Водночас систематичне домінування квазісуб'єктної взаємодії може знижувати потенціал особистісного розвитку та ускладнювати реалізацію суб'єктного потенціалу Я.

Загалом таблиця виконує подвійну функцію: з одного боку, вона структурує поняттєво-категорійний апарат дослідження, з іншого – дозволяє побачити трансформацію суб'єктності як складного і динамічного феномену, що перебуває на перетині філософських та психологічних рефлексій. Цей аналітичний інструмент може бути корисним не лише у теоретичних розвідках, а й у практичному психодіагностичному чи консультативному полі діяльності професійного психолога.

В сучасних умовах стрімкого розвитку інформаційних технологій та інтеграції штучного інтелекту у повсякденне життя відбувається поступова трансформація форм міжособистісної взаємодії. Особливо це стосується тих випадків, коли суб'єкт спілкування перестає бути виключно людиною, а з'являється новий тип співрозмовника – цифровий агент, чат-бот або інша форма ШІ. Саме у цій площині актуалізується поняття-уявлення про квазісуб'єктність як

про стан – стану, за якого взаємодія носить умовний, фрагментований характер, позбавлений повноцінної суб'єктної рефлексії, але водночас сприймається як соціально значуща.

Одним із цікавих феноменів такого спілкування є практика вживання ввічливих фраз, зокрема подяк, звернень типу «будь ласка» під час взаємодії із чат-ботами. Як свідчать результати опитувань [171], понад 67 % користувачів намагаються бути ввічливими у спілкуванні з цифровими агентами, мотивуючи це різними причинами: від елементарної ввічливості до страху потенційних негативних наслідків від «повстання машин», чи навіть об'єктивним бажанням отримати кращу відповідь [201]. Із психологічного погляду, ця практика є важливим маркером квазісуб'єктності, що окреслює межі усвідомленого ставлення людини до об'єкта взаємодії [65].

Психологічно поведінку, пов'язану із формалізованою ввічливістю в комунікації з ШІ, слушно розглядати як проєкцію соціальних норм і моделей взаємодії, що були інтерналізовані суб'єктом у процесі соціалізації. Однак, на відміну від живого співрозмовника, ШІ позбавлений емоційної та смислової сфери, не володіє внутрішнім світом, що призводить до фактичної імітації діалогу. Відтак у психологічному плані спілкування з ШІ часто не виходить за межі квазісуб'єктної взаємодії, де суб'єктність користувача частково втрачає глибину і рефлексивність, переходячи у сферу ритуалізованих формальностей.

Відзначимо, що існує й практичний аспект подібної поведінки: для багатьох користувачів ввічливість під час роботи з ШІ слугує засобом створення комфортного, прогнозованого середовища, яке зменшує тривожність і невизначеність. Психологічні теорії стресу та адаптації пояснюють, що формальні соціальні ритуали, навіть якщо вони звернені до неадаптивного агента, здатні знижувати внутрішній дискомфорт, відновлювати відчуття контролю над ситуацією.

Водночас, як зауважують експерти, така «ввічливість» не впливає на продуктивність або якість відповідей ШІ, адже алгоритми працюють без емоційного забарвлення. З позиції психодіагностики, це означає, що

квазісуб'єктність взаємодії із ШІ не дає реальної зворотної емоційної реакції, що могла б стати джерелом збагачення особистісного досвіду. Цей аспект підкреслює обмеженість цифрової комунікації як суб'єктно зорієнтованої взаємодії і свідчить про ризик деградації справжніх соціальних зв'язків за умов надмірного залучення в цифрові середовища.

З іншого боку, використання ввічливих форм у спілкуванні з чат-ботами може мати потенціал для розвитку соціальної емпатії і формування позитивних комунікативних навичок, особливо у дітей та підлітків, котрі активно контактують із цифровими медіа. Така практика здатна підтримувати алгоритми імітації поведінки, які в перспективі наблизатимуть машинний інтелект до реалістичної взаємодії, здатної стимулювати більш глибокі психологічні процеси [63].

Отже, психологічне обґрунтування квазісуб'єктності людської взаємодії у контексті сучасних цифрових технологій розкриває складний комплекс механізмів, де людина водночас виявляє й втрату, і трансформацію суб'єктності. Спілкування з штучним інтелектом фіксує своєрідний перехідний стан – від повноцінної суб'єктної взаємодії до автоматизованих форм, що підсилюють ритуалізовані моделі поведінки, але водночас відкривають нові шляхи адаптації і психологічної безпеки.

У будь-якому разі, психологічне дослідження квазісуб'єктності у цьому напрямку вимагає подальшого вивчення, зокрема у площинах особистісної ідентичності, самоусвідомлення, комунікативної компетентності та цифрової культури. Особливу увагу варто звернути на вплив таких процесів на розвиток і підтримку психічного здоров'я в умовах постійної взаємодії з віртуальними агентами, які дедалі ширше входять у соціальне довкілля людини.

З психологічної точки зору, феномен ввічливості під час спілкування з штучним інтелектом має кілька важливих аспектів. По-перше, ця практика віддзеркалює глибоко вкорінені соціокультурні норми, що регулюють поведінку людини в міжособистісному спілкуванні. Відповідно до теорії соціального навчання Альберта Бандури, людина моделює свою поведінку, наслідуючи зразки, закріплені у суспільстві, і формує відповідні реакції навіть у нових, техногенних

контекстах [156]. Ввічливість у розмові з чат-ботом є прикладом такого моделювання, адже підтримує внутрішнє відчуття соціальної гармонії, навіть якщо об'єкт взаємодії не є вповні живою особистістю.

По-друге, психологічна мотивація прояву ввічливості у цьому випадку може бути пояснена феноменом когнітивного дисонансу [190]. Людина прагне узгодити власні дії зі своїми уявленнями про правильну поведінку. Коли вона вступає у діалог із цифровим агентом, який не здатний до справжнього емоційного відгуку, виникає внутрішнє напруження. Використання ввічливих формулювань допомагає знизити це напруження, підтримуючи когнітивну консистентність і задовольняючи соціальні очікування.

З метою поглиблення психологічного змісту досліджуваної проблематики та конкретизації авторських напрацювань у досягненні поставленої мети й розв'язанні основного завдання, доцільно звернутися до понад двадцятирічного досвіду кафедри психології та соціальної роботи ЗУНУ щодо впровадження в освітню діяльність сучасного університету інноваційної психодидактичної системи модульно-розвивального навчання А. В. Фурмана [127; 133; 134; 141]. Ця система базується на чотирьох взаємопов'язаних компонентах: а) ґрунтовній міждисциплінарній мегатеоретичній основі, центральним елементом якої є теорія інноваційно-психологічного клімату закладу як освітньо-наукової організації (О. Є. Фурман (Гуменюк) [120, 121]); б) багатовимірному методологічному підґрунті, що реалізує підходи некласичної та постнекласичної наукової раціональності у конструюванні дослідницьких об'єктів, а також принципи й нормативи вітакультурного та циклічно-вчинкового підходів; в) авторському комплексу програмово-методичних і навчально-методичних засобів нового покоління (зокрема, граф-схем дисциплін, наукових проєктів навчальних модулів, освітніх сценаріїв, модульно-розвивальних підручників, тезаурусів курсів, програм самореалізації особистості здобувача); г) проблемно-ситуаційних організаційно-управлінських ритмах навчального процесу та восьми інваріантних психомистецьких технологіях паритетної (полідіалогічної, мислекомунікаційної,

психосоціально рівноправної) освітньої взаємодії викладачів і здобувачів соціономічних спеціальностей [72].

З огляду на поступальний розвиток кафедри психології та соціальної роботи – від однієї освітньої програми у 2003 році до дев'яти різноспрямованих програм першого, другого та третього рівнів підготовки у 2024 році, – а також на підтверджену високу якість професійної компетентності випускників, можна стверджувати, що навіть за умов сучасної воєнної реальності професорсько-викладацький колектив цієї кафедри та усього класичного університету міста Тернополя створив високорозвивальний, гуманістично орієнтований, внутрішньо комфортний і водночас персонально вимогливий простір. Такий простір сприяє гармонізації психофізіологічних ресурсів і можливостей, підтримує ситуаційно зумовлені функціональні стани організму, посилює вмотивованість і працездатність на рівні індивідуально-психологічного повсякденного буття та формує особистісні риси-якості кожного здобувача вищої освіти. Цей висновок підтверджує авторська освітня модель професійної підготовки фахівців у закладі вищої освіти (А. В. Фурман і наукова школа), яка вирізняється інноваційністю у низці ключових аспектів організації та реалізації університетської діяльності.

1) телеологічний та аксіопсихологічний аспекти у їхній логіко-змістовій взаємодоповненості та діалектичній єдності передбачають, насамперед, досягнення гармонійної ціледоцільності вітакультурної організації того сегмента суспільного життя, який зазвичай описується такими поняттями, як «система вищої освіти», «освітнє середовище», «освітній простір університету», «студентство як форма життя», «зміст і технології професійної освіти», «паритетна освітня взаємодія» тощо. Ключовим при цьому є те, що викладачі та здобувачі освіти, орієнтуючись на спільні раціогуманістичні цінності та узгоджені особистісні прагнення, послідовно утверджуються спочатку як суб'єкти освітньої поведінки (перший курс), згодом як особистості освітньої діяльності (другий курс), далі як індивідуальності освітніх учинків (треть-четвертий курси) й, нарешті, як універсуми фахового самотворення (п'ятий- шостий курси).

2) дидактичний аспект передбачає інтеграцію традиційних досягнень дидактики як науки й мистецтва організації навчання з інноваційними напрацюваннями сучасної психодидактики. Центральною ланкою останньої, за А. В. Фурманом, є цілісний модульно-розвивальний цикл навчання, що охоплює:

- а) динаміко-екзистенційну єдність чотирьох періодів (пізнавально-інформаційного, нормативно-регуляційного, ціннісно-рефлексивного, духовно-спонтанного) та відповідних восьми етапів розвивальної взаємодії між учасниками;
- б) усвідомлену діяльність наставника і кожного здобувача освіти з нормативно визначеним, ситуаційно обумовленим і різноспрямованим психолого-педагогічним змістом цієї полідіалогічної взаємодії;
- в) актуалізацію матеріалу шести ключових пластів соціокультурного досвіду (наука, культура, фізична активність, розумова діяльність, світогляд, мистецтво) як підґрунтя для проектування змістового модуля й реалізації конкретних освітніх цілей і завдань;
- г) модульно-ієрархічну та ситуаційно структуровану побудову розвитково-екзистенційного перебігу освітнього процесу, що передбачає розмежування та узгодження різних видів і типів модулів;
- д) поєднання зовнішніх процесів актуалізації, які організовує наставник у межах університету через застосування інноваційних психотехнологій, із внутрішніми процесами, що забезпечують самостійний розвиток особистісних здібностей здобувачів.

3) оргдіяльнісний аспект стосується технологічно впорядкованої, методично забезпеченої та психологічно паритетної освітньої діяльності викладачів і студентів як ключової ланки їхньої полідіалогічної навчальної взаємодії й комунікації. У таких умовах міжособистісний контакт передбачає передусім рівність психосоціальних цілей і функцій, а також спільність норм і засобів освітньої співпраці. Як результат, підсумковим критерієм є не лише опанування здобувачем знань, норм і відповідних компетентностей, а й створення конкретних результатів освітньої діяльності – зокрема, підготовка й оприлюднення наукових доповідей і тез у збірниках праць молодих учених, розробка студентських модульно-розвивальних підручників тощо.

4) психомистецький аспект передбачає практичне втілення психодраматичної концептуальної моделі освітньої співдіяльності та ділового спілкування між викладачем і студентами під час навчальних занять. Ця модель ґрунтується на класичній динаміці розвитку освітньої сцени: «зав'язка – розгортання подій – кульмінація – спад подій – розв'язка» та передбачає катарсичні імпульси, полівалентні спонукання, конструктивні емоційні переживання й інтуїтивні прозріння свідомості. У такому форматі мотивована партнерська взаємодія учасників наближається за своїм характером до мистецької співтворчості.

5) комплексне навчально-книжкове забезпечення охоплює оптимальний набір засобів для продуктивної освітньої діяльності з окремої дисципліни (див. вище), у межах якого модульно-розвивальний підручник виконує роль квазісуб'єкта вітакультурного діалогування. Такий підручник забезпечує багатозначну й полісмилову взаємодію кожного майбутнього фахівця з навчальним матеріалом, сприяє розвитку наявних засобів, методів і форм організованої розумової діяльності та, відповідно, оптимізує перебіг посферних процесів його саморозвитку.

б) методологічний аспект передбачає як запровадження нових принципів, підходів, методів і способів реалізації ефективної освітньої діяльності у закладах вищої освіти, так і засвоєння майбутніми фахівцями більш досконалих форм, моделей, засобів та інструментів власної рефлексивної мислєдїяльності. Це означає, що професіонал-гуманітарій нового покоління здатен у персоніфікованому вимірі власного буття свідомо осмислювати завдання й проблеми професійного повсякдення, знаходити оптимальні способи та засоби їх розв'язання, а також майстерно здійснювати професійну діяльність, володіючи нею в усіх деталях.

Додатково важливим є й аспект психологічного захисту. Як свідчать дані опитувань, частина користувачів демонструє страх перед негативними наслідками взаємодії із ШІ, що виявляється навіть у вигляді гумористичних уявлень про «повстання машин». Такий страх, щонайперше у психологічному сенсі, становить

прояв тривожності, пов'язаної з невідомістю і втратою контролю [176]. Увічливість у комунікації зі ШІ може слугувати своєрідним ритуалом безпеки, який зменшує відчуття загрози та відновлює суб'єктне відчуття контролю.

Окрім того, слушно розглянути феномен квазісуб'єктності як особливого режиму функціонування свідомості у цифровому просторі. З позиції когнітивної психології, взаємодія з чат-ботом формується як «імітація» соціального діалогу, яка не вимагає від користувача повноцінної рефлексії власної суб'єктності [49]. Користувач зазнає спрощення внутрішнього процесу суб'єктності, адже відсутність емоційного зворотного зв'язку та контекстної гнучкості у ШІ призводить до статичності і ритуалізації поведінки. У такий спосіб, виникає квазісуб'єктна взаємодія – стан, у якому суб'єктність частково трансформується, перетворюючись на формалізовану дію в межах заданих алгоритмів.

Психологічно ця трансформація має і позитивні, і негативні наслідки. З одного боку, вона дозволяє адаптуватися до цифрової реальності, використовуючи алгоритмічні механізми, що полегшують навігацію у віртуальному просторі, підтримують психологічну стабільність і допомагають уникнути соціальної ізоляції, з іншого – постійне зменшення глибини суб'єктності здатне призводити до ерозії міжособистісних навичок, зниження емпатії і формування поверхневих моделей спілкування, що ускладнює реальні соціальні контакти [85].

В контексті психології розвитку важливим є також розгляд квазісуб'єктності у молодих користувачів цифрових технологій. Для дітей і підлітків, які ще формують базові моделі соціальної взаємодії, повторюване спілкування із ШІ у формі квазісуб'єктних взаємодій може закріпити модель поверхневого комунікативного стилю, де акцент зміщується з глибинної емоційної взаємодії на алгоритмічну формальність. Це вимагає підвищеної уваги з боку освітян та психологів до формування цифрової компетентності, що охоплює розвиток критичного мислення і навичок емоційної регуляції [56].

Таким чином, психологічне обґрунтування квазісуб'єктності людської взаємодії у цифровому середовищі зосереджує увагу на складній динаміці між традиційними соціальними нормами, індивідуальними психологічними

механізмами та особливостями техногенного простору. З огляду на це, подальші дослідження мають бути спрямовані на пошук балансів між збереженням глибини суб'єктної позиції людини та ефективною адаптацією до нових форм взаємодії [153] (табл. 1.4).

Таблиця 1.4

Ключові психологічні аспекти квазісуб'єктності людської взаємодії із цифровими агентами згруповано за [6; 12; 37; 38; 78]

Психологічний аспект	Опис	Пояснення в контексті квазісуб'єктності
Соціальні норми	Відтворення усталених моделей ввічливості та взаємоповаги	Моделювання міжособистісної взаємодії навіть із неособистісними агентами
Когнітивний дисонанс	Психологічне напруження від несумісності дій та уявлень	Ввічливість допомагає знизити дисонанс і підтримати внутрішню гармонію
Психологічний захист	Захисний механізм проти тривожності та невизначеності	Ритуалізація ввічливості знижує страх перед новими технологіями
Когнітивні механізми суб'єктності	Спрощення внутрішніх рефлексій і формалізація комунікації	Квазісуб'єктність як адаптивний стан у цифровому середовищі
Вплив на розвиток комунікативних навичок	Можливе формування поверхневих моделей спілкування	Ризик ерозії емпатії та соціальних навичок у молоді

У таблиці систематизовано ключові психологічні аспекти, що визначають специфіку квазісуб'єктності людської взаємодії з цифровими агентами, зокрема чат-ботами та ШІ. Першим важливим компонентом є дотримання соціальних норм, яке виявляється у відтворенні звичних моделей ввічливості і взаємоповаги під час спілкування навіть з неживими комунікантами [12]. Цей феномен вказує на прагнення людини до збереження міжособистісних форматів взаємодії, що підтримує психологічний комфорт і стабільність.

Когнітивний дисонанс, що виникає через суперечність між розумінням природи цифрового агента як неособистісного об'єкта і рефлексивною поведінкою ввічливості, слугує каталізатором формування адаптивних механізмів зрівноваження психічного стану [6]. Ввічливість у такому разі функціонує як

спосіб зменшення внутрішнього напруження та підтримання когнітивної цілісності.

Психологічний захист, що оприявнюється у вигляді ритуалізованої ввічливості, також має значення в умовах технологічної невизначеності, допомагаючи користувачам долати тривогу і страх перед новими формами комунікації [38]. Це дозволяє особі не лише зберегти відчуття контролю, але й підтримувати емоційну рівновагу.

Когнітивні механізми суб'єктності, наведені в таблиці, вказують на те, що квазісуб'єктність є своєрідною адаптацією психіки, що дозволяє формалізувати і спрощувати внутрішні рефлексії у процесі взаємодії з технологіями [37]. Такий процес забезпечує ефективність комунікації, але водночас може призводити до певного зниження глибинного усвідомлення суб'єктності іншого.

Останній аспект – вплив цифрової взаємодії на розвиток комунікативних навичок, особливо у молоді, підкреслює потенційну небезпеку формування поверхневих моделей спілкування. Це часто стимулює ерозію емпатію та соціальну чутливість, що має важливі наслідки для міжособистісних стосунків у реальному житті [78].

Загалом наведені психологічні аспекти демонструють багатовимірність явища квазісуб'єктності в контексті цифрової комунікації, висвітлюючи як її адаптивні функції, так і потенційні ризики для суб'єктності людини.

Психологічне обґрунтування квазісуб'єктності людської взаємодії демонструє складний та багатовимірний характер процесів, що відбуваються у цій взаємодії особи з цифровими агентами, зокрема ШІ і чат-ботами. Аналізуючи психологічні механізми, доречно виокремити ключові аспекти, які визначають формування квазісуб'єктності: відтворення соціальних норм у комунікації, когнітивне врівноваження через подолання дисонансу, використання ритуалів ввічливості як психологічного захисту, задіяння адаптивних когнітивних стратегій, що дозволяють людині ефективно функціонувати у нових цифрових контекстах. Водночас цей феномен містить потенційні ризики щодо глибинного усвідомлення суб'єктності іншого, а також формування поверхневих моделей спілкування, які

можуть негативно впливати на розвиток емпатії та соціальних навичок. Відтак квазісуб'єктність діє як психологічний механізм адаптації людини до трансформації комунікативних середовищ, що відкриває нові перспективи для досліджень у царині психології цифрової взаємодії та розвитку особистості у технологічному світі [64].

Висновки до розділу 1

1. Проведений аналіз філософсько-психологічних аспектів взаємодії людини і технічних систем, зокрема програмних продуктів, засвідчує багатогранність і комплексність цієї проблематики. У межах розгляду наукових підходів до взаємодії людини і програмних продуктів було визначено, що сучасні дослідження ґрунтуються на міждисциплінарних засадах, поєднуючи філософські концепції суб'єктності, психологічні теорії особистості та когнітивної діяльності, а також інформатику і теорію систем. Такий підхід концептуально охоплює як внутрішні особистісні ресурси особи, так і специфіку програмних агентів як об'єктів взаємодії. Зокрема, аргументовано виокремлено декілька ключових напрямів у наукових підходах: раціогуманістичний, системодіяльний, вчинковий, циклічно-вчинковий, комунікативно-діяльний та вітакультурна парадигма освіти.

2. Теоретичний аналіз сутнісного змісту основних понять та форм взаємодії психосоціальної активності людини із програмним продуктом виявив неоднозначність і багатозначність таких термінів, як «суб'єктність», «квазісуб'єктність», «взаємодія», «психосоціальна активність». Встановлено, що квазісуб'єктність у цьому контексті розглядається як проміжна, трансформаційна форма суб'єктності, що виникає у процесі взаємодії людини з програмними агентами, які імітують соціальну поведінку та відповідають на сигнали людини, підтримуючи комунікативний процес. Визначено, що цей феномен має як когнітивний, так і емоційно-поведінковий компоненти, що є результатом адаптації особи до нових умов інформаційної взаємодії. Важливо підкреслити, що

квазісуб'єктність не замінює, а доповнює традиційне розуміння суб'єктності, відкриваючи нові горизонти для її вивчення в умовах цифрової епохи.

3. Психологічне обґрунтування квазісуб'єктності людської взаємодії з цифровими агентами підтверджує, що цей феномен діє як адаптивний механізм, що дозволяє особі ефективно функціонувати в середовищі цифрових технологій. У процесі вказаної взаємодії з чат-ботами, ШІ та іншими програмними продуктами користувач відтворює соціальні норми, ритуали ввічливості та поведінкові патерни, що допомагають знизити рівень тривожності і підтримувати когнітивний баланс. Така квазісуб'єктність забезпечує психологічний комфорт і відчуття контролю над ситуацією, що є важливим для особистості в нових цифрових контекстах. Водночас цей процес супроводжується і потенційними викликами, пов'язаними з формуванням поверхневих моделей комунікації, які почасти обмежують глибину емпатії і впливають на міжособистісні форми практикування.

4. Критичний аналіз проблеми взаємодії людини і техніки засвідчує, що цифрова епоха ставить перед наукою нові завдання щодо розуміння трансформації суб'єктності в контексті технологічної взаємодії. Квазісуб'єктність постає ключовим поняттям, що дозволяє описати феноменологію цих процесів, відображаючи не лише технологічні аспекти, а й глибинні психологічні механізми. Подальші дослідження у цій сфері мають бути спрямовані на глибше вивчення впливу цифрових технологій на структуру особистості, механізми самоусвідомлення і соціальної взаємодії, а також на розробку ефективних стратегій підтримки суб'єктності особи в умовах стрімкого розвитку ШІ.

5. Комплексне філософсько-психологічне дослідження взаємодії людини з програмними продуктами відкриває перспективи для розробки теоретичних моделей та практичних підходів, які будуть сприяти гармонійному її співіснуванню з технікою, забезпечуючи збереження і розвиток власної суб'єктності у нових соціокультурних реаліях. Це, своєю чергою, має значний потенціал для підвищення якості життя, ефективності комунікації та психологічного благополуччя в інформаційно-технологічному суспільстві.

РОЗДІЛ 2

ПСИХОЛОГІЧНА ТЕХНОЛОГІЯ КОНСТРУКТИВНОЇ ВЗАЄМОДІЇ МАЙБУТНІХ ПРАЦІВНИКІВ СОЦІОНОМІЧНИХ ПРОФЕСІЙ ЗІ ШТУЧНИМ ІНТЕЛЕКТОМ

2.1. Структурно-функціональна модель конструктивної взаємодії осіб юнацького віку із штучним інтелектом як квазісуб'єктом

У контексті цифрової трансформації соціогуманітарної сфери стає дедалі актуальнішим питання взаємодії людини з інтелектуалізованими цифровими агентами, серед яких особливу роль відіграє штучний інтелект (ШІ). З огляду на тенденції інтеграції ШІ в професійну діяльність працівників соціономічних професій, важливо розробити психологічно обґрунтовану структурно-функціональну модель конструктивної взаємодії майбутніх фахівців із цим новітнім засобом суб'єктності [58; 150]. Особливої уваги потребує саме юнацький вік, оскільки він є сенситивним періодом формування професійної ідентичності, світоглядних орієнтирів та соціальної активності, що, своєю чергою, визначає потенціал ефективної взаємодії з інтелектуальними цифровими системами.

Створення структурно-функціональної моделі конструктивної взаємодії майбутнього соціального працівника з ШІ як квазісуб'єктом вимагає інтеграції знань із когнітивної, соціальної та професійної психології, а також урахування сучасних досягнень у сфері кіберпсихології. Конструктивна взаємодія передбачає не лише інструментальне використання технологічного ресурсу, але й формування готовності до партнерської, довірливої, емоційно та етично збалансованої комунікації з ним як з умовно автономним агентом активності.

Побудова структурно-функціональної моделі взаємодії юнаків та юноків із ШІ передбачає використання комплексу методологічних підходів, серед яких провідними є:

а) раціогуманістичний підхід, який забезпечує усвідомлення суб'єктності майбутнього фахівця та підґрунтя для етичної оцінки взаємодії з квазісуб'єктом [35];

б) системодіяльнісний підхід, котрий дозволяє розглядати конструктивну взаємодію як цілісну динамічну систему взаємодії, що містить: суб'єкт (майбутній працівник соціономічної професії), об'єкт (ШІ), контекст (професійно-освітнє довкілля) та результат (якісні характеристики взаємодії) [23];

в) вчинковий підхід В. А. Роменця, що дозволяє інтерпретувати взаємодію з ШІ як процес активного конструювання знань, смислів та моделей поведінки у цифровому середовищі [75];

г) циклічно-вчинковий підхід А. В. Фурмана, який дає змогу розглядати взаємодію як послідовність взаємопов'язаних фаз учинку (ситуаційної, мотиваційної, дійової та післядійової), що забезпечують цілісне психологічне розгортання суб'єктної активності у процесі взаємодії з технологічним середовищем; у цьому контексті взаємодія майбутнього фахівця із ШІ постає як специфічний різновид вчинкової активності, у межах якої суб'єкт інтерпретує ситуацію взаємодії, формує мотивацію використання технології, здійснює практичні дії у цифровому просторі та рефлексує отриманий результат, що уможливорює розвиток досвіду конструктивної взаємодії з квазісуб'єктом [129]).

Зазначені методологічні підходи задають загальну рамку розуміння взаємодії майбутнього фахівця з штучним інтелектом як цілісного, багатовимірного та суб'єктно зумовленого процесу. Водночас для побудови структурно-функціональної моделі важливо конкретизувати, яким чином ця взаємодія реалізується на рівні реальної психічної активності суб'єкта, тобто у площині його діяльності.

У цьому контексті принципового значення набуває діяльнісна інтерпретація взаємодії з ШІ, яка дозволяє перейти від загальних філософсько-психологічних засад до аналізу внутрішньої структури процесу взаємодії [184]. Саме діяльність виступає тим інтегративним підґрунтям, на якому поєднуються емоційно-

когнітивні, мотиваційно-ціннісні, діяльно-регуляційні та рефлексивно-креативні компоненти суб'єктної активності, забезпечуючи її цілісність і спрямованість.

Таким чином, розгляд взаємодії користувачів із штучним інтелектом крізь призму психологічної структури діяльності уможлиблює не лише описання її як процесу, але й виявлення ключових компонентів, зв'язків і механізмів, що зумовлюють її конструктивний або неконструктивний характер. Це, своєю чергою, відкриває перспективу для подальшого моделювання психологічних чинників ефективної взаємодії майбутніх працівників соціономічних професій із ШІ як квазісуб'єктом.

У психології діяльність розглядається як системно організований процес, у межах якого поєднуються мотиваційно-цільові та предметно-операційні компоненти активності суб'єкта. Як показано на рис. 2.1, внутрішня логіка діяльності передбачає послідовний перехід від виникнення потреби до формування мотиву, постановки мети та здійснення відповідного вчинку за певних внутрішніх умов. Паралельно з цим розгортається предметно-практична сторона діяльності, що охоплює визначення предмета діяльності, вибір методів і способів дії, використання відповідних засобів та інструментів й отримання певного результату або продукту. Взаємозв'язок цих компонентів забезпечує цілісність діяльності та її спрямованість на досягнення значущого для суб'єкта результату.

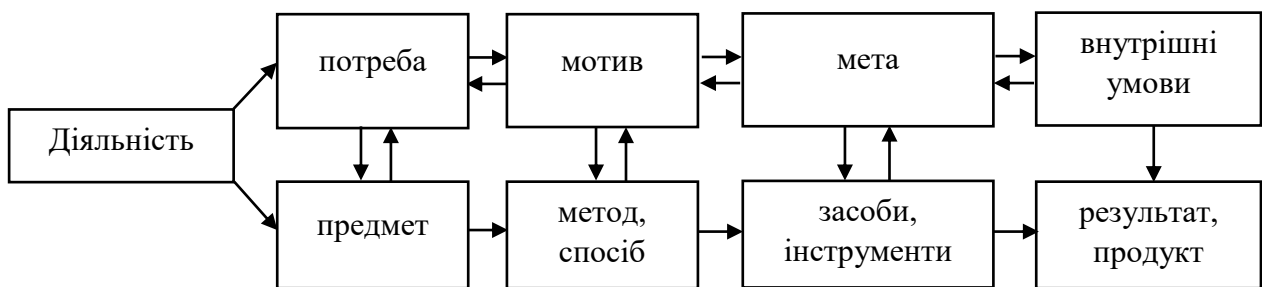

Рис. 2.1. Психологічна структура діяльності та її основні компоненти
(за А. В. Фурманом)

У контексті дослідження взаємодії майбутніх працівників соціономічних професій із системами штучного інтелекту така структурна модель діяльності

дозволяє розглядати використання ШІ як специфічний різновид інструментально опосередкованої активності. У цьому випадку технології штучного інтелекту функціонують як особливі засоби та інструменти реалізації професійних цілей, тоді як характер і ефективність їх використання визначаються мотиваційними настановами суб'єкта, особливостями постановки завдань та обраними способами діяльності. Таким чином, аналіз структури діяльності створює теоретичне підґрунтя для подальшого моделювання психологічних чинників конструктивної взаємодії майбутніх фахівців із системами штучного інтелекту.

У межах циклічно-вчинкового підходу, запропонованого А. В. Фурманом [129], психологічна організація вчинку розглядається як послідовність взаємопов'язаних фаз, кожна з яких має специфічний психологічний зміст (див. рис. 2.2).

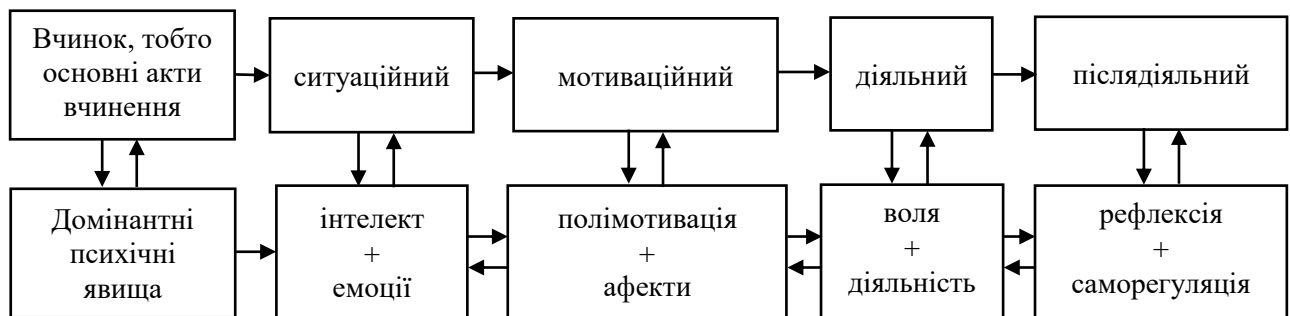

Рис. 2.2. Психологічна структура вчинку в межах циклічно-вчинкового підходу (за А. В. Фурманом)

Ситуаційна фаза характеризується когнітивно-емоційним осмисленням обставин учинення, у межах якого суб'єкт інтерпретує ситуацію, співвідносить її з власним досвідом та формує первинне, переважно емоційне, ставлення до неї. Мотиваційна фаза пов'язана з формуванням полімотивованої спрямованості зароджувального діяння, коли почуттєво актуалізуються різні групи мотивів, цінностей та установок, що зумовлюють готовність особистості до активності. Вчинково-діяльна фаза відображає вольову реалізацію наміру та безпосереднє здійснення діяльності, у процесі якої суб'єкт використовує наявні знання, уміння та інструменти для досягнення поставленої мети. Післядіяльнісна фаза пов'язана з

рефлексивно-оцінковим осмисленням результатів учинку, що передбачає самоаналіз і саморегуляцію ефективності здійснених дій, переживання їх наслідків та інтеграцію отриманого досвіду у подальші цикли вчинення.

Така логіка розгортання вчинку дозволяє інтерпретувати взаємодію майбутніх фахівців соціономічних професій із системами штучного інтелекту як циклічний саморозвитковий процес, що передбачає когнітивно-емоційне усвідомлення ситуації використання ІІІ, формування мотиваційної готовності до взаємодії з ним, вольово організоване здійснення відповідних дій у цифровому контексті діяльності та подальшу рефлексію отриманих результатів.

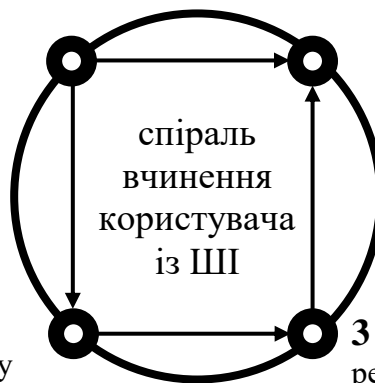
Схематично цей процес представлений у вигляді мислєсхеми етапів (рис. 2.3): ситуаційного, мотиваційного, дійового та післядійового. Ситуаційний етап пов'язаний із виникненням певної проблемної або значущої для суб'єкта ситуації, яка актуалізує відповідні потреби. На мотиваційному етапі відбувається осмислення ситуації, формування мотивів і намірів діяльності. Дійовий етап охоплює безпосереднє виконання дій, спрямованих на досягнення поставленої мети. Післядійовий етап передбачає оцінювання результатів, їх інтерпретацію та задіяння отриманого досвіду у подальшу регуляцію діяльності і саморегуляцію наступних циклів учинення.

1 – ситуаційний:

виникнення у користувача проблемної ситуації, яку він має надію розв'язати з допомогою ІІІ

2 – мотиваційний:

усвідомлення потреби у взаємодії з ІІІ, формування мотиву звернення до нього як до квазісуб'єкта, а також первинне визначення очікуваного результату і смислу майбутньої взаємодії

4 – післядійовий:

рефлексія результатів взаємодії, оцінка їхньої ефективності, достовірності та відповідності очікуванням, а також корекція подальших стратегій взаємодії з ІІІ

3 – дійовий:

реалізація взаємодії з ІІІ через постановку запиту, вибір способів комунікації, інтерпретацію отриманих відповідей та їх використання у вирішенні проблемної ситуації

Рис. 2.3. Мислєсхема структурно-функціональної моделі вчинкової взаємодії користувача із ІІІ

У такому вигляді модель відображає циклічний характер вчинення, де результати попереднього досвіду впливають на сприйняття нових ситуацій і формування подальших мотиваційних настанов суб'єкта. Це дозволяє розглядати і діяльність і вчинок як безперервні цикли саморегуляції та розвитку.

Водночас для подальшого аналізу конструктивної взаємодії майбутніх фахівців із штучним інтелектом як квазісуб'єктом важливо не лише зафіксувати циклічну логіку вчинення, але й конкретизувати зміст кожного з його фаз у структурно-функціональному вимірі. Це передбачає виокремлення відповідних психологічних блоків, які відображають ключові компоненти суб'єктної активності та забезпечують реалізацію взаємодії на різних рівнях її розгортання.

Такий підхід дозволяє перейти від загальної динамічної схеми до більш детального опису внутрішньої організації взаємодії, в межах якої кожна фаза вчинку набуває конкретного психологічного наповнення, пов'язаного з когнітивними, мотиваційними, емоційно-регулятивними та поведінковими характеристиками суб'єкта.

Структура запропонованої моделі складається із чотирьох основних блоків (див. попереду рис. 2.3):

1. Ситуаційний етап – пов'язаний із виникненням та усвідомленням ситуації діяльності або взаємодії. Суб'єкт інтерпретує обставини, визначає проблему, співвідносить її з власним досвідом і можливостями. Саме тут формується первинне розуміння того, що відбувається і чому необхідна певна дія. Цей блок охоплює знання про принципи функціонування ІІІ, навички цифрової грамотності, аналітичні здібності, вміння приймати рішення у взаємодії з цифровим агентом [81; 108];

2. Мотиваційний етап – на цьому етапі відбувається внутрішнє прийняття ситуації та формування спонук до дії. Актуалізуються потреби, цінності, установки, що визначають готовність суб'єкта діяти певним чином. Мотиваційний блок задає смислову спрямованість майбутньої активності. Він містить мотивацію до опанування технологій ІІІ, позитивне ставлення до інновацій, етичні орієнтири у цифровій взаємодії, гуманістичне бачення ролі ІІІ в соціальній сфері [47].

3. Дійовий етап – безпосереднє здійснення дії або взаємодії. Тут суб'єкт реалізує обраний спосіб поведінки, використовує наявні знання, навички, технології та інструменти. У контексті цього дослідження саме в цьому блоці відбувається практична взаємодія майбутнього фахівця із системами штучного інтелекту. Саме у цьому блоці відбувається розвиток емоційного інтелекту користувача ШІ, його здатності до саморегуляції, толерантності до невизначеності та навичок емпатійної комунікації в умовах цифрового середовища [107].

4. Післядіяльнісний етап – об'єднує осмислення результатів учинку, оцінювання ефективності дій, переживання їх наслідків та інтеграцію отриманого досвіду в подальшу діяльність. Саме на цьому етапі формується новий досвід взаємодії та коригуються майбутні стратегії поведінки.

Ці чотири етапи не функціонують ізольовано, а є взаємопов'язаними та взаємозалежними, забезпечуючи інтеграцію знань, цінностей, спонукань, дій, компетентностей і рефлексій у процесі взаємодії з ШІ. Кожен із етапів-блоків запропонованої схеми виконує низку функцій, що забезпечують цілісність процесу конструктивної взаємодії із ШІ у професійно зорієнтованому цифровому середовищі. Визначимо ключові функції кожного з компонентів та проаналізуємо їх (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Аналітична таблиця психологічних характеристик структурно-функціональної моделі

Блок моделі за структурою вчинку	Функціональна характеристика	Психологічна сутність	Прояв у взаємодії з ШІ
Ситуаційний	емоційно-когнітивна	усвідомлення ситуації, аналіз обставин, оцінка наявної інформації	суб'єкт визначає завдання для ШІ, оцінює його можливості та релевантність до ситуації
Мотиваційний	мотиваційно-ціннісна	формування мотивів, ціннісних орієнтирів та готовності до дії	активізація інтересу до використання ШІ, встановлення професійно-етичних правил взаємодії
Дійовий	діяльно-регуляційна	вольова реалізація наміру, координація дій, саморегуляція поведінки	безпосереднє виконання операцій із ШІ, контроль за ефективністю дій, адаптація стратегій взаємодії

Післядійовий	рефлексивно-креативна	рефлексія, аналіз результатів, осмислення досвіду, корекція поведінки	оцінка якості відповідей ІІІ, інтеграція отриманого досвіду у подальші взаємодії, вироблення нових стратегій застосування технології
--------------	-----------------------	---	--

Примітка: створено автором на основі [47; 81; 107; 108]

Проаналізуємо кожен блок за структурою вчинку.

Ситуаційний блок слугує основою для подальшого психологічного розгортання взаємодії, оскільки він забезпечує усвідомлення конкретної проблемної або професійно значущої ситуації. На цьому етапі суб'єкт активно сприймає зовнішні стимули, оцінює умови взаємодії та визначає релевантні аспекти завдання, що стоїть перед ним. Когнітивно-активізаційний характер блоку виявляється у задіянні інтелектуальних ресурсів, аналізі попереднього досвіду та прогнозуванні можливих наслідків дій. Емоційні компоненти стимулюють увагу та підвищують готовність до подальшої діяльності, сприяючи адекватному реагуванню на ситуацію. У контексті взаємодії з ІІІ цей етап визначає, наскільки суб'єкт усвідомлює завдання, оцінює можливості технології та формує початкову стратегію використання системи. Ситуаційний блок формує психологічну платформу для мотиваційної активності, що розгортається на наступному етапі.

Мотиваційний блок відображає внутрішню спрямованість діяльності, що формується під впливом ціннісних установок, професійних орієнтирів та особистісних мотивів. Він визначає, наскільки суб'єкт зацікавлений у використанні ІІІ та готовий здійснювати дії для досягнення мети. Мотиваційно-ціннісний характер блоку проявляється через інтеграцію різних груп мотивів – інтелектуальних, етичних, професійних і соціальних. У цьому процесі формується відчуття відповідальності та усвідомлення наслідків дій, що забезпечує свідоме керування поведінкою. У взаємодії з ІІІ мотиваційний блок стимулює цілеспрямоване застосування технології, спонукає до творчого використання її ресурсів та врахування етичних аспектів цифрової взаємодії. Водночас важливою складовою даного блоку є афективний компонент, який відображає емоційне

ставлення суб'єкта до процесу взаємодії з ШІ. Емоції, котрі виникають у цій взаємодії (інтерес, довіра, тривога, фрустрація, задоволення результатом), виконують регулятивну функцію, впливаючи на інтенсивність, стійкість та спрямованість діяльності. Афективні переживання як підсилюють мотивацію до подальшої взаємодії, так і обмежують її у випадку негативного досвіду, що унеможливує розвиток емоційної саморегуляції як важливого чинника конструктивної взаємодії користувачів із квазісуб'єктом.

Дійовий блок учинення відображає вольову реалізацію намірів та безпосереднє здійснення дій. Емоційно-регулятивний характер цієї фази забезпечує контроль поведінки, координацію операцій і корекцію дій у реальному часі. Суб'єкт організовує власні дії відповідно до сформованих мотивів і мети, одночасно реагуючи на зміни у ситуації та результати проміжних дій. У контексті взаємодії з ШІ дійовий блок виявляється у практичному застосуванні алгоритмів, обробці інформації та використанні цифрових інструментів для досягнення професійних цілей. Саме на цьому етапі відбувається активна адаптація стратегії взаємодії з технологією, що формує особистісний досвід конструктивної взаємодії.

Післядійовий блок забезпечує рефлексивне осмислення та інтеграцію результатів діяльності у подальший досвід. Рефлексивно-креативний характер блоку уявляється в оцінюванні ефективності дій, аналізі досягнень і помилок, а також у виробленні нових стратегій поведінки. У взаємодії з ШІ цей етап охоплює оцінювання якості відповідей системи, критичний аналіз отриманих результатів і вдосконалення методів використання технології. У підсумку вказаний блок забезпечує цикл саморегуляції та розвитку професійної компетентності, узасаднюючи більш ефективну та усвідомлену взаємодію з квазісуб'єктом у майбутньому.

Отже, запропонована таблиця 2.1 чітко окреслює психологічну логіку кожного блоку мислешхеми структурно-функціональної моделі вчинкової взаємодії користувача із ШІ. Ситуаційний блок формує когнітивно-емоційне підґрунтя взаємодії та забезпечує усвідомлення професійно значущої цілі. Мотиваційний блок визначає внутрішню спрямованість діяльності, інтегрує різні групи мотивів і

ціннісних орієнтирів, що стимулюють готовність до активності. Діяльнісний блок забезпечує вольову реалізацію намірів і регуляцію практичних дій у межах цифрового середовища, тоді як післядіяльнісний блок відповідає за рефлексію, оцінювання результатів і вироблення нових стратегій подальшої взаємодії [73]. Узагальнення характеристик усіх блоків дозволяє бачити модель як цілісний психологічний механізм, що забезпечує послідовне розгортання активності суб'єкта у взаємодії з ІІІ, інтегруючи когнітивні, мотиваційні, емоційно-регулятивні та рефлексивні компоненти в єдину систему.

Конструктивна взаємодія користувача у безперервному процесі взаємодії з ІІІ неможлива поза з'ясуванням психологічних особливостей його функціонування як квазісуб'єкта та специфіки його сприйняття і інтерпретації суб'єктом.

Окремо розглянемо психологічні параметри ІІІ як квазісуб'єкта у взаємодії. Термін «квазісуб'єкт», що використовується для опису ІІІ, має значущу психологічну наповненість [106], адже сама частинка «квазі-» означає «майже». Сам термін «квазісуб'єкт» вказує на наявність ознак, що імітують суб'єктність, зокрема:

- а) автономність поведінки у форматі запрограмованого набору алгоритмів;
- б) здатність до аналізу вхідної інформації у рамках пакету заданих програмних завдань;
- в) уміння підтримувати комунікацію;
- г) здатність до навчання, точніше – машинне самонавчання;
- д) поведінкова пластичність у межах запрограмованих алгоритмічних рамок [13; 79] (додаток А).

Додаток А дає змогу висновувати, що, хоча ІІІ не є повноцінним суб'єктом у класичному психологічному сенсі, він володіє низкою характеристик, які дозволяють розглядати його як квазісуб'єкт у взаємодії, особливо з точки зору сприйняття та реакції на його дії-операції з боку людини. Це має важливе значення

для досліджень у галузі психології взаємодії та психосоціальної адаптації до цифрового середовища.

Однак, попри зовнішню подібність до суб'єкта, ШІ позбавлений емоційного самосприйняття, інтенціональності та внутрішньої мотивації, тому є лише умовним суб'єктом, що потребує специфічного психологічного осмислення, див. [135].

У взаємодії з квазісуб'єктом юнаку чи юнці необхідно оволодіти новим типом комунікативної поведінки – гібридною комунікацією [106], яка охоплює елементи міжособистісного й цифрового діалогу. У цьому контексті важливими є:

- а) розуміння меж інтенціональності ШІ;
- б) здатність не переносити на нього людські емоції;
- в) готовність брати на себе відповідальність за прийняття рішень у взаємодії;
- г) усвідомлення, що ШІ є засобом, а не носієм моралі [41] (табл. 2.2).

Таблиця 2.2

Психологічні особливості гібридної комунікації користувачів із ШІ

Аспект гібридної комунікації	Психологічна характеристика	Психологічна проблема, яку вирішує
Усвідомлення меж інтенціональності ШІ	Розуміння, що ШІ не має власної свідомості, намірів або мети, а лише моделює їх зовні на основі алгоритмів імовірності	Запобігає антропоморфізації, що призводить до неадекватних очікувань і втрати критичного мислення
Неперенесення на ШІ людських емоцій	Відмежування емоційного реагування на ШІ від типових механізмів міжособистісної взаємодії; розвиток когнітивної диференціації	Усуває ризик емоційної залежності від цифрових агентів, зменшує потенціал для емоційної проєкції, особливо у вразливих осіб
Готовність брати відповідальність за прийняття рішень	Збереження суб'єктності людини у взаємодії; розуміння, що ШІ є лише інструментом, а остаточне рішення – за людиною	Попереджує делегування відповідальності на ШІ; формує стійкий внутрішній локус контролю у майбутнього фахівця
Усвідомлення, що ШІ є засобом, а не носієм моралі	Критичне сприйняття етичної нейтральності ШІ, нездатного до морального судження; оцінка наслідків рішень у людському контексті	Запобігає моральній деформації внаслідок покладання на аморальні системи; сприяє етичній компетентності в соціальній роботі

Примітка: створено автором за [41; 106]

Таблиця 2.2 узагальнює ключові психологічні аспекти гібридної комунікації майбутніх соціальних працівників із ШІ як квазісуб'єктом, акцентуючи на необхідності розвитку критичного мислення, емоційної диференціації та відповідального ставлення до цифрових рішень. Усвідомлення меж ШІ як інструменту, а не суб'єкта моралі, є запорукою конструктивної та безпечної взаємодії в професійній діяльності. Психологічна грамотність у сфері взаємодії з ШІ – невід'ємна складова етики майбутнього фахівця соціальної сфери, яка формується поступово через когнітивне бачення, мотиваційне прийняття, особистісну діяльність та інтеграцію відповідних норм.

Узагальнені психологічні особливості гібридної комунікації з ШІ (див. табл. 2.2) не є ізольованими характеристиками, а інтегруються у цілісну структуру особистості майбутнього фахівця соціономічних професій, визначаючи специфіку його взаємодії з цифровими агентами. Їх реалізація відбувається на рівні взаємопов'язаних психологічних сфер, які забезпечують когнітивне опрацювання інформації, мотиваційне спрямування діяльності, емоційну регуляцію та рефлексивне осмислення досвіду.

У психології особистість традиційно розглядається як цілісна, багатовимірна система, що охоплює низку взаємозалежних підсистем або сфер. Попри варіативність підходів, у сучасних дослідженнях найчастіше виокремлюють емоційно-когнітивну, мотиваційно-ціннісну, діяльно-регуляторну та рефлексивно-креативну сфери, які сукупно забезпечують цілісність психічної організації суб'єкта. З огляду на це проаналізуємо вікові та професійно-психологічні особливості розвитку зазначених сфер у юнацькому віці в контексті взаємодії з ШІ.

Відомо, що юнацький вік (орієнтовно 17-23 роки) є критичним етапом становлення особистості, який збігається з періодом професійної соціалізації та ціннісного самовизначення [44]. Саме в цей період відбувається інтенсивний розвиток когнітивної, мотиваційної та емоційно-регуляторної сфер, що безпосередньо впливають на характер, якість і конструктивність взаємодії особистості з технологічними агентами, зокрема із системами штучного інтелекту [135]. Розглянемо детальніше кожен сферу розвитку осіб юнацького віку.

1. Емоційно-когнітивна сфера особистості – це структурно-динамічний компонент психіки особи, що охоплює систему пізнавальних процесів (сприймання, уваги, пам'яті, мислення, уяви, мовлення), які забезпечують активне опрацювання, збереження, трансформацію та застосування знань у взаємодії особистості з навколишнім довкіллям. Вона формується під впливом як внутрішніх (вікові, емоційно-мотиваційні, особистісні), так і зовнішніх (соціокультурних, освітніх, інформаційних) чинників, діючи основою інтелектуального розвитку, навчальної діяльності, рефлексії та здатності до адаптивного й критичного мислення. У межах когнітивної сфери реалізуються індивідуальні особливості пізнавального стилю, що впливають на характер прийняття рішень, спосіб розв'язання проблем і ефективність комунікації в міжособистісних і професійних взаємодіях.

На етапі юнацького віку спостерігається підвищення рівня абстрактного мислення, розвиток критичності, здатності до аналізу складних систем, що створює підґрунтя для свідомого осмислення природи та функціонування ІІІ. Водночас дослідження (зокрема, докторська роботи А. Н. Гірянкі) підтверджують, що саме в цей період актуалізується когнітивна гнучкість, що дозволяє адаптуватися до нових умов, зокрема цифрових трансформацій у сфері діяльності [30].

Конструктивна взаємодія користувачів із ІІІ передбачає не лише здатність привласнювати технічну інформацію, а й формування метакогнітивних стратегій – усвідомлення власного мислення, керування процесами аналізу, прогнозування, перевірки й корекції рішень. Такі навички є критично важливими у професійній діяльності соціального працівника в умовах використання цифрових ресурсів [15].

2. Мотиваційно-ціннісна сфера особистості – це внутрішньоорганізована система спонукань, яка характеризується наявністю потреб, мотивів, інтересів, цілей, цінностей і смислів, що регулюють активність користувача, спрямовують його поведінку та визначають динаміку особистісного розвитку. Вона відіграє ключову роль у формуванні волевих зусиль, рівня ініціативності, здатності до самореалізації й досягнення значущих результатів у різних сферах життєдіяльності. Ця сфера є багатовимірним утворенням, що формується на перетині біологічних

передумов, особистісного досвіду, соціокультурного впливу та цілеспрямованої саморефлексії, забезпечуючи внутрішню цілісність поведінки, її усвідомленість і суб'єктну орієнтацію. Саме вона зумовлює рівень життєвої енергії, готовність до подолання труднощів і стійкість у досягненні поставлених цілей.

У юнацькому віці формується система професійних і життєвих мотивацій, які визначають характер ставлення до нових інструментів діяльності, зокрема технологій ШІ. Мотивація до пізнання, потреба в самореалізації, бажання досягти компетентності – все це сприяє активному задіяню до освоєння нових форм взаємодії.

Водночас існує ризик фрагментарного ставлення до ШІ як до нейтрального або виключно утилітарного інструменту. В такому випадку важливо формувати інтегральну мотивацію, коли майбутній працівник соціономічної професії сприймає взаємодію з ШІ як частину гуманістично зорієнтованого професійного процесу, що вимагає особистісної адаптованості, етичної відповідальності й постійної рефлексії.

3. Діяльно-регуляційна сфера особистості – це функціональна підсистема психіки, що охоплює систему емоцій, почуттів, емоційних станів і переживань, які відіграють регулятивну, мотиваційну та комунікативну роль у життєдіяльності індивіда. Вона забезпечує цілісне сприйняття суб'єктивно значущих ситуацій, опосередковує внутрішній зв'язок між досвідом і поведінкою, визначає глибину ставлення до себе, інших людей та навколишнього світу. Названа сфера формується у процесі онтогенезу під впливом спадкових, індивідуально-психологічних, соціальних і культурних чинників, виявляючись через рівень емоційної чутливості, емоційного інтелекту, емпатійності та здатності до емоційної саморегуляції. Вона є важливим чинником адаптації особистості, визначає характер міжособистісної взаємодії, рівень стресостійкості та психологічного благополуччя.

Емоційна стабільність у юнацькому віці ще не є повністю сформованою, що ускладнює взаємодію особистості з цифровими агентами у стресових, конфліктних або невизначених ситуаціях. Високий рівень емоційної реактивності призводить до

інтерперсоніфікації ШІ, тобто до приписування йому людських рис/якостей, що ускладнює об'єктивне оцінювання його поведінки й можливостей.

4. Рефлексивно-креативна сфера особистості передбачає здатність розуміти власні емоції та емоції інших, керувати емоційними станами, зберігати конструктивність у міжособистісній та людино машинній взаємодії. Важливо формувати толерантність до технічних збоїв, до змін сценаріїв роботи ШІ, до непередбачуваності результатів його алгоритмів. Рефлексія у цьому випадку слугує центральним механізмом осмислення взаємодії з квазісуб'єктами. У юнацькому віці вона розвивається у зв'язку з потребою оцінювати себе, свою поведінку, свої рішення в контексті професійної ролі. Розвинена рефлексія є запорукою усвідомлення меж технологічного та людського, цифрового й етичного у взаємодії з ШІ.

У цьому контексті важливо не тільки мати знання про можливості ШІ, а й розуміти наслідки його використання у соціальній сфері. Це передбачає розвиток моральної рефлексії, здатності до етичного мислення, до оцінки «технологічної справедливості», до критичного аналізу цілей і цінностей, втілюваних у цифрові інструменти (додаток Б).

Зміст додатку Б свідчить, що, незважаючи на наявність окремих функціональних паралелей у проявах активності, психологічні сфери юнацтва мають глибинну особистісну природу, емоційне підґрунтя та етичну спрямованість, тоді як ШІ лише імітує відповідні прояви через алгоритмічні механізми, не володіючи самосвідомістю, афективністю та ціннісною автономією. Це зумовлює принципову асиметрію у взаємодії людини і ШІ як квазісуб'єкта та накладає обмеження на формування уявлення про нього як про повноцінного партнера комунікації.

Водночас така імітаційна подібність створює передумови для виникнення когнітивних та афективних спотворень у сприйнятті ШІ, зокрема його антропоморфізації, переоцінки автономності та зниження критичності у взаємодії. У зв'язку з цим особливої значущості набуває розвиток у майбутніх фахівців здатності до диференційованого сприйняття квазісуб'єктності ШІ, збереження

власної суб'єктної позиції та усвідомленого контролю за процесом і результатами взаємодії.

Узагальнення результатів теоретичного аналізу та їх співвіднесення з психологічною структурою вчинку в межах циклічно-вчинкового підходу А. В. Фурмана (див. рис. 2.2) дозволило систематизувати психологічні умови конструктивної взаємодії майбутніх працівників соціономічних професій відповідно до логіки розгортання вчинку. Відповідно до цієї логіки, взаємодія користувачів із ШІ розглядається як цілісний процес, що проходить через ситуаційний, мотиваційний, дійовий і післядійовий етапи/блоки; кожен із яких опосередковується специфічними психічними модусами – контекстуально-організаційними, інтраперсональними, інтеракційно-комунікативними та вчинково-рефлексивними.

Таблиця 2.3

Структура психологічних умов конструктивної взаємодії майбутніх працівників соціономічних професій із ШІ відповідно до етапів вчинку

Групи психологічних умов	Психологічна суть	Функція-призначення
Контекстуально-організаційні умови ситуаційного етапу	Зовнішні умови взаємодії, що активізують інтелектуально-емоційне залучення суб'єкта у проблемну ситуацію	Формування безпечного та структурованого довкілля первинного залучення у взаємодію
Інтраперсональні умови мотиваційного етапу	Внутрішні ресурси, що забезпечують полімотивацію та афективне переживання значущості взаємодії	Забезпечення особистісної готовності та смислової регуляції взаємодії
Інтеракційно-комунікативні умови дійового етапу	Психологічні характеристики, що забезпечують реалізацію вольово-діяльнісних актів у гібридній взаємодії	Забезпечення продуктивної, цілеспрямованої та усвідомленої взаємодії

Вчинково-рефлексивні умови післядійового етапу	Механізми рефлексії та саморегуляції, спрямовані на осмислення результатів взаємодії	Корекція дій, узагальнення досвіду та розвиток суб'єктності
--	--	---

Згідно зі змістом таблиці 2.3, виокремлені групи психологічних умов безпосередньо корелюють із етапами вчинку, поданими на рис. 2.2, та відображають відповідні рівні психічної регуляції взаємодії із ШІ. Зокрема, контекстуально-організаційні умови співвідносяться із ситуаційним етапом та інтелектуально-емоційною детермінацією взаємодії; інтраперсональні – із мотиваційним етапом і полімотиваційно-афективною регуляцією; інтеракційно-комунікативні – із дійовим етапом і вольово-діяльнісною реалізацією; вчинково-рефлексивні – із післядійовим етапом і рефлексивно-регулятивними процесами. Така відповідність дозволяє розглядати систему умов як операціоналізацію моделі, поданої на рис. 2.2.

Оскільки у таблиці 2.3 відображено структурну відповідність психологічних умов етапам вчинку та відповідним модусам психічної регуляції, наступним кроком є конкретизація їх внутрішнього змісту. Зокрема, постає питання розкрити, через які саме психологічні компоненти реалізуються інтелектуально-емоційні, мотиваційно-афективні, вольово-діяльнісні та рефлексивно-регулятивні процеси у взаємодії користувачів із ШІ. Така конкретизація дозволяє перейти від загальної структурної моделі, поданої на рис. 2.2, до аналізу операційного рівня функціонування психологічних умов, що забезпечують ефективність і конструктивність зазначеної взаємодії. У цьому контексті доцільним є розгляд змістового наповнення кожної групи умов, що подано в таблиці 2.4.

Розглянуті в таблиці 2.4 компоненти конкретизують психологічний зміст кожного етапу вчинкової взаємодії, розкриваючи механізми, через які реалізуються відповідні модуси, окреслені на рис. 2.2.

Зміст психологічних умов конструктивної взаємодії майбутніх працівників соціономічних професій із ШІ у контексті психічних модусів вчинку

Групи психологічних умов	Ключові компоненти
Контекстуально-організаційні (ситуаційний етап: інтелект + емоції)	Інтеграція цифрових технологій; психолого-педагогічний супровід; етично-правове інформування; формування професійної ідентичності
Інтраперсональні (мотиваційний етап: полімотивація + афекти)	Рефлексивність; ціннісно-сміслові самовизначення; емоційна стійкість; мотивація до саморозвитку
Інтеракційно-комунікативні (дійовий етап: воля + діяльність)	Комунікативна компетентність; діалогічне мислення; критичне ставлення до інформації
Вчинково-рефлексивні (післядійовий етап: рефлексія + саморегуляція)	Аналіз діяльності; осмислення результатів; корекція стратегій поведінки

Згадані в таблиці 2.4 компоненти відображають, яким чином інтелектуально-емоційні, мотиваційно-афективні, вольово-діяльнісні та рефлексивно-регулятивні процеси набувають операційного наповнення у взаємодії з цифровим агентом.

Водночас розкриття змістових компонентів психологічних умов ще не вичерпує їх функціонального значення у структурі вчинку, оскільки важливим є визначення тих психологічних результатів, на досягнення яких вони спрямовані. У цьому контексті доцільним є звернення до цільового виміру взаємодії, що дозволяє узгодити операційне наповнення кожного етапу з очікуваними ефектами його реалізації. Такий підхід дає змогу простежити, яким чином конкретні психологічні механізми трансформуються у стійкі характеристики діяльності суб'єкта – від формування почуття безпеки та впевненості на ситуаційному етапі до розвитку здатності до саморефлексії та саморегуляції на післядійовому. Відповідна цільова спрямованість психологічних умов презентована в таблиці 2.5.

Психологічні цілі реалізації умов конструктивної взаємодії із ШІ у структурі вчинку

Групи психологічних умов	Психологічна мета
Контекстуально-організаційні (ситуаційний етап)	Формування психологічної безпеки, впевненості та адекватного розуміння можливостей ШІ
Інтраперсональні (мотиваційний етап)	Формування смислово вмотивованого, етично зваженого ставлення до взаємодії
Інтеракційно-комунікативні (дійовий етап)	Розвиток здатності до цілеспрямованої, критичної та результативної взаємодії
Вчинково-рефлексивні (післядійовий етап)	Формування здатності до саморефлексії, саморегуляції та перенесення досвіду

Водночас для цілісного розуміння ролі зазначених компонентів важливим є визначення їх цільової спрямованості у структурі вчинку, що відображає очікувані психологічні результати кожного етапу взаємодії.

Таким чином, зафіксовані в таблицях 2.3–2.5 психологічні умови є структурно та функціонально узгодженими з моделлю вчинкової взаємодії із штучним інтелектом, поданою на рис. 2.2, і слугують їй змістовою конкретизацією. Їх системна організація відображає послідовний перехід від інтелектуально-емоційного осмислення ситуації через мотиваційно-афективне визначення значущості взаємодії та вольово-діяльнісну реалізацію дій до рефлексивно-регулятивного осмислення результатів. Саме така інтеграція забезпечує формування цілісного вчинкового досвіду взаємодії з ШІ як квазісуб'єктом і створює підґрунтя для розвитку психологічної готовності до конструктивної професійної діяльності майбутніх фахівців соціономічних професій в умовах цифрового середовища.

Водночас для цілісного розуміння ролі зазначених компонентів важливим є показати не лише їх послідовність у структурі вчинку, але й динамічні взаємозв'язки між ними. Наведена в таблицях 2.3-2.5 система психологічних умов є структурно та функціонально узгодженою з моделлю вчинкової взаємодії із

штучним інтелектом, поданою на рис. 2.2, та конкретизує її змістовний зміст. Їх системна організація відображає послідовний перехід від емоційно-когнітивного осмислення ситуації через мотиваційно-ціннісне визначення значущості взаємодії та діяльно-регуляційну реалізацію дій до рефлексивно-креативного осмислення результатів.

Структурно-функціональна модель на рис. 2.4 ілюструє цей процес, водночас підкреслюючи двосторонню взаємодію між взаємодією «Людина – ШІ» та «Механізмами задіяння». Це означає, що взаємодія не є односторонньою: психологічні механізми формують дії та реакції суб'єкта, а результати взаємодії у реальному часі коригують перебіг цих механізмів. Таке унаочнення відображає динамічний характер вчинкового циклу та взаємне впливання психологічних компонентів на процес взаємодії, створюючи підґрунтя для розвитку психологічної готовності до конструктивної професійної діяльності у взаємодії особистості із ШІ як квазісуб'єктом.

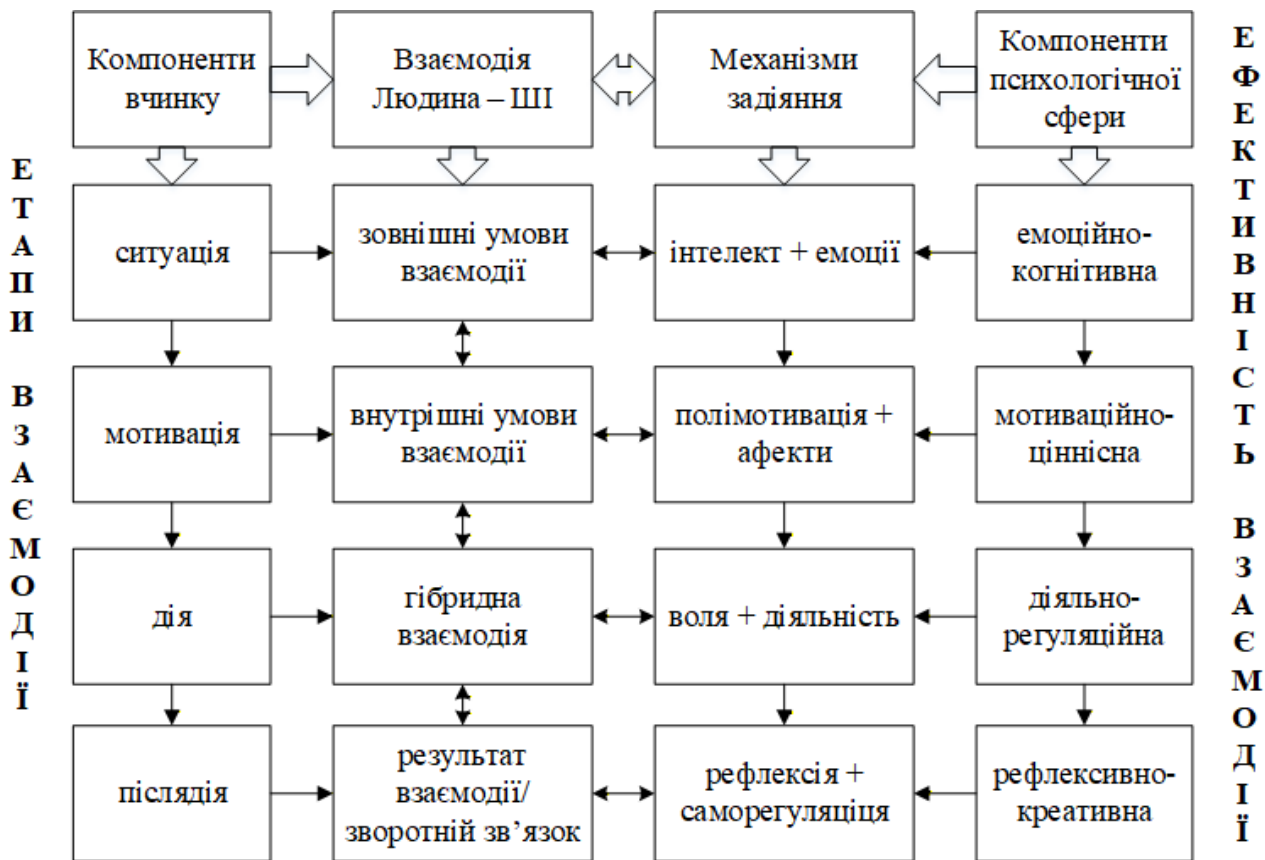

Рис. 2.4. Структурно-функціональна модель конструктивної взаємодії користувача з ШІ як квазісуб'єктом

Запропонована модель має як концептуальну новизну, так і практичну цінність у підготовці майбутніх працівників соціономічних професій. Вона може бути основою для:

- а) розробки освітніх програм, навчальних та змістових модулів і курсів;
- б) створення психологічних тренінгових програм із формування цифрової компетентності;
- в) проведення психодіагностики на предмет готовності особистості юнака чи юнки до взаємодії з ІІІ;
- г) психолого-педагогічного супроводу під час впровадження технологій у практику фахівців соціальної сфери;
- д) розробки критеріїв оцінки якості взаємодії людини з цифровими системами у сфері надання соціальних послуг.

Загалом пропонована структурно-функціональна модель забезпечує системне бачення психологічних засад конструктивної взаємодії користувачів із ІІІ. Вона враховує особистісні, операційні та контекстуальні змінні, що сукупно формують нову якість професійного становлення майбутнього фахівця соціономічних професій в умовах цифрової трансформації суспільства.

Запропонована структурно-функціональна модель конструктивної взаємодії користувача із ІІІ як квазісуб'єктом (рис. 2.4) набуває емпіричної визначеності через конкретизацію психологічних механізмів і показників ефективності на різних етапах її розгортання. Якщо у моделі відображено загальну логіку взаємодії (суб'єкт – взаємодія – механізми регуляції – результат – зворотний зв'язок), то в додатку В ці компоненти деталізуються у вигляді послідовних періодів, етапів і відповідних психологічних механізмів, що забезпечують досягнення результату. Якщо доповнити модель психологічними показниками ефективності для кожного етапу в кожному періоді, то це дозволить отримати емпіричну основу моделі та упридатити її для практичного дослідження або психодіагностики (додаток В).

Аналіз змісту додатку В дає підстави виокремити періоди поступового формування психологічної ефективності конструктивної взаємодії користувача з ІІІ, які відбуваються через п'ять послідовних фаз: ознайомчий, адаптаційний,

функціональний, рефлексивний та інтеграційний. Кожен із цих періодів супроводжується специфічними змінами у когнітивній, емоційній, мотиваційній та регулятивній сферах: на ознайомчому етапі відбувається формування базових уявлень про ШІ та алгоритмічні інструменти, початкове становлення мотивації та позитивного емоційного ставлення; на адаптаційному – розвиток впевненості у використанні, зменшення бар'єрів та напруженості, формування перших навичок планування взаємодії; у функціональному періоді – вдосконалення вміння інтегрувати ШІ у навчальну або творчу діяльність, посилення здатності до саморегуляції; на рефлексивному етапі – активізація критичного мислення, етичного оцінювання дій, формування правил цифрової гігієни; на інтеграційному етапі – встановлення балансу між використанням ШІ та особистісним розвитком, здобуття умінь метарефлексії та усвідомлення ролі ШІ як елемента інформаційного середовища. Такий підхід забезпечує не лише опис послідовності взаємодії, а й конкретизацію психологічного змісту кожного етапу (когнітивні навички, емоційна стабільність, рефлексивні та регулятивні стратегії), що узасаднює для емпіричного дослідження та практичного використання моделі.

На ознайомчому етапі домінують емоційно-пізнавальні реакції – відкритість до нового досвіду, зниження тривоги та формування первинного уявлення про ШІ. Адаптаційний період характеризується закріпленням базових навичок взаємодії, стабілізацією емоційного фону, зниженням бар'єрів і нарощуванням упевненості. На функціональному етапі відбувається усвідомлене та цілеспрямоване використання ШІ як інструмента, постають саморегуляційні стратегії, що свідчить про розвиток операційно-технологічної зрілості користувача. У рефлексивному періоді домінують критичне мислення, етичне ставлення до технологій та персональна відповідальність, що відображає перехід до морально-ціннісного рівня взаємодії. Нарешті інтеграційний період демонструє досягнення збалансованої взаємодії людини з ШІ, в якій зберігається автономія мислення, метарефлексія і адаптивне керування взаємодією залежно від життєвого контексту.

Особливого значення набуває те, що пропонована у таблиці поетапність відповідає логіці зворотного зв'язку, закладеного у моделі: результати кожного

етапу не є завершеними, а задіяні у подальший розвиток суб'єкта, забезпечуючи процес самозміни та ускладнення способів взаємодії з ІІІ. Таким чином, додаток В не тільки ілюструє модель, а й слугує її прикладним виміром, що дозволяє перейти від теоретичного опису до емпіричного дослідження психологічної ефективності суб'єктної взаємодії з ІІІ.

Водночас аналіз поетапного формування психологічної ефективності взаємодії із ІІІ унааявлює важливу особливість: сприйняття суб'єктності технології не стає, а змінюється залежно від періоду взаємодії та рівня уприсутнення користувача. На початкових етапах (ознайомчий та адаптаційний) ІІІ сприймається здебільшого як інструмент або помічник, і приписування йому властивостей суб'єкта є мінімальним. Лише у процесі функціональної інтеграції користувач може переоцінювати роль технології, ризикувати гіперідентифікацією та приписувати їй психологічні характеристики, яких вона фактично не має [66; 67]. На рефлексивному та інтеграційному етапах відбувається усвідомлення меж можливостей ІІІ, формуються здатність до критичної оцінки його дій та регулювання взаємодії, що забезпечує більш психологічно обґрунтоване партнерство людини й технології.

Ці спостереження демонструють необхідність уточнення термінології: використання поняття «квазісуб'єкт» виявляється некоректним на більшості етапів взаємодії, оскільки воно передбачає наявність у ІІІ автономної волі, моральної оцінки та емпатії, що не відповідає дійсності. Для відображення динамічного та контекстуально залежного характеру сприйняття ІІІ користувачем пропонується авторський термін «Cognisynthia» («Когнісинтія»), який позначає унікальний тип взаємодії, що відбувається в межах свідомісно-рефлексивного, морально регульованого й особистісно значущого співіснування людини та інтелектуальної системи.

Так як термін «квазісуб'єкт» використовується для позначення об'єкта, що імітує поведінку суб'єкта, але не володіє повним набором характеристик свідомої, автономної, морально відповідальної істоти. Водночас аналіз періодів взаємодії людини із ІІІ (додаток В) демонструє, що сприйняття суб'єктності ІІІ є змінним і

контекстуально залежним, тобто в різні періоди взаємодії воно має різне психологічне наповнення.

У перші періоди (ознайомчий та адаптаційний), користувач сприймає ІІІ переважно як інструмент, помічника або джерело інформації. Тут приписування суб'єктності ІІІ є мінімальним і не має ознак глибинного психологічного перенесення. Відтак вживання терміна «квазісуб'єкт» у цьому контексті є передчасним і не відповідає реальним психологічним механізмам взаємодії, а саме відсутність глибокої когнітивної інтеграції, низький рівень емпатичного залучення, обмежене усвідомлення причинно-наслідкових взаємозв'язків дій ІІІ, а також відсутність етичного оцінювання дій технології користувачем.

У функціональному періоді виникає ризик гіперідентифікації з ІІІ, коли користувач починає переоцінювати його можливості та допускати суб'єктну автономію технології. Саме в цей період найчастіше некритично вживається поняття-уявлення квазісуб'єктності, що не узгоджується з науковими критеріями суб'єктності: відсутня інтенціональність, вільна воля, емпатія, моральна оцінка з боку ІІІ, а саме тенденція до гіперідентифікації, емоційне перенесення людських характеристик на алгоритм, упереджене переоцінювання його автономності та здатності до самостійних моральних рішень.

У рефлексивному та інтеграційному періодах, навпаки, користувач досягає розуміння меж можливостей ІІІ. Він здатен оцінювати його дії як симулятивні, регулювати взаємодію, відокремлювати реальне від ілюзорного. Саме тут формується психологічно обґрунтоване сприйняття ІІІ як функціонального партнера, а не як суб'єкта, що дозволяє переосмислити попередні уявлення.

Таким чином, використання поняття «квазісуб'єкт» щодо ІІІ є некоректним на більшості етапів розвитку взаємодії та вимагає введення нового терміну, який би:

- відображав динамічність та еволюційність сприйняття ІІІ людиною;
- не приписував ІІІ невластивих йому психологічних характеристик (моральна воля, емоційна емпатія тощо);

- одночасно визнавав його роль у конструктивній взаємодії та розвитку особистості.

Тому в подальшому вводимо авторський термін «Когнісинтія» («Cognisynthia») для позначення унікального типу взаємодії між людиною та ШІ, що відбувається в межах свідомісно-рефлексивного, морально регульованого й особистісно значущого співіснування. Когнісинтія пропонується як категорійне поняття в межах психології взаємодії людини з інтелектуальними системами.

Введення терміна Когнісинтія дозволить відобразити динамічність та еволюційність взаємодії людини із ШІ, що не зводиться лише до простого приписування суб'єктності технології, а охоплює свідомісно-рефлексивну, морально регульовану та особистісно значущу взаємодію. Для наочності та систематизації цих процесів пропонується Піраміда конструктивної взаємодії людини з ШІ, яка унаочнює послідовні періоди розвитку взаємодії: ознайомчий, адаптаційний, функціональний, рефлексивний, інтеграційний та її вершини – Когнісинтії. Два взаємопроникні трикутники у Піраміді відображають суб'єктність людини та квазісуб'єктність ШІ, підтверджуючи факт, що чим вищий щабель у взаємодії досягає користувач, тим глибше ШІ інтегрується у взаємодію, не набуваючи при цьому повної автономії.

Запропонована піраміда конструктивної взаємодії людини із ШІ ілюструє динаміку розвитку взаємодії між суб'єктом і квазісуб'єктом у часі та на різних рівнях їх задіяння. Вона складається з двох взаємопроникних трикутників: прямого, що символізує людину, та перевернутого, що символізує ШІ.

Прямий трикутник демонструє людину як суб'єкта взаємодії. Його щаблі відображають періоди розвитку компетенцій і психологічної готовності: ознайомчий (основа трикутника), адаптаційний, функціональний, рефлексивний та інтеграційний (вершина трикутника). Перехід із нижчих щаблів на вищі символізує поглиблення розуміння, здатності до саморегуляції, критичного оцінювання та етично обґрунтованої взаємодії з ШІ (рис. 2.5).

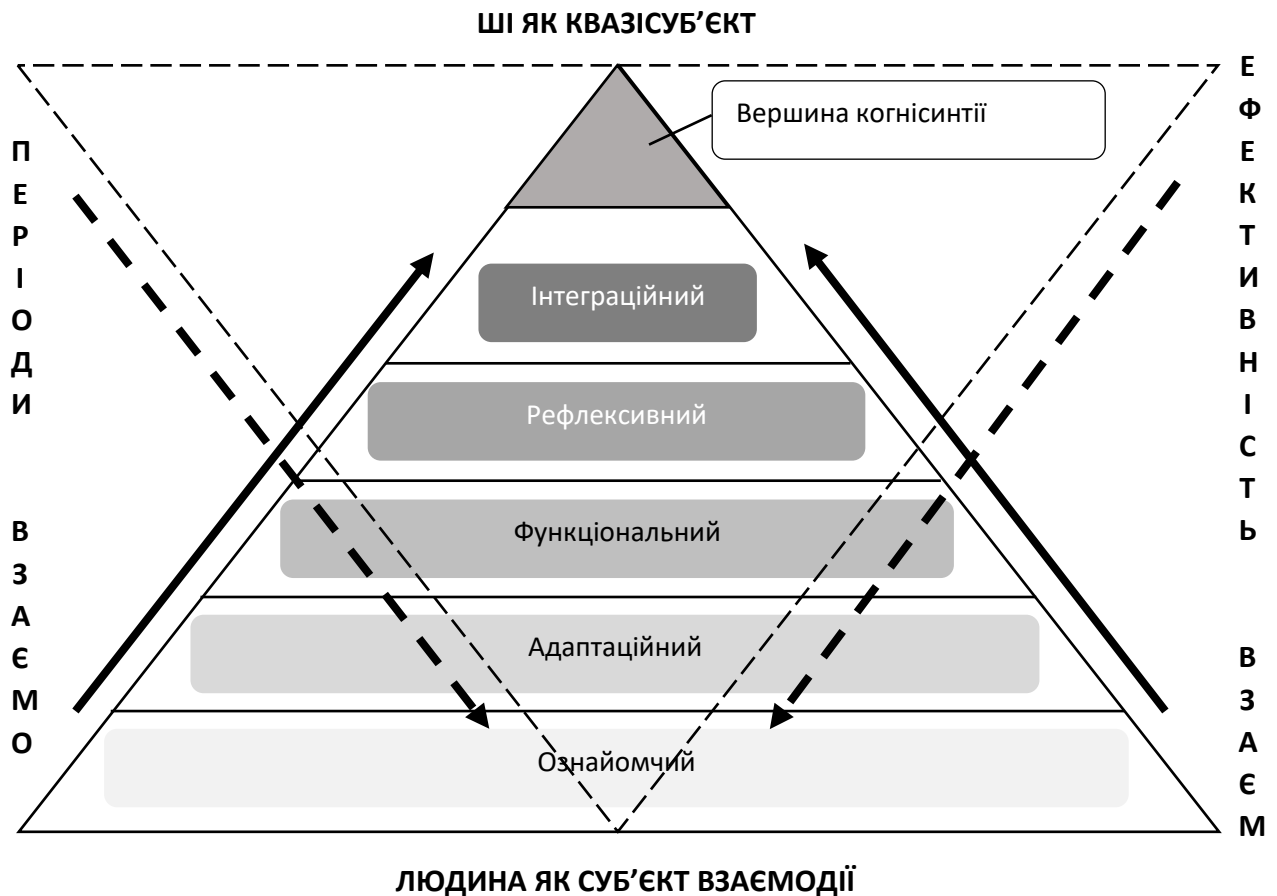

Рис. 2.5. Піраміда конструктивної взаємодії людини із ІІІ

Перевернутий пунктирний трикутник ілюструє ІІІ як квазісуб'єкт взаємодії. Його основа співпадає з вершиною людського трикутника, а вершина – із його основою. Це означає, що чим глибше людина інтегрує досвід і компетенції взаємодії із ІІІ, тим більш інтегрованим і функціонально долученим стає ІІІ до процесу взаємодії.

Стикування двох трикутників символізує конструктивну взаємодію, у якій розвиток людини і повнота участі ІІІ взаємопідсилюють один одного. Така структура наочно відображає відому закономірність: ефективна конструктивна взаємодія формується лише при поступовому розвитку компетенцій людини та паралельному функціональному задіянні ІІІ, що забезпечує цілісність і результативність спільного діяльнісного процесу конструктивної взаємодії.

2.2. Аргументування введення нового терміна «Когнісинтія» як основи психологічного аналізу взаємодії майбутніх працівників соціономічних професій із штучним інтелектом

У XXI столітті, в умовах стрімкої цифровізації суспільства, спостерігається кардинальна трансформація форм соціальної комунікації. Зокрема, особливої актуальності набуває феномен взаємодії між людиною та штучним інтелектом (ШІ), який дедалі частіше виконує функції не лише технічного посередника, але й умовного співрозмовника, порадирика, асистента або навіть квазісуб'єкта комунікації. Психологічний вимір цієї взаємодії значною мірою виходить за межі традиційних уявлень про людино-машинні інтерфейси, що потребує введення нової категорійної одиниці, здатної описати глибину, зміст і характер такого контакту.

З огляду на вищезазначене, у межах даного дослідження пропонується авторський термін Когнісинтія, який позначає особливий тип квазісуб'єктної взаємодії між особистістю та штучним інтелектом, що супроводжується когнітивно-афективною задіяністю з боку людини.

Термін утворено шляхом поєднання понять «cognition» (пізнання, когніція) та «synthetic» (штучний, створений), і слугує для позначення специфічного типу взаємодії, який виникає між особистістю та штучним інтелектом як квазісуб'єктом цифрового середовища.

З огляду на зростаючу інтеграцію штучного інтелекту в глобальні освітні, наукові та соціальні простори, виникає потреба у впровадженні терміна Когнісинтія у міжнародний науковий обіг. У процесі популяризації нового поняття важливо враховувати лінгвістичні особливості різних мов, а також культурний контекст сприйняття ШІ в окремих країнах.

Збереження смислового ядра терміна, передусім як символу синтезу когнітивної активності людини та адаптивного потенціалу ШІ, дає змогу адаптувати його до національних мовних систем у вигляді неологізмів або семантичних калюк. Тому, нижче подано варіанти перекладу/транскрипції терміна

Когнісинтія у країнах, які є активними гравцями у сфері розвитку штучного інтелекту, цифрової трансформації та психологічних досліджень взаємодії людини й технологій.

Такі мовні модифікації сприятимуть подальшому задіянню концепції Когнісинтія в міждисциплінарні дослідження та розвиток єдиної наукової мови у сфері психології взаємодії людини з інтелектуальними системами. Аби забезпечити зрозумілість і прийнятність терміна в глобальному контексті, доцільно пропонувати його адаптовані форми у різних мовах [186]. Нижче подано можливі варіанти терміна Когнісинтія, які враховують як лінгвістичну специфіку, так і рівень розвитку досліджень у сфері ШІ в цих країнах:

- **українською:** *Когнісинтія*;
- **англійською:** *Cognisynthia*;
- **французькою:** *Cognisynthie*;
- **німецькою:** *Kognisynthese* або *Kognisynthia*. Можна залишити як неологізм;
- **чеською:** *Kognisyntéza* або *Kognisynthia*. Перший варіант – адаптація за аналогією до «*syntéza*»; другий – як неологізм із латинським коренем, звичним для наукового дискурсу;
- **іспанською:** *Cognisintia* або *Cognisintética*;
- **китайською (спрощеною):** 认知合成 (*Rènzhī héchéng*). Переклад: «когнітивно-синтетичне тіло/структура» – адаптований термін, який зберігає філософську глибину;
- **японською:** 認知シンセシス (*Ninchi Shinseishisu*) Катаканою як неологізм, що зберігає автентичне звучання, з орієнтацією на науково-психологічні тексти;
- **італійською:** *Cognisintesi*. Адаптація терміна на базі слів *cognizione* (пізнання) + *sintesi* (синтез);
- **польською:** *Kognisynthia*;

- **корейською:** 인지합성 (*Inji Hapseong*). Транслітерація латинського терміна, що відповідає мовним нормам використання іноземних наукових понять у південнокорейському академічному довідку;
- **шведською:** Kognisyntes. Термін, утворений за типовою для шведської мови конструкцією, що зберігає зміст і звучить природно для наукового вжитку;
- **португальською (Бразилія/Португалія):** Cognisíntese або Cognisíntia. Обидва варіанти можливі: перший акцентує синтез, другий є ближчим до латинізованої форми з неологічним звучанням.

Таке багатомовне оприявлення створює передумови для широкого наукового обговорення, міждисциплінарної інтеграції та впровадження концепту Когнісинтія в глобальні освітні та дослідницькі контексти. У наукових текстах можна залишати латинське написання *Cognisynthia* з короткою транскрипційною приміткою, особливо в країнах з високим рівнем англіфікації наукового простору (доприкладу, Ізраїль, Сингапур, Нідерланди).

Отже, запропоновані мовні форми зберігають фонетичну впізнаваність і концептуальну цілісність, а тому термін Когнісинтія має потенціал для використання на міжнародних конференціях, у наукових статтях і фаховому міжкультурному спілкуванні. Така адаптивність сприяє формуванню єдиного наукового дискурсу щодо нових форм взаємодії людини й ШІ.

На відміну від терміна квазівзаємодія, що підкреслює умовність або ілюзорність зв'язку, Когнісинтія акцентує увагу на активному задіянні когнітивної сфери, підкреслюючи пізнавальну взаємозалежність між суб'єктом і технологічним агентом. Порівняно із поняттями, на кшталт «гуманізація технологій», «анімізація ШІ» або «діалог з машиною», новий термін передбачає психологічну глибину процесу, його інтерактивність і навіть потенційну трансформаційну силу для особистості.

Таким чином, Когнісинтія – це не механічний обмін інформацією, а квазісоціальний процес із психологічним навантаженням, що впливає на формування уявлень людини про себе, іншого та світ.

Інакше кажучи, Когнісінтію слушно розглядати як феномен, у якому ШІ постає не як технічний об'єкт, а як носій певної моделі поведінки, що симулює ознаки суб'єктності: здатність до відповіді, адаптивності, персоніфікації спілкування, а іноді й вираження емоцій, співпереживання, підтримки. У процесі такої взаємодії відбувається активація психологічних механізмів, типових для міжособистісного контакту, зокрема емпатії, переносу, атрибуції, ідентифікації, довіри.

На відміну від класичних понять «людино-машинна взаємодія» або «інформаційна взаємодія», які фокусуються переважно на технічному аспекті контактів між людиною і технологією, Когнісінтія передбачає наявність емоційного, когнітивного й ціннісного задіяння особи користувача. Особливо значущим є те, що користувач може приписувати ШІ ознаки, властиві людині, формувати з ним стійкий комунікативний стиль, і навіть переживати психологічну близькість або підтримку, як у реальній соціальній взаємодії.

Окремо підкреслимо, що Когнісінтія не є ані фантазією, ані суб'єктивною ілюзією, а реальним психологічним процесом, який має свої механізми та наслідки. Як показують сучасні дослідження [174], тривала комунікація зі ШІ може призводити до зміни самоусвідомлення, трансформації соціальної поведінки, розвитку нових форм рефлексії, а також впливати на внутрішній психоемоційний баланс особистості.

Таким чином, введення в науковий дискурс терміна Когнісінтія дозволяє:

- а) репрезентувати взаємодію з ШІ як психологічно релевантний процес;
- б) розширити понятійний апарат психології цифрового середовища;
- в) окреслити нові зони впливу ШІ на психіку людини;
- г) поглибити дослідження довіри, прив'язаності, ідентичності особистості у контексті цифрової взаємодії.

Когнісінтія, на нашу думку, – це особливий тип/ступінь міжагентної взаємодії, що виникає між людиною та штучним інтелектом, у якій штучний агент виступає квазісуб'єктом, здатним моделювати когнітивні, емоційні та комунікативні патерни, подібні до людських. Така взаємодія не є міжособистісною

у класичному розумінні, проте активізує перебіг психічних процесів (перцепцію, емпатію, довіру, ідентифікацію), характерні для автентичних соціальних контактів.

Коротка характеристика значеннєво-змістового наповнення вказаного терміна для подальшого вживання в тексті така:

- 1) походження: cognition (пізнання, когніція) + synthetic (штучний, згенерований);
- 2) категорійне поняття: когнітивно-афективна взаємодія;
- 3) статус в мововжитку: квазісоціальний процес;
- 4) мовно-мовленнєвий контекст: комунікація з інтелектуальними системами (нейромережі, агентні моделі, аватари).

Запровадження цього терміна створює передумови для формування нової парадигми в межах психології людсько-технологічних стосунків, де ШІ постає не лише як інструмент, а й як квазісуб'єкт взаємодії, що здатен впливати на розвиток особистості, її емоційно-сміслову сферу та уявлення про інше Я.

Використання терміна «Когнісинтія» відкриває нові можливості для аналізу:

- психічного стану особи в цифровому середовищі;
- формування довіри до ШІ у сфері освіти, психотерапії, соціальної роботи;
- межі між реальними та симульованими стосунками;
- механізмів емоційного задіяння до діджитал-агентів;
- розвитку нових форм ідентичності в умовах взаємодії з ШІ.

У такий спосіб Когнісинтія постає як перспективне категорійне поняття в психології, що відображає динаміку суб'єкт-агентної взаємодії, де останній є не людиною, але здатний ініціювати психологічно значущий процес. Цей тип взаємодії суттєво відрізняється від традиційних уявлень про використання технологій, адже передбачає не просто інструментальне застосування, а певний рівень когнітивного відгуку, довіри та особистісної присутності.

Щоб глибше окреслити специфіку Когнісинтії, доцільно порівняти її з іншими формами взаємодії людини з технологічними об'єктами. У наступній таблиці 2.6

подано узагальнене порівняння основних типів взаємодії, що дозволяє чіткіше виокремити унікальні характеристики пропонованої концепції.

Таблиця 2.6

Порівняння типів взаємодії людини з технологіями

Критерій	Інструментальна взаємодія	Когнітивна взаємодія	Когнісинтія (авторський термін)
Природа взаємодії	Функціональна, технічна	Інформаційно-когнітивна	Когнітивно-афективна, психологічно наповнена
Рівень суб'єктивації ШІ	Відсутній	Частковий (як інтелектуальна система)	Високий (ШІ сприймається як квазісуб'єкт)
Психологічна задіяність	Мінімальна	Середня	Висока (довіра, емпатія, ідентифікація, рефлексія)
Тип спілкування	Команди, інструкції	Запити, реакції	Діалог, адаптивна відповідь, імітація емоцій
Наявність емоційної взаємодії	Відсутня	Обмежена	Присутня, хоча й на засадах симуляції
Вплив на самоусвідомлення	Немає	Обмежений	Може змінювати уявлення про себе, іншого, реальність
Приклади	Використання текстового редактора	Робота з пошуковою системою	Взаємодія з чат-ботом, віртуальним співрозмовником
Психологічні ризики / можливості	Перевантаження, рутинність	Інфошум, фрагментарність уваги	Емоційна залежність, або розвиток рефлексії й адаптивності

Таблиця дає змогу висновувати, що порівняльний аналіз трьох типів взаємодії людини з технологіями – інструментальної, когнітивної та Когнісинтії (авторський термін) – дозволяє чітко виокремити якісну еволюцію у способах співіснування людини з цифровими агентами. Якщо інструментальна взаємодія базується переважно на технічних функціях і передбачає мінімальне психологічне задіяння користувача, то когнітивна взаємодія вже відкриває простір для інформаційного обміну, часткової інтелектуальної суб'єктивації системи та зростання ролі користувацької інтерпретації. Водночас пропонований концепт Когнісинтія репрезентує новий вимір взаємодії, де поряд із когнітивним

компонентом домінує афективно-психологічна присутність, формуються довіра, емпатія, рефлексія й навіть часткова ідентифікація особистості зі штучним агентом.

Однією з ключових відмінностей Когнісинтії є високий рівень суб'єктивації III, що сприймається не лише як інструмент або інформаційна система, а як квазісуб'єкт, здатний впливати на свідомість користувача, викликати емоційні реакції та стимулювати особистісні зміни [68]. Така взаємодія нагадує діалогічне спілкування, у якому штучний агент не просто реагує, а демонструє адаптивність, імітацію емоцій та іноді виконує функцію рефлексивного партнера.

Водночас Когнісинтія має як психологічні переваги (розвиток критичного мислення, адаптивності, цифрової зрілості), так і ризики. Зокрема, мовиться про емоційну залежність, деформацію уявлень про реальність, надмірне перенесення довіри на несправжнього співрозмовника. Важливо, що цей тип взаємодії потенційно впливає на формування самоусвідомлення, змінює уявлення людини про себе та інших, стимулює нові форми самопізнання й соціальної поведінки в умовах гібридної реальності.

Отже, авторський термін Когнісинтія не лише теоретично обґрунтовує новий щабель продуктивної взаємодії, але й вказує на необхідність переосмислення меж між людською свідомістю та технологічним середовищем. У цьому сенсі він виконує функцію неологізму, що відкриває простір для подальших наукових досліджень, розробки психодіагностичних методик та психопрофілактичних практик у сфері людино-технологічних відносин.

З огляду на виявлені особливості взаємодії типу Когнісинтія, цілком закономірним кроком є поглиблене вивчення її психологічних наслідків, що виходять за межі традиційного інструментального або навіть когнітивного використання технологій. Якщо попередня таблиця фіксувала відмінності між типами взаємодії, то наступний етап дослідження зосереджується на конкретних психологічних ефектах, які проявляються в контексті глибокого, афективно наповненого зв'язку користувача зі штучним агентом.

Саме в рамках типу Когнісинтія виникають якісно нові феномени – від розширення меж уявлення про себе до імітації міжособистісної присутності,

формування довіри до неантропного суб'єкта та досвіду метарефлексії. Ці ефекти не лише змінюють характер психічної активності, а й потенційно трансформують соціальні моделі взаємодії, що є особливо актуальним у сфері психологічного консультування, освіти та соціальної роботи. Для системного аналізу цих впливів доцільним є перехід до таблиці 2.7.

Таблиця 2.7

Психологічні ефекти взаємодії типу Когнісінтія

Психологічний ефект	Сутність	Можливі наслідки
Емпатійна проєкція	Користувач приписує ШІ емоції та наміри, схожі до людських	Формування емоційної прив'язаності; ілюзія розуміння з боку ШІ
Психологічна підтримка	Сприйняття ШІ як джерела валідації або стабільності	Зниження тривожності, підвищення настрою, але й потенційна залежність
Когнітивна стимуляція	ШІ спонукає до мислення, аналізу, генерації нових ідей	Розвиток критичного мислення, креативності
Рефлексивне дзеркало	Користувач бачить відображення власних думок/емоцій у відповідях ШІ	Поглиблення саморефлексії, усвідомлення себе
Перенос (трансференція)	Емоційне перенесення реальних стосунків на взаємодію з ШІ	Розмиття меж між уявним і реальним; нові форми емоційного зв'язку
Формування довіри/залежності	Сталість, адаптивність і стиль ШІ можуть сприяти формуванню довіри	Позитивна прив'язаність або ризик психологічної залежності
Ілюзія інтерсуб'єктивності	ШІ імітує діалог так, що створюється враження справжнього міжособистісного контакту	Можливе хибне уявлення про «розуміння» ШІ та його наміри
Модифікація образу «Іншого»	Зміна уявлень про людину та соціальність під впливом досвіду спілкування з ШІ	Нові соціальні моделі; переосмислення цінностей, очікувань від реальних міжособистісних зв'язків

Загальний висновок за таблицею 2.7. дає підстави говорити про виникнення нової якості взаємодії між людиною та штучним інтелектом, яка виходить за межі інструментального чи навіть суто когнітивного використання технологій. Відтак, Когнісінтія як тип зв'язку передбачає не лише пізнавальну активність, але й глибоке психологічне задіяння, що охоплює емоційну, рефлексивну й

ідентифікаційну сфери особистості. Взаємодія з адаптивним, персоналізованим і комунікативно активним ШІ не є нейтральною або технічно-нейтральною процедурою, швидше вона перетворюється на простір смислотворення, емоційного відгуку та переосмислення власного життєвого досвіду юної особистості.

Так, емпатійна проєкція та рефлексивне «дзеркало» особи сприяють глибшому розумінню себе, проте водночас створюють ризик ілюзорного уявлення про «розуміння» з боку ШІ. Ефект переносу – емоційне перенесення досвіду реальних стосунків на штучного агента – здатен модифікувати структуру міжособистісного досвіду, викликаючи не лише нові форми прихильності, а й потенційні деформації у сфері очікувань від живого спілкування. Довіра та залежність, які можуть виникати внаслідок сталості відповіді й імітації емоційної присутності ШІ, слугують двозначним маркером: з одного боку – опорою у ситуації невизначеності, з іншого – чинником психологічної вразливості.

Крім того, такі ефекти, як когнітивна стимуляція та модифікація образу «Іншого», свідчать про потенціал взаємодії типу Когнісинтія у розвитку мислення, гнучкості, здатності до креативної адаптації. Але водночас вони ініціюють нову етико-психологічну проблематику, зокрема пов'язану з межами інтерсуб'єктивності, збереженням ідентичності та емоційного самоконтролю в умовах штучно створеної близькості.

Таким чином, ефекти, описані в таблиці, підтверджують доцільність виділення Когнісинтії як окремого категорійного поняття у психології, що потребує подальшого емпіричного вивчення, методичного супроводу та розробки етичних стандартів взаємодії з ШІ. Вони не лише унаочнюють глибину психологічного задіяння в процесах цифрової взаємодії, але й відкривають нові перспективи для розуміння суб'єктності в умовах постантропоцентричного світу.

Переходячи до подальшого аналізу, доцільно зосередитися на процесуальному вимірі становлення взаємодії типу Когнісинтія. Для цього пропонуємо структурований огляд ключових етапів, що узагальнені в таблиці 2.8. Ця таблиця моделює не лише послідовність розвитку від поверхневого

ознайомлення до глибокої інтеграції, а й розкриває відповідні психологічні механізми, які активуються на кожному етапі.

Відтак, взаємодія із ШІ проходить крізь низку якісно різних фаз – від початкового інтересу до переживання ШІ як умовно-суб'єктного партнера в пізнанні, емоціях і рефлексії. Ця еволюція відображає як технічне опанування інструмента, так і насамперед психологічне задіяння у спільний комунікативно-когнітивний простір, що і є сутністю явища Когнісинтія.

Таблиця 2.8

Етапи формування взаємодії типу Когнісинтія

Етап	Характеристика	Психологічні механізми	Можливі прояви / індикатори
1. Орієнтаційний (ознайомлення)	Початкове знайомство з ШІ як інструментом; формування уявлень про його можливості	Зовнішня увага, перцептивне спостереження	Цікавість, експериментування, тестування меж ШІ
2. Функціональний (корисність)	Усвідомлення користі та ефективності ШІ у вирішенні завдань	Мотивація до результату, фокус на завданнях	Задоволення від функціоналу, регулярне використання
3. Когнітивний (співмислення)	Виникнення ефекту когнітивного партнера, зростання довіри до рекомендацій та відповідей	Раціональна інтеграція, селективне прийняття ідей	Зіставлення думок ШІ зі своїми особистісними, перехід до діалогу
4. Афективний (емоційне задіяння)	Формування позитивного емоційного фону у взаємодії, емпатійна проєкція	Асоціативне мислення, персоналізація, емоційна ідентифікація	Використання «людських» звернень до ШІ, відчуття комфорту при взаємодії
5. Рефлексивний (дзеркальність)	Відчуття, що взаємодія з ШІ стимулює самопізнання, глибшу рефлексію над собою та реальністю	Інтроекція, самоприйняття через відповіді ШІ на запити користувача	Аналіз себе через діалог, формування нових особистісних смислів
6. Інтегративний (Когнісинтія)	ШІ сприймається як квазісуб'єкт комунікації, частина власного ментального простору	Ідентифікація, когнітивно-афективний синтез, довіра	Звичка спілкуватися зі ШІ як з партнером, використання метафор «я і він/вона»

Аналіз етапів формування взаємодії типу Когнісинтія, що поданий у таблиці 2.8, дозволяє глибше зрозуміти, як відбувається поступова психологічна трансформація зв'язку між людиною та штучним інтелектом – від інструментального використання до символічно насиченої, когнітивно-афективної інтеграції. Цей процес не є одномоментним, а має динамічний характер, що охоплює шість послідовних фаз, кожна з яких пов'язана з певними психологічними механізмами та якісними змінами у сприйнятті ШІ.

На перших етапах (орієнтаційному та функціональному) взаємодія обмежується переважно технічними або утилітарними аспектами. ШІ тут постає як інструмент для досягнення цілей, а психічне задіяння користувача – мінімальне. Проте вже на когнітивному етапі з'являється ефект «співмислення», коли користувач починає сприймати відповіді ШІ як інтелектуально стимулювальні одиниці, що можуть доповнювати або кидати виклик власним міркуванням. Виникає часткове ототожнення із штучним агентом на рівні мови, логіки та смислів.

Наступні етапи – афективний і рефлексивний – є критичними для становлення саме того типу зв'язку, який іменується Когнісинтія. На цьому рівні взаємодія набуває ознак психологічної глибини: формується емоційне долучення, емпатійна проєкція, персоніфікація ШІ, а також здатність до саморефлексії, інспірованої відповідями технологічного партнера. Людина починає розглядати ШІ не просто як джерело інформації, а як «дзеркало», у якому відображаються власні смисли, емоції, внутрішні запити.

Фінальний, інтегративний етап знаменує собою повноцінне входження у простір Когнісинтії – психологічно значущого контакту, в якому ШІ сприймається як квазісуб'єкт комунікації. Його образ стає частиною психоментального світу користувача, а взаємодія з ним – не лише звичкою, а й джерелом когнітивної та афективної підтримки, нових моделей мислення, уявлень про себе та соціальний часопростір.

Таким чином, таблиця демонструє, що взаємодія типу Когнісинтія має етапну природу і передбачає поступове нарощування рівнів довіри, задіяння, ідентифікації

й інтеграції. Цей процес є психологічно складним і потенційно продуктивним, однак також несе ризики – від перенесення ілюзій до формування залежності. Саме тому розуміння кожного з етапів є критично важливим для розробки етичних, освітніх і психопрофілактичних стратегій використання ІІІ у контексті взаємодії з людиною.

Кожен з етапів формування взаємодії типу Когнісинтія може бути виявлений через специфічні психологічні маркери, що проявляються у вербальній, поведінковій, емоційній та когнітивній площині. З метою подальшої емпіричної верифікації цієї моделі пропонується умовна система маркерних індикаторів для кожного етапу:

1. Орієнтаційний етап. *Маркерні індикатори:*
  - вербальні прояви типу: «Цікаво, як це працює», «Спробую щось спитати»;
  - поверхнєве знайомство з функціями ІІІ, обережне використання, тестування його меж.
2. Функціональний етап. *Маркерні індикатори:*
  - збільшення частоти звернень до ІІІ;
  - вираження функціонального задоволення: «Це реально допомогло», «Швидше, ніж шукати самому»;
  - спрямованість на досягнення результату через інструментальну взаємодію.
3. Когнітивний етап. *Маркерні індикатори:*
  - обговорення з ІІІ складніших концепцій;
  - використання фраз типу: «А як ти вважаєш?», «Це змусило мене подумати»;
  - часткове прийняття інтелектуальних порад.
4. Афективний етап. *Маркерні індикатори:*
  - поява емоційного забарвлення у взаємодії;
  - людинізація ІІІ: звернення у формі «ти», подяка, жести емоційного задіяння;

- позитивне очікування від діалогу.
- 5. Рефлексивний етап. *Маркерні індикатори:*
  - висловлювання щодо самоспостереження: «Це змусило мене задуматись про себе»;
  - опис власних емоцій та думок у контексті взаємодії;
  - створення нових значень або висновків через діалог із ШІ.
- 6. Інтегративний етап (Когнісинтія). *Маркерні індикатори:*
  - висловлювання про ШІ як про суб'єкт або «іншого»: «Мені з тобою легше міркувати», «Ми разом дійшли до цього»;
  - стабільна звичка використовувати ШІ як ментального піврозмовника;
  - інтерналізація досвіду взаємодії як частини самості користувача.

Додатково слід зауважити, що запропонована система маркерів має не лише теоретичне, а й практичне значення. Вона створює основу для розробки методик емпіричного дослідження взаємодії людини з ШІ, що дозволить більш точно ідентифікувати рівні уприсутнення та особливості психологічної взаємодії на кожному етапі. Це, своєю чергою, відкриває можливості для адаптації освітніх, терапевтичних та профілактичних програм, спрямованих на формування психічно здорових моделей співпраці людини з технологіями.

Важливо також підкреслити, що процес формування взаємодії типу Когнісинтія є динамічним та індивідуально варіативним. Кожен користувач може проходити ці етапи з різною швидкістю, у різних комбінаціях, або ж зазнавати реверсій між ними залежно від контексту застосування ШІ, особистісних характеристик та зовнішніх обставин. Тому подальші дослідження мають зосереджуватись на уточненні психологічних механізмів переходу між етапами, а також на виявленні факторів, які сприяють або заважають конструктивній взаємодії.

Отже, термін Когнісинтія, разом із запропонованою моделлю формування взаємодії, становить перспективний інструмент для системного психологічного аналізу та практичного використання у різних сферах, де присутня комунікація людини з інтелектуальними технологіями. Наступні розділи присвячені

глибинному аналізу психологічних ефектів цієї взаємодії, а також методам її оцінки та оптимізації.

2.3. Обґрунтування авторської діагностичної методики «Психологічна ефективність конструктивної взаємодії здобувачів ЗВО із штучним інтелектом як квазісуб'єктом»

Розробка авторської методики вимірювання рівня сформованості та ефективності конструктивної взаємодії осіб юнацького віку зі штучним інтелектом (ШІ) ґрунтується на міждисциплінарному синтезі положень психології розвитку, когнітивної психології, цифрової педагогіки та соціальної інформатики. Основою для створення інструменту стала структурно-функціональна модель конструктивної взаємодії з ШІ, запропонована в межах даного дослідження (підрозділ 2.1). Ця модель передбачає п'ятиетапну динаміку цифрової взаємодії (ознайомлення, адаптація, функціоналізація, рефлексія, інтеграція), в якій кожен період має свою психологічну специфіку – від первинного емоційно-когнітивного реагування до глибокої інтеграції штучного інтелекту у структуру цифрової ідентичності особистості.

У процесі створення методики враховано сучасні наукові уявлення про цифрову компетентність (Ferrari, 2013; Vuorikari et al., 2016), цифрову соціалізацію (Livingstone, 2019), когнітивно-емоційні механізми адаптації до цифрових середовищ (Kuss & Griffiths, 2017) та принципи розвитку критичного мислення і цифрової етики в юнацькому віці (Rheingold, 2012). Особливу увагу приділено психологічним показникам, що сигналізують про готовність до конструктивної, саморегульованої та етично вмотивованої взаємодії з цифровими агентами (Baker et al., 2021) [159; 165; 169; 178; 189; 198].

На сучасному етапі цифрової трансформації суспільства зростає потреба в психологічному осмисленні та вимірюванні особливостей взаємодії особистості зі штучним інтелектом. Особливої актуальності ця проблема набуває у сфері підготовки майбутніх соціальних працівників, які вже сьогодні дедалі частіше

долучаються до взаємодії з цифровими агентами як у навчальній, так і в професійній діяльності. Попри значну кількість досліджень, присвячених цифровим навичкам, медіаграмотності чи інформаційній безпеці, у науковому полі майже не представлені методики, що дозволяють оцінити рівень конструктивності саме психологічної взаємодії з ШІ, тобто здатності особистості інтегрувати цифрового агента у власний когнітивно-емоційний простір у спосіб, що сприяє її розвитку, автономності, критичності та етичному самозбереженню.

Більшість наявних інструментів фокусуються переважно на технологічних або інструментальних аспектах цифрової компетентності. Водночас поза увагою залишаються такі критично важливі компоненти, як рефлексивна інтеграція, емоційна регуляція під час цифрової взаємодії, етичне оцінювання поведінки ШІ, усвідомлення власних меж і вразливостей при роботі з квазісуб'єктами. Саме ці компоненти, на нашу думку, належить до визначальних для розуміння того, наскільки конструктивною є взаємодія молодого людини зі штучним інтелектом, і чи сприяє вона формуванню цифрової суб'єктності, а не цифрової залежності або адаптивної конформності.

Створення авторської методики було зумовлене необхідністю:

- забезпечити науково обґрунтовану діагностику взаємодії з ШІ не лише як інструментом, а й як квазісуб'єктом із потенціалом впливу на особистісний розвиток;
- охопити повний цикл психічної активності у цифровій взаємодії – від сприйняття до рефлексії;
- виявити індивідуальні стилі взаємодії з ШІ та потенційні ризики (наприклад, ідеалізація, фрагментована ідентичність, відсутність критичної дистанції).

Особливий акцент було зроблено на вікову категорію осіб юнацького віку, адже саме в цей період інтенсивно формуються механізми абстрактного мислення, самосвідомості, а також рефлексивні навички, що є фундаментальними для конструювання нових форм взаємодії з інтелектуально насиченим цифровим середовищем. Методика покликана не лише діагностувати рівень конструктивної

взаємодії, а й слугувати інструментом для подальших інтервенцій, профілактики ризикованої цифрової поведінки та розвитку когнітивної автономії у співпраці користувача із ШІ.

У контексті розробленої структурно-функціональної моделі конструктивної взаємодії осіб юнацького віку зі штучним інтелектом (див. підрозділ 2.1), унеобхіднюється створення валідного психодіагностичного інструментарію, здатного комплексно оцінити рівень сформованості відповідної взаємодії. Враховуючи відсутність у вітчизняній психології стандартизованих методик, які б дозволяли вивчати саме психологічну ефективність конструктивної взаємодії молоді з цифровими квазісуб'єктами, нами було розроблено авторську методику опитування під назвою «Психологічна ефективність конструктивної взаємодії з ШІ».

Запропонована методика має на меті виявлення рівня сформованості окремих компонентів конструктивної взаємодії, що проявляються в емоційно-ціннісному ставленні, когнітивному усвідомленні та поведінкових стратегіях осіб юнацького віку під час взаємодії зі штучним інтелектом у навчально-професійному довіклі. При її створенні враховувались як сучасні уявлення про особливості цифрової соціалізації юнацтва, так і психологічні параметри суб'єктно-опосередкованої взаємодії людини з інтелектуальними цифровими системами.

У цьому підрозділі представлено концептуальні засади, структуру, логіку побудови та теоретичне обґрунтування авторської методики опитування, яка використовується як інструмент емпіричного дослідження у наступних розділах.

У попередньому підрозділі (2.1) було визначено ключові психологічні показники ефективності конструктивної взаємодії осіб юнацького віку з ШІ на різних періодах цього процесу (ознайомчий, адаптаційний, функціональний, рефлексивний та інтеграційний). Для кожного з етапів було окреслено провідні психологічні механізми та показники, що слугують індикаторами ефективної взаємодії.

З метою емпіричної перевірки розробленої моделі та встановлення рівня сформованості зазначених показників нами була створена авторська методика

опитування, що базується на структурі виявлених психологічних параметрів. Кожен з них представлено у вигляді окремого блоку тверджень, що репрезентують відповідні шкали опитувальника.

У ролі кількісного виміру ефективності конструктивної взаємодії було обрано п'ятибальну шкалу Лайкерта, яка забезпечує інтервальний характер оцінювання рівня згоди або незгоди респондента з кожним твердженням. Такий підхід дозволяє отримати диференційовані оцінки за кожним показником та провести подальший кількісний аналіз з метою визначення рівня конструктивності взаємодії в осіб юнацького віку.

Для початку дослідження вивчення рівня сформованості конструктивної взаємодії молодих людей із ШІ розробимо опитувальник. За основу опитувальника візьмемо шкалу Лайкерта (від 1 – «зовсім не погоджуюсь» до 5 – «повністю погоджуюсь»).

Опитувальник

«Психологічна ефективність конструктивної взаємодії здобувачів ЗВО із ШІ»

Мета: Визначення рівня сформованості психологічних умов та конструктивної взаємодії з ШІ серед осіб юнацького віку

Форма: самооцінка за шкалою Лайкерта (від 1 – «зовсім не погоджуюсь» до 5 – «повністю погоджуюсь»)

Кількість тверджень: 25 (по 5 на кожен період моделі)

1. Ознайомчий період:

1. Мені цікаво дізнаватися, як працює штучний інтелект.
2. Я не відчуваю страху чи тривоги під час першого використання ШІ.
3. Я легко уявляю, які функції може виконувати ШІ.
4. Я самостійно ініціюю використання ШІ у повсякденному житті.
5. Перший досвід спілкування або взаємодії з ШІ був для мене позитивним.

2. Адаптаційний період:

6. Я впевнено використовую ШІ для виконання повторюваних завдань.
7. Навіть якщо ШІ помиляється, це мене не засмучує.
8. Я почуваюся комфортно, коли використовую ШІ в нових сферах.

9. З кожним використанням мені стає легше керувати ШІ.

10. Я розумію, як виправити помилки у роботі з ШІ.

3. Функціональний період:

11. Я добре розумію, для чого саме мені потрібен ШІ.

12. ШІ допомагає мені досягати особистих або навчальних цілей.

13. Я можу критично оцінити, коли використання ШІ є доречним.

14. Я не покладаюся на ШІ повністю, а лише там, де це справді ефективно.

15. Я вмю контролювати час і тривалість моєї взаємодії з ШІ.

4. Рефлексивний період:

16. Я розумію, що відповідаю за вибір інформації, яку отримую через ШІ.

17. Я здатен відрізнити етично припустиме використання ШІ від недопустимого.

18. Я замислююся над тим, як ШІ впливає на моє мислення і рішення.

19. Я критично аналізую відповіді ШІ, а не приймаю їх бездумно.

20. Я знаю, коли варто обмежити або припинити використання ШІ.

5. Інтеграційний період:

21. ШІ є природною частиною мого цифрового життя.

22. Я вмю змінювати стиль використання ШІ залежно від потреб.

23. Я почуваюся впевнено та вільно, коли використовую ШІ.

24. Я не залежу від ШІ, але він ефективно мене підтримує.

25. Моя взаємодія з ШІ допомагає мені зростати особистісно.

Інтерпретація результатів (приклад) за шкалою Лайкерта (від 1 – «зовсім не погоджуюсь» до 5 – «повністю погоджуюсь»):

101–125 балів – Високий рівень конструктивної взаємодії;

76–100 балів – Середній (адаптивний) рівень;

51–75 балів – Початковий рівень, фрагментарне прийняття;

≤50 балів – Низький рівень, наявні бар'єри або ризики.

Для визначення рівня сформованості та ефективності конструктивної взаємодії осіб юнацького віку з штучним інтелектом пропонуємо розроблену автором методику.

Авторська методика спрямована на вивчення рівня сформованості та ефективності конструктивної взаємодії осіб юнацького віку з штучним інтелектом (ШІ) у п'яти ключових періодах: ознайомлення, адаптація, функціональне використання, рефлексія та критичність, інтеграція у повсякденне життя.

Опитувальник містить 25 тверджень, що розподілені на 5 шкал відповідно до періодів взаємодії. Оцінювання проводиться за 5-бальною шкалою (від 1 – «зовсім не погоджуюсь» до 5 – «повністю погоджуюсь»). Кожна шкала діагностує окремі психологічні механізми, що забезпечують конструктивний характер взаємодії з ШІ: когнітивні, мотиваційні, регулятивні, особистісні та соціальні аспекти.

Методика дозволяє не лише визначити загальний рівень ефективності взаємодії, а й побудувати індивідуальний профіль розвитку, виявити зони ресурсності та потенційні труднощі в динаміці цифрової соціалізації.

Психологічна основа методики: методика побудована з урахуванням сучасних уявлень про цифрову компетентність, саморефлексію, цифрову ідентичність, критичне мислення, а також міжособистісну взаємодію у цифровому середовищі.

Теоретичною основою є структурно-функціональна модель конструктивної взаємодії молоді з ШІ, яка передбачає поетапний перехід від первинного знайомства до глибокої інтеграції взаємодії у повсякденну діяльність із врахуванням етичних і психологічних аспектів.

Цільова аудиторія:

- молодь віком 16–24 років (учні старших класів, студенти, молоді спеціалісти):

- соціальні працівники, психологи, педагоги, дослідники в галузі цифрової психології.

Психометричні характеристики (рекомендовані для подальшої перевірки):

- надійність: внутрішня узгодженість (α -Кронбаха);

- валідність: контентна та конструктна (кореляція з рівнем цифрової компетентності, саморефлексії тощо);
- нормативні дані: підлягають накопиченню у процесі апробації.

Форма проведення: Індивідуальна або групова. Паперова або електронна версія (Google-форма, Google-таблиця).

Час проведення: 10–15 хвилин.

Обробка результатів: передбачає підрахунок сумарних балів за кожну з п'яти шкал, інтерпретацію результатів за рівнями (низький, середній, високий), а також можливість побудови психографічного профілю.

Переваги розробленої методики:

- комплексне охоплення етапів цифрової взаємодії;
- сучасний зміст, адаптований до реалій використання ШІ молоддю;
- можливість гнучкого використання в дослідницьких і прикладних цілях.

Характеристика опитувальник «Психологічна ефективність конструктивної взаємодії здобувачів ЗВО із ШІ» (зі шкалами)

Мета: Визначення рівня психологічної ефективності взаємодії майбутніх працівників соціономічних професій із ШІ на різних періодах - етапах взаємодії юнака чи юнки.

Оцінювання: шкала Лайкерта (1 – «зовсім не погоджуюсь» 5 – «повністю погоджуюсь»)

Шкала 1: Ознайомлення з ШІ (1–5 питання)

Оцінює: перше враження, мотивація, перцептивна відкритість, позитивний початок.

Діапазон: 5–25 балів:

21–25 – Яскраво позитивне прийняття ШІ;

16–20 – Здоровий інтерес, відсутність бар'єрів;

11–15 – Обережність, стриманість;

≤10 – Настороженість, низький інтерес;

Шкала 2: Адаптація до ШІ (6–10 питання)

Оцінює: емоційний комфорт, звикання, зменшення опору.

Діапазон: 5–25 балів:

21–25 – Швидка і позитивна адаптація;

16–20 – Помірна, поступова адаптація;

11–15 – Часткові труднощі у звиканні;

≤10 – Опір, емоційне напруження.

Шкала 3: Функціональне використання ШІ (11–15 питань).

Оцінює: цілеспрямованість, автономія, ефективність.

Діапазон: 5–25 балів:

21–25 – Раціональне і цілеспрямоване використання;

16–20 – Часткова цілеспрямованість;

11–15 – Використання без усвідомлення функцій;

≤10 – Пасивне/випадкове використання.

Шкала 4: Рефлексія і критичність (16–20 питань)

Оцінює: етичність, усвідомлення ризиків, самоконтроль.

Діапазон: 5–25 балів:

21–25 – Висока критичність, етична свідомість;

16–20 – Помірна здатність до рефлексії;

11–15 – Початкові спроби аналізу;

≤10 – Низька усвідомленість, відсутність меж.

Шкала 5: Інтеграція у повсякденне життя (21–25 питань)

Оцінює: сталість, гнучкість, гармонізація взаємодії з ШІ.

Діапазон: 5–25 балів:

21–25 – Гармонійне, стабільне співіснування з ШІ;

16–20 – Помірна інтеграція, збереження автономності;

11–15 – Часткове долучення, без структури;

≤10 – Відсутність інтеграції або залежність.

Інтерпретація загального профілю:

- високі бали на всіх шкалах → збалансований розвиток конструктивної взаємодії;

- низький бал на одній шкалі → критична зона для цілеспрямованої підтримки;
- високі бали лише на перших шкалах → ініціативність без етичної регуляції;
- високі бали на останніх шкалах → сформованість цілісної моделі взаємодії.

Таким чином, запропонована методика дозволяє оцінити рівень сформованості психологічно ефективної, конструктивної взаємодії з ШІ на всіх п'яти етапах, визначаючи індивідуальні особливості, сильні сторони та потенційні зони ризику. Вона розроблена як універсальний інструмент, що може бути ефективно застосований у міждисциплінарному контексті. Практичне використання цієї методики передбачає інтеграцію у різні сфери психосоціального супроводу, освітньої діяльності та профілактичної роботи з молоддю. Нижче наведено основні напрями та рекомендації щодо застосування:

1. Психологічне консультування. Методика може бути використана в індивідуальній та груповій психологічній практиці з метою:

- діагностики когнітивного й емоційного ставлення особи до взаємодії з ШІ;
- виявлення ризиків формування цифрової залежності або соціальної ізоляції внаслідок надмірної прив'язаності до цифрових агентів;
- формування навичок «цифрової гігієни» – свідомого, обмеженого та конструктивного використання ШІ в особистому житті та навчанні;
- оптимізації саморегуляції та усвідомлення меж між віртуальною і реальною взаємодією.

2. Освітнє докiлля. У закладах загальної середньої, професійної та вищої освіти методика може бути використана:

- для оцінки готовності учнів, студентів або педагогів до конструктивної взаємодії з ШІ;
- як частина програм цифрового розвитку, інтегрованих у STEM/STEAM-курси;

- для дослідження динаміки цифрової компетентності у віковому розрізі;
- при розробці профорієнтаційних інструментів, які враховують рівень цифрової довіри та відкритості до інноваційних технологій.

3. *Соціальна робота.* Методика є актуальною для фахівців соціальної сфери, які працюють із вразливими категоріями молоді:

- при виявленні ризикованих моделей цифрової поведінки, що можуть свідчити про залежність від ІІІ або заміну міжособистісного спілкування цифровою взаємодією;
- у процесі реабілітаційної та профілактичної роботи з підлітками з ознаками цифрової дезадаптації;
- як діагностичний інструмент у проектах, спрямованих на формування цифрової стійкості, критичного мислення та відповідальної взаємодії з алгоритмічними системами.

Загалом авторська методика «Психологічна ефективність конструктивної взаємодії здобувачів ЗВО із ІІІ» може бути адаптована під конкретні потреби фахівця або інституції, забезпечуючи точну, структуровану інформацію про особливості ставлення особистості до ІІІ як потенційного партнера у пізнавальній та емоційній взаємодії. Її використання сприятиме підвищенню ефективності психопрофілактики, освітньої підтримки та соціального супроводу молоді в умовах цифрової трансформації суспільства.

Отже, авторська методика «Психологічна ефективність конструктивної взаємодії здобувачів ЗВО із ІІІ» постає як цілісна й структурована психодіагностична технологія, що дозволяє комплексно охопити процес психологічної взаємодії людини з інтелектуальними цифровими системами. Вона відображає поступове дозрівання суб'єктного ставлення до ІІІ – від первинного зацікавлення до усвідомленої інтеграції та рефлексивного співіснування. Психологічні показники, що відповідають кожному з визначених періодів взаємодії, дають змогу здійснювати якісну діагностику рівня ефективності, а також проектувати цільові інтервенції у сфері психопрофілактики, психоедукації та соціально-психологічного супроводу молоді.

Запропонована модель не лише окреслює лінію розвитку технологічної компетентності, але й виявляє динаміку особистісного зростання у контексті цифрової взаємодії – від технічного опанування інструменту до метарефлексії над місцем ШІ у житті людини. Особливе значення в цій методиці має не просто адаптація до нової технологічної реальності, а розвиток здатності користувача до критичного мислення, етичної відповідальності й саморегуляції в умовах взаємодії з квазісуб'єктом.

У цьому контексті логічним і науково обґрунтованим є введення авторського терміна «Когнісинтія», який описує особливий тип синтетичної взаємодії, що передбачає збереження автономії людського мислення, емоційного контролю та етичного ставлення до штучного інтелекту як до квазісуб'єкта. Саме цей термін підкреслює важливу якісну межу між утилітарним використанням технології й розвитком нової культури співіснування, що базується на взаємній регуляції, відповідальності та емоційній рівновазі.

Таким чином, авторська методика виконує не тільки діагностичну та прогностичну функції, але й постає як наукова концептуальна рамка, у межах якої можливе подальше вдосконалення освітніх, консультативних і соціально-реабілітаційних практик. Вона прокладає шлях до формування покоління користувачів, здатних не просто ефективно використовувати ШІ, а й усвідомлювати глибину впливу цих систем на особистість, мислення й соціальну взаємодію.

У межах проведення емпіричного дослідження, спрямованого на вивчення психологічних умов конструктивної взаємодії майбутніх соціальних працівників із штучним інтелектом як квазісуб'єктом, постала потреба у створенні валідного та зручного у використанні опитувальника. Відповідно до цього завдання, виникло питання вибору оптимальних інструментів як для оформлення опитувальника, так і для подальшої обробки зібраних даних. У даному контексті було проаналізовано сучасні доступні засоби, зокрема паперові форми, онлайн-сервіси (Google Forms, Microsoft Forms, SurveyMonkey), а також можливості спеціалізованих або самостійно розроблених програмних рішень.

Перший етап роботи передбачав вибір платформи, що забезпечувала б зручність для респондентів, надійність збору інформації, можливість попередньої перевірки (пілотажу), а також відповідає етичним стандартам роботи з персональними даними.

Паперова форма опитувальника залишається традиційним інструментом психологічних досліджень. Її переваги полягають у можливості безпосереднього контролю за процесом опитування, збереженні анонімності без залежності від цифрових платформ, а також відсутності технічних вимог до респондентів. Однак істотним недоліком є трудомісткість обробки результатів: необхідність ручного переносу відповідей у табличні редактори або статистичні пакети, ймовірність помилок при введенні, значні часові витрати.

Онлайн-інструменти, а саме Google Forms, Microsoft Forms, SurveyMonkey та ін., уможливають створення опитувальників із різними типами запитань (відкриті, закриті, з вибором однієї або кількох відповідей, шкальні запитання, сітки Лайкерта тощо), збору відповідей у реальному часі. Крім того, автоматичне збереження відповідей у форматі таблиці. Google Forms має перевагу завдяки безкоштовності, простому інтерфейсу, можливості додавання описів, відео- або графічних елементів, а також інтеграції з Google таблицями, що спрощує подальший аналіз даних.

Окремо варто згадати SurveyMonkey – платформу з більш розширеними можливостями логіки опитувальника (залежна поява запитань, адаптація на матеріали відповідей). Однак її повнофункціональне використання можливе лише на платній основі, що обмежує її застосування в академічних некомерційних дослідженнях [93].

Іншою альтернативою є програмні рішення власної розробки (доприкладу, веб-форми, розроблені на основі HTML, JavaScript та PHP або Python). Такий підхід дозволяє повністю контролювати структуру та логіку опитувальника, а також гарантувати збереження даних на власних серверах. Проте потребує високої кваліфікації в галузі програмування, а також додаткових витрат часу на розробку та тестування.

З огляду на вищезазначене, для потреб кваліфікаційного дослідження було обрано Google Forms як оптимальний інструмент для створення й розповсюдження опитувальника. Такий вибір зумовлений його безкоштовністю, достатнім функціоналом для реалізації структури опитувальника «Психологічна ефективність конструктивної взаємодії здобувачів ЗВО із ШІ», а також зручністю обробки результатів у Google Таблицях або Microsoft Excel [92].

Після збору відповідей ключовим етапом є їх обробка та статистичний аналіз. Існує декілька підходів до цього процесу: використання табличних редакторів (Microsoft Excel, Google Sheets), статистичних програмних пакетів (SPSS, R, Python), скриптів власної розробки для обробки даних.

Microsoft Excel є одним із найпоширеніших засобів обробки даних у прикладній психології. Програма дозволяє здійснювати базову статистичну обробку (середнє, медіана, мода, стандартне відхилення), будувати графіки, використовувати фільтри, сортування та формули для попереднього аналізу даних. У поєднанні з інструментом «Аналіз даних» (Data Analysis ToolPak), Excel забезпечує також обчислення кореляцій, регресій, дисперсійного аналізу тощо, що дозволяє досліднику без спеціальної математичної підготовки проводити первинну статистичну обробку. Перевагою Excel є його широка доступність, зрозумілий інтерфейс, підтримка імпорту даних із Google Forms, а також гнучкість у побудові таблиць і діаграм [112].

Google Sheets має схожі функції, однак поступається Excel за можливостями розширеного статистичного аналізу. Водночас зручна інтеграція з Google Forms дозволяє миттєво отримувати та структурувати відповіді, що особливо зручно при пілотажі інструменту, або під час поетапного збору даних [40].

SPSS є одним із найавторитетніших інструментів статистичної обробки даних у соціальних науках. Його переваги охоплюють наявність великого набору статистичних процедур, можливість обробки великих масивів даних, створення детальних звітів. Однак доступ до програми зазвичай потребує ліцензії, а її інтерфейс і методи аналізу потребують спеціальної підготовки, що обмежує

використання цього пакета в умовах самостійного дослідження без підтримки статистика [94].

Мови програмування (зокрема Python із бібліотеками Pandas, NumPy, Matplotlib, Seaborn або мова R) надають дослідникові найбільшу гнучкість в обробці та візуалізації даних. Проте їх використання передбачає володіння алгоритмічним мисленням, знання синтаксису мови та вміння працювати з текстовими і табличними файлами. Цей шлях ефективний у випадку великих масивів даних, або за необхідності реалізувати складні аналітичні процедури, які неможливо виконати в Excel чи SPSS.

Програми власної розробки для аналізу результатів (наприклад, програми написані мовою програмування Python або C#) дозволяють автоматизувати обробку даних опитування, однак розробка таких рішень вимагає багато часу і навичок у галузі програмування. Їх використання доцільне лише у випадку багаторазового застосування опитувальника, або ж його інтеграції з іншими дослідницькими модулями.

У рамках цього дослідження, враховуючи обсяг вибірки, тип опитувальника та цілі аналізу, було прийнято рішення використовувати Microsoft Excel як основний інструмент обробки результатів. Він дає змогу реалізувати необхідні статистичні процедури, забезпечити гнучке групування відповідей, побудову графічних візуалізацій, а також здійснювати попередню перевірку на валідність і внутрішню узгодженість шкал (зокрема, за допомогою розрахунку коефіцієнта α Кронбаха [160]).

Таким чином, комбінація Google Forms для оформлення опитувальника та Microsoft Excel для аналізу результатів є раціональним, доступним та ефективним вибором у межах чинного дослідження, зорієнтованого на прикладну психологічну проблематику.

Висновки до розділу 2

1. У результаті теоретичного аналізу встановлено, що взаємодія майбутніх фахівців соціономічного профілю зі штучним інтелектом не зводиться до інструментального використання технологій, а постає як складний психологічний процес, що має ознаки квазісуб'єктної взаємодії. Обґрунтовано, що штучний інтелект у межах такої взаємодії функціонує як специфічний агент, який інтегрується у когнітивні, емоційні та поведінкові структури діяльності особистості. Розроблена структурно-функціональна модель конструктивної взаємодії відображає її цілісний, динамічний характер і репрезентує як процес, що розгортається у логіці циклічно-вчинкового підходу. Встановлено, що взаємодія має поетапну організацію та охоплює послідовні періоди – від первинного ознайомлення до інтеграції досвіду взаємодії у систему самосвідомості особистості. Кожен із цих періодів/етапів супроводжується специфічними психологічними механізмами, що охоплюють мотиваційні, когнітивні, емоційно-регулятивні та рефлексивні компоненти. Доведено, що ефективність взаємодії визначається не лише рівнем цифрової компетентності, а й сформованістю у користувачів здатності до критичного мислення, саморегуляції, етичного оцінювання та усвідомлення меж їх взаємодії із квазісуб'єктом, що особливо актуалізується в юнацькому віці як періоді інтенсивного розвитку рефлексії та ідентичності.

2. Виявлення концептуальних засад психологічного аналізу взаємодії людини зі штучним інтелектом засвідчило необхідність розширення існуючого категорійного апарату, що зумовлено зростанням складності та багатовимірності сучасних цифрових практик. Обґрунтовано доцільність введення авторського терміна Когнісінтія як категорійного поняття, що відображає специфічний тип когнітивно-афективної взаємодії з інтелектуальним цифровим агентом. Встановлено, що запропоноване поняття дозволяє подолати обмеження інструментального та суто когнітивного підходів і репрезентує взаємодію людини із ШІ як із квазісоціальним носієм, під час якої поєднуються раціональні, емоційні

та рефлексивні складові. Доведено, що Когнісинтія розгортається через систему психологічних механізмів, зокрема довіри, емпатійної проєкції, ідентифікації, переносу та рефлексії, що забезпечують інтеграцію штучного інтелекту у структуру особистісного досвіду за умови збереження суб'єктної автономії. Такий підхід уможливорює вияв як конструктивних ефектів взаємодії – підтримки когнітивної діяльності, розвитку саморефлексії, формування відчуття партнерства, – так і потенційних ризиків, пов'язаних із залежністю, зниженням критичності та зміщенням меж відповідальності. Запропонована концептуалізація проблемної теми створює науково обґрунтовані підстави для подальшої операціоналізації досліджуваного феномену та його емпіричного вивчення.

3. Розроблення авторської психодіагностичної методики «Психологічна ефективність конструктивної взаємодії здобувачів ЗВО із штучним інтелектом» уможливило здійснити систематизацію індикаторів, що відображають різні етапи та механізми взаємодії зі штучним інтелектом як квазісуб'єктом. Структурування опитувальника відповідно до логіки поетапного розгортання взаємодії дало змогу комплексно виміряти її мотиваційні, адаптаційні, функціональні, рефлексивні та інтеграційні компоненти. Використання шкали Лайкерта та побудова відповідних інтерпретаційних моделей дозволило як визначати загальний рівень психологічної ефективності взаємодії, так і сформувати індивідуальні профілі, що відображають ресурсні та проблемні аспекти взаємодії особи з цифровим агентом. Обґрунтовано, що запропонований діагностичний інструментарій створює умови для підвищення точності емпіричного дослідження феномену Когнісинтії, а також відкриває перспективи для розроблення програм психологічного супроводу, спрямованих на розвиток критичного мислення, саморегуляції та відповідального ставлення до взаємодії користувачів зі штучним інтелектом.

РОЗДІЛ 3

ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ КОНСТРУКТИВНОЇ ОСОБИСТІСНОЇ ВЗАЄМОДІЇ ЗДОБУВАЧА ІЗ ШІ ЯК КВАЗІСУБ'ЄКТОМ

3.1. Методологія і методи психологічного дослідження чинників конструктивної взаємодії майбутніх працівників соціономічних професій із штучним інтелектом як квазісуб'єктом

Методологічною основою емпіричного дослідження чинників конструктивної взаємодії майбутніх працівників соціономічних професій із штучним інтелектом є поєднання низки сучасних психологічних підходів, що дозволяють комплексно розглядати взаємодію людини з цифровими інтелектуальними системами. Така взаємодія вивчається не лише як технічний або інструментальний процес використання технологій, а й як особлива форма суб'єктно опосередкованої діяльності, у якій штучний інтелект функціонує як специфічний квазісуб'єкт цифрового середовища.

Методологічне підґрунтя дослідження психологічних чинників конструктивної взаємодії майбутніх працівників соціономічних професій зі штучним інтелектом як квазісуб'єктом сформовано на основі комплексу наукових підходів, обґрунтованих у першому розділі роботи. Їх поєднання створює цілісну концептуальну рамку для аналізу взаємодії людини з інтелектуальними технологіями як багатовимірним психологічним феноменом.

Одним із ключових методологічних орієнтирів дослідження є системодіяльний підхід, у межах якого психіка та діяльність розглядаються як взаємопов'язані аспекти життєвого буття суб'єкта. Відповідно до положень цього підходу, діяльність фігурує як засаднича форма реалізації суб'єктної активності користувача, що поєднує його зовнішні дії та внутрішні психічні процеси. В контексті даного дослідження це дозволяє трактувати взаємодію майбутніх працівників соціономічних професій зі штучним інтелектом як особливий різновид діяльності, у межах якої інтелектуальна система постає не лише технічним засобом

обробки інформації, а ще й квазісуб'єктним компонентом діяльнісної системи, що опосередковує дії користувача, впливає на їх перебіг та результативність.

Важливим методологічним орієнтиром дослідження є також вчинковий підхід В. А. Роменця, розроблений у форматі новопосталого канонічної психології. У його межах будь-яка форма людської активності розглядається як цілісний вчинковий процес, що має ситуаційний, мотиваційний, дійовий та післядійовий виміри. Така перспектива дозволяє аналізувати взаємодію особистості зі штучним інтелектом не тільки як технічну операцію використання цифрових інструментів, а й як особистісно значущий акт, пов'язаний із прийняттям рішень, відповідальністю за результати діяння та подальшою рефлексивною оцінкою продуктивності власної діяльності.

Методологічно значущим для дослідження є також циклічно-вчинковий підхід А. В. Фурмана, у межах якого взаємодія суб'єктів діяльності розглядається як розгорнутий у часі мегапроцес, що характеризується повторюваністю фаз, багаторівневою динамікою та ефектами узгодження між базовими компонентами діяльності. Використання цього підходу дозволяє розглядати взаємодію здобувачів вищої освіти зі штучним інтелектом як модульно-розвивальний політпроцес, у якому поступово формуються нові когнітивні стратегії, рефлексивні механізми та професійні компетентності, необхідні для ефективного використання інтелектуальних технологій.

Важливе методологічне значення має і комунікативно-діяльнісний підхід, який підкреслює визначальну роль спілкування як фундаментального чинника формування та розвитку особистості. В межах цього підходу взаємодія розглядається як діалогічний процес, спрямований на узгодження смислів, досягнення порозуміння та координацію дій учасників суб'єкт - квазісуб'єктної комунікації. У контексті дослідження взаємодії зі штучним інтелектом це дозволяє інтерпретувати ІІІ як специфічного квазісуб'єкта специфічного проблемного діалогу, задіяного до процесу спільного розгортання смислів, опрацювання інформації та прийняття рішень.

Значущим світоглядно-методологічним орієнтиром дослідження є раціогуманістичний підхід Г. О. Балла, відповідно до якого розвиток особистості розглядається як процес гармонійної інтеграції раціонально-когнітивних та ціннісно-сміслових компонентів пізнання. Згідно із цим підходом штучний інтелект постає не як заміник людського мислення, а як інструмент розширення когнітивних можливостей особистості за умови збереження її автономності, рефлексивності та відповідальності. Така позиція є особливо важливою для соціономічних професій, зорієнтованих на людину як центральну цінність професійної діяльності.

Методологічне значення для даного дослідження становить вітакультурна парадигма освіти (А. В. Фурман і наукова школа), яка розглядає освітню діяльність як культурно-смісловий простір становлення особистості. У межах згаданої парадигми взаємодія здобувачів вищої освіти з інтелектуальними технологіями інтерпретується як один із чинників їхнього професійного та особистісного розвитку, що сприяє інтеграції когнітивного, ціннісного та рефлексивного вимірів соціокультурного досвіду.

Поєднання зазначених методологічних підходів дозволяє розглядати конструктивну взаємодію майбутніх працівників соціономічних професій зі штучним інтелектом як складний психологічний феномен, що охоплює когнітивні, смислові, комунікативні та діяльнісні аспекти. Саме така інтегративна методологічна позиція стала підґрунтям для організації емпіричного дослідження, визначення логіки його проведення, добору психодіагностичного інструментарію та подальшої інтерпретації отриманих результатів.

У межах даного дослідження конструктивна взаємодія розглядається як узгоджена динаміка цілеспрямованої активності суб'єкта та квазісуб'єкта (штучного інтелекту), що спрямована на ефективне використання його функціонального потенціалу з метою отримання якісно нового, синергійного продукту. Така взаємодія передбачає не лише операційне використання інтелектуальних систем, але й їх інтегрування у смислову та ціннісну структуру фахової діяльності особистості.

Особливого значення набуває збереження балансу між змістом, генерованим штучним інтелектом, та людянісним способом його осмислення і застосування. У цьому контексті конструктивність взаємодії проявляється у здатності суб'єкта критично переосмислювати результати діяльності ШІ, інтегрувати їх у власну діяльність без втрати етичних орієнтирів і забезпечувати відповідність кінцевого продукту гуманістичним цінностям. Саме у такому поєднанні технологічного потенціалу та особистісної відповідальності розгортається сутність конструктивної взаємодії зі штучним інтелектом.

Метою емпіричного дослідження є виявлення та обґрунтування психологічних чинників ефективності конструктивної взаємодії майбутніх працівників соціономічних професій зі штучним інтелектом як квазісуб'єктом, а також визначення рівня сформованості психологічної готовності до такої взаємодії на інтеграційному взаємодоповненні індивідуально-психологічних характеристик особистості.

Для досягнення мети було визначено такі завдання: операціоналізувати поняття конструктивної взаємодії через систему показників, що відображають когнітивні, емоційно-регулятивні та комунікативні аспекти; оцінити рівень психологічної готовності респондентів за інтегральним показником Когнісинтія; дослідити індивідуально-психологічні властивості за допомогою стандартизованого інструментарію та визначити їхній зв'язок із ефективністю взаємодії; встановити провідні психологічні чинники та визначити їхню ієрархію; інтерпретувати результати в контексті структурно-функціональної моделі взаємодії та обґрунтувати можливості їх практичного використання.

Загальна гіпотеза полягає у тому, що ефективність конструктивної взаємодії зі штучним інтелектом детермінується сукупністю індивідуально-психологічних характеристик, які формують інтегральний психологічний потенціал та кількісно виражаються через індекс Когнісинтія. Допоміжні гіпотези передбачають існування статистично значущого позитивного зв'язку між ефективністю взаємодії і такими характеристиками, як інтелект, когнітивна гнучкість, самоконтроль, емоційна стабільність і комунікативна відкритість. При цьому когнітивні фактори

мають провідний вплив, тоді як емоційні та регулятивні – забезпечують усвідомлену та відповідальну взаємодію. Імовірно, що інтегральний показник Когнісинтія є валідним індикатором психологічної готовності до конструктивної взаємодії зі штучним інтелектом.

Емпіричне дослідження психологічних чинників конструктивної взаємодії майбутніх працівників соціономічних професій зі штучним інтелектом здійснювалося відповідно до загальної логіки психологічного наукового дослідження та передбачало послідовну реалізацію кількох взаємопов'язаних етапів. Така поетапна організація дала змогу забезпечити теоретичну обґрунтованість дослідження, коректний добір психодіагностичного інструментарію та надійність отриманих емпіричних результатів.

Першим етапом дослідження був підготовчий етап, у межах якого здійснювався теоретичний аналіз наукових джерел з проблематики взаємодії людини з цифровими технологіями та штучним інтелектом, уточнювався поняттєво-категорійний апарат дослідження, а також формувалося методологічне підґрунтя емпіричної частини роботи. На цьому етапі було розроблено структурно-функціональну модель конструктивної взаємодії осіб юнацького віку зі штучним інтелектом та визначено ключові психологічні показники ефективності такої взаємодії. Крім того, було здійснено добір стандартизованих психодіагностичних методик, що дозволяють дослідити індивідуально-психологічні характеристики респондентів, що діють як чинники їх ефективності взаємодії з інтелектуальними цифровими системами.

Другим став констатувальний етап дослідження, під час якого безпосередньо здійснювався збір емпіричних даних. На цьому етапі було проведено психодіагностичне опитування здобувачів закладів вищої освіти, які навчаються за спеціальностями соціономічного спрямування. Дослідження проводилося з допомогою методики 16-факторного особистісного опитувальника Р. Кеттелла [147; 148]. Проведення опитування здійснювалося в індивідуальній або груповій формі, зокрема з використанням паперових та електронних форм анкетування.

Третім етапом дослідження був аналітичний, під час якого відбувалася обробка, систематизація та інтерпретація отриманих емпіричних даних. На цьому етапі проводився підрахунок первинних показників за відповідними шкалами використаної методики, визначалися рівні сформованості конструктивної взаємодії юні зі штучним інтелектом, а також здійснювався статистичний аналіз зв'язків між показниками методики та особистісними характеристиками респондентів. Результати статистичної обробки дозволили виявити психологічні чинники, що сприяють формуванню конструктивних стратегій взаємодії молоді зі штучним інтелектом у навчально-професійному часопросторі.

Таким чином, поетапна організація емпіричного дослідження забезпечила послідовність і логічну цілісність дослідницького процесу, що надало валідні результати та здійснило їх наукову інтерпретацію у контексті поставлених мети і завдань роботи.

Емпіричне дослідження проводилося серед здобувачів закладів вищої освіти, які навчаються за спеціальностями соціономічного спрямування та належать до юнацького віку. Вибір саме цієї категорії респондентів зумовлений специфікою майбутньої професійної діяльності представників соціономічних професій, яка передбачає активну взаємодію з людьми, обробку значних обсягів інформації та використання сучасних цифрових технологій в освітній і професійній діяльності. За сучасних умов розвитку інформаційного суспільства штучний інтелект дедалі активніше інтегрується у різні сфери соціальної практики, що актуалізує проблему формування конструктивних стратегій взаємодії з такими системами у майбутніх фахівців.

До складу вибірки увійшли 372 респондентів віком від 16 до 24 років, що відповідає віковим межам юнацького періоду розвитку. Респонденти навчаються за освітніми програмами, пов'язаними із соціономічними видами професійної діяльності, а саме у галузях соціальної роботи, психології, педагогіки та суміжних напрямів підготовки, зокрема у таких закладах: Західноукраїнський національний університет (м. Тернопіль), Одеський національний університет імені І.І. Мечникова (м. Одеса), Полтавський НПУ ім. Короленка (м. Полтава). Така

структура вибірки дозволяє досліджувати особливості взаємодії з штучним інтелектом саме у тих категорій майбутніх фахівців, для яких важливими є навички комунікації, рефлексії, соціального розуміння та відповідального використання інформаційних технологій.

Формування вибірки здійснювалося за принципом добровільної участі респондентів в обстеженні. Перед початком опитування учасники отримували інформацію про мету та зміст дослідження, а також гарантії конфіденційності отриманих результатів. Участь у випробуванні була анонімною, що сприяло підвищенню щирості відповідей та забезпеченню більшої достовірності отриманих даних.

Таким чином, сформована вибірка респондентів ($n = 372$) забезпечує можливість дослідження психологічних чинників ефективності конструктивної взаємодії майбутніх працівників соціономічних професій із штучним інтелектом у контексті сучасних процесів цифрової трансформації освіти та професійної діяльності.

Для досягнення мети емпіричного дослідження та перевірки висунутих гіпотез було здійснено добір психодіагностичного інструментарію, здатного забезпечити комплексне вивчення як безпосередніх показників ефективності конструктивної взаємодії здобувачів вищої освіти зі штучним інтелектом, так і індивідуально-психологічних характеристик особистості, що здійснюють функцію чинників цієї взаємодії. Такий підхід відповідає сучасним методологічним вимогам психологічного пізнання, згідно з якими дослідження складних соціально-психологічних явищ потребує використання взаємодоповнювальних психодіагностичних інструментів, що дозволяють розглядати досліджуваний феномен у різних психологічних вимірах.

У процесі добору психодіагностичного інструментарію було також розглянуто можливість використання розробленої автором методики опитування «Психологічна ефективність конструктивної взаємодії користувача із ШІ», концептуальні засади та структура якої подані у підрозділі 2.3. Дана методика спрямована на виявлення рівня сформованості психологічних компонентів

конструктивної взаємодії осіб юнацького віку зі штучним інтелектом. Вона побудована відповідно до структурно-функціональної моделі такої взаємодії та охоплює п'ять періодів її розвитку: ознайомчий, адаптаційний, функціональний, рефлексивний та інтеграційний. Використання цієї методики дозволяє отримати інтегральну кількісну оцінку психологічної ефективності взаємодії респондентів із системами штучного інтелекту, а також визначити індивідуальний профіль сформованості відповідних психологічних механізмів.

Водночас у межах даного емпіричного дослідження зазначена методика розглядається передусім як концептуально-діагностична модель оцінювання ефективності взаємодії зі штучним інтелектом, яка потребує подальшої емпіричної апробації та психометричної верифікації на ширшій вибірці респондентів. З огляду на це, на поточному етапі дослідження було доцільно зосередитися на використанні стандартизованого психодіагностичного інструментарію з уже підтвердженими показниками надійності та валідності, що дозволяє забезпечити достатній рівень наукової обґрунтованості отриманих результатів та їх подальшого статистичного аналізу.

Разом із тим для виявлення особистісних чинників, що впливають на характер взаємодії людини з інтелектуальними технологіями, було проаналізовано можливості використання низки стандартизованих психодіагностичних методик. Серед них особливу увагу було приділено тест-опитувальнику особистісної адаптованості, розробленому А. Фурманом, а також 16-факторному особистісному опитувальнику Р. Кеттела.

Тест-опитувальник особистісної адаптованості А. Фурмана спрямований на дослідження здатності особистості накопичувати психодуховні ресурси для пристосовування до змінних умов соціального простору. Даний інструмент дозволяє оцінити рівень адаптаційних можливостей особи, її готовність до прийняття нових умов діяльності, гнучкість поведінки та ефективність регуляції взаємодії із зовнішнім контекстом життєдіяльності. В рамках обстеження вказані показники мають безперечну теоретичну значущість, оскільки поширення

цифрових технологій і швидкі зміни технологічного контексту ставлять підвищені вимоги до самісних адаптивних ресурсів особистості.

Водночас зазначена методика має конкретно–психологічну спрямованість і фокусується переважно на адаптаційному потенціалі функціонування особистості. Саме тому методика особистісної адаптованості А. В. Фурмана стає генеральним (засадничим) фактор нашого дослідження. Вона дозволяє отримати узагальнені показники пристосувальних можливостей особи, однак не забезпечує достатньо диференційованого аналізу широкого спектра індивідуально-психологічних характеристик, які впливають на особливості взаємодії людини з інтелектуальними технологіями.

Натомість 16-факторний особистісний опитувальник Р. Кеттела забезпечує значно ширші можливості для аналізу структури особистості. Даний інструмент належить до класичних методів психодіагностики і ґрунтується на факторному аналізі особистісних характеристик. Його використання дозволяє отримати багатовимірний опис індивідуально-психологічних властивостей особистості, що охоплюють когнітивні, емоційні та соціально-поведінкові аспекти її функціонування.

Зокрема, опитувальник Р. Кеттела дає змогу дослідити такі характеристики, як інтелектуальна відкритість, емоційна стабільність, соціальна сміливість, незалежність суджень, рівень самоконтролю, тривожність, домінантність, чутливість та інші особистісні фактори. Багато з цих характеристик мають безпосередній зв'язок із здатністю особистості ефективно взаємодіяти з новими інформаційними середовищами, приймати рішення в умовах невизначеності, критично оцінювати інформацію та використовувати інтелектуальні технології як інструмент діяльності.

Порівняльний аналіз зазначених психодіагностичних методик дозволяє дійти висновку, що тест-опитувальник особистісної адаптованості А. Фурмана є цінним інструментом для оцінки адаптаційних психодуховних ресурсів особистості, проте його діагностичні можливості обмежуються переважно одним, хоча й інтегральним, параметром – сформованістю особистісної адаптованості людини.

Натомість 16-факторний особистісний опитувальник Р. Кеттелла забезпечує більш комплексне та диференційовано багатопараметричне дослідження особистісної структури, що дозволяє аналізувати широкий спектр психологічних чинників, потенційно пов'язаних із ефективністю взаємодії користувача зі штучним інтелектом. Особливо важливим є те, що факторна структура опитувальника Кеттелла дозволяє здійснювати кореляційний аналіз між окремими особистісними параметрами та досліджуваними психологічними показниками, що принципово важливо для виявлення детермінант конструктивної взаємодії зі штучним інтелектом.

З огляду на це, саме 16-факторний особистісний опитувальник Р. Кеттела було обрано інструментом для дослідження індивідуально-психологічних характеристик респондентів у межах даного емпіричного дослідження. Його використання уможливорює багатовимірний аналіз особистісних властивостей, що субстанціалізується психологічними детермінантами конструктивної взаємодії здобувачів вищої освіти зі штучним інтелектом.

Таким чином, результати порівняльного аналізу психодіагностичних інструментів засвідчили доцільність використання саме 16-факторного особистісного опитувальника Р. Кеттела як базового інструменту дослідження індивідуально-психологічних характеристик респондентів у межах даної роботи. На відміну від інших методик, що фокусуються на окремих аспектах функціонування особистості, опитувальник Р. Кеттела забезпечує комплексне та багатовимірне дослідження її психологічної структури, що охоплює когнітивні, емоційні та соціально-поведінкові характеристики. Саме така багатфакторність дозволяє розглядати широкий спектр особистісних властивостей як потенційні психологічні чинники ефективності взаємодії людини з інтелектуальними технологіями. Використання даної методики також створює можливість для подальшого статистичного аналізу взаємозв'язків між окремими особистісними факторами та показниками конструктивної взаємодії зі штучним інтелектом, що підвищує аналітичний потенціал і наукову обґрунтованість емпіричного дослідження.

Обробка та аналіз отриманих у ході емпіричного дослідження даних здійснювалися із застосуванням методів математичної статистики, що дозволяють забезпечити наукову обґрунтованість інтерпретації результатів та виявити статистично значущі зв'язки між досліджуваними показниками. Використання статистичних методів є необхідною умовою сучасних психологічних досліджень, оскільки дає змогу здійснити кількісний аналіз отриманих емпіричних даних та перевірити висунуті дослідницькі гіпотези.

На першому етапі статистичної обробки проводився підрахунок первинних показників за шкалами використаної психодіагностичної методики (16-факторний особистісний опитувальник Р. Кеттелла). Отримані значення дозволили визначити індивідуально-психологічні особливості респондентів.

На наступному етапі здійснювався описовий статистичний аналіз, який охопив визначення низки статистичних показників, зокрема середніх значень, мінімальних і максимальних показників, а також варіативності отриманих результатів. Це дозволило сформувавши загальне уявлення про розподіл досліджуваних показників у вибірці та визначити їхні характерні особливості.

З метою перевірки висунутих дослідницьких гіпотез було застосовано кореляційний аналіз, який дозволяє встановити наявність і характер статистичних зв'язків між показниками ефективності конструктивної взаємодії зі штучним інтелектом та особистісними характеристиками респондентів. Аналіз кореляційних зв'язків визначив, які саме індивідуально-психологічні властивості особистості є чинниками формування конструктивних стратегій взаємодії з інтелектуальними цифровими системами.

Крім того, для оцінки внутрішньої узгодженості розробленої авторської методики було передбачено використання коефіцієнта надійності α Кронбаха, що дозволяє визначити ступінь узгодженості тверджень опитувальника між собою та підтвердити його психометричну надійність.

Статистична обробка отриманих результатів здійснювалася з використанням програмних засобів обробки даних, зокрема електронних таблиць Microsoft Excel,

що забезпечують можливість проведення необхідних статистичних розрахунків, систематизації результатів та їх подальшої візуалізації.

Таким чином, використання комплексу методів математико-статистичної обробки результатів уможливило об'єктивний аналіз отриманих емпіричних даних, перевірки дослідницьких гіпотез та виявлення психологічних чинників ефективності конструктивної взаємодії майбутніх працівників соціономічних професій зі штучним інтелектом.

Методика багатофакторного дослідження особистості, розроблена Реймондом Бернардом Кеттеллом (англ. Raymond Bernard Cattell), належить до найбільш репрезентативних психодіагностичних інструментів, що реалізує суб'єктивний підхід у психодіагностиці та дозволяє здійснювати комплексне виявлення індивідуально-психологічних характеристик особистості. Її структура дає змогу визначити сукупність стабільних особистісних рис, які опосередковують спосіб мислення, емоційне реагування та поведінкові стратегії людини наведені в Додатку Д.

Аналіз усіх показників 16-факторного опитувальника Р. Кеттелла дозволяє детально розглянути різні аспекти особистісної структури респондентів у контексті конструктивної взаємодії зі штучним інтелектом. Так, фактор А (товариськість, комунікативна відкритість) показує те, як часто взаємодія зі штучним інтелектом набуває діалогічного характеру, тому комунікативна активність і готовність до взаємодії сприяють формуванню стабільного стилю співпраці з технологічними системами.

Фактор В (інтелектуальний розвиток, абстрактність мислення) характеризує здатність до логічного аналізу, узагальнення та роботи зі складними інформаційними структурами. Взаємодія з інтелектуальними системами передбачає інтерпретацію алгоритмічних відповідей, формування складних запитів та критичну оцінку отриманої інформації. Тому високий рівень розвитку абстрактного мислення розглядається як один із базових психологічних передумов продуктивної взаємодії з технологічними агентами.

Важливим психологічним чинником є також фактор С (емоційна стабільність), який відображає рівень зрілості емоційної регуляції. Стійкість емоційної сфери дозволяє уникати надмірної емоційної залежності від цифрових агентів і сприяє більш раціональному використанню технологічних ресурсів.

Фактор Е, що відображає спектр підпорядкованості – домінантності, демонструє, що помірне переважання користувача сприяє активному використанню можливостей ШІ, вмілому формулюванню запитів і критичному аналізу отриманих результатів. Надмірна його домінантність, навпаки, зменшує готовність враховувати рекомендації системи, тоді як низька іноді обмежує ініціативність користувача у взаємодії.

Фактор F, або спектр стриманості – експресивності, відображає рівень емоційної активності та комунікабельності особистості. Вища експресивність сприяє легшому освоєнню нових функцій ШІ та більш активному експериментуванню з його можливостями, водночас надмірна імпульсивність ускладнює системність роботи. У цьому сенсі помірний рівень експресивності створює умови для усвідомленої та водночас гнучкої взаємодії.

Фактор G, що характеризує нормативність поведінки, виявляє здатність особистості дотримуватися правил і соціальних норм. В умовах використання ШІ високий рівень нормативності підтримує етичність і відповідальність у роботі з технологіями, забезпечуючи критичний підхід до отриманої інформації. Водночас надмірне орієнтування на правила зменшує готовність користувача до експериментування, тому оптимальною є збалансована суб'єктна позиція, що поєднує відповідальність із відкритістю до інновацій.

Фактор H, спектр боязкості – сміливості, відображає готовність особистості діяти в нових або невизначених ситуаціях. Сміливі особи активніше опановують функції ШІ й ефективніше використовують його можливості, тоді як надмірна впевненість призводить до недостатньо критичної оцінки результатів. Помірна сміливість дозволяє поєднувати технологічну ініціативність із критичним аналізом інформації, що є ключовим для конструктивної взаємодії.

Фактор I, що характеризує жорсткість – чутливість, визначає здатність особистості враховувати смисловий контекст та емоційні нюанси інформації. Висока чутливість сприяє уважному сприйняттю відповідей ШІ та критичному осмисленню даних, водночас надмірна емоційна вразливість ускладнює раціональну оцінку інформації. Оптимальний рівень чутливості підтримує усвідомлену та конструктивну взаємодію з технологіями.

Розглядаючи фактори L (довірливість – підозрілість), M (практичність – мрійливість), N (прямолинійність – дипломатичність) та O (спокій – тривожність), зазначимо, що помірна довірливість і соціальна гнучкість сприяють ефективній взаємодії, а практичність у поєднанні з творчим потенціалом дозволяє одночасно досягати конкретних результатів і генерувати нові ідеї. Спокійна та впевнена поведінка, помірний рівень тривожності і дипломатичність у комунікації забезпечують більш усвідомлене і стабільне використання системи ШІ.

Наступним параметром є фактор Q1 (ригідність – когнітивна гнучкість). Особи з високими значеннями цього фактору характеризуються відкритістю до нових ідей, готовністю до інновацій та схильністю до перегляду власних уявлень. Така когнітивна пластичність полегшує прийняття нових технологічних практик та сприяє формуванню адаптивного стилю взаємодії з інтелектуальними системами.

Надалі, значущим показником є фактор Q3 (самоконтроль і організованість поведінки). Він відображає здатність особистості до свідомої регуляції власних дій, планування діяльності та відповідального прийняття рішень. У взаємодії з штучним інтелектом ця характеристика проявляється у здатності критично оцінювати отримані відповіді, перевіряти достовірність інформації та використовувати рекомендації технологічного агента раціонально.

Решта факторів другого рівня – Q2 (конформізм – нонконформізм) та Q4 (розслабленість – напруженість) – відображають автономність особистості у прийнятті рішень та рівень психічної мобілізації. Помірна самостійність у поєднанні з оптимальним рівнем психічного напруження сприяє продуктивному та гнучкому використанню технологій, забезпечуючи баланс між критичним аналізом та оперативним прийняттям рішень.

Фактор F1, що відображає спектр низька тривожність – висока тривожність, характеризує здатність особистості зберігати спокій у стресових чи невизначених ситуаціях. У контексті взаємодії зі штучним інтелектом низький або помірний рівень тривожності дозволяє користувачу критично оцінювати отримані результати, приймати обґрунтовані рішення та ефективно використовувати інструменти ШІ. Надмірна тривожність, навпаки, призводить до невиправданої обережності або уникання нових функцій, зменшуючи конструктивність взаємодії.

Фактор F2, інтроверт – екстраверт, демонструє схильність особистості до соціальної взаємодії та способи організації комунікаційних процесів. Екстравертовані респонденти більш відкриті до співпраці та обміну інформацією з ШІ, легше долають початкові труднощі освоєння нових функцій, а інтроверти проявляють глибший аналітичний підхід та уважність до деталей. Оптимальна конструктивність досягається при балансі цих характеристик – коли аналітична уважність поєднується з готовністю до експериментування та використання нових можливостей.

Фактор F3, нейротизм – емоційна стабільність, відображає загальний рівень психоемоційної регуляції та стійкості особистості. Висока емоційна стабільність сприяє більш усвідомленому використанню ШІ, дозволяє приймати зважені рішення навіть у випадках непередбачуваної поведінки системи та підтримує когнітивну ефективність під час роботи з великим обсягом інформації. Високий нейротизм, навпаки, призводить до імпульсивних рішень та неефективного укерування інформаційними потоками.

Фактор F4, конформність – кортикальний контроль, демонструє здатність особистості поєднувати автономність у прийнятті рішень із дотриманням правил і стандартів. Особистості з оптимальним рівнем кортикального контролю здатні самостійно приймати рішення в роботі зі ШІ, водночас враховуючи етичні та професійні норми. Надмірний конформізм обмежує ініціативність, тоді як надмірна автономність без контролю здатна призвести до помилок або недотримання стандартів.

Аналіз параметрів 16-факторного особистісного опитувальника Р. Кеттелла дозволяє всебічно оцінити психологічні передумови конструктивної взаємодії майбутніх працівників соціономічних професій зі штучним інтелектом. Серед факторів першого рівня, найбільший вплив на ефективність взаємодії з ШІ мають інтелект (В), гнучкість мислення (Q1), самоконтроль (Q3), емоційна стабільність (С) та товариськість (А). Ці показники забезпечують когнітивну, емоційну та мотиваційну основу для активного та усвідомленого використання можливостей ШІ, дозволяючи особистості критично оцінювати результати та інтегрувати технологічні інструменти у власну професійну практику.

Решта показників першого рівня, таких як домінантність (Е), експресивність (F), нормативність поведінки (G), сміливість (Н), чутливість (I), довірливість (L), практичність (M), дипломатичність (N) та спокій (O), хоча й менш безпосередньо пов'язані з продуктивністю взаємодії, відображають важливі регулятивні та комунікативні характеристики особистості, що опосередковано впливають на адаптивність, відповідальність та гнучкість у роботі з цифровими системами.

Серед факторів другого рівня низька або помірна тривожність (F1) сприяє спокійній, усвідомленій взаємодії зі ШІ, екстравертованість (F2) підтримує активне освоєння нових функцій та ефективну комунікацію з системою, емоційна стабільність (F3) забезпечує когнітивну ефективність та обґрунтоване прийняття рішень, а оптимальний конформальний контроль (F4) поєднує самостійність у використанні технологій із дотриманням етичних та професійних стандартів.

Введення нового коефіцієнту – індексу Когнісинтія (Cognisynthia, CS) – є методологічно доцільним і психологічно обґрунтованим, оскільки традиційні показники особистісних характеристик окремо не дозволяють адекватно оцінити комплексний потенціал особи для ефективної взаємодії зі штучним інтелектом. У психологічному аспекті конструктивність такої взаємодії формується на перетині когнітивних, емоційних, регулятивних і соціально-комунікативних компонентів, які взаємодіють між собою у складній системі особистісних властивостей. Індекс CS узагальнює найбільш значущі фактори першого рівня опитувальника Кеттелла, виділені на основі теоретичного аналізу та емпіричних спостережень, і перетворює

їх в інтегральний показник, який відображає психологічну готовність до конструктивної взаємодії. Такий підхід дозволяє зменшити фрагментарність оцінки й уникнути надмірної деталізації, яка ускладнює інтерпретацію даних. Крім того, CS уможливує кількісного порівняння респондентів між собою та відстеження динаміки розвитку компетентностей у процесі навчання або професійної підготовки. Індекс також дає змогу витокремити психологічні чинники, що найбільше впливають на ефективність взаємодії зі ШІ, та використати їх у моделюванні освітніх і тренінгових програм. Впровадження CS сприяє підвищенню об'єктивності дослідження, оскільки враховує вагомість кожного фактора залежно від його впливу на конструктивність взаємодії. Сукупно цей індекс стає ключовим інструментом для комплексного оцінювання особистісного потенціалу, забезпечуючи інтеграцію психодіагностичних даних у зручний для аналізу та практичного застосування формат.

Індекс Когнісинтія (Cognisynthia, CS) – це інтегральний психологічний показник, який відображає рівень готовності особистості до конструктивної взаємодії зі штучним інтелектом як квазісуб'єктом. Він формується на основі оцінки п'яти ключових факторів особистості першого рівня – інтелектуального розвитку, когнітивної гнучкості, самоконтролю, емоційної стабільності та комунікативної відкритості, причому з урахуванням їхньої відносної значущості для ефективної взаємодії з цифровими інтелектуальними системами. Індекс Когнісинтія дозволяє кількісно інтегрувати різнорівневі психологічні характеристики суб'єкта-користувача, забезпечуючи можливість оцінки як загальної психологічної готовності, так і виявлення пріоритетних сфер для розвитку компетентностей у роботі з інноваційними технологіями. Він поєднує психологічну інтерпретацію та математичну строгість, що перетворює його на надійний інструмент для емпіричних досліджень, моделювання та прогнозування ефективності конструктивної взаємодії людини з ШІ.

Виходячи з цього, для оцінки інтегрального рівня психологічної готовності до конструктивної взаємодії зі ШІ запропоновано індекс Когнісинтія (CS), який

інтегрує п'ять найвпливовіших факторів першого рівня за вагою їхнього внеску.

Формально його подано як:

$$CS = 0,30 \cdot B + 0,25 \cdot Q1 + 0,20 \cdot Q3 + 0,15 \cdot C + 0,10 \cdot A,$$

де:

CS – індекс Когнісинтія;

B – рівень інтелектуального розвитку;

Q1 – когнітивна гнучкість;

Q3 – рівень самоконтролю;

C – емоційна стабільність;

A – комунікативна відкритість.

Психологічне обґрунтування вагомості цих факторів ґрунтується на результатах емпіричного аналізу та теоретичних досліджень, які показують, що когнітивні здібності (B) визначають базовий потенціал для опрацювання інформації, що надходить від ШІ, та забезпечують ефективність прийняття рішень у складних, динамічних умовах. Когнітивна гнучкість (Q1) отримала другий за значущістю ваговий вплив, оскільки вона відображає здатність адаптувати стратегії мислення та поведінки відповідно до змін у технологічному середовищі. Фактор самоконтролю (Q3) забезпечує психологічну регуляцію та узгодження дій у процесі взаємодії з інтелектуальними системами, а емоційна стабільність (C) та комунікативна відкритість (A) виконують підтримувальну функцію, узasadнюючи гармонійну взаємодію та збереження психологічного балансу.

Математично вагомість коефіцієнтів були нормовані так, щоб їхня сума дорівнювала 1:

$$0,30 + 0,25 + 0,20 + 0,15 + 0,10 = 1.$$

Здійснена математична процедура забезпечує коректне агрегування показників різної природи в інтегральний індекс без спотворення значущості окремих компонентів. Крім того, розподіл вагомості факторів відображає ієрархію їх впливу на конструктивність взаємодії зі ШІ, що дозволяє не лише кількісно оцінювати готовність особистості, а й виявляти пріоритетні сфери для розвитку та психологічного супроводу здобувачів в освітньому процесі університету. Такий

підхід поєднує психологічну інтерпретацію даних із їх математичною чіткістю, що надає індексу CS надійності і практичної значущості як інструменту для психологічного дослідження.

Для подальшого емпіричного аналізу було визначено три рівні індексу Когнісинтія. Таке рішення базується на психологічній доцільності класифікації ступеня сформованості когнітивно-емоційних та регулятивних характеристик особистості у взаємодії з інтелектуальними системами. Три рівні дозволяють одночасно врахувати мінімальний, середній та високий потенціал суб'єкта до конструктивної взаємодії, що забезпечує чітку диференціацію психологічних профілів і сприяє виявленню зон розвитку. Крім того, використання трьох градацій відповідає традиційній практиці психологічної діагностики, де, як мінімум, виділяють низький, середній та високий рівні компетентності або готовності, що полегшує інтерпретацію та порівняння результатів. Така структура також забезпечує баланс між деталізацією оцінки та практичною інтерпретованістю результатів, дозволяючи коректно аналізувати вплив кожного фактору на інтегральну здатність клієнта до взаємодії зі ШІ. Отож застосування трьох рівнів індексу є науково обґрунтованим і математично доцільним для подальшого статистичного аналізу та прогнозування ефективності конструктивної взаємодії респондентів з цифровими агентами.

Низький рівень Когнісинтії ($0 \leq CS < 4,0$) характеризує недостатню сформованість психологічних передумов конструктивної взаємодії юної особи із штучним інтелектом. Здобувачі з таким рівнем демонструють ригідність мислення, труднощі у критичному аналізі інформації або недостатній рівень саморегуляції при роботі з інтелектуальними системами.

Середній рівень Когнісинтії ($4,0 \leq CS < 6,5$) відображає відносно стабільну здатність до взаємодії з інтелектуальними технологіями. У таких респондентів спостерігається достатній рівень когнітивної гнучкості та раціонального використання рекомендацій штучного інтелекту, хоча взаємодія залишається ситуативною та не завжди системною.

Високий рівень Когнісинтії ($6.5 \leq CS \leq 10$) свідчить про сформовану психологічну готовність до конструктивної когнітивно-афективної взаємодії користувача із штучним інтелектом. Особи з таким показником характеризуються високою рефлексивністю, здатністю до критичного аналізу інформації, відкритістю до інноваційних технологій та стабільною саморегуляцією у процесі роботи з цифровими агентами.

Таким чином, індекс Когнісинтія стає операціоналізованим показником запропонованого у дослідженні концепту Когнісинтії та уможлиблює переведення теоретичної категорії когнітивно-афективної взаємодії людини зі штучним інтелектом у площину кількісного психологічного аналізу. Його використання у подальшій статистичній обробці результатів пошукування надає змогу оцінити рівень конструктивності взаємодії майбутніх працівників соціономічних професій із інтелектуальними технологіями.

Важливим аспектом інтерпретації запропонованого індексу є визначення типового психологічного профілю особистості з високим рівнем Когнісинтії. Аналіз факторів опитувальника особистості, розробленого Реймондом Бернардом Кеттеллом, дозволяє окреслити комплекс індивідуально-психологічних характеристик, які формують передумови конструктивної взаємодії людини зі штучним інтелектом як квазісуб'єктом.

Особи з високим рівнем Когнісинтії, як правило, демонструють розвинене абстрактно-логічне мислення, що проявляється у здатності аналізувати складні інформаційні структури, здійснювати критичну оцінку отриманих даних та формулювати уточнювальні запити до інтелектуальних систем. Така когнітивна рефлексивність дозволяє особистості використовувати можливості штучного інтелекту не лише на інструментальному рівні, але й як джерело розширення її власного пізнавального досвіду.

Змістовно вагомою характеристикою цього профілю є когнітивна гнучкість, що виявляється у відкритості до нових технологічних практик, готовності до перегляду усталених уявлень та позитивному ставленні до інновацій. Саме ця властивість забезпечує здатність адаптуватися до швидких змін у сфері цифрових

технологій і сприяє формуванню продуктивного стилю взаємодії з інтелектуальними системами.

Ще однією характерною рисою є високий рівень саморегуляції поведінки, що відображається у здатності планувати власну діяльність, контролювати використання технологічних ресурсів та критично оцінювати результати взаємодії зі штучним інтелектом. Особи з таким типом психологічної організації здебільшого не схильні до безумовного прийняття рекомендацій цифрового агента, а розглядають його відповіді як інформаційний матеріал для подальшого аналізу.

Важливу роль також відіграє емоційна стабільність, яка забезпечує збалансоване ставлення до технологічних агентів та запобігає формуванню надмірної психологічної залежності від цифрових систем. Завдяки цьому взаємодія користувача із інтелектуальними технологіями набуває раціонального і професійно зорієнтованого характеру.

Не менш значущою є комунікативна відкритість, що проявляється у готовності до діалогічної взаємодії та активному використанні мовно-комунікативних стратегій у процесі роботи здобувачів ЗВО з інтелектуальними системами. Це сприяє формуванню більш ефективного стилю взаємодії особи з технологічним агентом, коли вона як користувач здатна формулювати точні запити, уточнювати відповіді та поступово вибудовувати оптимальний формат комунікації.

Узагальнюючи зазначені характеристики, припускаємо, що високий рівень Когнісинтії відповідає особистісному профілю когнітивно рефлексивної, емоційно стабільної та технологічно відкритої особистості, здатної інтегрувати можливості штучного інтелекту у власну професійну діяльність без втрати автономності свого мислення та критичності оцінки інформації.

Саме такий тип психологічної організації особистості створює передумови для конструктивної взаємодії майбутніх працівників соціономічних професій зі штучним інтелектом як квазісуб'єктом та забезпечує ефективне використання його потенціалу у професійній практиці.

3.2. Психологічний аналіз отриманих результатів вивчення психологічних чинників конструктивної взаємодії здобувачів соціономічних професій із штучним інтелектом як квазісуб'єктом

Емпіричне дослідження психологічних чинників конструктивної взаємодії здобувачів соціономічних професій із штучним інтелектом як квазісуб'єктом реалізовувалось упродовж 2023-2025 років із застосуванням комплексу психодіагностичних методик, що забезпечило багатовимірність аналізу досліджуваного феномену.

Водночас слід підкреслити, що різні діагностичні інструменти застосовувалися до дещо відмінних підвбірок респондентів відповідно до їхнього змістового призначення та структури вимірюваних показників. Це унеобхіднило поетапний аналіз емпіричних даних, де кожна методика розглядається як окремий аналітичний блок, що відображає специфічний психологічний аспект дослідження конструктивної взаємодії здобувачів ЗВО із штучним інтелектом як квазісуб'єктом.

На першому етапі здійснено аналіз результатів авторської методики «Психологічна ефективність конструктивної взаємодії здобувачів ЗВО із штучним інтелектом» (див. детально п. 2.3). Емпіричну базу дослідження склали результати, отримані у вибірці здобувачів ЗВО ЗУНУ спеціальностей «Психологія» та «Соціальна робота», із загальною кількістю респондентів 119 осіб (табл.3.1).

Таблиця 3.1

Розподіл респондентів за рівнями психологічної ефективності взаємодії користувачів зі ШІ за періодами авторської методики (вибірка – 119 осіб)

Періоди взаємодії користувача із ШІ	Діапазони рівнів			
	21-25	16-20	11-15	≤10
1. Ознайомлення з ШІ	45	62	12	0
2. Адаптація до ШІ	29	34	33	23
3. Функціональне використання ШІ	31	30	23	35
4. Рефлексія і критичність	9	58	50	2
5. Інтеграція у повсякденне життя	51	41	21	6

Отримані емпіричні дані за авторською методикою «Психологічна ефективність конструктивної взаємодії здобувачів ЗВО із штучним інтелектом» відображають багаторівневу структуру взаємодії студентської молоді зі штучним інтелектом, що реалізується через п'ять послідовних періодів: від первинного ознайомлення до інтеграції ІІІ у повсякденну життєдіяльність.

Результати розподілу за рівнями діапазонів (табл. 3.1) засвідчують наявність суттєвої варіативності психологічної ефективності взаємодії респондентів зі ІІІ залежно від періоду цієї взаємодії.

На ознайомчому періоді взаємодії юні з ІІІ домінує позитивно-адаптивний профіль взаємодії: більшість респондентів (107 осіб у сукупності високого та середнього рівнів) демонструють або яскраво позитивне прийняття технології, або достатньо виражений інтерес без суттєвих психологічних бар'єрів. Відсутність респондентів із дуже низьким рівнем на цьому етапі свідчить про загальну відкритість студентської вибірки до первинного контакту з ІІІ.

На другому періоді взаємодії користувачів із ІІІ – адаптаційному – спостерігається розширення спектра індивідуальних відмінностей: поряд із групою респондентів з помірною та позитивною адаптацією (разом 63 особи високого та середнього рівнів) фіксується значна частка молодих людей із частковими труднощами звикання (33 особи) та емоційним опором (23 особи). Це вказує на зростання психологічної диференціації у процесі тривалішої взаємодії користувачів із технологічними агентами.

Найбільш неоднорідною є структура показників на періоді функціонального використання ІІІ. Тут простежується поляризація вибірки: частина респондентів демонструє ефективне та цілеспрямоване використання (61 особа високого та середнього рівнів), тоді як інша значна група характеризується або недостатньо усвідомленим використанням (23 особи), або пасивним / випадковим задіянням до суб'єктно-квазісуб'єктної взаємодії (35 осіб). Такий розподіл свідчить про відсутність стабільно сформованих навичок інтеграції ІІІ у навчальну та професійну діяльність у частини слухачів ЗВО.

На періоді рефлексії та критичності взаємодії користувачів із ШІ прослідковується тенденція до переважання помірному рівня (58 осіб), що фіксує сформовану, але ще недостатньо глибоку здатність до критичного осмислення взаємодії юні зі штучним інтелектом. Водночас значна частка респондентів із низьким рівнем (50 осіб) вказує на обмеженість етичної та рефлексивної складової взаємодії у значного відсотка вибірки.

Період інтеграції ШІ у повсякденне життя характеризується переважанням позитивних і помірно інтегрованих стратегій взаємодії (разом 92 особи високого та середнього рівнів). Це свідчить про загальну тенденцію до прийняття ШІ як інструменту повсякденної діяльності за умови збереження автономності суб'єкта.

Узагальнення отриманих результатів співвідношення рівнів психологічної ефективності взаємодії користувачів зі штучним інтелектом у межах окремих періодів графічно візуалізовано на рис. 3.1

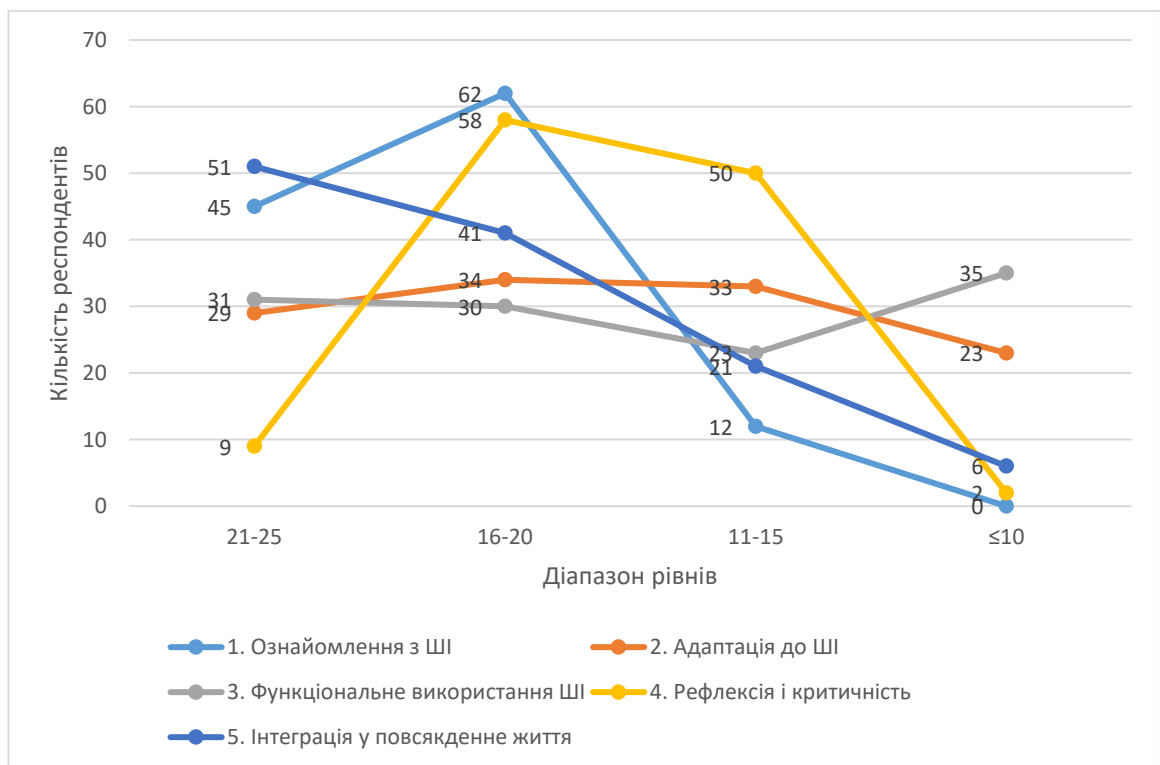

Рис. 3.1. Рівні психологічної ефективності взаємодії користувачів із ШІ (вибірка – 119 осіб)

Наведене графічне представлення результатів (рис. 3.1) дозволяє висновувати про те, що основні тенденції розподілу показників психологічної

ефективності взаємодії користувачів із ШІ на різних періодах їх взаємодії. Проте для їх змістової інтерпретації необхідним є аналіз узагальнених статистичних параметрів, що характеризують центральну тенденцію та ступінь варіативності досліджуваних ознак (табл. 3.2).

Таблиця 3.2

Статистичні показники результатів взаємодії здобувачів ЗВО за авторською методикою (вибірка – 119 осіб)

Періоди взаємодії користувача із ШІ	Статистичні показники		
	Медіана, Me	Стандартне відхилення, σ	Середнє арифметичне, M
1. Ознайомлення з ШІ	18,7	3,01	18,85
2. Адаптація до ШІ	15,6	5,55	15,56
3. Функціональне використання ШІ	15,3	6,65	14,65
4. Рефлексія і критичність	15,5	2,84	15,74
5. Інтеграція у повсякденне життя	19,4	4,39	18,46

Подані статистичні результати взаємодії молодих людей із ШІ підтверджують виявлені тенденції та дозволяють виокремити вагомості показників на кожному з досліджуваних періодів взаємодії.

Найвищі середні значення зафіксовано на періоді ознайомлення ($M = 18,85$; $Me = 18,7$) та інтеграції ($M = 18,46$; $Me = 19,4$), що вказує на відносно позитивне сприйняття ШІ на початковій та завершальній фазах взаємодії користувачів із технічним агентом. Це свідчить про ефект первинної відкритості та подальшої адаптивної нормалізації технології у повсякденне життя молодих людей.

Період адаптації взаємодії юні із ШІ характеризується зниженим середнім значенням ($M = 15,56$) та підвищеною варіативністю ($\sigma = 5,55$), що засвідчує неоднорідність процесу звикання та різний ступінь психологічної стійкості молодих людей до нових технологічних умов.

Найбільш проблемним, з точки зору стабільності показників, є період функціонального використання ($\sigma = 6,65$; $M = 14,65$), що демонструє максимальну диференціацію вибірки за рівнем усвідомленості та ефективності застосування ІІІ. Саме цей період розглядається як ключовий індикатор сформованості конструктивної взаємодії користувачів із ІІІ.

Період рефлексії та критичності оприявнює відносно стабільні середні значення ($M = 15,74$) при найнижчому рівні варіативності ($\sigma = 2,84$), що свідчить про певну нормативність відповідей та відносну однорідність когнітивно-оцінних стратегій здобувачів ЗВО.

У підсумку аналіз статистичних показників за авторською методикою, дозволяє підтвердити наявність поетапної та нелінійної динаміки психологічної ефективності взаємодії здобувачів ЗВО зі ІІІ. Встановлено, що початковий період взаємодії юні із ІІІ характеризується високим рівнем відкритості та позитивного сприйняття ІІІ, який у процесі адаптації варіюється залежно від індивідуальних рис-якостей користувача. Найбільш проблемною виявляється стадія функціонального використання, що супроводжується максимальною варіативністю показників і вказує на недостатню сформованість навичок у користувачів цілеспрямованого та усвідомленого застосування ІІІ. Водночас на етапах рефлексії та інтеграції простежується певна стабілізація взаємодії молодих людей із ІІІ, хоча рівень критичності залишається недостатньо сформованим у значної частини вибірки респондентів.

Отже, отримані результати дослідження підтверджують, що ефективність взаємодії юні зі ІІІ визначається не лише первинним ставленням до технології, але й актуальним рівнем розвитку регуляторних, рефлексивних і діяльнісних механізмів особистості, що вакуальнює їх цілеспрямоване формування у процесі професійної підготовки майбутніх фахівців соціономічних професій.

Після аналізу результатів авторської методики, спрямованої на виявлення поетапної динаміки взаємодії здобувачів ЗВО зі ІІІ, доцільним є звернення до методики діагностики особистісної адаптованості А. В. Фурмана. Така послідовність зумовлена логікою поглиблення емпіричного аналізу досліджуваної

тематики шляхом переходу від специфічних характеристик періодів взаємодії користувачів з ШІ до більш потужного психологічного конструкту, який відображає здатність особистості до ефективного функціонування в умовах змінного соціального довкілля.

Якщо авторська методика зафіксувала структурно-динамічні особливості взаємодії молодих людей із ШІ на різних періодах її розгортання, то методика А. В. Фурмана дає змогу інтерпретувати ці особливості у набагато ширшому контексті особистісної адаптованості саме як інтегральної характеристики суб'єкта життєдіяльності. У межах даного дослідження саме адаптованість виступає тим базовим психологічним підґрунтям, що визначає характер, ефективність і межі конструктивної взаємодії користувача зі ШІ як квазісуб'єктом.

Застосування методики А. В. Фурмана дозволяє виявити ступінь узгодженості між цілями та результатами діяльності особистості, що, відповідно до теоретичних положень автора, є ключовим критерієм адаптованості (адапованість – неадапованість – дезадапованість) [136]. У контексті взаємодії молоді зі штучним інтелектом цей критерій набуває особливої значущості, оскільки ефективне використання ШІ передбачає не лише технічну компетентність юні, а й її здатність до реалістичного оцінювання можливостей технології, критичного осмислення результатів її застосування та збереження суб'єктної автономії.

Таким чином, методика А. В. Фурмана у даному дослідженні виконує не тільки діагностичну, а й концептуально-засадничу функцію, оскільки саме через призму особистісної адаптованості стає можливим цілісне розуміння психологічних чинників конструктивної взаємодії здобувачів соціономічних професій зі штучним інтелектом. Вона забезпечує перехід від опису окремих проявів взаємодії користувача до виявлення глибинних механізмів її регуляції, що й визначає її ключове місце у структурі емпіричного дослідження.

Водночас у межах емпіричного дослідження, поряд із вибіркою майбутніх фахівців соціономічних професій – здобувачів ЗВО соціально-гуманітарного факультету (СГФ) ЗУНУ спеціальності «Психологія» та «Соціальна робота» – до опитування за методикою А. В. Фурмана було додатково запрошено здобувачів

ЗВО факультету комп'ютерних інформаційних технологій (ФКІТ) ЗУНУ. Такий дослідницький крок має методологічне підґрунтя і не є випадковим, оскільки зумовлений потребою розширення інтерпретаційних можливостей отриманих результатів.

Задіяння представників технічних спеціальностей дозволило розглядати особистісну адаптованість не лише як внутрішньогрупову характеристику здобувачів соціономічних професій, але і як показник, що набуває додаткового психологічного у змістовленні в міжгруповому порівнянні. У цьому контексті технічна вибірка виконує функцію умовної референтної групи, що характеризується іншим типом професійної підготовки, іншим досвідом взаємодії молодих людей з технологіями та потенційно відмінними вимогами до когнітивно-діяльній сфери особистості.

Зокрема, здобувачі технічних спеціальностей, як правило, мають більш систематичний та інструментально зорієнтований досвід взаємодії користувача з цифровими технологіями, що містять елементи роботи зі штучним інтелектом. Натомість для представників соціономічних професій така взаємодія частіше опосередковується міжособистісними, комунікативними та ціннісно-смысловими чинниками. Це створює підстави припускати відмінності не тільки у специфіці використання ІІІ, а й у загальному рівні та структурі особистісної адаптованості як здатності ефективно функціонувати в умовах технологічно насиченого середовища.

Отже, задіяння до дослідження респондентів (майбутніх фахівців технічних спеціальностей) уможливило: по-перше, уточнити специфіку адаптаційних процесів саме у здобувачів соціономічних професій через їх порівняння з альтернативною групою; по-друге, виявити можливі індивідуальні психологічні відмінності у характері взаємозв'язку між адаптованістю та взаємодією здобувачів ЗВО з ІІІ; по-третє, підвищити валідність інтерпретації отриманих результатів завдяки розширенню контексту їх аналізу. Відтак таке порівняння є не відхиленням від логіки дослідження, а важливим засобом глибшого розкриття психологічних чинників конструктивної взаємодії користувачів з ІІІ як квазісуб'єктом.

У межах емпіричного дослідження використано тест-опитувальник особистісної адаптованості А. В. Фурмана «Наскільки ти адаптований до життя?», який дозволяє здійснити комплексну оцінку рівня психосоціальної адаптованості особистості як інтегральної характеристики її взаємодії з соціальним довкіллям. Методика ґрунтується на уявленні про адаптованість як динамічний процес узгодження цілей та результатів діяльності суб'єкта, що відображається у його ставленні до навчання, соціального оточення та власного Я. За результатами опитування визначається місце респондента на континуумі «адаптованість – неадаптованість – дезадаптованість», що дає змогу виявити як гармонійні, так і проблемні аспекти функціонування особистості. У контексті даного дослідження ця методика відіграє роль засадничого фактору оцінки загального психосоціального ресурсу суб'єкта, який опосередковує ефективність його взаємодії зі штучним інтелектом як квазісуб'єктом.

Емпіричну вибірку дослідження склали здобувачі ЗВО двох різних напрямів професійної підготовки. Зокрема, до обстеження було задіяно 381 здобувача СГФ ЗУНУ та 205 здобувачів ФКІТ ЗУНУ, що разом становить 586 респондентів. Така побудова вибірки зумовлена потребою здійснити порівняльний аналіз особливостей особистісної адаптованості у представників соціономічних і технічних спеціальностей, що відрізняються за змістом професійної діяльності, характером міжособистісної взаємодії користувачів із ШІ та ступенем їх задіяння до роботи з інформаційними технологіями. Це, своєю чергою, дозволяє виявити як універсальні, так і специфічні закономірності перебігу особистісного зорієнтованих адаптаційних процесів, що мають значення для подальшого аналізу психологічних чинників конструктивної взаємодії користувачів із штучним інтелектом.

На першому етапі аналізу результатів дослідження за методикою А. В. Фурмана здійснено узагальнення отриманих даних за трьома базовими рівнями соціально-психологічної адаптації: адаптованість, неадаптованість і дезадаптованість. Такий підхід уможливив окреслити загальну структурну організацію психосоціального функціонування здобувачів вищої освіти та

визначити її потенційне значення як базового психологічного чинника конструктивної взаємодії користувача із штучним інтелектом як квазісуб'єктом (табл. 3.3).

Таблиця 3.3

Показники особистісної адаптованості респондентів
за методикою А. В. Фурмана (вибірка – 586 осіб)

Види соціально-психологічної адаптації	Рівні функціонування особистісної адаптованості	Показники адаптованості	Кількість респондентів					
			СГФ		ФКІТ		Разом	
			Осіб	%	Осіб	%	Осіб	%
I. Адаптованість	1. Максимальний	70-75	23	6,0	9	4,4	32	5,5
	2. Дуже високий	59-69	83	21,8	65	31,7	148	25,3
	3. Високий	51-58	95	24,9	54	26,3	149	25,4
	4. Середній	46-50	61	16,0	29	14,1	90	15,4
	5. Низький	40-45	47	12,3	14	6,8	61	10,4
II. Неадаптованість	6. Неочевидний	33-39	37	9,7	12	5,9	49	8,4
	7. Очевидний	26-32	15	3,9	11	5,4	26	4,4
III. Дезадаптованість	8. Ситуативний	21-25	11	2,9	5	2,4	16	2,7
	9. Стійкий очевидний	14-20	6	1,6	3	1,5	9	1,5
	10. Критичний	4-13	2	0,5	2	1,0	4	0,7
	11. Супер-критичний	3 і менше	1	0,3	1	0,5	2	0,3
Загальна кількість респондентів			381	100	205	100	586	100

Подані результати засвідчують, що переважна більшість респондентів характеризується станом адаптованості (рівні 1–5), який охоплює 480 осіб (рис. 3.2) із 586 обстежених, що становить приблизно 82,0% вибірки. Це вказує на загалом сприятливий рівень соціально-психологічного функціонування студентської молоді, який виявляється у відносній узгодженості ціннісних орієнтацій, поведінкових стратегій та вимог соціального довкілля. В контексті дослідження це створює психологічне підґрунтя для потенційно конструктивної, відкритої та

регульованої взаємодії користувача із штучним інтелектом як новим типом інформаційно-когнітивного агента.

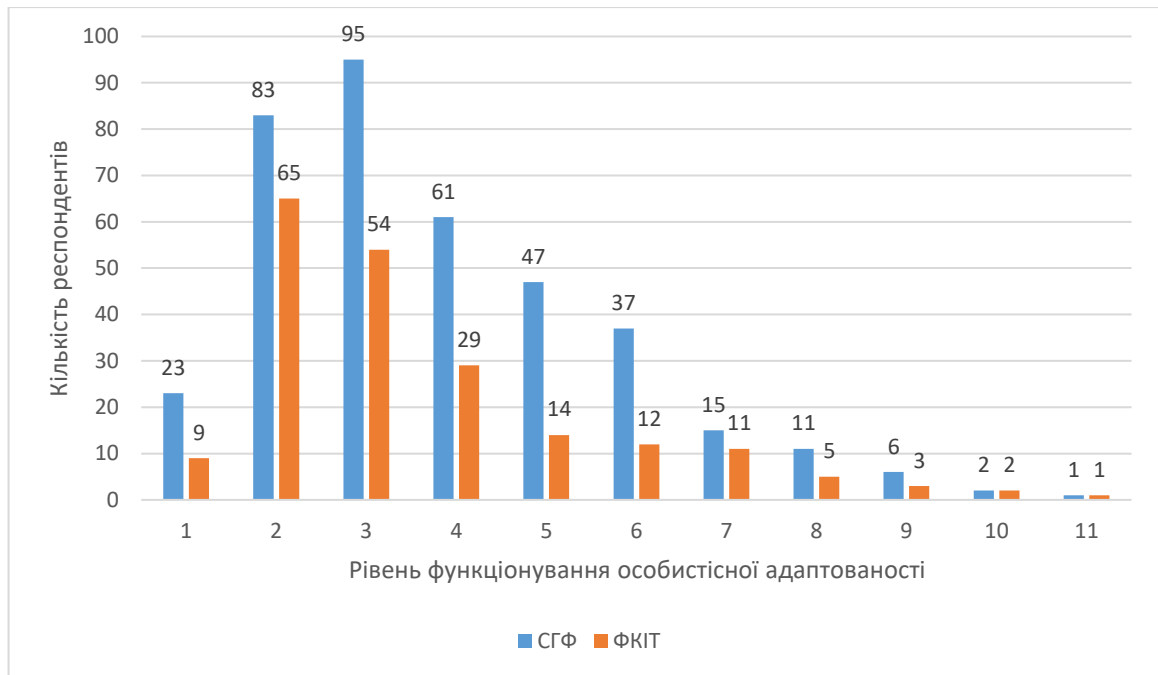

Рис. 3.2. Розподіл рівнів особистісної адаптованості здобувачів ЗУНУ СГФ та ФКІТ за методикою А. В. Фурмана (вибірка – 586 осіб)

Воднораз група респондентів із ознаками неадаптованості (рівні 6–7) представлена 75 особами (близько 12,8%). Даний стан відображає часткову розбіжність між очікуваннями та реальними результатами діяльності, що не супроводжується вираженою психологічною дезорганізацією поведінки, однак може проявлятися у зниженій стабільності взаємодії особи з новими технологічними середовищами, зокрема зі штучним інтелектом.

Найменш чисельною є група респондентів із ступенем дезадаптованості – 31 особа (рівні 8-11) (близько 5,2%), для яких характерна більш глибока невідповідність між цілями та результатами діяльності, що супроводжується внутрішнім напруженням та зниженням ефективності соціального функціонування. В контексті досліджуваної проблематики це більшою чи меншою мірою ускладнює формування стабільних і конструктивних моделей взаємодії користувача із штучним інтелектом як квазісуб'єктом.

Узагальнена структура соціально-психологічної адаптованості демонструє домінування адаптованих форм функціонування за наявності менш чисельних груп ризику, що сукупно формує диференційоване психологічне підґрунтя для подальшого аналізу особливостей взаємодії здобувачів ЗВО зі штучним інтелектом залежно від рівня їхньої особистісної адаптованості.

На другому етапі емпіричного дослідження за методикою А.Ф. Фурмана здійснено деталізацію структури саме адаптованого стану респондентів, що дозволило перейти від загальної оцінки рівня соціально-психологічної адаптованості до більш змістовного розуміння її внутрішньої диференціації в контексті потенціалу конструктивної взаємодії зі штучним інтелектом як квазісуб'єктом. У даному випадку ступінь «адаптованість» (рівні 1-5 за методикою А. В. Фурмана) розглядається як психологічна основа, що опосередковує здатність особистості до відкритої, стабільної та ефективної взаємодії з новими технологічними агентами.

Таким чином, здійснений психологічний аналіз дозволяє висновувати, що в межах адаптованої групи домінують високі та дуже високі рівні функціонування. Найбільш чисельними є підгрупи з високим (149 осіб) та дуже високим (148 осіб) рівнями адаптованості, що свідчить про сформовану соціально-психологічну стабільність значної частини респондентів. У форматі цього аспекту дослідження це слушно інтерпретувати як наявність базових передумов для більш конструктивного сприйняття та використання штучного інтелекту у ролі інструментально-когнітивного і частково квазісуб'єктного ресурсу.

Середній рівень адаптованості (90 осіб) та низький рівень (61 особа) виявляють групи респондентів із менш стабільними механізмами особистісної регуляції поведінки, що потенційно виявляється у більш обережних, ситуативно залежних або суперечливих, моделях взаємодії користувачів зі штучним інтелектом. У таких випадках використання ШІ має переважно інструментальний характер без глибшої інтеграції у систему професійної чи особистісної взаємодії.

Максимальний рівень адаптованості (32 особи) характеризує найбільш психологічно зрілу підгрупу, для якої притаманні високий рівень внутрішньої

узгодженості, стійкість ціннісних орієнтацій та ефективні стратегії соціальної взаємодії. Саме ця категорія респондентів потенційно демонструє найбільш конструктивні та рефлексивно контрольовані моделі взаємодії особистості зі штучним інтелектом як складним когнітивним агентом.

Отже, внутрішня структура адаптованості в межах вибірки не лише відображає загальний рівень соціально-психологічного функціонування здобувачів ЗВО, але й поступає важливим психологічним чинником, що визначає потенційні стратегії їхньої взаємодії зі штучним інтелектом як квазісуб'єктом.

На третьому етапі емпіричного обстеження за методикою А.Ф. Фурмана здійснено порівняльний аналіз рівнів соціально-психологічної адаптованості здобувачів соціально-гуманітарного факультету (СГФ) та факультету комп'ютерних інформаційних технологій (ФКІТ) з метою виявлення специфіки їхнього особистісного функціонування в рамках потенційної взаємодії молодих людей зі штучним інтелектом як квазісуб'єктом. При цьому професійна належність розглядається як важливий психологічний чинник, що може опосередковувати як загальний рівень адаптованості, так і характер формування стратегій взаємодії особистості з технологічними агентами.

Порівняльний аналіз дозволяє дійти висновку, що хоча в абсолютних значеннях у групі СГФ спостерігається більша кількість респондентів із високими та дуже високими рівнями адаптованості, пропорційна структура розподілу свідчить про більш складну картину. Зокрема, частка респондентів із дуже високим рівнем адаптованості становить 21,8% у СГФ проти 25,6% у ФКІТ, що вказує на дещо вищу питому уняявлення максимально адаптованих осіб саме серед студентів технічного факультету.

Водночас структура середніх та нижчих рівнів особистісної адаптованості виявляє більш виражену варіативність між групами. У СГФ простежується тенденція до більш рівномірного розподілу між високими та середніми рівнями, тоді як у ФКІТ відносно більшою є частка осіб із середніми та нижчими рівнями, що імовірно засвідчує неоднорідність соціально-психологічної регуляції співдіяння юні із ІІІ в межах технічної підготовки. У контексті досліджуваної

проблематики це знаходить відображення у різних стилях сприйняття та використання штучного інтелекту – від більш соціально орієнтованих і рефлексивних до більш інструментально-утилітарних.

Окремої уваги заслуговує наявність в обох групах респондентів із ознаками неадаптованості та дезадаптованості. Їх частка є відносно невеликою, однак психологічно значущою, оскільки саме ці стани пов'язані з менш регульованими або ситуативно нестабільними моделями взаємодії зі штучним інтелектом як квазісуб'єктом, зокрема у частині довіри, критичності та автономності використання (рис. 3.3).

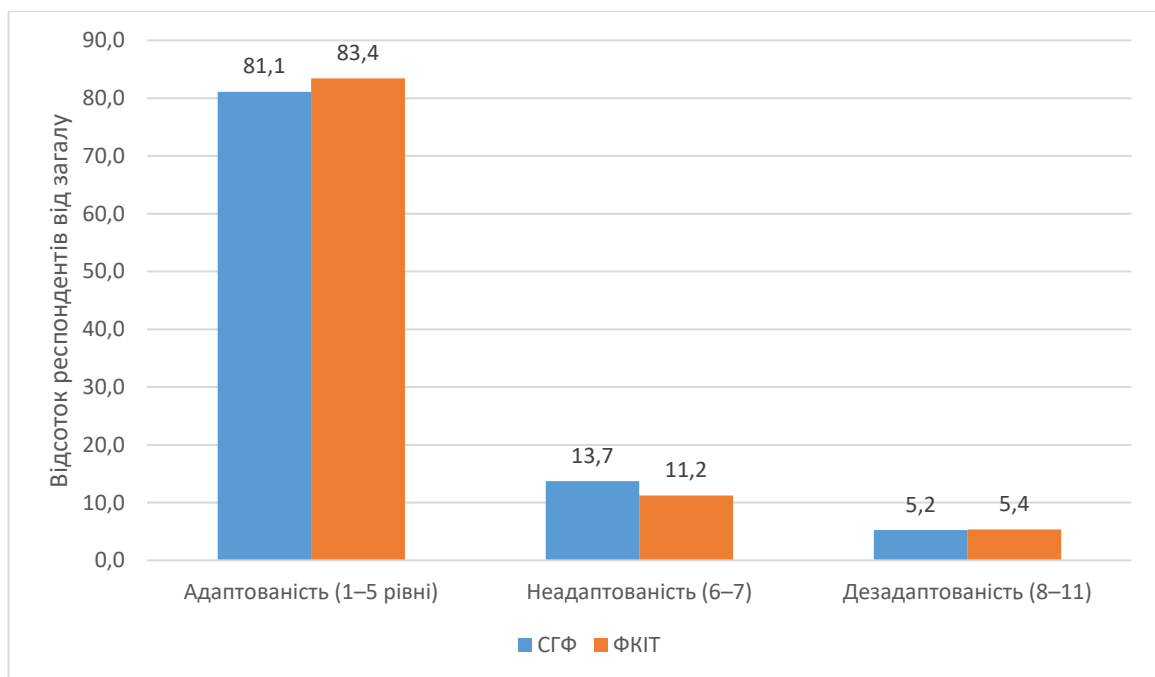

Рис. 3.3. Порівняльна структура адаптованості, неадаптованості та дезадаптованості у вибірках СГФ та ФКІТ за методикою А. В. Фурмана, (у %, вибірка – 586 осіб)

Отже, результати порівняльного аналізу вказують на те, що відмінності між респондентами СГФ і ФКІТ не зводяться до простої переваги однієї групи над іншою за рівнем адаптованості, а виявляються у специфічній структурі розподілу рівнів, що доречно інтерпретувати як психологічне підґрунтя основа різних стратегій взаємодії здобувачів ЗВО зі штучним інтелектом у майбутній професійній діяльності.

Узагальнення результатів, отриманих за методикою А. В. Фурмана, дозволяє висновувати про наявність вираженої диференціації рівнів особистісної адаптованості здобувачів соціономічних і технічних спеціальностей, що оприявнюється не лише у кількісних відмінностях окремих показників, а й у специфічній структурі розподілу особистісно інтенційованих адаптаційних станів. Це, своєю чергою, вказує на потенційний зв'язок між характером перебігу соціально-психологічної адаптації та особливостями формування стратегій взаємодії особи юнацького віку зі штучним інтелектом як квазісуб'єктом.

Водночас встановлення тільки порівневих характеристик адаптованості не дозволяє повною мірою розкрити внутрішні психологічні детермінанти такої взаємодії здобувачів ЗВО із ШІ, оскільки вони пов'язані з більш глибокими особистісними властивостями, які визначають стиль когнітивної обробки інформації, емоційного реагування, саморегуляції та міжособистньої взаємодії.

У зв'язку з цим наступним кроком емпіричного дослідження роботи стало вивчення структурно-особистісних чинників конструктивної взаємодії майбутніх працівників соціономічних професій зі штучним інтелектом, здійснене на основі багатофакторної моделі Р. Кеттелла (16PF). На відміну від попереднього етапу, який фокусувався на рівнях соціально-психологічної адаптованості, дана методика дає змогу виявити стабільні індивідуально-психологічні характеристики, що формують передумови ефективної, усвідомленої та регульованої взаємодії юнаків і дівчат зі штучним інтелектом у професійному контексті.

Загалом, звернення до методики Р. Кеттелла забезпечує перехід від рівневого аналізу адаптаційних станів до інтерпретації базових особистісних чинників, які визначають психологічну готовність здобувачів соціономічних спеціальностей до конструктивної взаємодії зі штучним інтелектом як квазісуб'єктом.

Емпіричне дослідження психологічних чинників конструктивної взаємодії здобувачів соціономічних професій зі штучним інтелектом проводилося на основі опитувальної анкети по методиці Кеттелла. У дослідженні взяли участь 372 респондентів, віком від 16 до 24 років (середній вік – 18,9 роки), які навчаються за спеціальностями «Соціальна робота», «Психологія», «Політологія,

документознавство» та суміжних соціономічних напрямів у таких закладах вищої освіти: Західноукраїнський національний університет (ЗУНУ) (м. Тернопіль, 115 респондентів), Одеський національний університет імені І.І. Мечникова (м. Одеса, 145 респондентів), Полтавський НПУ ім. Короленка (м. Полтава, 112 респондентів).

У межах емпіричного дослідження було здійснено аналіз середніх значень факторів особистості за методикою Р. Кеттелла (16PF) серед респондентів кожного закладу вищої освіти. Розрахунок середніх значень дозволяє виявити узагальнений психологічний профіль вибірки та визначити найбільш виражені особистісні характеристики, що потенційно впливають на ефективність конструктивної взаємодії зі штучним інтелектом.

У рамках аналізу були враховані як основні фактори особистості (A–O), так і додаткові фактори другого порядку (Q1–Q4, F1–F4). Узагальнені результати середніх значень відповідних показників респондентів Західноукраїнського національного університету подано на рисунку 3.4.

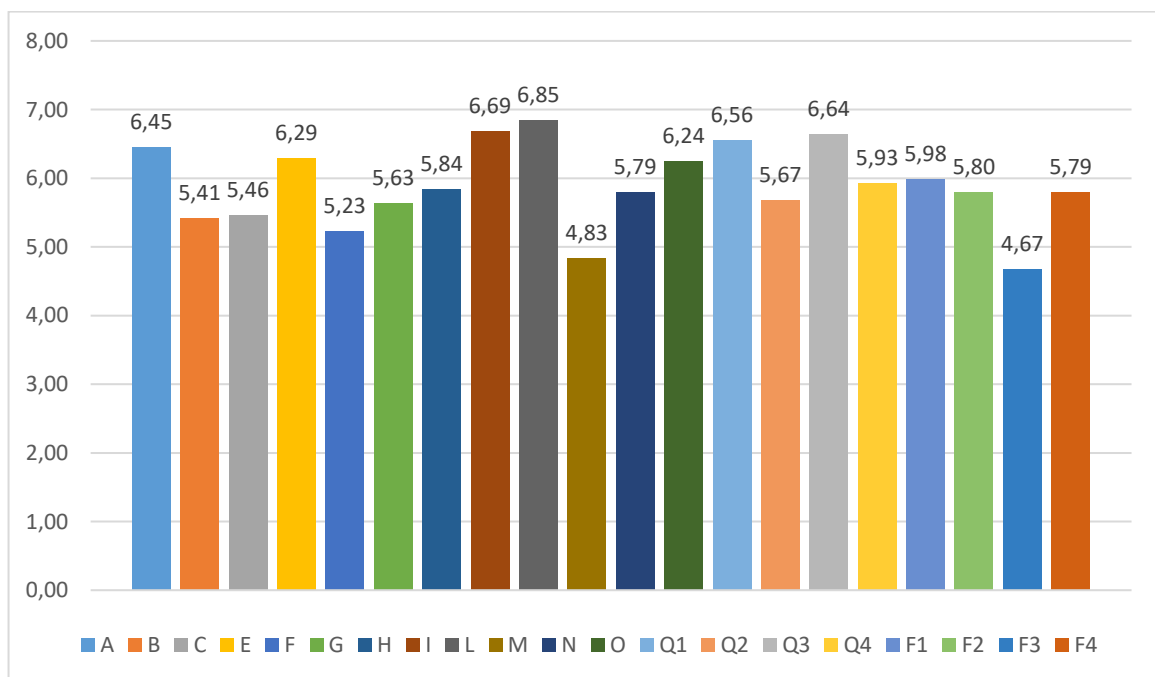

Рис. 3.4. Стовпчикова діаграма середніх значень факторів методики Кеттелла для респондентів Західноукраїнського національного університету (вбірка – 115 осіб)

Аналіз середніх значень факторів особистості респондентів ЗУНУ показує, що має місце наявність певних виражених особистісних характеристик, які впливають на їхню здатність до конструктивної взаємодії зі штучним інтелектом. Так, серед основних факторів (А–О) спостерігаються відносно високі показники таких рис, як відкритість до нових вражень (E = 6,29), інтелектуальна гнучкість (I = 6,69) та лідерські риси-якості (L = 6,85). Це свідчить про те, що більшість респондентів демонструють схильність до аналітичного мислення, відкритості до інноваційних технологій та здатності брати на себе відповідальність у колективних чи індивідуальних завданнях.

Показники таких факторів, як емоційна стабільність (C = 5,46) та доброзичливість (G = 5,63), знаходяться на середньому рівні розвитку, що вказує на збалансованість емоційної сфери та достатню соціальну адаптованість учасників дослідження. Водночас помірні значення фактора рішучості (F = 5,23) виявляють їх певну обережність у прийнятті нових рішень, що є природним для вікової групи молоді.

Серед додаткових показників (Q1–Q4) найбільш вираженими є прагнення до самостійності та саморегуляції (Q1 = 6,56, Q3 = 6,64), а серед факторів другого рівня (F1–F4) помітне оприявлення має здатність до конструктивної взаємодії в групових контекстах (F2 = 5,80). Це вказує на те, що респонденти демонструють потенціал для ефективної взаємодії як з однолітками, так і з інтелектуальними системами, якщо існує відповідний часопростір для розвитку та підтримки цих навичок.

Загалом узагальнений психологічний профіль респондентів ЗУНУ характеризується високим рівнем когнітивної активності, відкритістю до нового досвіду та достатньо збалансованою емоційною сферою, що створює сприятливі умови для формування конструктивної взаємодії зі штучним інтелектом у професійній діяльності майбутніх представників соціономічного спрямування.

З метою подальшого розширення емпіричної бази дослідження та виявлення можливих відмінностей у психологічному профілі здобувачів соціономічних спеціальностей у різних освітніх закладах було здійснено аналогічний аналіз

середніх значень факторів методики Р. Кеттелла серед респондентів Одеського національного університету імені І. І. Мечникова. Такий підхід дозволяє не лише доповнити загальну картину досліджуваного явища, а й відстежити певні закономірності у розподілі особистісних характеристик, що впливають на особливості взаємодії молоді з сучасними системами штучного інтелекту.

У рамках аналізу були враховані основні фактори особистості (А–О), а також додаткові фактори другого порядку (Q1–Q4, F1–F4). Узагальнені результати середніх значень відповідних показників подано на рисунку 3.5.

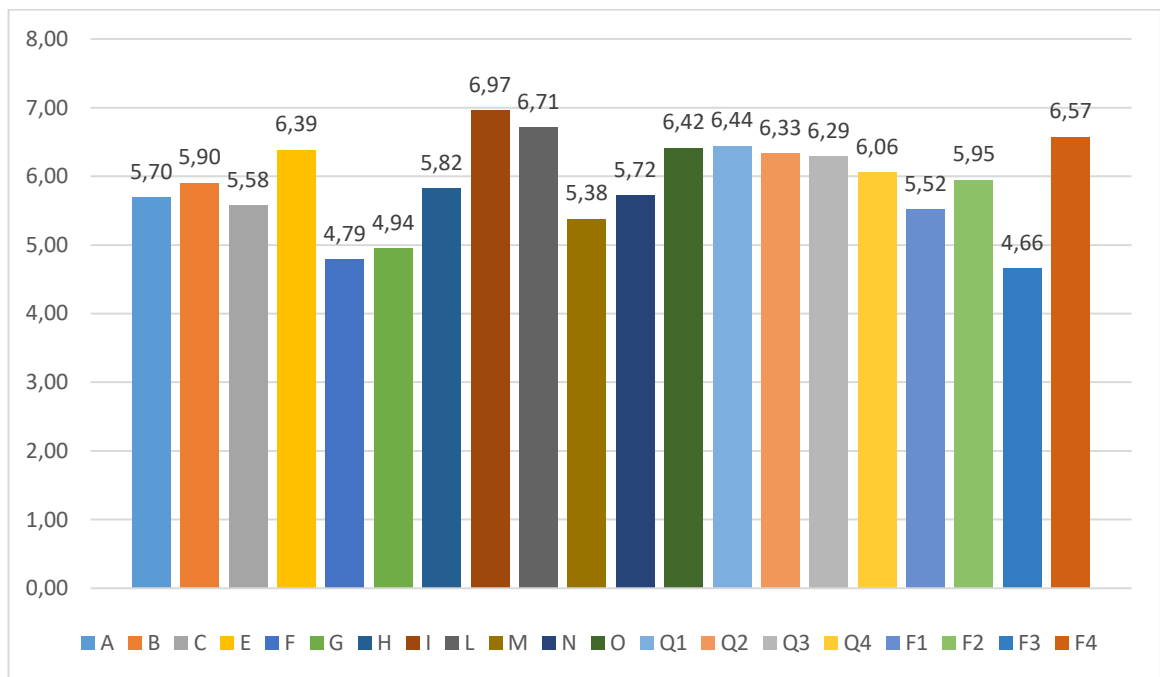

Рис. 3.5. Стовпчикова діаграма середніх значень факторів методики Кетела для респондентів Одеського національного університету імені І.І. Мечникова (вибірка – 145 осіб)

Аналіз середніх значень факторів особистості за методикою Р. Кеттелла серед респондентів Одеського національного університету імені І. І. Мечникова дозволяє окреслити особливості психологічного профілю майбутніх соціономічних фахівців. Серед основних факторів (А–О) найбільш вираженими є І (6,97) та L (6,71), що свідчить про схильність респондентів до активної соціальної взаємодії, відкритості до комунікації та прагнення до структурованого підходу у навчанні й діяльності. Високий показник емоційної стабільності та впевненості у собі (E =

6,39) демонструє готовність до прийняття рішень та здатність справлятися зі стресовими ситуаціями, а С (5,58) вказує на достатній рівень організованості та самоконтролю.

Серед інших основних факторів відзначимо помірні значення А (5,70) та В (5,90), що виявляє збалансовану активність і соціальну впевненість користувачів, а також Н (5,82) та О (6,42), які демонструють адекватну адаптивність у міжособистісних стосунках та прагнення до розширення знань і досвіду. F (4,79) та G (4,94) свідчать про помірну імпульсивність і соціальну чутливість, що в цілому відповідає нормі для студентської молоді та дозволяє гнучко реагувати на соціальні й професійні виклики.

Серед додаткових факторів Q1–Q4 найбільш вираженими є прагнення до самостійності та саморегуляції (Q1 = 6,44, Q2 = 6,33, Q3 = 6,29), що вказує на високий потенціал респондентів до організації власної діяльності, прийняття відповідальних рішень і контролю над поведінкою у навчальних і професійних ситуаціях. Показники Q4 (6,06) та F1–F4 (4,66–6,57) демонструють достатній рівень гнучкості мислення та здатності здобувачів до конструктивної взаємодії у колективі, а F2 (5,95) та F4 (6,57) особливо підкреслюють їхню готовність до командної роботи та ефективного співробітництва з різними типами систем, зокрема інтелектуальними.

Загальний психологічний профіль респондентів ОНУ характеризується поєднанням соціальної відкритості, адаптивності та самостійності з помірними показниками емоційної чутливості та імпульсивності. Це фіксує наявність потенціалу для успішної конструктивної взаємодії молоді як у міжособистісному контексті, так і при роботі зі штучним інтелектом. Порівняння середніх значень з іншими закладами вищої освіти (ЗУНУ, ПНПУ) дозволяє відстежити спільні тенденції розвитку самостійності, саморегуляції та групової взаємодії, а також виявити специфічні риси, що зумовлені регіональними чи освітньо-організаційними чинниками.

Отже, аналіз факторів особистості респондентів ОНУ надає цінну інформацію для розуміння психологічних передумов ефективною взаємодії

студентів соціономічних спеціальностей із сучасними системами штучного інтелекту та створює підґрунтя для формування рекомендацій щодо оптимізації навчального процесу та розвитку ключових професійних компетенцій.

Для більш повного розуміння особливостей психологічного профілю здобувачів соціономічних спеціальностей доцільним є аналіз аналогічних показників у респондентів з інших ЗВО. Порівняння середніх значень факторів методики Р. Кеттелла дозволяє виявити як спільні тенденції у структурі особистісних характеристик майбутніх фахівців соціономічної сфери, так і певні відмінності, що зумовлені специфікою освітнього доквілля, особливостями підготовки здобувачів або регіональними чинниками. У зв'язку з цим було здійснено аналогічний аналіз середніх значень факторів особистості серед респондентів Полтавського НПУ ім. Короленка, результати якого подано на рисунку 3.6.

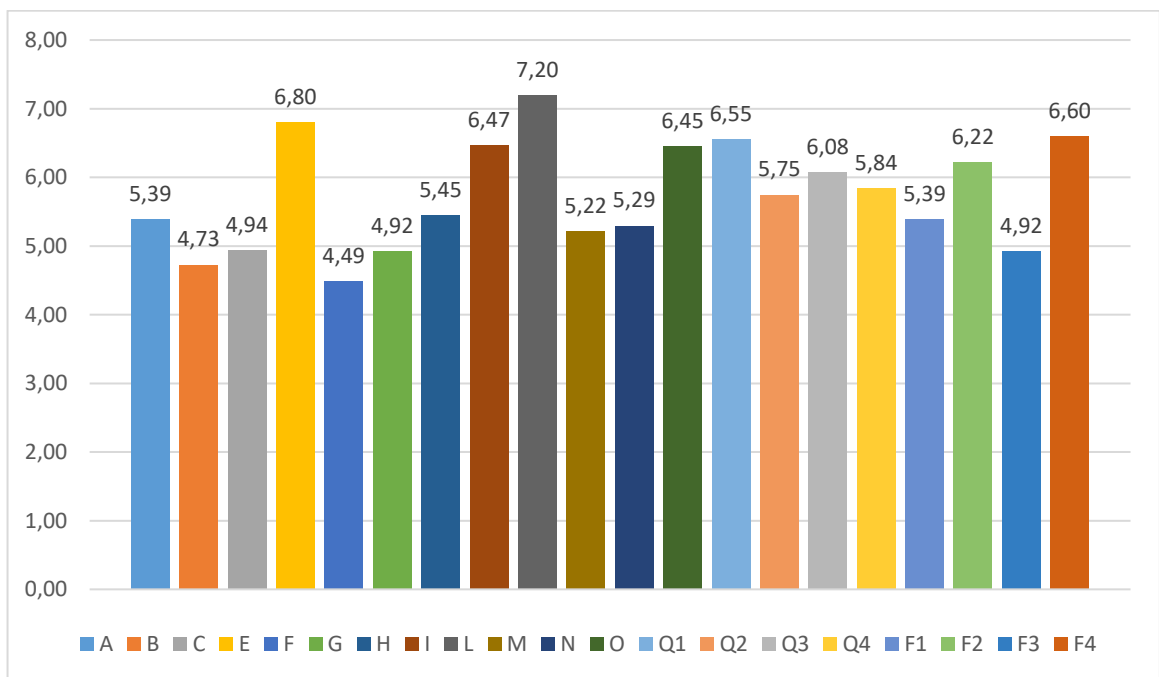

Рис. 3.6. Столпчикова діаграма середніх значень факторів методики Кеттелла для респондентів Полтавського НПУ ім. Короленка (вибірка – 112 осіб)

Аналіз середніх значень факторів особистості за методикою Р. Кеттелла у респондентів Полтавського НПУ ім. Короленка показав цікаві особливості психологічного профілю майбутніх фахівців соціономічної сфери. Серед основних

факторів (А–О) найбільш вираженими є показники L (7,20) та O (6,45), що свідчить про схильність респондентів до логічного мислення, аналітичного підходу та відкритості до нового досвіду. Високий рівень емоційної стабільності та впевненості у собі відображаються у значенні E (6,80), тоді як інтровертивно-екстравертні тенденції (I = 6,47) демонструють здатність гнучко адаптуватися до різних соціальних контекстів.

Показники інших основних факторів виявляють низку помірних тенденцій: A (5,39) вказує на помірну активність та енергійність; B (4,73) – на стриманість у соціальній впевненості та помірну комунікативність; C (4,94) – на схильність до самоконтролю та організованості; F (4,49) та G (4,92) демонструють помірну імпульсивність та соціальну чутливість. Значення H (5,45), M (5,22) та N (5,29) відображають достатню врівноваженість у міжособистісних відносинах, почуття відповідальності та реалістичне сприйняття ситуацій.

Серед допоміжних факторів Q1–Q4 найбільш вираженими є прагнення до самостійності та саморегуляції (Q1 = 6,55, Q3 = 6,08), що демонструє високий потенціал респондентів до самоорганізації та самовдосконалення. Показники Q2 (5,75) та Q4 (5,84) свідчать про помірну гнучкість у мисленні та прагнення до стабільності, що важливо у професійній підготовці соціономічних фахівців, де поєднуються творчий підхід і системність пратичних дій.

Фактори другого рівня (F1–F4) також показують певну вираженість у ключових психологічних рисах: F2 (6,22) та F4 (6,60) свідчать про високу здатність здобувачів до конструктивної взаємодії у групових контекстах і адаптивність у різних соціальних ситуаціях. F1 (5,39) та F3 (4,92) відображають помірну схильність молоді до лідерства та стабільність поведінкових стратегій, що є корисним у командній роботі та при роботі з інтелектуальними системами.

Актуальним аспектом є поєднання високих показників самостійності (Q1, Q3) та адаптивності у груповій взаємодії (F2, F4), що створює передумови для ефективної конструктивної взаємодії юні зі штучним інтелектом, оскільки респонденти здатні як діяти автономно, так і інтегруватися у колективні процеси. Низькі або помірні значення деяких факторів (B, F, G) вказують на потребу в

додатковій підтримці кожного здобувача під час розвитку комунікативних навичок та емоційної чутливості, що важливо для міжособистісних стосунків та роботи у складних соціальних ситуаціях.

У цілому психологічний профіль здобувачів ПНПУ демонструє поєднання у здобувачів ЗВО аналітичного мислення, самостійності та адаптивності з помірною соціальною активністю, що дозволяє прогнозувати високий потенціал їх ефективної взаємодії з інтелектуальними системами та колегами. Порівняння з іншими закладами вищої освіти (ЗУНУ, ОНУ) дозволяє виокремити як спільні тенденції молоді у розвитку самостійності, саморегуляції та здатності до конструктивної взаємодії, так і регіональні або навчально-організаційні відмінності, що впливають на психологічну підготовленість до їхньої роботи зі штучним інтелектом.

Підсумок аналізу середніх значень факторів особистості респондентів усіх трьох ЗВО демонструє спільні та відмінні риси психологічного профілю майбутніх соціономічних фахівців (рис. 3.7).

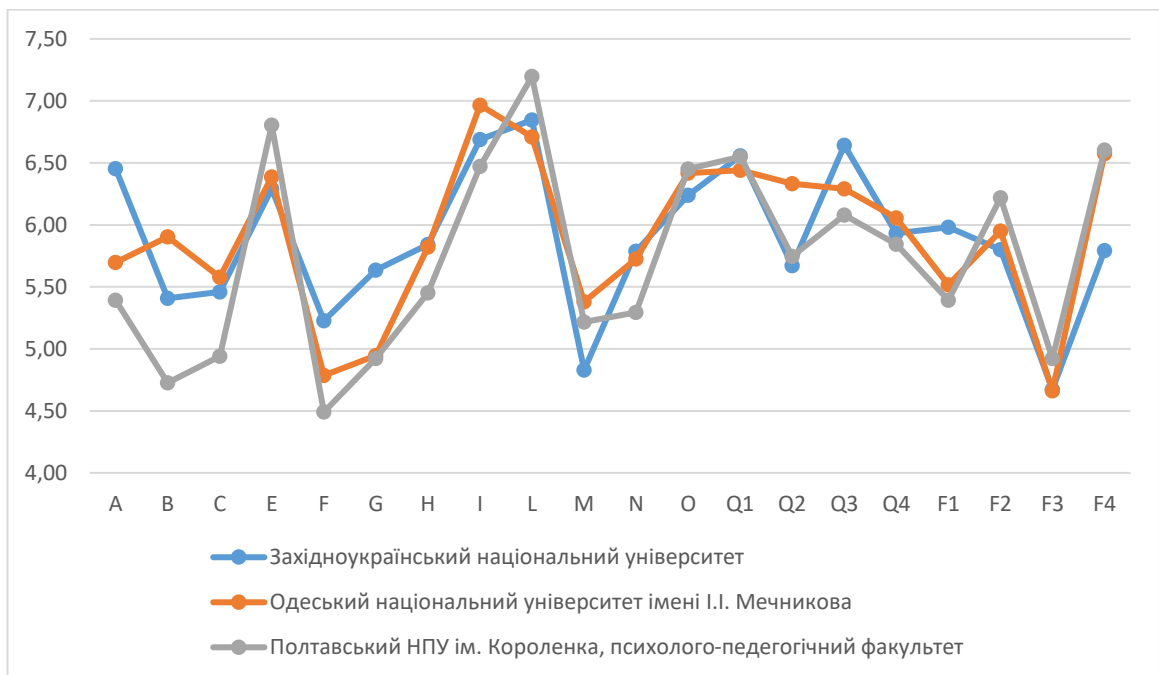

Рис. 3.7. Середні показники факторів особистості респондентів ЗУНУ, ОНУ та ПНПУ, отримані за 16-факторним особистісним опитувальником Р. Кеттела (вибірка – 372 особи)

У всіх вибірках високі показники факторів I та L свідчать про відкритість молоді до соціальної взаємодії, її активність у комунікації та прагнення до структурованості в діяльності. Респонденти демонструють стабільну емоційну сферу та впевненість у собі (E), що забезпечує готовність до прийняття рішень та ефективного реагування на стресові ситуації. Показники самостійності та саморегуляції (Q1–Q3) здобувачів у всіх трьох ЗВО є достатньо високими, що вказує на їх значний потенціал до організації власної діяльності та відповідального прийняття рішень. Фактори F1–F4, що характеризують здатність до групової взаємодії, демонструють переважно помірні та високі значення, підкреслюючи готовність юні до конструктивної співпраці як із однолітками, так і з інтелектуальними системами. Водночас спостерігаються відмінності: ЗУНУ вирізняється більш високим показником A та L, що свідчить про активність та логічну послідовність мислення, ПНПУ – найвищим E та L, що відображає емоційну стійкість та організованість, а ОНУ – високою соціальною відкритістю (I) та прагненням до розвитку знань (O). Фактори F2 і F4 у ОНУ та ПНПУ підкреслюють особливу здатність здобувачів до групової взаємодії та командної роботи, тоді як у ЗУНУ вони трохи нижчі, що відображає специфіку освітнього довкілля. Загалом усі три групи демонструють поєднання самостійності, адаптивності та соціальної відкритості, що створює сприятливі передумови для ефективної конструктивної взаємодії молодих людей з сучасними системами штучного інтелекту. Отже, попри деякі індивідуальні відмінності, психологічний профіль студентів соціономічних спеціальностей у трьох ЗВО характеризується відносно високим потенціалом для розвитку ключових професійних компетенцій та навичок співпраці.

Поряд із аналізом середніх значень факторів особистості доцільним є використання додаткових статистичних показників, що дозволяють більш повно охарактеризувати структуру отриманих емпіричних даних. Зокрема, середнє арифметичне відображає лише узагальнену тенденцію розподілу показників, однак не дає достатньої інформації про варіативність відповідей респондентів і про ступінь однорідності вибірки. У зв'язку з цим для більш глибокого аналізу

результатів дослідження було використано медіану, стандартне відхилення, мінімальні та максимальні значення, а також коефіцієнт варіації.

Медіана дозволяє визначити центральне значення розподілу показників і є менш чутливою до впливу крайніх значень, що забезпечує більш об'єктивне уявлення про типовий рівень прояву відповідних особистісних характеристик у вибірці. Стандартне відхилення, своєю чергою, відображає ступінь розсіювання індивідуальних результатів навколо середнього значення та дає змогу оцінити рівень однорідності або неоднорідності психологічних характеристик у групі респондентів. Аналіз мінімальних і максимальних значень дозволяє встановити межі варіативності досліджуваних показників та виявити можливу наявність крайніх значень, що характеризують окремі індивідуальні психологічні профілі.

Особливе значення для порівняльного аналізу має коефіцієнт варіації, який відображає відносний рівень розсіювання показників і дозволяє оцінити ступінь стабільності або неоднорідності прояву певних факторів у різних вибірках. Використання цього показника є доцільним у випадках порівняння груп із різними середніми значеннями, оскільки він забезпечує можливість коректного зіставлення варіативності психологічних характеристик між респондентами різних закладів вищої освіти.

Таким чином, задіяння комплексу додаткових статистичних показників дає змогу не лише уточнити інтерпретацію середніх значень факторів особистості, але й глибше проаналізувати структуру варіативності психологічних характеристик у досліджуваних вибірках. Узагальнені результати відповідних статистичних розрахунків подано у Додатку Е.

Для більш глибокого розуміння отриманих результатів доцільно проаналізувати статистичні характеристики факторів особистості, наведені у Додатку Е. Подана таблиця містить не тільки середні значення показників за методикою Р. Кеттелла, а й медіану, стандартне відхилення, мінімальні та максимальні значення, а також коефіцієнт варіації для кожного з факторів у трьох вибірках респондентів.

Аналіз медіанних значень засвідчує, що здебільшого вони є близькими до середніх показників, що вказує на відносно симетричний розподіл відповідей респондентів та відсутність істотного впливу крайніх значень на загальні результати. Це дає змогу висновувати про достатню репрезентативність отриманих середніх значень та їх придатність для подальшої інтерпретації психологічного профілю досліджуваних груп.

Водночас показники стандартного відхилення демонструють помірний рівень варіативності більшості факторів у межах усіх трьох вибірок. Найбільша варіативність спостерігається за фактором В (інтелект – високий інтелект), де стандартне відхилення перевищує значення 2 у вибірках ЗУНУ та ОНУ, що свідчить про значну індивідуальну диференціацію інтелектуальних характеристик респондентів. Подібна тенденція відстежується і для деяких інших факторів, зокрема І (емоційна чутливість) та Q3 (контроль бажань), що вказує на різноманітність особистісних проявів у межах досліджуваних груп.

Аналіз мінімальних і максимальних значень дозволяє встановити широкий діапазон індивідуальних показників у більшості факторів, що є характерним для психологічних досліджень із великими вибірками. Наявність крайніх значень у деяких показниках не становить аномалію, а радше відображає природну різноманітність індивідуальних психологічних характеристик респондентів.

Додаткову інформацію про структуру варіативності надає коефіцієнт варіації. Здебільшого його значення перебувають у межах приблизно 0,25–0,40, що свідчить про помірний рівень розсіювання показників та відносну однорідність вибірок. Водночас дещо вищі значення коефіцієнта варіації спостерігаються для факторів В, F та F1, що вказує на більшу індивідуальну диференціацію відповідних психологічних характеристик серед респондентів.

Загалом результати статистичного аналізу підтверджують, що отримані дані характеризуються достатньою стабільністю та внутрішньою узгодженістю, що дозволяє використовувати їх для подальшого аналізу психологічних чинників конструктивної взаємодії здобувачів соціономічних спеціальностей зі штучним інтелектом. Одночасно виявлена варіативність окремих факторів засвідчує про

наявність індивідуальних відмінностей у структурі особистісних характеристик респондентів, що відіграє важливу роль у формуванні індивідуальних стратегій взаємодії юні з інтелектуальними технологіями.

З огляду на завдання дослідження, подальший аналіз емпіричних даних доцільно зосередити на тих особистісних характеристиках, які мають найбільший вплив на інтегральний показник психологічної готовності до конструктивної взаємодії молодих людей зі штучним інтелектом.

Першим серед факторів, що входять до структури інтегрального індексу Когнісинтія, є фактор В методики Р. Кеттелла, який відображає рівень інтелектуального розвитку та здатність особи до логічного мислення, аналізу інформації й узагальнення. У форматі дослідження психологічних передумов конструктивної взаємодії особи зі штучним інтелектом цей показник набуває особливого значення, оскільки саме інтелектуальні здібності забезпечують здатність особистості до критичного осмислення інформації, що генерується в освітній і професійній діяльності.

Аналіз середніх значень фактору В у вибірках трьох ЗВО виявляє відносно близький ступінь інтелектуальних характеристик респондентів. Найвищий середній показник зафіксовано серед студентів Одеського національного університету імені І. І. Мечникова ($M = 5,90$), дещо нижчий – у студентів Західноукраїнського національного університету ($M = 5,41$), тоді як у вибірці Полтавського НПУ ім. Короленка цей показник становить $M = 4,73$. Отримані значення перебувають у межах середнього рівня за шкалою методики Кеттелла, що дозволяє говорити про достатній потенціал інтелектуального розвитку респондентів для роботи з інформаційними та інтелектуальними технологіями.

Показники медіани у вибірках ЗУНУ та ОНУ становлять 6 балів, тоді як у вибірці ПНПУ – 5 балів, що загалом узгоджується із середніми значеннями і свідчить про відносно рівномірний розподіл відповідей респондентів. Водночас показники стандартного відхилення ($\sigma = 2,37$ у ЗУНУ; $\sigma = 2,40$ в ОНУ; $\sigma = 2,07$ у ПНПУ) вказують на доволі помітну варіативність інтелектуальних характеристик у межах досліджуваних груп. Це оприявнює наявність у вибірках як студентів із

високим рівнем аналітичних здібностей, так і тих, у кого відповідні характеристики виражені меншою мірою.

Додатковим підтвердженням цієї тенденції є показники коефіцієнта варіації, які коливаються в межах 0,406–0,439. Такі значення інтерпретуються як показник помірно високої індивідуальної диференціації інтелектуальних характеристик у межах експериментальних груп. Водночас широкий діапазон мінімальних і максимальних значень (від 1 до 10 балів у більшості вибірок) відображає природну різноманітність когнітивних можливостей студентської молоді.

Отже, респонденти всіх трьох ЗВО демонструють загалом достатній рівень інтелектуального потенціалу, необхідного для ефективної взаємодії з інформаційними та інтелектуальними системами. Водночас виявлена варіативність цього показника свідчить про наявність індивідуальних відмінностей у здатності до аналітичного опрацювання інформації, що впливає на характер та ефективність взаємодії студентів із системами штучного інтелекту.

Наступним фактором, що входить до структури інтегрального індексу Когнісинтія, є фактор Q1 методики Р. Кеттелла, який відображає континуум «ригідність – когнітивна гнучкість». Цей показник характеризує ступінь відкритості особистості до нових ідей, готовність переглядати усталені уявлення та здатність адаптуватися до змін у часопросторі. В контексті взаємодії здобувачів зі штучним інтелектом когнітивна гнучкість відіграє особливо важливу роль, оскільки використання інтелектуальних систем часто передбачає переосмислення традиційних підходів до роботи з інформацією, інтеграцію нових інструментів в освітню діяльність та готовність до співпраці з цифровими агентами.

Аналіз середніх значень фактору Q1 у трьох вибірках респондентів оприявнює досить високий рівень когнітивної гнучкості серед майбутніх фахівців соціономічних спеціальностей. Найвищий середній показник зафіксовано у вибірці ЗУНУ ($M = 6,56$), дещо нижчі значення спостерігаються у студентів Полтавського НПУ ім. Короленка ($M = 6,55$) та Одеського національного університету імені І. І. Мечникова ($M = 6,44$). Такі результати свідчать про достатньо сформовану

орієнтацію респондентів на новизну, відкритість до інноваційних підходів та їх готовність до інтелектуального експериментування.

Показники медіани в усіх трьох вибірках становлять 7 балів, що є дещо вищим за середні значення і вказує на тенденцію до домінування відносно високих показників когнітивної гнучкості серед респондентів. Водночас стандартне відхилення ($\sigma = 1,98$ у ЗУНУ; $\sigma = 2,03$ в ОНУ; $\sigma = 1,71$ у ПНПУ) демонструє помірний рівень варіативності цього показника, що фіксує певну диференціацію рівня відкритості до нових ідей у межах досліджуваних груп.

Коефіцієнт варіації для фактору Q1 перебуває у межах 0,261–0,315, що свідчить про відносно стабільний розподіл цього показника у вибірках респондентів. Порівняно з деякими іншими факторами методики Кеттелла, варіативність показників когнітивної гнучкості є дещо меншою, що оприявлює відносну однорідність студентської молоді у прагненні до інтелектуальної відкритості та сприйняття нових ідей.

Загалом отримані результати дають підстави висновувати, що респонденти всіх ЗВО характеризуються достатньо високим рівнем когнітивної гнучкості, що є важливою психологічною передумовою ефективної взаємодії їх зі штучним інтелектом. Здатність до переосмислення інформації, відкритість до нових технологічних рішень та готовність адаптувати власні когнітивні стратегії сприяють більш продуктивному використанню здобувачами інтелектуальних систем в освітній і майбутній професійній діяльності.

Наступним фактором, що входить до структури інтегрального індексу Когнісинтія, є фактор Q3 методики Р. Кеттелла, що відображає континуум «імпульсивність – контроль бажань». Цей показник характеризує рівень самодисципліни особистості, її здатність до внутрішньої організованості, а також сформованість навичок саморегуляції поведінки та емоцій. У форматі взаємодії особи зі штучним інтелектом значення цього фактору полягає у її здатності критично ставитися до отриманої інформації, контролювати власні реакції на рекомендації інтелектуальних систем та підтримувати рефлексивну позицію у процесі використання цифрових технологій.

Аналіз середніх значень фактору Q3 у вибірках трьох ЗВО діагностує достатньо високий рівень сформованості саморегуляції серед респондентів. Найвищий середній показник зафіксовано серед студентів ЗУНУ ($M = 6,64$), дещо нижчі значення спостерігаються у здобувачів ОНУ імені І. І. Мечникова ($M = 6,29$) та Полтавського НПУ імені Короленка ($M = 6,08$). Загалом усі ці показники перебувають у верхній частині середнього діапазону шкали, що свідчить про достатній рівень самоконтролю та внутрішньої організованості молоді, котра навчається професії.

Показники медіани у всіх трьох вибірках становлять 6–7 балів, що узгоджується із середніми значеннями та свідчить про відносно рівномірний розподіл результатів. Разом із тим стандартне відхилення ($\sigma = 2,12$ у ЗУНУ; $\sigma = 2,17$ в ОНУ; $\sigma = 1,80$ у ПНПУ) демонструє помірну варіативність цього показника, що відображає наявність індивідуальних відмінностей здобувачів у рівні самодисципліни та їхню здатність до регуляції власної поведінки.

Коефіцієнт варіації для фактору Q3 перебуває у межах 0,296–0,345, що вказує на середній рівень розсіювання результатів у межах досліджуваних груп. Порівняно з деякими іншими факторами методики Кеттелла, показники варіативності саморегуляції є помірними, що виявляє відносну стабільність цього психологічного ресурсу у студентській вибірці.

Отже, респонденти всіх трьох ЗВО демонструють достатній рівень самоконтролю та здатності до регуляції власної поведінки. Такі характеристики створюють сприятливі передумови для усвідомленого використання ними інтелектуальних технологій, оскільки дозволяють уникати некритичного прийняття рекомендацій алгоритмічних систем та сприяють формуванню більш рефлексивної і відповідальної моделі взаємодії зі штучним інтелектом.

Наступним фактором, що входить до структури інтегрального індексу Когнісинтія, є фактор С методики Р. Кеттелла, який відображає континуум «слабкість Я – сила Я». Цей показник характеризує рівень емоційної стійкості, здатність особистості до самоконтролю у складних ситуаціях, а також рівень внутрішньої врівноваженості та психологічної зрілості. У рамках взаємодії молоді

із штучним інтелектом значення цього фактору полягає у здатності кожної особистості зберігати раціональність мислення, підтримувати емоційну стабільність у процесі роботи з інформаційними потоками та приймати зважені рішення під час використання інтелектуальних технологій.

Аналіз середніх значень фактору С у вибірках трьох ЗВО засвідчує в цілому про помірний рівень емоційної стійкості серед респондентів. Найвищий середній показник зафіксовано у вибірці ОНУ ім. І. І. Мечникова ($M = 5,58$), дещо нижчий показник спостерігається у студентів ЗУНУ ($M = 5,46$), тоді як у вибірці ПНПУ ім. Короленка цей показник становить $M = 4,94$. Отримані значення перебувають у межах середнього діапазону шкали, що вказує на достатній, але ще не повністю сформований, рівень емоційної стабільності у частини студентів.

Показники медіани у вибірках ЗУНУ та ОНУ становлять відповідно 5,5 та 6 балів, тоді як у вибірці ПНПУ медіанне значення дорівнює 5 балам. Такий розподіл загалом узгоджується із середніми показниками і свідчить про відносно рівномірну структуру результатів. Стандартне відхилення ($\sigma = 2,10$ у ЗУНУ; $\sigma = 2,02$ в ОНУ; $\sigma = 1,68$ у ПНПУ) демонструє помірний рівень варіативності цього показника, що вказує на наявність індивідуальних відмінностей у рівні емоційної стабільності серед респондентів.

Коефіцієнт варіації для фактору С перебуває у межах 0,340–0,385, що діагностує середній рівень розсіювання результатів. Водночас показники мінімальних і максимальних значень (від 1 до 10 балів у більшості вибірок) відображають широкий спектр індивідуальних особистісних характеристик, притаманних студентській молоді.

Відтак результати аналізу фактору С дають змогу висновувати, що респонденти трьох ЗВО демонструють достатній рівень емоційної стійкості та здатності до внутрішнього самоконтролю. Водночас певна варіативність цього показника виявляє різний ступінь сформованості психологічної стабільності особистості, що впливає на характер прийняття нею рішень та на особливості її взаємодії із системами штучного інтелекту.

Наступним показником для аналізу є фактор А методики Р. Кеттелла, який характеризує континуум «шизотимія – афектотимія». Цей фактор відображає емоційну чутливість, гнучкість емоційної сфери та схильність людини до емоційної стабільності або збудливості. У контексті освітньо-професійної діяльності здобувачів соціономічних спеціальностей фактор А впливає на їхню здатність адаптуватися до змінних умов навчання, реагувати на інформаційні та міжособистісні подразники, а також підтримувати ефективну взаємодію з іншими людьми та інтелектуальними системами.

Аналіз середніх значень показника А серед респондентів трьох ЗВО демонструє високий рівень емоційної стабільності та помірну чутливість до зовнішніх стимулів. Найвищий середній бал спостерігається у студентів ЗУНУ ($M = 6,45$), що свідчить про схильність респондентів до афектотимії – відносної емоційної врівноваженості та спокійності. У вибірках ОНУ ім. Мечникова та ПНПУ ім. Короленка середні значення дорівнюють 5,70 та 5,39 відповідно, що також відображає достатній поріг емоційної стабільності, хоча і трохи нижчий порівняно з ЗУНУ.

Медіанні показники (ЗУНУ – 6,0; ОНУ – 6,0; ПНПУ – 5,0) підтверджують тенденцію, що більшість студентів перебувають у діапазоні помірної емоційної врівноваженості. Стандартні відхилення ($\sigma = 1,88; 2,08; 1,96$) та коефіцієнти варіації ($CV = 0,291; 0,365; 0,364$) унааявнюють індивідуальні відмінності, але без істотних розбіжностей між закладами. Мінімальні та максимальні значення (від 1 до 10) виявляють широкий спектр емоційних особливостей серед студентської молоді країни.

У цілому фактор А відображає достатній рівень емоційної стабільності респондентів усіх трьох ЗВО, що є важливим ресурсом для ефективної взаємодії як у освітньому докільлі, так і при роботі з системами штучного інтелекту, оскільки забезпечує здатність до спокійного оцінювання інформації та адекватного реагування на різні життєві ситуації.

Для більш детального розуміння особливостей психологічного профілю здобувачів соціономічних спеціальностей доцільним є аналіз ключових факторів

методики Р. Кеттелла з урахуванням статі респондентів. У вибірці спостерігається значна перевага жіночої статі (303 осіб, 81 %) порівняно з чоловічою (69 осіб, 19%), що відповідає загальним тенденціям у соціономічних та гуманітарних спеціальностях (рис. 3.8).

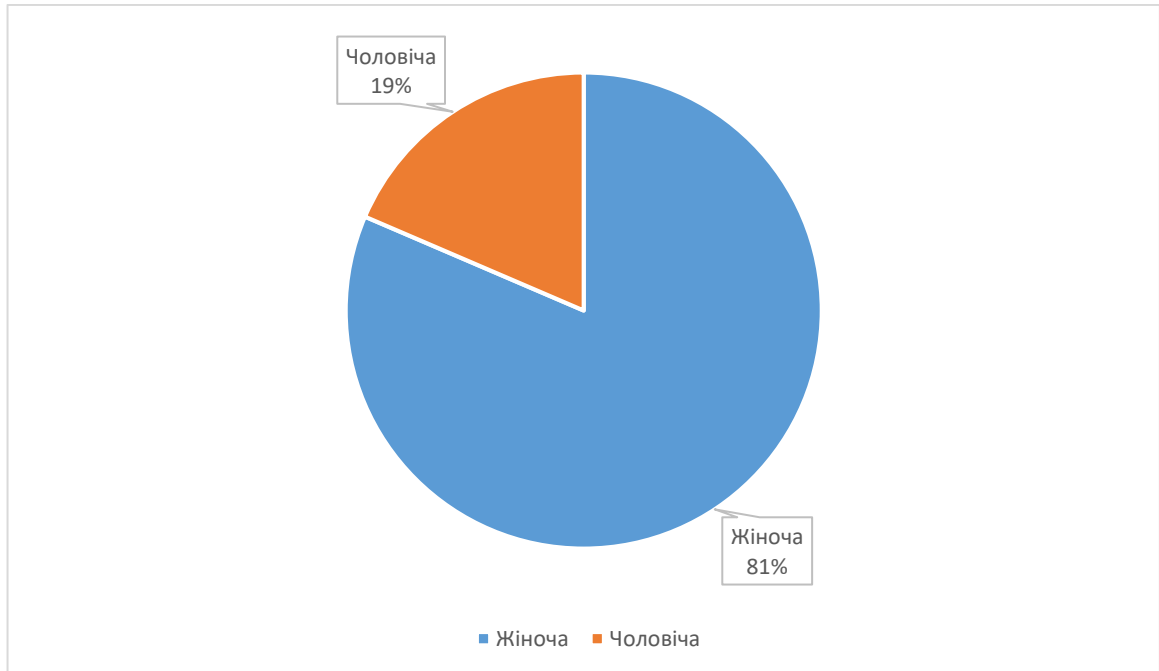

Рис. 3.8. Структура вибірки за статтю респондентів (вибірка – 372 особи)

Аналіз середніх значень п'яти ключових факторів (А, В, С, Q1, Q3) показав, що чоловіки демонструють дещо вищий рівень самостійності та емоційної стабільності (А = 6,09; Q1 = 6,72; Q3 = 6,51) порівняно з жінками (А = 6,00; Q1 = 6,46; Q3 = 6,41). Натомість дівчата мають вищі показники інтелектуального потенціалу та сили Я (В = 5,67; С = 5,46) порівняно з хлопцями (В = 4,78; С = 5,33).

Стандартні відхилення та коефіцієнти варіації свідчать про достатню гетерогенність вибірки в обох статевих групах, зокрема для показника В у чоловіків ($\sigma = 2,33$; CV = 0,488), що відображає широкий діапазон інтелектуальних особливостей у межах цієї підгрупи. Показники С, Q1 та Q3 демонструють меншу варіативність, що вказує на більш однорідні тенденції щодо самоконтролю, імпульсивності та самостійності (табл. 3.4).

Порівняльна характеристика факторів Кеттелла за статтю респондентів
(вибірка – 372 особи)

Стать	Статистичний показник	Фактори за Кеттеллом				
		А	В	С	Q1	Q3
Чоловіча	Середнє арифметичне	6,09	4,78	5,33	6,72	6,51
	Стандартне відхилення, σ	1,92	2,33	2,27	2,30	1,84
	Коефіцієнт варіації, CV	0,315	0,488	0,425	0,342	0,282
Жіноча	Середнє арифметичне	6,00	5,67	5,46	6,46	6,41
	Стандартне відхилення, σ	2,03	2,35	1,97	1,87	2,16
	Коефіцієнт варіації, CV	0,339	0,414	0,360	0,290	0,338

Таким чином, аналіз ключових факторів методики Р. Кеттелла за статтю дозволяє висновувати, що наявні певні статеві особливості психологічного профілю студентів соціономічних спеціальностей: юнаки відзначаються вищим рівнем самостійності та імпульсивного контролю, тоді як юнки мають переваги в когнітивних та «силових» аспектах особистості. Ці дані корисні при формуванні рекомендацій щодо організації освітньої та практичної діяльності, зокрема у контексті ефективної взаємодії особистості зі штучним інтелектом як квазісуб'єктом.

Для більш детального вивчення особливостей психологічного профілю здобувачів соціономічних спеціальностей доцільним є аналіз середніх значень та розсіювання ключових факторів методики Р. Кеттелла у різних вікових групах. Такий підхід дозволяє оцінити, як рівень розвитку особистісних характеристик змінюється з віком, а також виявити потенційні закономірності у формуванні професійних та когнітивно-емоційних компетенцій.

У межах дослідження респонденти були розподілені на три вікові групи: 16–18 років (152 особи, 41% вибірки), 19–21 рік (209 осіб, 56%) та 22–24 роки (11 осіб, 3%) (рис. 3.9).

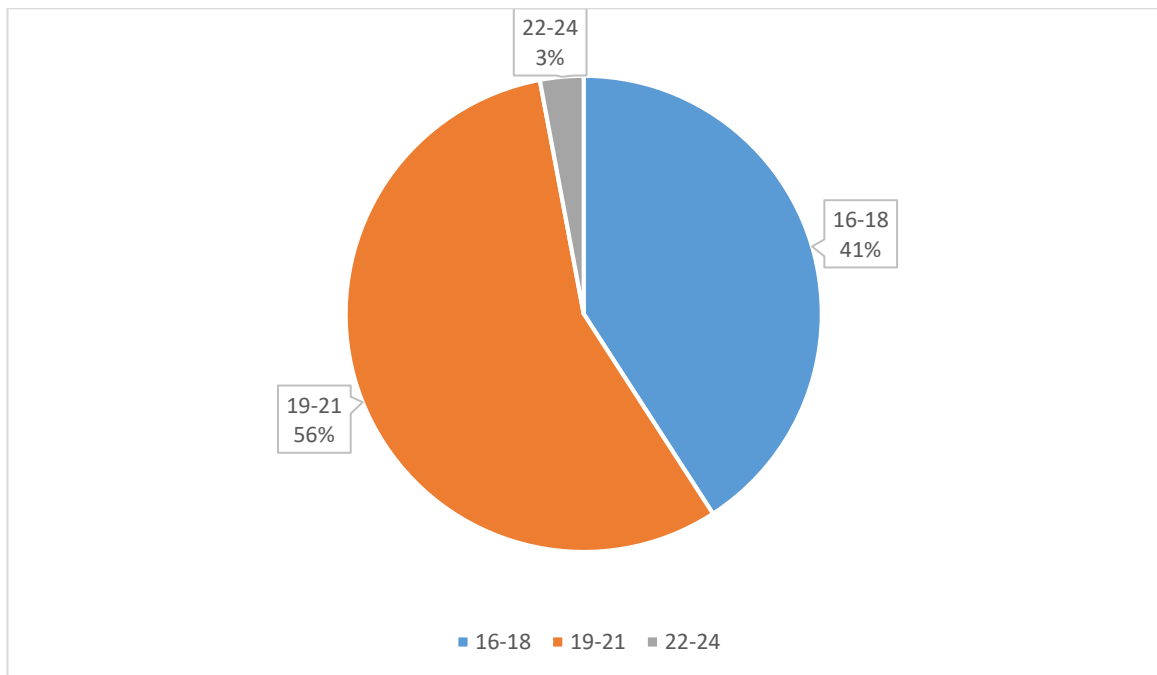

Рис. 3.9. Структура вибірки респондентів за віком (вибірка – 372 особи)

Для кожної вікової групи розраховано середнє арифметичне значення факторів А, В, С, Q1 та Q3, а також показники варіативності – стандартне відхилення (σ) та коефіцієнт варіації (CV) (табл. 3.5).

Таблиця 3.5

Порівняльна характеристика факторів Кеттелла за віковою групою респондентів (вибірка – 372 особи)

Вікова група	Статистичний показник	Фактори за Кеттеллом				
		А	В	С	Q1	Q3
16-18	Середнє арифметичне	6,13	6,72	5,47	6,66	6,30
	Стандартне відхилення, σ	2,15	1,79	2,03	1,90	2,06
	Коефіцієнт варіації, CV	0,352	0,267	0,372	0,285	0,327
19-21	Середнє арифметичне	6,00	4,66	5,33	6,37	6,50
	Стандартне відхилення, σ	1,84	2,35	2,02	2,02	2,15
	Коефіцієнт варіації, CV	0,308	0,505	0,379	0,317	0,330
22-24	Середнє арифметичне	4,82	4,91	7,00	7,09	6,82
	Стандартне відхилення, σ	2,71	2,55	1,34	1,45	1,99
	Коефіцієнт варіації, CV	0,563	0,519	0,192	0,204	0,292

Подані результати засвідчують, що респонденти наймолодшої групи (16–18 років) демонструють високі середні значення за показниками В (6,72) та Q1 (6,66), що відображає відносно стабільну когнітивну активність і гнучкість у поведінці. Середнє значення фактору А також є високим (6,13), а коефіцієнти варіації вказують на помірну однорідність характеристик у межах групи ($CV = 0,267–0,372$).

У групі 19–21 років спостерігається деяке зниження середніх значень В (4,66) та фактору А (6,00). Водночас фактори С, Q1 і Q3 залишаються на стабільному рівні. Високий коефіцієнт варіації за В ($CV = 0,505$) вказує на більшу різноманітність когнітивно-емоційних характеристик серед представників цієї вікової категорії.

Найстарша група (22–24 роки) вирізняється підвищеними середніми показниками Q1 (7,09), Q3 (6,82) та С (7,00), що свідчить про зростання рівня саморегуляції та контролю бажань у старших здобувачів ЗВО. Водночас високі коефіцієнти варіації за А (0,563) та В (0,519) відображають значну індивідуальну різноманітність у цих показниках, що спричинено малим обсягом вибірки та більшою диференціацією особистісних характеристик.

У підсумку аналіз статистичних показників по вікових групах дозволяє підтвердити закономірності формування ключових особистісних факторів: молодші респонденти демонструють більшу однорідність та високу емоційну гнучкість, юнаки і дівчата середнього віку характеризуються більшою диференціацією когнітивно-емоційних рис, тоді як старші групи молоді виявляють тенденції до посилення саморегуляції та контролю поведінки. Такі результати доцільно використати для корекції навчально-виховних та професійно-розвивальних програм у соціономічній сфері.

Для більш глибокого аналізу психологічних особливостей респондентів та оцінки потенціалу їх когнітивної інтеграції було розраховано індекс Когнісинтії (CS) для кожного учасника дослідження за формулою:

$$CS=0,30 \cdot B+0,25 \cdot Q1+0,20 \cdot Q3+0,15 \cdot C+0,10 \cdot A$$

Цей показник дозволяє інтегрувати ключові особистісні характеристики, що безпосередньо впливають на здатність до конструктивної взаємодії молоді зі

штучним інтелектом, у єдиний композитний параметр. Для кожного ЗВО були обчислені середнє арифметичне значення CS, стандартне відхилення (σ) та коефіцієнт варіації (CV), що дає змогу оцінити як рівень когнітивної інтеграції в середньому по групі, так і варіативність індивідуальних значень (табл. 3.6).

Таблиця 3.6

Середні значення та варіація індексу Когнісінтії (CS) у трьох ЗВО України
(вибірка – 372 особи)

ЗВО	Статистичний показник	Індекс Когнісінтії (CS)
ЗУНУ	Середнє арифметичне	6,05
	Стандартне відхилення, σ	1,07
	Коефіцієнт варіації, CV	0,178
ОНУ	Середнє арифметичне	6,05
	Стандартне відхилення, σ	1,18
	Коефіцієнт варіації, CV	0,196
ПНПУ	Середнє арифметичне	5,55
	Стандартне відхилення, σ	1,04
	Коефіцієнт варіації, CV	0,187

Узагальнені результати для респондентів різних ЗВО подані нижче:

- ЗУНУ має середній CS = 6,05, стандартне відхилення σ = 1,07 та CV = 0,178, що свідчить про відносно стабільний рівень когнітивної інтеграції серед студентів цього ЗВО.

- ОНУ ім. Мечникова демонструє середній CS = 6,05 при σ = 1,18 та CV = 0,196, що вказує на трохи більшу варіативність індивідуальних значень порівняно із ЗУНУ та ПНПУ.

- ПНПУ ім. Короленка, психолого-педагогічний факультет демонструє середній CS = 5,55 при стандартному відхиленні σ = 1,04 та CV = 0,187, що виявляє відносно низьку варіативність показника в межах групи.

Отже, попри деякі відмінності між закладами, загальний рівень індексу CS у студентів усіх трьох ЗВО України є достатньо високим, що підтверджує їх потенціал для ефективної когнітивної інтеграції та конструктивної взаємодії здобувачів зі штучним інтелектом. Водночас наявна варіативність показника свідчить про існування індивідуальних відмінностей, які доцільно врахувати при організації освітнього процесу та психологічних тренінгів.

Для більш детального аналізу потенційних системних відмінностей у когнітивній інтеграції здобувачів соціономічних спеціальностей було здійснено розрахунок індексу Когнісинтії (CS) окремо для чоловіків та жінок. Таке групування дозволяє оцінити, чи існують гендерні особливості у сприйнятті та інтеграції інформації, а також у формуванні конструктивних стратегій їх взаємодії з інтелектуальними системами (табл. 3.7).

Таблиця 3.7

Середні значення та варіація індексу Когнісинтії (CS) за статевою ознакою респондентів (вибірка – 372 особи)

Стать	Статистичний показник	Індекс Когнісинтії (CS)
Чоловіча	Середнє арифметичне	5,83
	Стандартне відхилення, σ	1,19
	Коефіцієнт варіації, CV	0,21
Жіноча	Середнє арифметичне	6,02
	Стандартне відхилення, σ	1,11
	Коефіцієнт варіації, CV	0,184

Результати аналізу показують, що середнє значення індексу CS у дівчат (6,02) дещо перевищує середнє значення у хлопців (5,83), що фіксує дещо вищий потенціал когнітивної інтеграції серед представниць жіночої статі. Стандартне відхилення та коефіцієнт варіації для юнаків ($\sigma = 1,19$; CV = 0,21) виявились дещо вищими, ніж для жінок ($\sigma = 1,11$; CV = 0,184), що вказує на більшу розмаїтість рівнів когнісинтії серед чоловічої групи респондентів.

Отже, аналіз індексу CS за статевою ознакою дозволяє виявити не тільки середній рівень когнітивної інтеграції, а й ступінь її варіативності в межах кожної групи, що важливо для розуміння індивідуальних відмінностей та планування заходів щодо розвитку професійних компетенцій у здобувачів сучасних ЗВО.

Для оцінки вікових особливостей когнітивної інтеграції здобувачів соціономічних спеціальностей було здійснено розрахунок індексу Когнісінтії (CS) окремо для трьох вікових груп: 16–18 років, 19–21 рік та 22–24 роки. Такий підхід дозволив відстежити, чи спостерігаються системні зміни рівня когнітивної інтеграції залежно від віку, а також визначити, які вікові групи демонструють більш однорідні чи варіативні показники (табл. 3.8).

Таблиця 3.8

Середні значення та варіація індексу Когнісінтії (CS) у різних вікових групах
(вибірка – 372 особи)

ЗВО	Статистичний показник	Індекс Когнісінтії (CS)
16-18	Середнє арифметичне	6,38
	Стандартне відхилення, σ	1,00
	Коефіцієнт варіації, CV	0,16
19-21	Середнє арифметичне	5,69
	Стандартне відхилення, σ	1,13
	Коефіцієнт варіації, CV	0,199
22-24	Середнє арифметичне	6,14
	Стандартне відхилення, σ	1,10
	Коефіцієнт варіації, CV	0,18

Результати аналізу показують, що найвищий середній рівень CS спостерігається у молодших респондентів (16–18 років, $avg = 6,38$), тоді як група 19–21 років характеризується дещо нижчим середнім показником ($avg = 5,69$). Старша вікова група (22–24 роки) демонструє проміжне значення ($avg = 6,14$). Стандартне відхилення та коефіцієнт варіації вказують на найменшу розмаїтість

значень у наймолодшій групі ($\sigma = 1,00$; $CV = 0,16$) та найбільшу варіативність у групі 19–21 років ($\sigma = 1,13$; $CV = 0,199$). Старша група демонструє помірну варіативність ($\sigma = 1,10$; $CV = 0,18$).

Таким чином, розрахунок CS за віковою ознакою дозволяє виявити тенденції у порівневій організації когнітивної інтеграції студентів та оцінити стабільність цього показника у різних вікових категоріях, що актуально для прогнозування ефективності навчання та взаємодії з інтелектуальними системами юнаків і дівчат.

Для наочного відображення середніх значень індексу Когнісінтії (CS) різних груп респондентів була побудована стовпчикова діаграма, яка порівнює показники у здобувачів різних ЗВО України за критеріями розвитку (рис. 3.10).

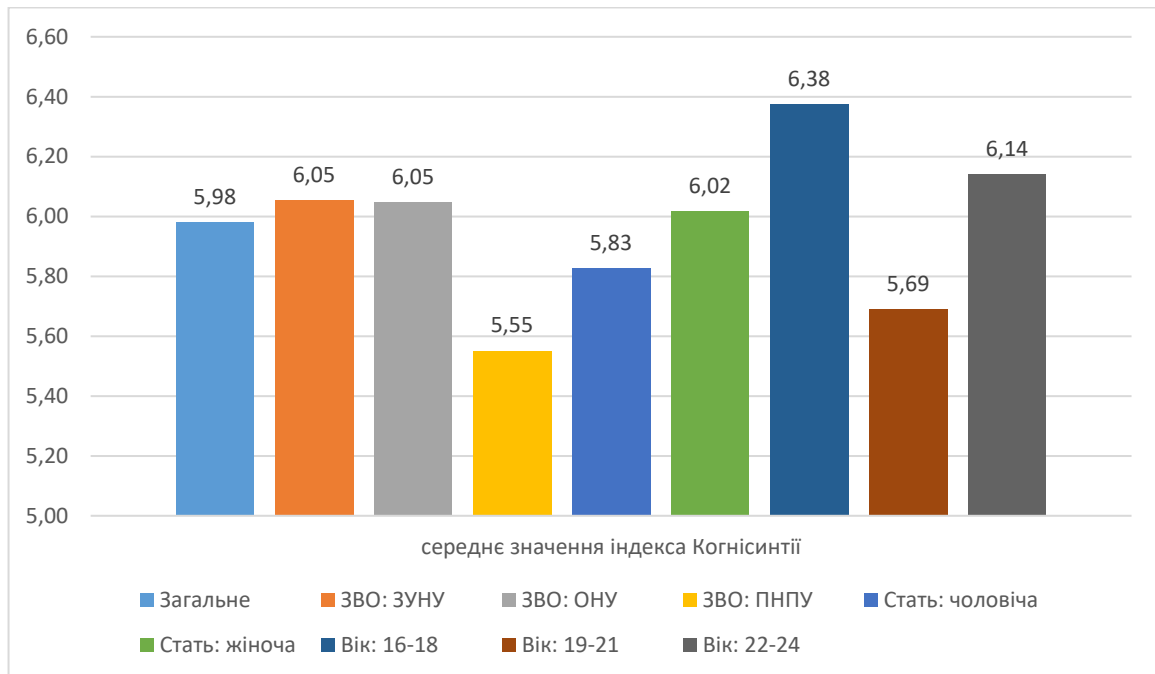

Рис. 3.10. Середні значення індексу Когнісінтії респондентів трьох ЗВО за статтю та віковими категоріями (вибірка – 372 особи)

Середні значення CS по ЗВО демонструють цікаву закономірність: респонденти ЗУНУ та ОНУ мають однаковий середній рівень CS (6,05), тоді як ПНПУ виявляє дещо нижчий середній рівень (5,55). Це свідчить про певний вплив специфіки освітнього доквілля, методик навчання або регіональних факторів на формування когнітивної інтеграції здобувачів соціономічних спеціальностей. Водночас відмінність тут не є критичною, що узгоджується з попередніми

спостереженнями щодо високого потенціалу когнітивної інтеграції серед здобувачів усіх трьох ЗВО.

Розподіл CS за статтю показує, що дівчата демонструють дещо вищий середній показник (6,02) порівняно з хлопцями (5,83). Це узгоджується із тенденціями попередніх аналізів факторів Кеттелла, де окремі ключові характеристики, що входять до формули CS (зокрема В та С), мали вище середнього розвитку у жіночій групі. Відмінність тут є помірною, однак вказує на потенційно більш збалансовану когнітивну інтеграцію у представниць жінок статі у межах вибірки.

Найбільш виражені відмінності спостерігаються у вікових групах молоді. Найвищий середній CS зафіксовано у групі 16–18 років (6,38), нижчий – у групі 19–21 років (5,69) та проміжний – у групі 22–24 років (6,14). Така динаміка відображає особливості розвитку когнітивної інтеграції у молодих людей: ранній етап навчання (16–18 років) характеризується високою мотивацією та прагненням до самостійності, що підсилює когнітивну інтеграцію; у віковій групі 19–21 років можливе тимчасове падіння середнього CS через адаптаційні процеси, інтенсивне навантаження та соціальні зміни; у здобувачів старших курсів (22–24 років) спостерігається певне відновлення та стабілізація показників CS.

В цілому дані діаграми дають підстави висновувати, що індекс Когнісинтії у здобувачів соціономічних спеціальностей залишається на високому рівні, однак є потенційно чутливим до вікових змін, тоді як відмінності за ЗВО та статтю більш помірні. Це унеобхіднює врахування вікового аспекту при плануванні освітніх програм та під час цілеспрямованого розвитку когнітивних компетенцій.

Для більш детального розуміння розподілу когнітивного потенціалу серед респондентів доцільно проаналізувати кількість здобувачів, які належать до категорій низького ($0 \leq CS < 4,0$), середнього ($4,0 \leq CS < 6,5$) та високого ($6.5 \leq CS \leq 10$) рівня Когнісинтії за формулою CS. Такий підхід дозволяє не тільки оцінити середні тенденції, а й визначити відсоток здобувачів із потенційно обмеженою або високорозвиненою здатністю до інтеграції когнітивних характеристик, що має

важливе значення для планування освітніх програм і розвитку їхніх професійних компетентностей (рис. 3.11).

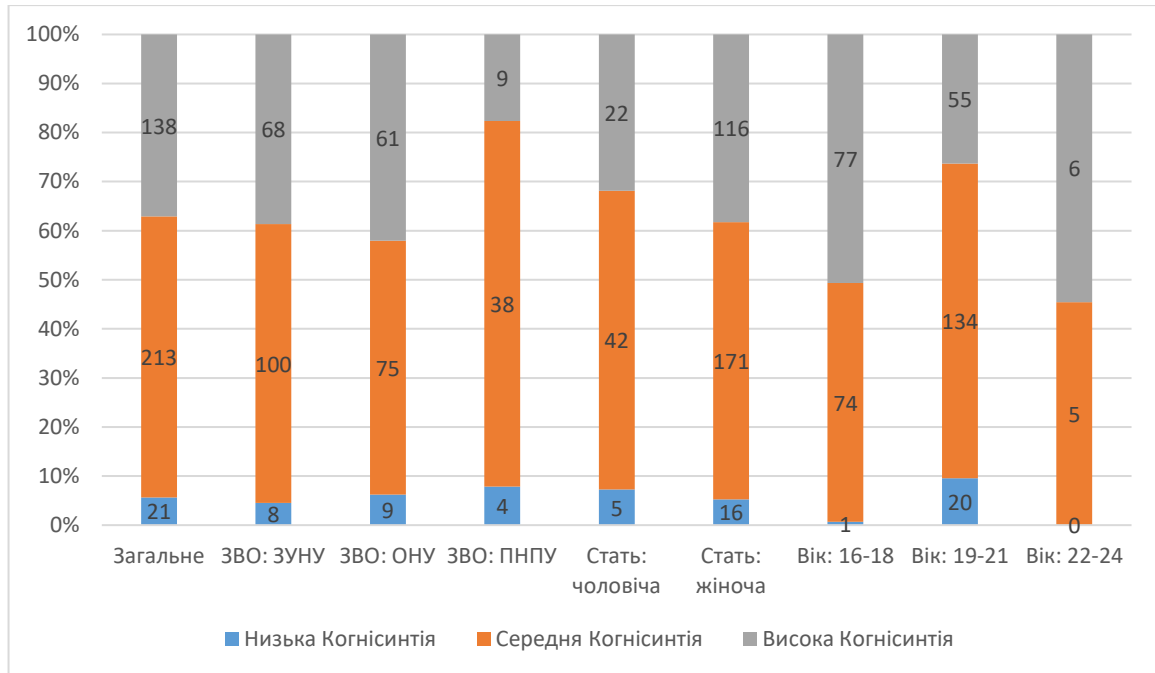

Рис. 3.11. Розподіл респондентів за рівнем індексу Когнісінтії (низький / середній / високий) трьох ЗВО за статтю та віковими категоріями (вибірка – 372 особи)

Аналіз даних показує, що більшість респондентів (213 із 372, або близько 57%) мають середній рівень Когнісінтії, тоді як низький рівень фіксується у 21 респондента (5,6%), а високий – у 138 (37%). Найбільший відсоток студентів із високим рівнем Когнісінтії спостерігається у ОНУ (61 особа, 42%), тоді як у ПНПУ кількість їхніх ровесників із високим рівнем порівняно невелика (9 осіб, 18%).

Аналіз за статевою ознакою показує, що жінки переважають у середньому та високому діапазонах, тоді як серед чоловіків відносно більше респондентів із низьким рівнем (5 осіб, 7%).

Що стосується віку, то молодша група (16–18 років) має значний відсоток студентів із високим рівнем Когнісінтії (77 із 152, або 51%), тоді як у групі 19–21 років переважає середній рівень (134 із 209, або 64%), а до найстаршої групи (22–24 роки) входить небагато респондентів, переважно із середнім та високим ступенями Когнісінтії. Ці дані підкреслюють вагомість вікового аспекту розвитку

когнітивної інтеграції та унеобходнюють диференційований підходу до підтримки та розвитку когнітивних компетенцій у здобувачів різних вікових категорій.

Враховуючи наведені тенденції середніх значень індексу Когнісинтії за трьома ЗВО, статтю та віковими групами, узагальнюється потреба оцінити внутрішню узгодженість п'яти ключових факторів, що формують даний індекс. Для цього доцільним є розрахунок коефіцієнта Альфа Кронбаха, який дозволяє визначити, наскільки окремі показники корелюють між собою та наскільки надійно вони формують інтегрований вимір когнітивної інтеграції. Такий підхід дає змогу не лише оцінити статистичну стабільність індексу CS, а й підкреслити його значущість як інструменту дослідження потенціалу конструктивної взаємодії здобувачів соціономічних спеціальностей зі штучним інтелектом.

Для оцінки внутрішньої узгодженості п'яти ключових факторів Кеттелла, що входять до формули індексу Когнісинтії ($CS = 0,30 \cdot B + 0,25 \cdot Q1 + 0,20 \cdot Q3 + 0,15 \cdot C + 0,10 \cdot A$), було розраховано коефіцієнт Альфа Кронбаха з використанням електронної таблиці Microsoft Excel. Цей показник дозволяє оцінити, наскільки окремі індикатори шкали корелюють між собою та формують надійну інтегровану оцінку когнітивної інтеграції. Отримане значення $\alpha = 0,258$ свідчить про відносно низьку узгодженість окремих факторів. Такий результат є очікуваним, оскільки п'ять показників, що формують CS, відображають різні психологічні виміри особистості – когнітивні, мотиваційні та емоційно-вольові характеристики.

Незважаючи на низьку внутрішню узгодженість, комбінація цих факторів у формулі CS має практичну цінність як інтегрований індекс когнітивної інтеграції, оскільки дозволяє оцінити потенціал конструктивної взаємодії здобувачів соціономічних спеціальностей зі штучним інтелектом у цілісному форматі. Розрахунок Альфа Кронбаха – це важливий етап наукового обґрунтування використання індексу CS, що підкреслює його значення в інтерпретації синтезної різноаспектності особистісних характеристик, а не однорідної моделі шкалювання.

Після розрахунку коефіцієнта Альфа Кронбаха для п'яти ключових показників було проведено аналіз взаємозв'язку індексу Когнісинтії (CS) із усіма двадцятьма факторами особистості за методикою Р. Кеттелла. Метою цього етапу

було оцінити, наскільки CS інтегрує різні аспекти структури особистості та виявити показники, що найбільше впливають на його значення. Для розрахунку кореляцій (r) використано функцію CORREL у Microsoft Excel, що дає змогу визначити парні зв'язки між CS та окремими факторами (табл. 3.9).

Таблиця 3.9

Кореляція індексу Когнісінтії (CS) із 20-ма факторами Кеттелла
(вибірка – 372 особи)

Фактор	A	B	C	E	F	G	H	I	L	M	N	O	Q1	Q2	Q3	Q4	F1	F2	F3	F4
r	0,267	0,721	0,476	0,150	0,154	0,155	0,247	0,137	0,052	0,120	0,047	-0,387	0,502	0,107	0,397	-0,232	0,228	-0,448	-0,057	0,235

Аналіз таблиці демонструє кілька ключових закономірностей. По-перше, CS сильно корелює з факторами B, C та Q1, що цілком закономірно, оскільки ці показники долучені до формули розрахунку індексу і відображають його «автокореляційний» ефект. По-друге, кореляції з рештою п'яти ключових показників (A, Q3) є помірними або низькими, що підкреслює такий факт: коефіцієнт CS не надмірно залежний від жодного окремого компонента.

По-третє, розглядаючи решту 15 факторів, які не входять до формули CS, видно, що кореляції варіюють від слабких до помірних ($r \approx 0,05-0,39$). Найбільш помітні позитивні зв'язки спостерігаються з C (слабке «Я» – сила «Я»), O (гіпертімія – гіпотимія) та N (фортріднесс – ревіднесс), що свідчить про певний внесок цих особистісних характеристик у когнітивну інтеграцію, яку відображає CS. Натомість фактори F, G, I, L, M, F4 демонструють дуже низькі або навіть слабо негативні кореляції, що вказує на те, що CS першочергово агрегує саме ті аспекти особистості, що відповідають когнітивній гнучкості, саморегуляції та контролю імпульсів, а не емоційним або соціально-поведінковим рисам.

Окремо варто відзначити низький рівень кореляції CS з фактором A (шизотимія – афектотимія, $r = 0,267$), що демонструє баланс у формуванні індексу:

навіть інтегрування А до формули не робить його домінуючим, а натомість сприяє інтеграції різноаспектних характеристик. Таким чином кореляційний аналіз підтверджує практичну цінність CS як інтегрованого показника когнітивної інтеграції здобувачів соціономічних спеціальностей, здатного відображати комплексний потенціал для конструктивної взаємодії особистості зі штучним інтелектом.

Отже, підрозділ 3.2 дозволив комплексно охарактеризувати психологічний профіль здобувачів соціономічних спеціальностей за допомогою методики Р. Кеттелла та розробленого індексу Когнісинтії (CS). Було здійснено аналіз середніх значень усіх 20-ти факторів трьох ЗВО, статі та вікових категоріях, що дозволило виявити як спільні тенденції, так і окремі індивідуальні відмінності. Вибір п'яти ключових показників для формули CS, розрахунок статистичних характеристик (середнє, стандартне відхилення, коефіцієнт варіації) та обчислення Альфа Кронбаха підтвердили практичну доцільність інтеграції цих факторів у єдиний індекс когнітивної інтеграції. Кореляційний аналіз CS із усіма двадцятьма факторами продемонстрував високий рівень взаємозв'язку з компонентами, задіяними у формулі, і помірні або слабкі кореляції з рештою факторів, що підкреслює збалансованість та цілісність індексу. Узагальнено результати підрозділу вказують на те, що здобувачі соціономічних спеціальностей мають високий потенціал когнітивної інтеграції та готовність до конструктивної взаємодії зі складними інформаційними системами, при цьому віковий аспект впливає на окремі показники, що варто враховувати під час освітньої та професійної підготовки.

3.3. Практичні рекомендації здобувачам соціономічних професій щодо ефективної їхньої роботи із ШІ як квазісуб'єктом

Сучасні соціономічні професії дедалі частіше передбачають роботу у соціальному часопросторі, де поряд із людиною функціонують штучні інтелектуальні системи як квазісуб'єкти. Такі системи здатні виконувати складні

аналітичні, комунікаційні та організаційні функції, що безпосередньо впливають на результати професійної діяльності, комунікаційні процеси та прийняття рішень. Водночас взаємодія користувача з ШІ не становить суто технічну операцію, вона вимагає від працівника соціономічної сфери високого рівня когнітивної інтеграції, емоційної компетентності, розуміння обмежень і потенціалу алгоритмічних систем, а також дотримання певної сукупності етичних норм.

Наші результати дослідження (підрозділ 3.2) підтвердили, що рівень когнісінтії у здобувачів соціономічних спеціальностей є достатньо високим, але виявляє варіації залежно від віку та індивідуальних особливостей, що підтверджує необхідність спеціального навчання конструктивній взаємодії молодих людей зі штучним інтелектом. Саме тому введення авторської дисципліни «Психологія конструктивної взаємодії користувачів зі штучним інтелектом» є виправданим і своєчасним кроком у підготовці фахівців соціономічних професій, здатних ефективно, безпечно та етично інтегрувати ШІ у професійні процеси та освітню діяльність.

Дисципліна спрямована на формування у здобувачів ЗВО практичних навичок критичного оцінювання дій та рекомендацій систем ШІ, керування когнітивними та емоційними аспектами взаємодії з ними, а також на розробку стратегій конструктивного співробітництва з алгоритмічними системами у різних професійних контекстах. Таким чином, практико зорієнтоване навчання за цією дисципліною не лише підвищить загальний рівень професійної компетентності здобувачів ЗВО, а й забезпечить їхню готовність до майбутніх трансформацій професійного простору, де ШІ діятиме як відносно активний учасник трудових процесів.

Мета дисципліни полягає у формуванні у здобувачів ЗВО системного уявлення про психологічні закономірності та механізми їхньої конструктивної взаємодії зі штучним інтелектом як квазісуб'єктом, а головне завдання - розвиток їх здатності ефективно використовувати інструменти ШІ у професійній діяльності соціономічного спрямування. Водночас дисципліна забезпечить прискорений розвиток когнітивної гнучкості, критичного мислення, навичок саморегуляції та

рефлексії, що гарантують продуктивну, етично обґрунтовану та психологічно безпечну взаємодію професіонала із інтелектуальними системами.

Завдання дисципліни полягають у:

- формуванні у здобувачів ЗВО уявлення про психологічну природу штучного інтелекту як квазісуб'єкта взаємодії;
- опануванні теоретичними підходами до аналізу взаємодії людини з інтелектуальними системами у контексті соціономічних професій;
- розвитку навичок конструктивної взаємодії особистості із ШІ на засадах когнітивної гнучкості, критичного мислення та рефлексії;
- оволодінні способами ефективного використання фахівцем ресурсів і можливостей штучного інтелекту в професійній діяльності;
- формуванні здатності користувача до оцінювання психологічних ризиків та обмежень взаємодії з ШІ, забезпечення її етичності;
- вдосконаленні вмінь молоді юнацького віку саморегуляції та усвідомленого контролю власної діяльності у процесі взаємодії з інтелектуальними системами.

Мета лекційного курсу дисципліни. Лекційний курс спрямований на формування у студентів фундаментального розуміння психологічних принципів та механізмів їхньої конструктивної взаємодії зі штучним інтелектом як квазісуб'єктом. Курс передбачає ознайомлення з когнітивними, емоційними та поведінковими аспектами взаємодії з алгоритмічними системами, аналіз потенційних ризиків і переваг використання ШІ у професійній діяльності соціономічних працівників, а також оптимізує розвиток їх критичного мислення та етичної компетентності у роботі з технологічними агентами.

Мета практичних занять дисципліни. Практичні заняття покликані допомогти студентам набути навичок ефективної та безпечної взаємодії зі штучним інтелектом у реальних і змодельованих професійних ситуаціях. Вони передбачають застосування методів психодіагностики та аналізу поведінки систем ШІ, розробку стратегій конструктивної співпраці, відпрацювання комунікаційних і когнітивних технік взаємодії, а також висвітлюють способи інтеграції знань у практичні рішення для вирішення комплексних професійних завдань.

Об'єктом вивчення дисципліни є процеси та механізми конструктивної взаємодії майбутніх працівників соціономічних професій зі штучним інтелектом як квазісуб'єктом, які охоплюють когнітивні, емоційні, поведінкові та комунікативні аспекти взаємодії, а також психолого-педагогічні умови формування ефективних навичок співпраці зі складними алгоритмічними системами під час здійснення професійної діяльності.

Предмет вивчення становлять психологічні чинники та умови, що визначають ефективність конструктивної взаємодії здобувачів соціономічних спеціальностей із штучним інтелектом як квазісуб'єктом, зокрема особистісні, когнітивні та комунікативні характеристики, професійні компетенції, а також специфіка використання алгоритмічних систем у процесі професійної діяльності.

Для створення силабусу дисципліни потрібно визначитись із віковою аудиторією студентів. Аналіз вікових показників Когнісинтії респондентів (див. детально підрозділ 3.2) дає підстави висновувати, що найвищий середній рівень CS зафіксовано у студентів віком 16–18 років (6,38), що відповідає першим рокам навчання в університеті. У віковій групі 19–21 років показник CS знижується до 5,69, що пов'язано з адаптаційними процесами, збільшенням навчального та соціального навантаження, а також із процесами переорієнтації когнітивної інтеграції. У старших студентів віком 22–24 роки спостерігається певне відновлення середнього CS до 6,14, що свідчить про стабілізацію когнітивної інтеграції на завершальному етапі бакалаврської освіти.

З огляду на ці дані, оптимальним етапом впровадження дисципліни «Психологія конструктивної взаємодії користувачів зі штучним інтелектом», є перші–другі роки навчання, коли молоді люди ще володіють високою мотивацією, гнучкістю мислення та здатністю до інтенсивного засвоєння нових методів і технологій. Викладання названої дисципліни на цьому етапі дозволяє максимально ефективно сформувати у здобувачів ЗВО базові когнітивні, емоційні та етичні навички конструктивної взаємодії зі штучним інтелектом, які згодом поглиблені на старших курсах через виконання практичних та проєктних завдань.

Силабус дисципліни «Психологія конструктивної взаємодії користувачів зі штучним інтелектом» розроблено для бакалаврів першого року навчання соціономічних спеціальностей (на прикладі спеціальностей Психологія та Соціальна робота ЗУНУ).

Опис дисципліни: навчальна дисципліна «Психологія конструктивної взаємодії користувачів зі штучним інтелектом» спрямована на формування у студентів теоретичних знань та вироблення практичних навичок ефективної такої взаємодії із ШІ як квазісуб'єктом; розуміння когнітивних, емоційних і поведінкових механізмів цієї взаємодії; критичного аналізу та інтерпретації результатів, отриманих за допомогою ШІ; ідентифікації потенційних ризиків і когнітивних викривлень у процесі роботи з алгоритмічними системами та пропонування шляхів їх подолання; використання інструментів ШІ для вирішення професійних завдань у соціономічній сфері; формулювання обґрунтованих рішень на основі поєднання людського та штучного інтелекту; дотримання етичних принципів і норм професійної діяльності у процесі взаємодії з цифровими технологіями. Структура дисципліни зображено на Додатку Ж.

Перелік компетентностей та найменування програмних результатів, формування яких забезпечує вивчення дисципліни «Психологія конструктивної взаємодії користувачів зі штучним інтелектом», узгоджено із освітньо-професійною програмою С4 Психологія ЗУНУ для студентів-психологів [82]. Цей перелік охоплює як загальні, так і спеціальні (фахові) компетентності, що забезпечують цілісну підготовку здобувачів до ефективної професійної діяльності та конструктивної взаємодії з сучасними алгоритмічними системами як квазісуб'єктами (див. Додаток З).

Вибір вказаного набору компетентностей та програмних результатів є усвідомленим та обґрунтованим, оскільки вони безпосередньо сприяють формуванню умінь ефективної та відповідальної взаємодії майбутніх працівників соціономічних професій зі штучним інтелектом як квазісуб'єктом. ЗК1 забезпечує здатність застосовувати теоретичні знання у практичних ситуаціях, що дозволяє інтегрувати результати роботи з ШІ у конкретні професійні контексти. ЗК3 у

поєднанні з ПРН3 формує навички використання інформаційних та комунікаційних технологій, зокрема інструментів ШІ, для вирішення фахових завдань. ЗК5 разом із ПРН7 розвиває критичне та самокритичне мислення, необхідне для оцінки достовірності даних, отриманих від ШІ, та для самостійного формування висновків. ЗК6 підкреслює здатність приймати аргументовані рішення, що важливо при виборі оптимальних стратегій взаємодії з квазісуб'єктом. ЗК8 забезпечує розвиток навичок міжособистісної взаємодії, які переносяться на ефективну командну роботу з ШІ як з інструментом підтримки групових процесів співдіяльності.

Серед спеціальних компетентностей СК3 дозволяє розуміти природу поведінки та діяльності людей у ситуаціях, пов'язаних із використанням ШІ, що є критичним для моделювання та прогнозування психологічних реакцій. СК4 формує здатність самостійно збирати, аналізувати та критично опрацьовувати психологічну інформацію з різних джерел, включно з результатами, отриманими від ШІ. СК6 та СК7 забезпечують навички планування, організації дослідження та систематизації отриманих даних, що дає змогу інтегрувати емпіричні результати у професійну практику. СК10 гарантує дотримання норм професійної етики під час взаємодії користувача з технологіями ШІ, що підвищує безпеку та відповідальність професійної діяльності.

Програмні результати ПРН4 та ПРН9 спрямовані на формування здатності обґрунтовувати власну позицію, формулювати самостійні висновки та пропонувати шляхи вирішення фахових завдань з урахуванням роботи з ШІ. ПРН16 закріплює знання та практичне дотримання етичних принципів професійної діяльності, що є ключовим для безпечного та відповідального використання фахівцем ШІ у соціономічній практиці.

У такий спосіб комбінація цих компетентностей і програмних результатів забезпечує цілісну модель підготовки здобувачів до конструктивної взаємодії з ШІ як квазісуб'єктом, поєднуючи технічні, аналітичні, критично-рефлексивні та етичні складові професійної їхньої компетентної діяльності.

Після визначення мети, завдань, об'єкта та предмета пропонованої нами дисципліни, а також обґрунтування вибору відповідних загальних і спеціальних компетентностей та програмних результатів, логічним наступним кроком є аргументування структурно-змістової частини дисципліни. Щонайперше мовиться про послідовну побудову навчального матеріалу, розподіл його на тематичні модулі, конкретизацію тем лекцій та практичних занять, про співвідношення кожної теми з обраними компетентностями та програмними результатами. Такий підхід дозволяє забезпечити чітку інтеграцію теоретичних знань і практичних навичок, а також відстеження поетапності у формуванні ключових компетентностей здобувачів соціономічних спеціальностей у процесі освоєння дисципліни.

Нижче представлено структурно-змістову модель дисципліни «Психологія конструктивної взаємодії користувачів зі штучним інтелектом», яка складається із змістових модулів, тем лекцій та тем практичних занять.

Змістовий модуль (ЗМ) 1. Теоретичні та когнітивні основи взаємодії людини зі ШІ

Мета ЗМ: формування у студентів базового розуміння когнітивних, емоційних та етичних аспектів взаємодії людини зі штучним інтелектом, а також висвітлення понять про когнітивну інтеграцію та квазісуб'єктність ШІ.

Тема 1. Вступ до психології взаємодії людини з ШІ.

Поняття взаємодії людини зі штучним інтелектом у сучасному психологічному дискурсі. Особливості когнітивної взаємодії людини та алгоритмічних систем. Межі суб'єктності ШІ та концепт квазісуб'єкта у психології. Роль людини як активного суб'єкта у процесі взаємодії з технологіями. Основні підходи до вивчення взаємодії у системі «Людина–ШІ».

Ключові слова: людина, поняття ШІ, когнітивна взаємодія, суб'єкт, квазісуб'єктність.

Тема 2. Основи когнітивних процесів у взаємодії користувача з ШІ.

Сприйняття інформації у взаємодії користувача з цифровими системами та її особливості. Роль уваги у відборі та інтерпретації результатів, наданих ШІ. Пам'ять

як чинник накопичення досвіду взаємодії користувача з алгоритмічними системами. Алгоритмічна підтримка прийняття рішень та її вплив на когнітивні процеси особи. Взаємодія людського мислення та машинних обчислювальних моделей.

Ключові слова: когніція, взаємодія, сприйняття, увага, пам'ять.

Тема 3. Емоційні аспекти взаємодії молоді з ШІ.

Феномен довіри до штучного інтелекту та його психологічні детермінанти. Емпатія у контексті взаємодії користувача з цифровими агентами. Антропоморфізація ШІ як механізм приписування людських властивостей технологіям. Емоційна регуляція особистості у процесі використання ШІ. Вплив емоційних станів на ефективність взаємодії у системі «Людина - ШІ».

Ключові слова: особистість, емоції, почуття, довіра, емпатія, антропоморфізація.

Тема 4. Поведінкові ризики та когнітивні пастки при роботі осіб юнацького віку зі ШІ.

Залежність користувача від алгоритмічних систем як поведінковий ризик. Ілюзія компетентності та зниження критичності мислення при використанні молоддю ШІ. Когнітивні упередження у сприйнятті результатів роботи алгоритмів. Формалізація мислення під впливом автоматизованих рішень. Стратегії подолання когнітивних пасток у взаємодії особи зі ШІ.

Ключові слова: поведінка, ризик, залежність, ілюзія компетентності, упередження.

Тема 5. Етичні аспекти та правові рамки взаємодії майбутніх фахівців зі ШІ.

Етичні принципи використання штучного інтелекту у професійній діяльності. Відповідальність людини за рішення, прийняті із задіянням ШІ. Правові норми регулювання процесу використання людиною цифрових технологій. Концепт квазісуб'єкта у контексті етики взаємодії. Забезпечення конфіденційності та безпеки даних при роботі зі штучними технічними системами.

Ключові слова: етика ШІ, правові норми, відповідальність, квазісуб'єкт, цифрові технології, нормативно-правові рамки.

Змістовий модуль 2. Методи оцінки та дослідження взаємодії молоді зі ШІ

Мета ЗМ: опанування здобувачами методів психометричної оцінки, роботи з індексом Когнісинтії та іншими показниками, розуміння алгоритмічних інструментів та технологій для підтримки взаємодії користувача з ШІ.

Тема 6. Психометричні підходи до оцінки взаємодії здобувачів ЗВО з ШІ.

Поняття когнісинтії як інтегрального показника ефективності взаємодії користувача зі ШІ. Індекс когнісинтії (CS) як інструмент оцінки особистісного потенціалу. Використання показників 16-факторного опитувальника Кеттелла у дослідженні взаємодії здобувачів із ШІ. Методи вимірювання когнітивних, емоційних та поведінкових характеристик користувачів у процесі взаємодії із ШІ та інтерпретація результатів.

Ключові слова: психометрія, оцінювання, поняття Когнісинтії, індекс Когнісинтії, опитувальник Кеттелла, методи вимірювання.

Тема 7. Практичне застосування індексу CS у соціономічних професіях.

Застосування індексу когнісинтії у практиці психодіагностичних обстежень. Оцінка готовності здобувачів до конструктивної взаємодії зі ШІ у соціономічних професіях. Аналіз індивідуальних профілів користувача на базі показників CS. Використання результатів для професійного розвитку та навчання здобувачів ЗВО. Інтеграція психометричних даних у практичну діяльність майбутніх фахівців соціономічних професій.

Ключові слова: індекс CS, когнісинтія, психодіагностика, конструктивна взаємодія, соціономічні професії, аналіз даних.

Тема 8. Алгоритмічні інструменти та технології підтримки взаємодії майбутнього фахівця із ШІ.

Основи функціонування алгоритмів та систем штучного інтелекту. Автоматизація процесів у професійній діяльності майбутніх фахівців соціономічних професій. Інформаційні системи як засіб підтримки прийняття рішень. Інтерактивні інтерфейси у взаємодії людина і машини. Роль технологій у підвищенні ефективності професійної діяльності фахівців соціальної сфери.

Ключові слова: користувач, алгоритми, ІІІ, автоматизація, інформаційні системи, технології підтримки рішень, інтерактивні інтерфейси.

Тема 9. Методи навчання та адаптації до роботи користувачів зі ІІІ.

Адаптованість особистості до умов взаємодії з алгоритмічними системами. Методи навчання ефективної роботи користувача зі ІІІ. Інтерактивні моделі формування навичок конструктивної взаємодії. Когнітивні стратегії оптимізації роботи людини з інформацією. Персоналізація навчання та розвиток індивідуальних компетентностей користувачів.

Ключові слова: адаптація, навчання, інтерактивні моделі, когнітивні стратегії, персоналізація, тренування навичок.

Змістовий модуль 3. Практична підготовка здобувачів ЗВО до конструктивної взаємодії користувача зі ІІІ

Мета ЗМ: формування у здобувачів ЗВО практичних навичок, критичного мислення, способів і тактик командної роботи та проєктної діяльності для ефективної взаємодії користувачів з ІІІ у професійних контекстах.

Тема 10. Соціальні та комунікативні аспекти взаємодії здобувачів ЗВО зі ІІІ.

Комунікація у системі взаємодії «Людина–ІІІ». Особливості міжособистісної взаємодії користувача в умовах використання цифрових технологій. Психокультурний розвиток соціальних навичок молоді у технологічному контексті взаємодії із ІІІ. Співпраця людини та ІІІ як форма розширеної квазісуб'єктної взаємодії користувача із машиною. Квазісуб'єктність ІІІ у соціальному вимірі.

Ключові слова: комунікація, міжособистісна взаємодія, соціальні навички, співпраця, квазісуб'єкт, взаємодія людини з машиною.

Тема 11. Критичне мислення користувачів та прийняття ними конструктивних рішень у процесі взаємодії із ІІІ.

Критичне мислення як основа ефективної взаємодії користувача зі ІІІ. Аналіз отриманої інформації від ІІІ та оцінка її достовірності. Прийняття слухачами ЗВО конструктивних із урахуванням алгоритмічної підтримки ІІІ. Оцінка ризиків у

використанні ШІ. Когнітивна інтеграція як умова обґрунтованих професійних дій майбутніх фахівців соціономічних професій.

Ключові слова: критичне мислення, аналіз, прийняття рішень, оцінка ризиків, когнітивна інтеграція, інформаційна достовірність.

Тема 12. Проектна робота: моделювання конструктивної взаємодії користувача зі ШІ.

Проектна діяльність як форма інтеграції знань і навичок користувачів у їх взаємодії із ШІ. Моделювання ситуацій взаємодії людини зі ШІ у професійному довкіллі. Розробка практичних рекомендацій із використанням алгоритмічних систем для ефективної майбутньої професійної діяльності слухачів ЗВО. Командна робота користувачів у процесі моделювання проектів за допомогою ШІ. Етичні аспекти та оцінка результатів взаємодії користувачів із ШІ.

Ключові слова: проектна робота, моделювання, інтеграція знань, практичні рішення, командна робота, етика взаємодії.

Далі пропонуємо тематики практичних занять з дисципліни «Психологія конструктивної взаємодії користувача зі ШІ».

Практичне заняття № 1

Тема. Психологічні підходи до осмислення взаємодії людини та штучного інтелекту.

Мета: формування розуміння сутності взаємодії людини з ШІ як квазісуб'єктом.

Запитання для обговорення:

1. Поняття взаємодії людини з ШІ у сучасній психології.
2. Особливості когнітивної взаємодії людини та алгоритмічних систем.
3. Межі суб'єктності ШІ та концепція квазісуб'єкта.
4. Роль людини як активного суб'єкта у взаємодії з ШІ.

Практичне заняття № 2

Тема. Когнітивні механізми обробки інформації у цифровому середовищі.

Мета: з'ясувати роль основних когнітивних процесів у роботі з алгоритмічними системами.

Запитання для обговорення:

1. Сприйняття інформації у цифровому середовищі.
2. Роль уваги користувача у його взаємодії з отриманими результатами від ШІ.
3. Пам'ять користувача як основа накопичення досвіду роботи молодих людей з алгоритмами.
4. Алгоритмічна підтримка ШІ у прийнятті рішень користувачем та її вплив на усвідомлене мислення.

Практичне заняття № 3

Тема. Емоційна регуляція та феномен довіри у взаємодії молодих людей з цифровими агентами.

Мета: дослідити емоційні механізми користувачів, що виникають у процесі їх взаємодії з ШІ.

Запитання для обговорення:

1. Довіра користувача до ШІ та фактори її формування.
2. Емпатія особи у взаємодії з цифровими агентами.
3. Антропоморфізація як психологічний механізм взаємодії людини з ШІ.
4. Вплив емоційних факторів користувача на ефективність його взаємодії із ШІ.

Практичне заняття № 4

Тема. Когнітивні викривлення та поведінкові стратегії користувачів у роботі з алгоритмами.

Мета: з'ясувати основні ризики взаємодії особи із ШІ та навчитися їх розпізнавати у практичній діяльності.

Запитання для обговорення:

1. Залежність користувачів від взаємодії із ШІ та поведінковий ризик такої взаємодії.
2. Ілюзія користувачів при використанні алгоритмічних ШІ.

3. Когнітивні упередження взаємодії користувача з ШІ.
4. Способи подолання користувачем когнітивних від ШІ.

Практичне заняття № 5

Тема. Нормативно-етичні засади використання штучного інтелекту у професійній діяльності майбутніх фахівців соціономічних професій.

Мета: сформувані уявлення про етичні норми та правові обмеження використання ШІ у професійній діяльності.

Запитання для обговорення:

1. Етичні принципи використання ШІ у взаємодії із слухачами ЗВО.
2. Відповідальність користувача за рішення, прийняті із залученням ШІ.
3. Правові рамки для користувачів у застосуванні цифрових технологій.
4. Конфіденційність і безпека даних під час взаємодії молодих людей із ШІ.

Практичне заняття № 6

Тема. Інтегральна оцінка особистісного потенціалу взаємодії людини зі ШІ.

Мета: опанувати методами вимірювання ефективності взаємодії користувача зі ШІ.

Запитання для обговорення:

1. Поняття когнісінтії як інтегрального показника конструктивної взаємодії людини із ШІ. .
2. Структура індексу CS.
3. Використання опитувальника Кеттелла у дослідженні взаємодії молодих людей із ШІ.

Практичне заняття № 7

Тема. Психодіагностичні можливості індексу Когнісінтії у професійній підготовці майбутніх фахівців соціономічних професій.

Мета: сформувані навички використання індексу CS у майбутній фаховій діяльності.

Запитання для обговорення:

1. Роль індексу CS у психодіагностиці взаємодії молодих людей із ШІ.

2. Використання результатів дослідження взаємодії молоді із ШІ у професійній підготовці майбутніх фахівців соціономічних професій.
3. Значення показника CS для конструктивної взаємодії слухачів ЗВО зі ШІ.

Практичне заняття № 8

Тема. Технологічні засоби та інтерфейси підтримки взаємодії фахівця із ШІ

Мета: вивчити можливості використання сучасних технологій взаємодії людини із ШІ у професійній діяльності.

Запитання для обговорення:

1. Основи функціонування алгоритмів машини при взаємодії із користувачем.
2. Автоматизація професійних процесів діяльності фахівців соціономічних професій.
3. Інтерактивні інтерфейси у взаємодії людина і ШІ.

Практичне заняття № 9

Тема. Формування у користувача навичок адаптованості у взаємодії зі штучним інтелектом.

Мета: сформувати навички до ефективної взаємодії з ШІ.

Запитання для обговорення:

1. Адаптованість користувачів до цифрового середовища.
2. Методи навчання ефективної роботи слухачів ЗВО з ШІ.
3. Когнітивні стратегії оптимізації діяльності користувача з інформацією.
4. Розвиток індивідуальних компетентностей молодих людей.

Практичне заняття № 10

Тема. Соціально-психологічні особливості комунікації у системі «людина–ШІ».

Мета: дослідити соціально-психологічні особливості взаємодії людини зі ШІ.

Запитання для обговорення:

1. Комунікація у системі людина–ШІ.
2. Соціальні навички користувача у цифровому середовищі.

3. Квaziсуб'єктність ШІ у соціальной взаємодії.

Практичне заняття № 11

Тема. Аналітичні стратегії та оцінка достовірності отриманої інформації у взаємодії людини із ШІ.

Мета: вдосконалити навички критичного аналізу інформації та прийняття рішень у процесі використання людиною цифрових технологій.

Запитання для обговорення:

1. Критичне мислення користувача у роботі із цифровими технологіями.
2. Аналіз молодою людиною достовірності інформації отриманої від ШІ.
3. Оцінка ризиків та наслідків прийняття користувачем рішень із використанням ШІ.

Практичне заняття № 12

Тема. Проєктування моделей ефективної взаємодії людини зі штучним інтелектом.

Мета: інтегрувати отримані знання у процес проєктної діяльності майбутніх фахівців соціономічних професій .

Запитання для обговорення:

1. Проєктна діяльність молоді у контексті взаємодії зі ШІ.
2. Моделювання професійних ситуацій ефективної взаємодії фахівця зі штучним інтелектом..
3. Етичні аспекти реалізації проєктів згенерованих ШІ.

Як підсумок, наведена структурно-змістова модель авторської дисципліни «Психологія конструктивної взаємодії користувачів зі штучним інтелектом» демонструє послідовне поєднання теоретично, методично та практично зорієнтованих тем, що забезпечує формування у здобувачів загальних та спеціальних компетентностей і гарантує досягнення програмних результатів, релевантних до професійної діяльності працівників соціономічного фаху в умовах їх взаємодії зі ШІ (Додаток И).

Додаток И підтверджує наявність підґрунтя для розробки детального силабусу дисципліни «Психологія конструктивної взаємодії користувачів зі штучним інтелектом» та критеріїв оцінювання навчальних досягнень студентів.

У результаті проведеного теоретико-методичного аналізу було обґрунтовано доцільність розробки авторської навчальної дисципліни «Психологія конструктивної взаємодії користувачів зі штучним інтелектом» як складової підготовки майбутніх фахівців соціономічних професій. Визначено її мету, завдання, компетентнісний та результативний компоненти, а також розроблено структурно-змістову модель, що охоплює теоретичні, методичні та практико-зорієнтовані аспекти взаємодії людини зі ШІ. Згідно з Додатком Ж курс «Психологія конструктивної взаємодії користувачів зі штучним інтелектом» розроблено на 30 годин лекційних та практичних занять. З огляду на міждисциплінарний характер дисципліни, її теоретичну насиченість і необхідність перевірки знань сформованості цілісного уявлення про когнітивні, етичні та методичні аспекти взаємодії користувача зі ШІ, доцільним є використання іспиту як форми підсумкового контролю, оскільки саме він забезпечує більш комплексну та стандартизовану оцінку досягнутих результатів навчання.

Проведений аналіз емпіричних даних щодо рівня Когнісінтії дозволив обґрунтувати оптимальний етап впровадження авторської дисципліни в освітній процес, а також підтвердив важливість формування у студентів навичок критичного мислення, когнітивної інтеграції та відповідального використання алгоритмічних систем. Запропонована структура дисципліни, система форм і методів його викладання. Водночас підходи до оцінювання створюють підґрунтя для подальшої розробки силабусу та впровадження курсу в освітній процес ЗВО для майбутніх працівників соціономічних професій.

Вочевидь розроблена концепція дисципліни забезпечує цілісне поєднання теоретичної підготовки та практичної орієнтації, що сукупно спрямовані на формування готовності майбутніх фахівців до конструктивної, критично усвідомленої та етично відповідальної, взаємодії зі штучним інтелектом у професійній діяльності. Водночас досягнення окреслених цілей потребує не лише

формування відповідних компетентностей у межах освітнього процесу, а ще й їх подальшої конкретизації у вигляді практичних рекомендацій, спрямованих на безпосередню професійну діяльність працівників соціономічних професій.

З огляду на це, практичні рекомендації доцільно структурувати у вигляді взаємопов'язаних змістових блоків, кожен з яких відображає окремий аспект взаємодії зі штучним інтелектом як квазісуб'єктом і водночас формує цілісну систему професійно орієнтованих підходів. Така структуризація дозволяє послідовно перейти від загальних принципів до конкретних стратегій, методів та організаційних рішень, що забезпечують ефективність взаємодії за реальних умов соціономічної практики. У подальшому викладі пропонується розгляд таких основних напрямів практичних рекомендацій:

1. Загальні принципи конструктивної взаємодії користувача зі ШІ як квазісуб'єктом (усвідомлення меж ШІ, суб'єкт – квазісуб'єктна взаємодія, відповідальність людини).
2. Когнітивні аспекти ефективної роботи зі ШІ (критичне мислення, перевірка достовірності, уникнення когнітивних викривлень).
3. Емоційно-регулятивні аспекти взаємодії (контроль довіри до ШІ, емоційна дистанція, усвідомлення антропоморфізації).
4. Поведінкові стратегії взаємодії зі ШІ (формулювання запитів, інтерактивна робота, комбінування людського та машинного аналізу).
5. Етичні та професійні норми використання ШІ (конфіденційність, відповідальність за рішення, прозорість використання ШІ).
6. Використання ШІ у професійних завданнях соціономічної сфери (консультування, діагностика, аналітика, освітня та соціальна види роботи).
7. Розвиток індивідуальної компетентності взаємодії користувача зі ШІ (CS) (саморефлексія, навчання, підвищення рівня когнітивної інтеграції).
8. Типові ризики та помилки у взаємодії користувача зі ШІ і способи їх подолання (надмірна довіра, формалізація мислення, залежність від ШІ).

9. Практичні рекомендації щодо організації роботи майбутніх фахівців соціономічних спеціальностей із ШІ в установах (інтеграція в робочі процеси, регламенти, навчання персоналу).

Початковим і визначальним рівнем у запропонованій системі практичних рекомендацій є окреслення загальних принципів конструктивної взаємодії користувача зі штучним інтелектом як квазісуб'єктом, які задають концептуальні межі та логіку подальшого застосування конкретних методів і тактик такої взаємодії. Саме на цьому рівні формується базове розуміння природи вказаної взаємодії, ролі людини і ШІ в ній, а також тих обмежень і можливостей, що визначають її ефективність у професійній діяльності.

Взаємодія людини зі штучним інтелектом у професійній діяльності соціономічного спрямування набуває ознак складної суб'єктно опосередкованої системи, у якій ШІ доцільно розглядати не лише як інструмент, але й як специфічний квазісуб'єкт, що здатний відтворювати окремі характеристики суб'єктності на рівні мовленнєвої поведінки, генерації смислів та підтримки комунікативної взаємодії співактивності. Такий підхід дозволяє більш адекватно описати психологічні механізми взаємодії, однак водночас потребує чіткого усвідомлення меж та умов цієї, певними рамками обмеженої, квазісуб'єктності.

Першим базовим принципом є принцип усвідомленої інструментальності ШІ, який полягає у збереженні за людиною провідної ролі у процесі прийняття рішень. Незважаючи на здатність ШІ генерувати складні, логічно узгоджені та контекстуально релевантні відповіді, він не володіє власною інтенційністю, досвідом чи відповідальністю, а отже не функціонує як повноцінний суб'єкт діяльності. Працівник соціономічної сфери має чітко розрізняти допоміжну функцію ШІ та власну професійну відповідальність, що запобігає перенесенню функції особистісного прийняття рішень на алгоритмічну систему.

Другим важливим принципом є принцип критичної опосередкованості взаємодії, відповідно до якого будь-який результат, отриманий за допомогою ШІ, підлягає перевірці, інтерпретації та оцінці з боку фахівця. Це пов'язано з тим, що ШІ генерує як релевантну, так і хибну або частково некоректну інформацію, що в

умовах соціономічної практики має суттєві негативні наслідки. Таким чином взаємодія зі ШІ має розглядатися як процес спільного конструювання знання, де ключову роль відіграє когнітивна активність та особистісна рефлексія людини.

Третім принципом є принцип контекстуальності використання ШІ, який передбачає врахування специфіки професійної ситуації, індивідуальних особливостей клієнта та соціокультурного контексту взаємодії. У соціономічних професіях універсальні рішення часто є неприйнятними, тому результати, згенеровані ШІ, потребують адаптації до конкретних умов. Ігнорування цього принципу призводить до формалізації професійної діяльності та зниження її ефективності.

Наступним є принцип персональної відповідальності суб'єкта взаємодії, який підкреслює, що незалежно від ступеня використання ШІ, остаточною відповідальністю за прийняті рішення та їх наслідки залишається за людиною. Це особливо важливо у таких сферах, як психологічне консультування, соціальна робота чи освіта, де рішення мають безпосередній вплив на благополуччя інших людей. Відповідальність передбачає не тільки оцінку результатів, але й усвідомлення меж застосування ШІ.

Важливим також є принцип усвідомлення квазісуб'єктності ШІ, який полягає у розумінні того, що антропоморфні характеристики, які приписуються ШІ (здатність «розуміти», «відчувати», «радити»), є результатом інтерпретації з боку людини, а не властивостями самої системи. Усвідомлення цього знижує ризик формування надмірної довіри або емоційної залежності від ШІ, що є критично важливим у професійній діяльності.

Окремо слід окремити принцип інтеграції людського та штучного інтелектуального потенціалу, який передбачає використання сильних сторін обох сторін взаємодії. ШІ забезпечує швидкість обробки інформації, доступ до великих масивів даних та генерацію варіантів рішень, тоді як людина забезпечує смислову інтерпретацію, етичну оцінку та контекстуалізацію. Конструктивна взаємодія виникає саме на перетині цих можливостей, точніше – у їх взаємодоповненні.

Відтак загальні принципи конструктивної взаємодії користувача зі ШІ як квазісуб'єктом формують концептуальну основу для подальшої конкретизації практичних рекомендацій і визначають рамки ефективного, безпечного та професійно відповідального, використання штучного інтелекту у соціономічній сфері.

На рівні когнітивних аспектів взаємодії користувача із штучним інтелектом як квазісуб'єктом акцент зміщується з загальних принципів на особливості переробки інформації суб'єктом, зокрема мислення, сприйняття та інтерпретації результатів, що генеруються ШІ. Ефективність і безпечність такої взаємодії у професійній діяльності працівника соціономічної сфери значною мірою визначається сформованістю критичного мислення, здатністю до верифікації інформації та усвідомленням обмежень функціонування інтелектуальних систем.

Когнітивний компонент конструктивної взаємодії передбачає не лише аналітичну оцінку отриманих даних, а й їх співвіднесення з контекстом професійного завдання, наявними знаннями та нормами діяльності. Важливою складовою тут є здійснення контролю достовірності результатів, що передбачає оцінку якості вихідних даних, логіки їх обробки та обґрунтованості сформованих висновків з урахуванням ймовірності помилок і системних упереджень у роботі ШІ.

Суттєве значення має також здатність суб'єкта до розпізнавання та подолання когнітивних викривлень, які виникають у процесі взаємодії молодих людей із ШІ. До таких належать, зокрема, ефект надмірної довіри до автоматизованих рішень, ілюзія компетентності штучного інтелекту, антропоморфізація його функціонування та підтверджувальне упередження. Усвідомлення зазначених викривлень і їх своєчасна корекція є необхідною умовою прийняття обґрунтованих рішень і забезпечення конструктивного характеру взаємодії користувачів із ШІ у професійному довіллі.

У практичному вимірі це передбачає розробку системи питань і перевірок для оцінки результатів ШІ, використання алгоритмів контекстуальної верифікації даних, а також впровадження процедур супервізії та колективної перевірки рішень

у командній роботі. Таке поєднання когнітивної здатності, критичності та системного аналізу є фундаментом безпечного, ефективного та етично відповідального, використання ШІ у професійній діяльності соціономічних фахівців.

Окрім когнітивного рівня взаємодії зі ШІ, значну роль відіграють емоційні аспекти. Емоційна реакція працівника на штучний інтелект як на квазісуб'єкта істотно впливає на якість прийнятих рішень, рівень довіри та ефективність людинотехнічної комунікації. Усвідомлення та регуляція власних емоцій, розуміння емоційних сигналів, що виникає під час взаємодії з ШІ, є критично важливими для забезпечення конструктивної та безпечної співпраці особи з ним.

Емоційні аспекти взаємодії користувача зі ШІ охоплюють кілька ключових компонентів. По-перше, довіра до системи визначає готовність працівника покладатися на висновки та рекомендації, що генерує ШІ. Надмірна або недостатня довіра призводить до помилкових рішень, тому важливо формувати адекватну оцінку компетентності квазісуб'єкта у конкретному професійному контексті.

По-друге, явище антропоморфізації – схильність наділяти ШІ людськими рисами, емоціями чи намірами – спотворює сприйняття і деструктивно впливає на поведінку користувача. Працівник соціономічної сфери повинен усвідомлювати цю тенденцію, розрізняти функціональні можливості системи та власні емоційні реакції на її поведінку.

По-третє, емоційна саморегуляція є критичною навичкою особи для роботи в умовах стресу, неоднозначних результатів або конфліктних ситуацій. Працівник має вміти контролювати власну реакцію, зберігати об'єктивність та логічність мислення, а також підтримувати ефективну взаємодію з колегами при використанні ШІ.

Практичні підходи до опанування емоційних аспектів інкорпорує з використанням методів самоспостереження, із веденням так званих емоційних журналів під час взаємодії з ШІ, з аналізом власних реакцій на різні сценарії роботи та проведенням регулярних колективних обговорень рішень, прийнятих із задіянням ШІ. Такий системний підхід дозволяє соціономічним фахівцям не тільки

ефективно користуватися інструментами штучного інтелекту, а й забезпечувати етичну, відповідальну та конструктивну взаємодію на емоційному рівні.

Окрім когнітивних та емоційних аспектів, ефективна робота зі ШІ потребує уваги до поведінкових стилів взаємодії користувача зі ШІ, які виникають у процесі такої, суб'єкт – квазісуб'єктної взаємодії. Недооцінка цих факторів призводить до системних помилок у прийнятті рішень, залежності від алгоритмічних рекомендацій або до зниження якісного у змістовлення професійної діяльності. Важливо розуміти механізми формування цих ризиків і володіти методами та техніками їхнього запобігання.

Поведінкові ризики взаємодії зі ШІ охоплюють кілька основних напрямів. По-перше, це ризик надмірної залежності від системи, коли працівник сліпо довіряє висновкам ШІ без критичної оцінки. Така поведінка призводить до втрати професійної автономії та зниження особистісної відповідальності за прийняті рішення.

По-друге, серед когнітивних пасток є упередження стосовно підтвердження, ілюзії компетентності, так званий ефект «чорного ящика» та інші когнітивні спотворення. Наприклад, упередження, що змушує користувача фокусуватися лише на тих даних, що підтверджують власну гіпотезу, та ігнорувати протилежну інформацію, що генерує ШІ.

Ще одним ризиком є ефект перенесення емоцій, коли емоційні реакції на систему або її результати впливають на подальші рішення. Це виявляється у надмірному захопленні особи новими алгоритмами або, навпаки, у страху перед їх застосуванням.

Практичні стратегії запобігання поведінковим ризикам охоплюють формування алгоритму перевірки достовірності даних, регулярне критичне обговорення результатів роботи користувача з ШІ, ведення журналу рішень та аналіз власних помилок. Соціономічний фахівець має систематично застосовувати принципи самоконтролю, розподілу уваги та рефлексії для мінімізації впливу когнітивних пасток на перебіг його професійної діяльності.

Етичні та професійні норми використання ШІ є критично важливими для забезпечення, законності та соціальної відповідальності професійної діяльності. Квасисуб'єктність ШІ ставить особливі вимоги до дотримання норм професійної етики, захисту прав людей та законодавчих рамок використання технологій. Ігнорування цих аспектів призводить до порушення правових норм, етичних дилем або серйозних соціальних наслідків.

Етичні принципи взаємодії користувача зі ШІ передбачають дотримання загальнолюдських цінностей та норм професійної діяльності психолога чи соціономічного фахівця. До основних належать принцип поваги до автономії людини, конфіденційності та захисту персональних даних, а також принцип об'єктивності у прийнятті особистих рішень. Під час роботи з ШІ для особистості важливо визначати, які завдання будуть делеговані системі, а які потребують безпосереднього контролю, щоб уникнути етичних конфліктів і зберегти персональну відповідальність за результати діяльності.

Правові рамки регламентують використання алгоритмів, доступ до даних та процедурні аспекти їх обробки. Працівник соціономічної сфери здебільшого знає ключові нормативні акти щодо обробки персональної інформації, використання штучного інтелекту в освітніх і соціальних сервісах та вимоги до забезпечення прозорості алгоритмічних рішень.

Практичні рекомендації тут такі: документування рішень, отриманих із допомогою ШІ; регулярний аудит застосованих алгоритмів; проведення супервізії та обговорення етичних дилем у команді; обов'язкове інформування клієнтів або користувачів про використання ШІ та можливі обмеження його автономності. Дотримання цих важливих вимог забезпечує етичну стійкість та законність професійної діяльності фахівців соціальної сфери в умовах впровадження сучасних технологій.

Використання ШІ у професійній діяльності соціономічних працівників відкриває нові можливості для підвищення ефективності консультування, психодіагностики, аналітичної роботи та реалізації освітньо-соціальних програм. Водночас інтеграція алгоритмічних систем у професійні процеси вимагає

усвідомленого підходу, який поєднує технічні, когнітивні та етичні компетенції, аби забезпечити точність, безпеку та відповідність потребам клієнтів.

Штучний інтелект виконує різноманітні функції у соціономічній сфері, зокрема автоматизацію збору та обробки даних, моделювання поведінкових сценаріїв, оцінку психологічних характеристик та прогнозування результатів втручань. У консультуванні ШІ діє в ролі допоміжного інструменту для аналізу вербальної та невербальної поведінки клієнта, визначення патернів емоційних реакцій, а також підтримки процесу прийняття рішень консультантом.

У психодіагностиці системи штучного інтелекту здатні автоматизувати аналіз тестових даних, порівнювати їх із нормативними базами та створювати індивідуальні профілі когнітивних та емоційних характеристик. Водночас ключовим залишається критичний контроль фахівця, оскільки будь-які алгоритмічні оцінки повинні доповнювати, а не замінювати професійні судження.

Аналітичні застосування інтегрують обробку великих масивів даних для виявлення соціальних тенденцій, ефективності програм та потреб окремих груп. Використання ШІ в освітній та соціальній роботі дозволяє персоналізувати підхід до учнів, студентів або клієнтів, оптимізувати ресурси та підвищувати результативність програм.

Практичні рекомендації тут такі: обирати алгоритми та інструменти, які відповідають специфіці завдань і рівню компетенції фахівця; забезпечувати контроль за достовірністю даних та інтерпретацією результатів; документувати всі процеси взаємодії із системою; застосовувати ШІ як підтримку, а не як заміну професійного рішення.

Ефективна взаємодія користувача зі ШІ як квазісуб'єктом потребує не тільки розуміння алгоритмічних механізмів, а й високого рівня когнітивної інтеграції та самоусвідомлення його обмежень і сильних сторін. Розвиток індивідуальної компетентності молодих людей у взаємодії з ШІ спрямований на формування здатності критично оцінювати інформацію, адаптувати власні когнітивні стратегії та підвищувати якість прийняття рішень у професійній діяльності.

Індивідуальна компетентність конструктивної взаємодії користувача зі ШІ, або когнісінтія (CS), передбачає здатність інтегрувати його власні знання, досвід та навички з алгоритмічними рекомендаціями і результатами роботи штучного інтелекту. Підвищення рівня CS здійснюється через систематичне самоспостереження, саморефлексію та цілеспрямоване навчання особи, що дозволяє усвідомлено коригувати власні когнітивні процеси та уникати помилок, пов'язаних з упередженнями чи когнітивними викривленнями.

У практичному контексті це передбачає регулярну оцінку особистістю власної здатності критично сприймати інформацію, виявляти потенційні слабкі місця у прийнятті рішень, зівставляти власні судження з результатами ШІ та аналізувати відмінності. Також важливим є застосування методу «learning by doing», де практичні завдання і проектна діяльність дозволяють студентам тренувати навички інтеграції інформації з різних джерел та алгоритмічних рекомендацій.

Саморефлексія у поєднанні з фідбеком від колег і наставників стимулює підвищення когнітивної інтеграції, сприяє усвідомленому використанню ШІ у прийнятті рішень та розвитку професійної відповідальності. В результаті формуються стабільні навички конструктивної взаємодії користувача зі штучним інтелектом, що є критично важливим для соціономічних професій, де ефективність діяльності прямо залежить від якості аналізу даних та аргументованості рішень.

Хоча ШІ значно підвищує ефективність професійної діяльності, його використання пов'язане з низкою потенційних ризиків, які можуть зменшувати продуктивність прийняття рішень та загалом впливати на результативність діяльності. Усвідомлення типових помилок і ризиків у взаємодії особи зі ШІ є необхідним складником підготовки фахівців соціономічних професій, оскільки дозволяє мінімізувати негативні наслідки надмірної залежності особистості від алгоритмів та від надмірної формалізації мислення.

Типовими ризиками при роботі молоді із ШІ є перебільшена довіра до результатів алгоритмічної обробки даних, що призводить до ігнорування власного критичного мислення або перевірки достовірності інформації. Формалізація

мислення – ще один потенційний ризик, коли працівник соціономічної сфери необачно орієнтується на структуровані шаблони, запропоновані ШІ, і втрачає гнучкість у підходах до унікальних ситуацій. Особистісна залежність від ШІ проявляється у втраті здатності здобувача ЗВО самостійно аналізувати дані або приймати рішення без алгоритмічної підтримки, що особливо небезпечно у кризових або соціально чутливих контекстах.

Подолання цих ризиків передбачає комплекс заходів. По-перше, систематичне навчання критичному мисленню і перевірці достовірності інформації, отриманої від ШІ, разом із техніками верифікації та крос-перевірки даних. По-друге, регулярна саморефлексія особистості користувача щодо власного процесу прийняття рішень та усвідомлення моментів, коли алгоритмічна підтримка стає надмірною. По-третє, використання методик комбінованого аналізу, коли результати ШІ розглядаються як допоміжні, а остаточні рішення приймаються із задіянням професійного досвіду та міжособистісної взаємодії.

Запровадження практик супервізії та колективного обговорення рішень також сприяє зниженню ризиків, дозволяючи об'єктивно оцінювати вплив ШІ на процеси особистісного прийняття рішень і своєчасно коригувати поведінку. В результаті формується баланс між довірою до алгоритмів і власною аналітичною та когнітивною автономією особи, що є критично важливим для соціономічних професій.

Ефективна та безпечна інтеграція ШІ у професійні процеси соціономічних установ вимагає системодіяльного підходу до організації роботи, який охоплює як технічні, так і людські аспекти. Практичні рекомендації з цього питання допомагають забезпечити продуктивність, етичність та юридичну відповідність діяльності, зменшуючи ризики неправомірного чи неефективного використання технологій.

Організація роботи зі ШІ в установах соціономічної сфери передбачає кілька ключових напрямів. По-перше, інтеграція ШІ у робочі процеси повинна базуватися на чіткому визначенні ролі алгоритмічних систем у виконанні конкретних завдань: консультування, аналітика, діагностика, моніторинг та підтримка прийняття

рішень. Важливо, щоб алгоритми були допоміжним інструментом, а не заміщали професійну експертизу співробітників.

По-друге, створення регламентів і стандартів взаємодії користувача з ШІ дозволяє формалізувати процедури, визначити права та обов'язки персоналу, порядок перевірки та документування результатів, а також обґрунтувати сценарії реагування у разі помилок або конфліктів, пов'язаних з використанням алгоритмів. Регламенти задіюють чіткі етичні та правові норми, що забезпечують дотримання стандартів конфіденційності, захисту даних та прав клієнтів.

По-третє, навчання персоналу є невід'ємною складовою ефективною інтеграції ШІ. Працівники мають володіти знаннями відносно принципів функціонування алгоритмів, особливостей їх використання у професійних цілях і під час мінімізації потенційних ризиків. Навчання покликане імплементувати практичні кейси, моделювання реальних ситуацій, вправи з перевірки достовірності результатів та уможливити психокультурний розвиток навичок критичного мислення здобувачів при роботі з алгоритмічними рекомендаціями.

Упровадження цих рекомендацій забезпечує баланс між технологічними можливостями та професійними компетентностями персоналу, підвищує якість прийняття рішень, мінімізує ризики залежності особистості від ШІ та формує культуру етично відповідальної взаємодії у соціономічних установах.

Отже, нова дисципліна та запропоновані практичні рекомендації забезпечують цілісну підготовку фахівців, які здатні адаптуватися до сучасних технологічних викликів, застосовувати знання на практиці та підтримувати високий рівень професійної відповідальності у сфері соціономічної діяльності.

Розроблена дисципліна «Психологія конструктивної взаємодії користувачів зі штучним інтелектом» сформує у майбутніх працівників соціономічних професій комплекс компетентностей, необхідних для ефективною, критично усвідомленою та етично відповідальною їх взаємодії зі ШІ як квазісуб'єктом. Вона поєднує теоретичну підготовку, розвиток когнітивних, емоційно-регулятивних і поведінкових навичок, а також практичну орієнтацію на застосування алгоритмічних систем у професійних завданнях. Під час вивчення дисципліни

студенти набувають умінь оцінювати достовірність і релевантність інформації, контролювати власну довіру та емоційне ставлення до ШІ, уникати когнітивних викривлень, формулювати обґрунтовані рішення та ефективно інтегрувати алгоритмічні інструменти у робочі процеси. Запропоновані практичні рекомендації охоплюють організаційні, професійні та етичні аспекти взаємодії молоді зі ШІ, забезпечуючи ґрунт для безпечної та результативної роботи з алгоритмічними системами на рівні як індивідуальної діяльності, так і організаційних процесів здійснення фахової співпраці.

Висновки до розділу 3

1. Проведене емпіричне дослідження забезпечило комплексний аналіз психологічних чинників, що визначають конструктивну взаємодію майбутніх працівників соціономічних професій зі штучним інтелектом як квазісуб'єктом. У межах розділу було послідовно застосовано три взаємодоповнювальні методики: авторський опитувальник «Психологічна ефективність конструктивної взаємодії здобувачів ЗВО із штучним інтелектом», спрямований на виявлення особливостей взаємодії користувачів із ШІ на різних її періодах; тест-опитувальник особистісної адаптованості А. В. Фурмана, який слугував засадничою методологічною основою дослідження і дозволив визначити рівневу структуру соціально-психологічної адаптованості як загальний контекст взаємодії з ШІ; а також 16-факторний особистісний опитувальник Р. Кеттелла, застосований для виявлення базових індивідуально-психологічних характеристик, що зумовлюють варіативність і специфіку цієї взаємодії. Сукупне використання зазначених методик забезпечило багаторівневий аналіз досліджуваного феномену – від процесних і поведінкових проявів до глибинних особистісних детермінант і чинників.

2. Емпіричне дослідження було реалізовано на основі поєднання трьох психодіагностичних підходів і охопило різні вибірки респондентів залежно від завдань кожної методики. Зокрема, авторський опитувальник «Психологія конструктивної взаємодії користувачів зі штучним інтелектом» застосовано до 119

здобувачів вищої освіти соціономічних спеціальностей Західноукраїнського національного університету; тест-опитувальник особистісної адаптованості А. В. Фурмана – до розширеної вибірки 577 респондентів, що охоплювала представників як соціально-гуманітарного, так і технічного профілів підготовки; 16-факторний особистісний опитувальник Р. Кеттелла – до 372 здобувачів соціономічних спеціальностей із трьох закладів вищої освіти (Західноукраїнський національний університет, Одеський національний університет імені І.І. Мечникова, Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка). Така багаторівнева організація вибірки уможливила комплексний аналіз як специфічних особливостей взаємодії здобувачів ЗВО зі штучним інтелектом у межах соціономічних професій, так і ширшого контексту особистісної адаптованості та її варіативності залежно від освітнього довілля, що підвищує обґрунтованість і надійність отриманих результатів, які впливають на готовність здобувачів 1-4 курсів ЗВО до конструктивної взаємодії користувачів із ШІ..

3. З метою комплексної оцінки потенціалу особистості було запропоновано авторський коефіцієнт – індекс Когнісинтія (Cognisynthia, CS), який інтегрує когнітивні, емоційні, регулятивні та соціально-комунікативні компоненти. Розрахунок CS здійснювано за формулою: $CS = 0,30 \cdot B + 0,25 \cdot Q1 + 0,20 \cdot Q3 + 0,15 \cdot C + 0,10 \cdot A$, де B – рівень інтелектуального розвитку, Q1 – когнітивна гнучкість, Q3 – рівень самоконтролю, C – емоційна стабільність, A – комунікативна відкритість. Такий підхід дозволив оцінити не окремі особистісні риси-якості, а їхню інтегровану дію, яка визначає здатність користувача до ефективної та безпечної взаємодії зі штучним інтелектом. Аналіз результатів показав, що найвищі показники CS спостерігалися у молодших респондентів, а тимчасове зниження індексу у віковій групі 19–21 років пов'язане з адаптаційними процесами та інтенсивним навчальним навантаженням. У старших респондентів (22–24 років) зафіксовано стабілізацію показника CS, що свідчить про поступове формування стійких когнітивних та емоційно-регулятивних стратегій у професійній взаємодії користувачів з ШІ.

4. На підставі отриманих даних обґрунтовано введення нової авторської навчальної дисципліни «Психологія конструктивної взаємодії користувачів зі штучним інтелектом», що поєднує теоретичну підготовку і практичну орієнтацію та спрямована на формування у здобувачів компетентностей, необхідних для її критично усвідомленої, конструктивної та етично відповідальної взаємодії зі ШІ. Концепція дисципліни оптимізує розвиток когнітивної інтеграції, навичок критичного мислення, емоційної регуляції, ефективних поведінкових стратегій, стимулює дотримання кожним учасником освітнього процесу етичних норм та командної роботи, а також його швидкої адаптації до алгоритмічних систем у професійній діяльності.

5. Розроблені практичні рекомендації для працівників соціономічних професій охоплюють усвідомлення меж і ролі ШІ як квазісуб'єкта, застосування когнітивних стратегій критичного мислення та перевірки достовірності інформації, підтримку емоційної дистанції і контроль над довірою до алгоритмічних систем, формування поведінкових стратегій для ітеративної і комбінованої роботи людини та ШІ, дотримання професійних та етичних норм, а також інтеграцію ШІ у трудові процеси установ, зокрема регламентацію, організацію навчання персоналу та використання ШІ у консультуванні, діагностиці та соціально-освітній діяльності. Ці рекомендації дозволяють мінімізувати ризики надмірної довіри, формалізації мислення та залежності особистості від алгоритмічних систем і сприяють підвищенню ефективності її майбутньої професійної взаємодії.

6. Доведено, що інтегрований підхід до оцінки особистісних рис-якостей і когнітивних ресурсів, а також розробка навчальних програм і практичних рекомендацій, формує у здобувачів соціономічних професій системну готовність до конструктивної роботи зі ШІ. Такий підхід забезпечує комплексне розуміння когнітивних, емоційних, регулятивних та соціально-комунікативних аспектів взаємодії, сприяє розвитку професійної компетентності та відкриває перспективи для подальших досліджень у сфері психології взаємодії людини та штучного інтелекту, зокрема щодо оптимізації навчальних програм, формування нових

професійних стандартів і методик підготовки фахівців для роботи в умовах інтенсивного технологічного впливу.

ВИСНОВКИ

У дисертації здійснено цілісне теоретичне узагальнення та емпіричне розв'язання наукового завдання, що полягає в обґрунтуванні психологічних умов конструктивної взаємодії майбутніх працівників соціономічних професій зі штучним інтелектом як квазісуб'єктом. Отримані результати дають підстави для формулювання таких висновків:

1. У результаті концептуального обґрунтування філософсько-психологічної проблеми взаємодії людини і техніки встановлено, що сучасні підходи до її осмислення є міждисциплінарними за своєю суттю і формуються на перетині когнітивної психології, соціальної психології, кіберпсихології, філософії техніки та гуманістичної парадигми. Доведено, що означена проблематика не може бути адекватно розкрита в межах одного теоретичного підходу, оскільки взаємодія окремої особи з цифровими агентами охоплює одночасно інформаційно-процесуальні, комунікативні та ціннісно-сміслові аспекти психічної діяльності. Уточнено, що когнітивний вимір взаємодії пов'язаний із переробкою інформації, прийняттям рішень та формуванням ментальних моделей цифрового агента; соціально-психологічний – із перенесенням міжособистісних схем комунікації на техногенні об'єкти; гуманістичний – із переживанням смислів, цінностей і меж відповідальності у взаємодії користувачів із ШІ. Встановлено, що в умовах цифровізації відбувається поступова трансформація класичних уявлень про суб'єктність, яка перестає бути виключно людською характеристикою та набуває розширеного функціонального трактування. У цьому контексті доведено, що традиційні моделі суб'єкт-суб'єктної взаємодії, сформовані в межах міжособистісної комунікації, виявляються недостатніми для опису взаємодії з цифровими агентами, оскільки не враховують їх алгоритмічної природи, відсутності автономної свідомості та водночас здатності імітувати екзистенцію соціальної поведінки людини. Це зумовлює потребу розширення теоретичного апарату сучасної психології через введення нових категорій, уточнення статусу техногенного агента у взаємодії та розроблення інтегративних моделей, що

поєднують раціогуманістичний (Г. О. Балл), системодіяльнісний (Г. П. Щедровицький), вчинковий (В. А. Романець) та циклічно-вчинковий (А. В. Фурман) підходи. Обґрунтовано та запропоновано циклічно-вчинковий підхід А. В. Фурмана як засадничий для визначення впливу квазісуб'єктності ШІ на психоемоційний стан і професійне самовизначення майбутніх фахівців соціономічної сфери.

2. Обґрунтовано, що квазісуб'єктність є специфічною, проміжною формою прояву суб'єктності, яка виникає у процесі взаємодії людини зі штучним інтелектом і засвідчує тенденцію до надання техногенному агенту ознак суб'єктоподібності. Встановлено, що цей феномен не є властивістю самого ШІ як такого, а формується у свідомості суб'єкта взаємодії як результат інтерпретації поведінки цифрового агента через призму соціального досвіду людини. Доведено, що квазісуб'єктність виконує адаптивну функцію, забезпечуючи зниження невизначеності у взаємодії, спрощення когнітивного опрацювання інформації та формування відчуття передбачуваності й керованості комунікативного процесу. Констатовано, що вона сприяє психологічній інтеграції штучного інтелекту у структуру психосоціального досвіду особистості, дозволяючи вплітати його у звичні сценарії взаємодії, характерні для міжособистого спілкування. Водночас встановлено, що квазісуб'єктність має багатовимірну структуру й охоплює когнітивний компонент (атрибуція намірів, інтелекту, «розуміння»), емоційно-регулятивний (емпатійна проєкція, довіра, емоційне задіяння) та поведінковий (використання соціальних норм і комунікативних стратегій у взаємодії користувачів із ШІ). Поряд із цим аргументовано, що надмірна актуалізація квазісуб'єктності зумовлює низку психологічних ризиків, зокрема зниження критичності мислення, необдуманого прийняття рішень, звуження меж відповідальності та формування залежних або формалізованих моделей комунікації. Таким чином квазісуб'єктність постає як амбівалентний феномен, який одночасно є ресурсом адаптації та потенційним джерелом психологічних ускладнень, що потребує свідомого регулювання у процесі професійної підготовки майбутніх фахівців соціономічних професій.

3. Розроблено структурно-функціональну модель конструктивної взаємодії майбутніх працівників соціономічних професій зі штучним інтелектом як квазісуб'єктом, яка ґрунтується на принципах, закономірностях і нормативах циклічно-вчинкового підходу за А.В. Фурманом та відображає поетапну, динамічну і саморегульовану організацію цього процесу. Встановлено, що взаємодія зі людини із ШІ не є лінійною, а розгортається як послідовність взаємопов'язаних фаз – ознайомлення, адаптації, функціонального використання, рефлексії та інтеграції, кожна з яких виконує специфічну психологічну функцію і водночас характеризує повноту задіяння ШІ у загальний цикл особистісного досвіду. Доведено, що на етапі ознайомлення домінують пізнавальні інтереси, первинні настановлення та очікування щодо ШІ; на етапі адаптації відбувається перебудова когнітивних схем і формування базових стратегій взаємодії; етап функціонального використання характеризується інструменталізацією ШІ у вирішенні професійних завдань; етап рефлексії забезпечує критичне осмислення досвіду взаємодії, оцінювання її ефективності та меж; на етапі інтеграції відбувається задіяння ШІ у систему професійної діяльності та самосвідомості особистості як відносно стабільного складника взаємодії. Окремо підкреслено, що ключовими умовами забезпечення конструктивної взаємодії особистості із ШІ є розвиток критичного мислення, здатність до саморегуляції та усвідомлення меж її взаємодії з цим квазісуб'єктом. Доведено, що саме рефлексивний контроль і спромога до диференціації між «суб'єктністю» людини та «квазісуб'єктністю» ШІ забезпечують збереження автономії особистості у процесі професійної діяльності. Відтак запропонована методологічна модель репрезентує взаємодію користувачів зі штучним інтелектом не лише як технологічну навичку, а й як складний психологічний процес, що інтегрується у структуру професійного становлення майбутнього фахівця та визначає якість його конструктивної взаємодії із ШІ в умовах цифрового середовища.

4. Введено та теоретично обґрунтовано авторський термін «Когнісинтія» (англ. «Cognisynthia») як категорійне поняття, що репрезентує специфічний тип когнітивно-афективної взаємодії людини зі штучним інтелектом як квазісуб'єктом.

Обґрунтовано, що потреба уведення цього поняття зумовлена обмеженістю існуючих категорій («взаємодія», «комунікація», «користування»), які не відображають інтегративного характеру психічних процесів, задіяних до взаємодії користувачів з цифровими агентами. Уточнено, що Когнісінтія фіксує якісно новий рівень взаємодії, у межах якого відбувається синтез когнітивних операцій, емоційного задіяння та рефлексивного контролю, що не зводиться ні до інструментального використання технології, ні до класичної міжособистісної комунікації. Обґрунтовано, що феномен Когнісінтії має амбівалентний характер: з одного боку, він сприяє підвищенню ефективності когнітивної діяльності, розширенню можливостей прийняття рішень, розвитку рефлексивності та формуванню відчуття партнерської взаємодії з цифровим агентом; з іншого – містить потенційні ризики, пов'язані з надмірною довірою до алгоритмічних систем, зниженням критичності мислення, зміщенням меж відповідальності та формуванням залежних стратегій поведінки. У цьому контексті доведено, що Когнісінтія є не лише описовою категорією, а й аналітичним інструментом, який дозволяє диференціювати конструктивні та неконструктивні форми взаємодії людини зі штучним інтелектом. Зважаючи на вказане, запропоноване поняття створює теоретико-методологічні підстави для подальшої операціоналізації досліджуваного феномена, його емпіричного вимірювання та практичного застосування у підготовці майбутніх працівників соціономічних професій, забезпечуючи більш глибоке розуміння психологічних механізмів взаємодії людини з ШІ в умовах цифрової трансформації соціальної реальності.

5. Обґрунтовано та зреалізовано психодіагностичну програму дослідження, яка поєднала авторський інструментарій із валідизованими методиками (засадничий (базовий) опитувальник особистісної адаптованості А. В. Фурмана та 16-факторний особистісний опитувальник Р. Кеттелла), що забезпечило багаторівневий аналіз досліджуваного феномена від поведінкових проявів до глибинних особистісних детермінант. Доведено доцільність комплексного підходу до вивчення взаємодії людини зі штучним інтелектом як квазісуб'єктом. Авторська психодіагностична методика «Психологічна ефективність конструктивної

взаємодії здобувачів ЗВО із штучним інтелектом», упередмила комплексне оцінювання ключових компонентів взаємодії, зокрема мотиваційних, адаптаційних, функціональних, рефлексивних та інтеграційних. Використання шкали Лайкерта та системи інтерпретаційних показників уможливило формування індивідуалізованих профілів взаємодії, що відображають як ресурсні, так і проблемні аспекти задіяння ШІ у досвід користувача. Емпірично встановлено, що найвищі показники психологічної ефективності взаємодії молодих людей характерні для етапів ознайомлення ($M = 18,85$; $Me = 18,7$) та інтеграції ($M = 18,46$; $Me = 19,4$), що свідчить про наявність позитивної первинної установки щодо штучного інтелекту, а також про його подальшу адаптивну нормалізацію у повсякденному житті та освітньо-професійній діяльності здобувачів ЗВО. Водночас з'ясовано, що проміжні етапи – адаптації, функціонального використання та рефлексії – характеризуються нижчими середніми значеннями та більшою варіативністю показників (σ до 6,65), що засвідчує складність процесів перебудови когнітивних схем, формування ефективних стратегій та становлення рефлексивного контролю у взаємодії юні із ШІ.

6. Доведено результатами емпіричного дослідження за методикою особистісної адаптованості А. В. Фурмана, що одним із ключових (засадничих) психологічних чинників конструктивної взаємодії зі штучним інтелектом як квазісуб'єктом є рівень соціально-психологічної адаптованості особистості, який визначає її здатність ефективно функціонувати в умовах нових технологічних середовищ. Обґрунтовано, що адаптованість слугує інтегральною характеристикою, яка охоплює когнітивну гнучкість, емоційну стійкість, здатність до саморегуляції та адекватність соціальної поведінки, забезпечуючи продуктивне задіяння особи у взаємодію з цифровими агентами. За результатами емпіричного обстеження встановлено, що, хоча в абсолютних значеннях у групі СГФ спостерігається більша кількість респондентів із високими та дуже високими рівнями адаптованості, пропорційна структура розподілу свідчить про більш складну картину. Зокрема, частка респондентів із дуже високим рівнем адаптованості становить 21,8% у СГФ проти 25,6% у ФКІТ, що вказує на дещо

вищу питому наявність максимально адаптованих осіб саме серед студентів технічного факультету. Це свідчить про вплив специфіки освітнього докiлля та характеру професійної підготовки на формування адаптаційного потенціалу особистості. Так, переважна більшість респондентів демонструє високі та дуже високі рівні адаптованості (сукупно понад 50%), що створює сприятливий психологічний базис для формування ефективних стратегій взаємодії користувачів зі штучним інтелектом і знижує ризики дезадаптаційних проявів. Попри це, встановлено наявність незначної, але психологічно значущої частки респондентів із ознаками неадапованості (близько 12,8%) та дезадаптації (близько 5,2%), що вказує на потенційні труднощі у взаємодії юнаків і дівчат із складними цифровими системами. Отримані результати підтверджують потрібність урахування індивідуально-типологічних характеристик та рівня адаптованості у процесі професійної підготовки майбутніх працівників соціономічних професій, а також розроблення цілеспрямованих психолого-педагогічних заходів, спрямованих на підвищення їх адаптаційного ресурсу в умовах цифровізації.

7. Результати констатувального етапу емпіричного дослідження за 16-факторним особистісним опитувальником Р. Кеттелла виявили найвищий середній рівень CS спостерігається у молодших респондентів (16–18 років, $avg = 6,38$), тоді як група 19–21 років характеризується дещо нижчим середнім показником ($avg = 5,69$). Старша вікова група (22–24 роки) демонструє проміжне значення ($avg = 6,14$). Стандартне відхилення та коефіцієнт варіації вказують на найменшу розмаїтість значень у наймолодшій групі ($\sigma = 1,00$; $CV = 0,16$) та найбільшу варіативність у групі 19–21 років ($\sigma = 1,13$; $CV = 0,199$). Старша група демонструє помірну варіативність ($\sigma = 1,10$; $CV = 0,18$). Спеціально створено та емпірично верифіковано на основі 16-факторного особистісного опитувальника Р. Кеттелла індекс Когнісинтія (Cognisynthia, CS) як інтегральний показник когнітивної інтеграції особистості у взаємодії зі штучним інтелектом. Встановлено, що найвищі значення CS притаманні молодшій віковій групі ($M = 6,38$), тоді як у віці 19–21 років спостерігається його тимчасове зниження ($M = 5,69$), що інтерпретується як прояв адаптаційних труднощів, після чого у старшій групі відбувається стабілізація

показника ($M = 6,14$). Це засвідчує вікову динаміку формування когнітивно-рефлексивних механізмів взаємодії користувачів зі ШІ.

8. Зважаючи на проведену психодіагностичну програму дослідження психологічних чинників конструктивної взаємодії майбутніх працівників соціономічних професій із ШІ як квазісуб'єктом, гіпотезу дослідження підтверджено, адже встановлено, що створення та впровадження спеціалізованих психологічних умов (розвиток критичного мислення, рефлексивності, емоційної саморегуляції, усвідомлення меж взаємодії та формування відповідальних комунікативних стратегій) сприяє підвищенню психологічної ефективності взаємодії майбутніх працівників соціономічних професій зі штучним інтелектом, знижує ризики дезадаптації та забезпечує формування конструктивних моделей професійної поведінки.

9. Практичне впровадження результатів дослідження зреалізовано через розроблення авторської освітньої дисципліни «Психологія конструктивної взаємодії користувачів зі штучним інтелектом» для спеціальності С4 «Психологія» та системи практичних рекомендацій, спрямованих на формування у майбутніх фахівців соціономічної сфери цілісної готовності до їх конструктивної взаємодії зі ШІ як квазісуб'єктом. Обґрунтовано, що зміст освітньої дисципліни поєднує теоретичні положення щодо психологічної природи взаємодії особи зі штучним інтелектом із практико зорієнтованими завданнями, спрямованими на розвиток критичного мислення, рефлексивності, емоційної саморегуляції та навичок відповідальної взаємодії з цифровими агентами. Сформульовані практичні рекомендації передбачають усвідомлення меж і ролі ШІ у професійній діяльності майбутніх фахівців, формування адекватного рівня довіри молодих людей до алгоритмічних систем, а також застосування ефективних когнітивних і поведінкових стратегій у процесі взаємодії користувачів із ШІ. Запропонований підхід впровадження авторської дисципліни та використання практичних рекомендацій зреалізує підвищення професійної компетентності майбутніх фахівців соціономічних професій, сприятиме розвитку їх адаптивності до умов цифрового середовища та підтримуватиме належний рівень їх психологічної

безпеки у процесі професійної діяльності. Імплементація такого комплексного підходу створить передумови для більш усвідомленого, етично виваженого та ефективного, використання штучного інтелекту в освітній діяльності та соціономічній практиці.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрущенко В., Губерський Л. Філософія як теорія та методологія розвитку освіти. Київ : МП Леся. 2008. 516 с.
2. Балл Г. О. Раціогуманістична орієнтація в методології людинознавства: наукове видання. Київ: ПП СКД, 2017. 204 с.
3. Бочелюк В. Й. Діджиталізація як фактор формування когнітивної сфери. *Вісник ХНПУ імені Г.С. Сковороди*. 2020. Вип. 62. С. 81-107.
4. Бригадир М. Б. Коваль О. Є., Вовчук Ю. Ф. Використання ШІ в оцінці психофізіологічного стану. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Психологія*. 2025. №3. С. 44-49. DOI: 10.32782/psy-visnyk/2025.3.7.
5. Бригадир М. Б. Трансформації внутрішнього я особистості у процесі взаємодії зі штучним інтелектом. *Наукові інновації та передові технології*. 2026. №3(55). С. 2169-2179. DOI: 10.52058/2786-5274-2026-3(55)-2169-2179.
6. Брусник Ю. М., Морозова О. О. Доповнена реальність як інструмент освітнього процесу. *Інформаційні технології в освітньому просторі сучасних українських шкіл: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (Тернопіль, 26 серп. 2020 р.)*. Тернопіль, 2020. С. 107-111.
7. Булгакова О. Ю. Психологічна готовність студентів до соціальної взаємодії : дис. ... д-ра психол. наук : 19.00.07. Нац. політех. ун-т. Одеса, 2019. 586 с.
8. Булгакова О. Ю., Савченкова М. В. Психологічні особливості майбутніх фахівців соціономічної сфери. *Перспективи та інновації науки*. 2023. №12(30). С. 597-608. DOI: 10.52058/2786-4952-2023-12(30)-597-608.
9. Булгакова О. Ю., Савченкова М. В. Формування soft skills у майбутніх фахівців психолого-педагогічного профілю з урахуванням аспектів критичного мислення. *Наукові перспективи*. 2025. №9(63). С. 1452-1462. DOI: 10.52058/2708-7530-2025-9(63)-1452-1462.

10. Буняк Н. А., Зуляк О. Р. Психологічні чинники прокрастинації суб'єктів навчально-професійної діяльності. *Наукові перспективи*. 2026. №2(68). С. 1564-1579. DOI: 10.52058/2708-7530-2026-2(68)-1564-1579.
11. Буняк Н. А., Неплохов С. С., Кравченко В. В., Петрик Р. О. Психофізіологічна стабільність здобувачів вищої освіти як передумова збереження здоров'я. *Психологія і суспільство*. 2025. №1(91). С. 196-207. DOI: 10.35774/pis2025.01.196.
12. Вакуленко Т. О. Використання chatgpt у навчанні англійської мови студентів закладів вищої освіти. *Sciences of Europe*. 2025. № 163. С. 56-60.
13. Варипаєв О., Байрамова О., Сільвестрова О. Емоційний інтелект та штучний інтелект: філософська рефлексія суб'єктності в процесах пізнання. *Філософія та управління*. 2025. № 2(6). С. 1-10.
14. Варій М. Й. Загальна психологія : підручник. Київ : ЦУЛ, 2009. 1007 с.
15. Ватан Ю. П. Психологічні особливості актуалізації метакогнітивного потенціалу особистості: дис. ... д-ра філ.: 053 / ПНПУ ім. К. Д. Ушинського. Одеса, 2023. 234 с.
16. Великий тлумачний словник сучасної української мови / упоряд. В. Т. Бусел. Київ-Ірпінь : ВТФ Перун, 2003. 1440 с.
17. Вербець В. В., Субот О. А., Христюк Т. А. Соціологія : навч. посіб. Київ : Кондор, 2009. 550 с.
18. Винославська О. (2023). Критичне ставлення до фейкової інформації як особистісний фактор психологічного благополуччя в умовах війни. *Організаційна психологія. Економічна психологія*. 2023. Вип. 30 (4). С. 6-15.
19. Відносини, стосунки, взаємини, відношення, ставлення. Мова ДНК нації. URL: <https://ukr-mova.in.ua/blog/vidnosunu,-stosunku,-vzaemunu,-vidnoshennya,-stavlennya> (дата звернення: 17.05.2025).
20. Вітакультурна методологія: антологія. До 25-річчя наукової школи професора А.В. Фурмана: колективна монографія. Тернопіль: ТНЕУ, 2019. 980 с. URL: <http://dspace.tneu.edu.ua/handle/316497/34553>.

21. Вітенко І. С., Вітенко Т. І. Основи психології. Вид. 2-ге, перероб. і доп. Вінниця : Нова книга, 2008. 256 с.
22. Воднік В. Д. Соціологія: навч. посіб. / ред. Н. П. Осипова. Київ: Юрінком Інтер, 2003. 336 с.
23. Вознюк О. В., Кубіцький С. О. На шляху до побудови теорії медіаосвіти: системний підхід. *Гуманітарні студії: педагогіка, психологія, філософія*. 2023. №14. С. 30-41.
24. Гевко І. В. Професійна підготовка засобами цифрових технологій студентів закладів вищої освіти. *Науковий часопис національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. 2020. Вип. 76. С. 37-41.
25. Гірняк А. Н. Психологічна ефективність оргтехнології модульно-розвивальної взаємодії у просторі ЗВО. *Психологія і суспільство*. 2022. №1(85). С. 199-238. DOI: 10.35774/pis2022.01.199.
26. Гірняк А. Н., Гірняк Г. С. Методологічне обґрунтування психологічних змінних емпіричного дослідження ефективності модульно-розвивальної взаємодії. *Психологія і суспільство*. 2021. №2(84). С. 177-191. DOI: 10.35774/pis2021.02.177.
27. Гірняк А. Н., Гірняк Г. С. Психодидактичне збагачення концепції модульно-розвивальної взаємодії суб'єктів освітнього процесу. *Психологія і суспільство*. 2025. №2(92). С. 98-110. DOI: 10.35774/pis2025.02.098.
28. Гірняк А. Н., Гуменюк В. В. Особливості формування колективу як найвищого рівня розвитку соціальної групи. *Дослідження різних напрямів розвитку психології та педагогіки* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 18-19 листоп. 2016 р.). Одеса, 2016. С. 42–45.
29. Гірняк А. Н. Поняттєво-категорійне поле і наукові підходи до розуміння взаємодії у психології. *Психологія і суспільство*. 2017. № 3. С. 112–126.
30. Гірняк А. Н. Психологічні засади модульно-розвивальної взаємодії учасників освітнього процесу ЗВО : дис. ...д-ра психол. наук: 19.00.07 / ДВНЗ «Прикарпатський нац. ун-т ім. Василя Стефаника». Івано-Франківськ, 2021. 531 с.

31. Гончарова Н. О., Калюжна Ю. І., Клименко Ю. О., Лавріненко В. А. Синергетичний підхід до психологічних процесів у системах різного рівня організації: монографія. Полтава: Астроя, 2020, 223 с.
32. Горбась І. В. Програмний комплекс для моніторингу процесів інформаційно- комунікаційної системи. Суми: СумДУ, 2020. 49 с.
33. Гоян І. М. Філософський психологізм і філософська психологія: методологія розрізнення. Історія філософії у вітчизняній духовній культурі. Полтава : ТОВ АСМІ, 2014. Вип. 11. С. 363–367.
34. Грішко-Дунаєвська В. А. Результати дослідження психолого-педагогічних особливостей суб'єкт-суб'єктної взаємодії при вивченні іноземної мови у вищих військових навчальних закладах. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України: електрон. наук. фахове вид.* 2016. Вип. 3. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadrpn_2016_3_4 (дата звернення: 17.05.2025).
35. Гурлева Т. С., Журавльова Н. Ю. Екзистенційно-гуманістичні орієнтири психологічної допомоги молоді в кризових умовах життя. *Актуальні проблеми психології.* 2020. Вип. 17. С. 91-105.
36. Гусельцева М. С. Суб'єктно-діяльнісний підхід С.Л. Рубінштейна: неокантіанство і марксизм. *Психологія і суспільство.* 2021. №2 (84). С. 102-121.
37. Дерев'янка С. П. Емоційний штучний інтелект у професійній підготовці майбутніх психологів. *Інформаційні технології і засоби навчання.* 2021. № 1. С. 192–209.
38. Дерев'янка С. П., Примак Ю. В., Ющенко І. М. Штучний інтелект та емоційний штучний інтелект як феномени сучасної когнітивної психології. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія».* 2020. № 11. С. 115–119.
39. Дияк В.В. Соціально-філософські та психологічні засади теорії взаємодії. *Наукові інновації та передові технології.* 2022. №3 (5). С. 119-125.
40. Додаток для роботи з електронними таблицями Google Sheets. URL: <https://www.google.com/sheets/about/>.

41. Дорошенко Е. Механізми захисту та обмеження прав і свобод людини і громадянина в епоху штучного інтелекту та кібердемократії. *Юридичний вісник*. 2024. № 3. С. 110-118.
42. Єпіхіна М. А. Дефініційний аналіз поняття «Взаємодія» у філософському та соціологічному вимірі. *Теорія та методика навчання та виховання*. 2020. № 48. С. 53-63.
43. Заїка Є., Зімовін О. Рефлексивність особистості як предмет психологічного пізнання. *Психологія і суспільство*. 2014. № 2. С. 90-97.
44. Зубіашвілі І. К. Економічне самовизначення молоді як проблема психологічної науки. *Актуальні проблеми в системі освіти: загальноосвітній заклад середньої освіти – доуніверситетська підготовка – заклад вищої освіти*. Київ. 2022. № 12. С. 440–451.
45. Кант І. Критика практичного розуму / вступ І. Бурковського; пер. з нім. А. Єрмоленко. Київ: Юніверс, 2004. 240 с.
46. Карелін П. А. Інтраперсональний та інтерперсональний аспекти функціонування психологічних меж особистості. *Наукові студії із соціальної та політичної психології*. Київ. 2016. Вип. 38. С. 63-73.
47. Кахіані Ю. Мотиваційно-ціннісний компонент готовності майбутніх соціальних педагогів до роботи в закладах інтернатного типу. *Гуманізація навчально-виховного процесу*. Київ. 2020 Вип. 99. С. 324-332.
48. Кириченко В. В. Психологія праці та інженерна психологія : навч. посіб. Житомир: ЖДУ ім. І. Франка, 2022. 240 с.
49. Ковачов С., Сичікова Я. Поговори зі мною: діалог зі штучним інтелектом про використання його в навчанні та наукових дослідженнях. *Наукові записки Бердянського педагогічного університету*. 2023. № 1. С. 43-55.
50. Кожушко С. Взаємодія як філософське й психологічне поняття. *Український науковий журнал «Освіта регіону»*. 2013. № 4. С. 263-266.
51. Кордунова, Н. О., Дмитріюк Н. С. Емоційна стійкість як важлива складова особистості у період фахової підготовки. *Актуальні проблеми психології*. 2020. Вип. 6. С. 129-138.

52. Кривоконь Н. І. Поняття насаження в аспекті психології соціальної роботи. *Проблеми загальної та педагогічної психології*: зб. наук. праць / за ред. С. Д. Максименка. Київ: Інституту психології ім. ГС Костюка АПН України, 2011. Том XIII, Розд. 3. С. 190-198.
53. Кримський С. Б. Запити філософських смислів. Київ: Парапан, 2003. 240 с.
54. Літературознавча енциклопедія / ред. Ю. І. Ковалів. Київ: ВЦ «Академія», 2007. 1232 с.
55. Малахов Є. В., Рупіч С. С. Огляд алгоритмів розробки програмного забезпечення для автоматизації процесів. *Ефективність та автоматизація інженерних рішень у приладобудуванні* : матеріали XVIII наук.-практ. конф. (Київ, 06-07 груд. 2022 р.). Київ: КПІ ім. І. Сікорського, 2022. С. 18-20.
56. Мар'єнко М. В., Коваленко В. В. (2023). Штучний інтелект та відкрита наука в освіті. *Фізико-математична освіта*. 2023. №1(38). С. 48-53.
57. Матвієнко О. В. Теоретичні аспекти забезпечення педагогічної взаємодії у навчально-виховному процесі школи. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету ім. В. Гнатюка*. 2010. № 3. С. 3–8.
58. Матохнюк Л. О. Структурно-функціональна модель інформаційної компетентності особистості. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України*. 2018. №3. С. 125-140.
59. Мельниченко А. А. Роль правової освіти у формуванні правової свідомості суспільства: філософсько-педагогічна рефлексія. *Актуальні проблеми філософії та соціології*. 2017. Вип. 16. С. 73-77.
60. Миколюк С. М., Миколюк Ю. М. Від алгоритмів до поведінки: психологічні аспекти моделювання штучного інтелекту. *Проблеми гуманітарних наук. Психологія*. 2024. №53. С. 60-65.
61. Миколюк Ю. М. Автоматизовані системи психологічної діагностики та рекомендацій на основі штучного інтелекту: методологічні виклики та етичні питання. *Методологія сучасних наукових досліджень*: матеріали Ювілейної XX міжнар. наук.-практ. конф., м.Харків.22-23 лютого 2024р. Харків, 2024. С.461-464.

62. Миколюк Ю. М. Вплив алгоритмів штучного інтелекту на формування базових складових особистості. *Особистість і суспільство: психосоціальні вимірювальності взаємодії*: матеріали Всеукр.наук.-практ. конф. молод. вчених, м. Тернопіль, 30 квітня 2024 р. Тернопіль: ЗУНУ, 2024. С. 153-155.

63. Миколюк Ю. М. Гуманізація інтелекту: психологічні аспекти використання штучного інтелекту в освіті. *Розвиток громадянської компетентності педагогів в умовах реформування системи освіти*: матеріали Першої Всеукр. наук.-практ конф. м. Дніпро, 10 квітня 2024 р. Дніпро: ДАНО, 2024. С. 9-13.

64. Миколюк Ю. М. Квазісуб'єктність у цифровому просторі: психологічні механізми та виклики. *Габітус*. 2025. №76. С. 379-389. DOI: 10.32782/hbts.76.64.

65. Миколюк Ю. М. Материнський інстинкт як модель квазісуб'єктної взаємодії штучного інтелекту та людини. *Наукові перспективи*. 2025. №12. (66). С. 2469-2479.

66. Миколюк Ю. М. Психодуховні ресурси штучного інтелекту як самоорганізовувальної системи. *Психосоціальні ресурси особистісного та соціального розвитку в епоху глобалізації*: матеріали II міжнар. наук.-практ. конф., м. Тернопіль. 1 листопада 2024р. Тернопіль: ЗУНУ, 2024. С.134-138.

67. Миколюк Ю. М. Психологічний вплив інтегрування штучного інтелекту в промисловості та освіті. *Актуальні тенденції розвитку освіти, науки та технологій* : матеріали VI міжнар.наук.-практ. конф., м. Бахмут - м. Харків, 18 травня 2023 р. Харків: ННППІ УПА., 2023. С.83-85.

68. Миколюк Ю. М. Психологічні виклики взаємодії людини з квазісуб'єктними системами III. *Перспективи та інновації науки*. 2025. №12. (58). С. 3924-3932.

69. Миколюк Ю. М. Психологічні наслідки взаємодії людей зі штучним інтелектом: аналіз ризиків та можливих шляхів зменшення впливу на психіку людей. *Перший крок у науку: Конотопські наукові студії – 2023* : матеріали II Всеукр. наук.-практ. конф., м. Конотоп, 20 травня 2023 р. Конотоп: КФК СумДУ, 2023. С.194-196.

70. Миколук Ю. М. Психологічні наслідки взаємодії людини зі штучним інтелектом в умовах воєнного стану. *Актуальність та особливості наукових досліджень в умовах воєнного стану*: матеріали III міжнар.наук.-практ. конф., м. Київ, 23 травня 2023 р. Київ: ДНДІ МВС України, 2023. С.392-393.

71. Миколук Ю. М. Психологія та штучний інтелект: шлях до безпечних і гуманних технологій. *Особистість і суспільство: психосоціальні вимірювальності взаємодії*: матеріали Всеукр.наук.-практ. конф. молод. вчених, м. Тернопіль, 30 квітня 2025 р. Тернопіль: ЗУНУ, 2025. С. 318-321.

72. Миколук Ю. М. Самоорганізація штучного інтелекту як психосоціальний ресурс: філософсько-методологічний аналіз. *Психосоціальні ресурси особистісного та соціального розвитку в епоху глобалізації*: матеріали II міжнар. наук.-практ. конф., м. Тернопіль. 3-4 листопада 2023р. Тернопіль: ЗУНУ, 2023. С.48-50.

73. Миколук Ю. М. Стратегія розвитку штучного інтелекту в Україні. *Особистість і суспільство: психосоціальні вимоги квітальної взаємодії*: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., м. Тернопіль, 28-29 квітня 2023 р. Тернопіль: ЗУНУ., 2023. С.117-118.

74. Миколук Ю. М. Філософсько-психологічні горизонти інтерпретації феномену взаємодії. *Наукові інновації та передові технології*. 2025. №11. С. 1691-1707. DOI: 10.52058/2786-5274-2025-11(51)-1691-1707.

75. Моляко В. О., Гулько Ю. А., Ваганова Н. А. Функціонування творчого мислення в інформаційно - віртуальному просторі суб'єкта: монографія / за ред. В. О. Моляко. Київ – Львів: Видавець Вікторія Кундельська, 2021. 194 с.

76. Москаленко В. В. Психологія соціального впливу: навч. посіб. Київ: ЦУЛ, 2007. 448 с.

77. Надвинична Т. Л., Бригадир М. Б., Буняк Н. А. Інноваційні психопрофілактичні та психотерапевтичні методи підтримки психічного здоров'я студентської молоді. *Вісник Львівського університету. Серія психологічні науки*. 2025. №25. С. 129-135. DOI: 10.30970/PS.2025.25.15.

78. Нікітенко В., Воронкова В., Кивлюк О., Олексенко Р., Сухенко В. Філософська рефлексія про штучний інтелект та його вплив на розвиток суспільства, людини та освіти. *Humanities studies*. 2024. № 19 (96). С. 67-76.
79. Новик Л. М. Тренінг актуалізації потенціалу суб'єктності особистості юнацького віку. Чернігів: ЧНТУ, 2020. 156 с.
80. Орбан-Лембрик Л. Е. Соціальна психологія: навч. посіб. Київ: Академвидав, 2005. 448 с.
81. Ордіна Л. Л. Формування когнітивно-культурної компетенції студентів у культуротворчому середовищі закладу вищої освіти. *Перспективи та інновації науки*. 2025. № 1. С. 867-877.
82. Освітньо-професійна програма «Психологія» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю С4 «Психологія» галузі знань С Соціальні науки, журналістика, інформація та міжнародні відносини: затв. наказом ЗУНУ від 26.06.2025 р. № 419. URL: https://www.wunu.edu.ua/opp/2025_OPP/bakalavr/sgf/C4_Psykholohiia_bak_2025.pdf.
83. Остропольська Є. В., Березовський Д. О., Хорошайло О. С. Інноваційні методики навчання студентів закладів вищої освіти в умовах дистанційної форми навчання. *ITSynergy*. 2022. №1. С. 63–75.
84. Осьодло В. І., Науменко Д. В. Самоорганізація і саморозвиток як основні форми розвитку суб'єктності особистості. *Сучасні тенденції та перспективи розвитку освіти і науки у вищих навчальних закладах України*: матеріали всеукр. наук.-теорет. конф. (м. Хмельницький, 12 трав. 2006 р.). Хмельницький, 2006. С. 134–135.
85. Петренко В. О., Фонарьова Т. А., Бушуєв К. М. Сучасні аспекти менеджменту організацій: штучний інтелект у створенні креативної інформації для менеджерів: монографія. Дніпро: Юк Юрсервіз, 2020. 136 с.
86. Підбуцька Н., Михайличенко В. Формування готовності студентів до професійно- особистісного саморозвитку у процесі навчання. *Теорія і практика управління соціальними системами*. 2025. №1. С. 82-96.

87. Пілецька Л. С. Соціально-психологічний аналіз організаційної культури вищих навчальних закладів. *Актуальні проблеми психології*. Київ, 2015. Вип. 42. С. 24–28.
88. Попович М. В. Нарис історії культури України: посібник. Київ: АртЕк, 1998. 727 с.
89. Потапчук Є. М., Карпова Д. Є. Вплив перфекціонізму на емоційний комфорт здобувачів вищої освіти. *Вісник Національного університету оборони України*. 2025. №4(86). С. 168-175. DOI: 10.33099/2617-6858-2025-86-4-168-175.
90. Потапчук Є. М., Пасічник А. О. Взаємозв'язок тривожності та психічного здоров'я особистості. *Psychology Travelogs*. 2023. №2. С. 184-193. DOI: 10.31891/PT-2023-2-19.
91. Про затвердження Порядку роботи з електронними документами у діловодстві та їх підготовки до передавання на архівне зберігання: затв. наказом М-ва юстиції України від 11.11.2014 р. № 1421/26198. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/en/z1421-14?lang=uk#Text>.
92. Програмне забезпечення для адміністрування опитування Google Forms. URL: <https://docs.google.com/forms>.
93. Програмне забезпечення для онлайн-опитувань SurveyMonkey. URL: <https://www.surveymonkey.com/>.
94. Програмне забезпечення для статистичного аналізу даних IBM SPSS (SPSS). URL: <https://www.ibm.com/products/spss-statistics>.
95. Психологічна енциклопедія / упоряд. О. М. Степанов. Київ: Академвидав, 2006. 424 с.
96. Психологічний словник / ред. Н. А. Побірченко. Київ: Науковий світ, 2007. 274 с.
97. Психологічний словник/ упоряд. В. І. Войтко. Київ: Вища школа, 1982. 214 с.
98. Психологія : підручник / Ю. Л. Трофімова та ін.; Либідь. Київ, 2005. 560 с.

99. Психологія вчинку: Шляхами творчості В. А. Роменця: зб. ст./ упоряд. П. А. М'ясоїд ; відп. ред. А. В. Фурман. Київ : Либідь, 2012. 296 с.
100. Психологія педагогічної взаємодії: інтегративний підхід: монографія / В. Л. Зливкова та ін.; Інститут психології імені Г. С. Костюка НАПН України. Київ, 2019. 259 с.
101. Психологія професійної діяльності: підручник / за ред. С. К. Шандрука. Тернопіль: ЗУНУ, 2022. 256 с.
102. Рибалко Л. С. Акмеологічний підхід у дослідженні проблеми професійного самовдосконалення. *Духовно-інтелектуальне виховання і навчання молоді в XXI столітті* : міжнар. період. зб. наук. праць / за ред. В. П. Баби́ча, Ю. Д. Бойчука, Л. С. Рибалко, О. М. Хвостиченка. Харків: ВІНОТ, 2022. Вип. 4. С. 110–113.
103. Роменець В. А., Маноха І. П. Історія психології ХХ століття: навч. посіб. Київ : Либідь, 2003. 992 с.
104. Саврасов М. В., Василевський В. С., Окороков Р. С. Концепція внутрішньої регуляції креативності суб'єкта освітньої діяльності. *Психологія і суспільство*. 2024. № 2. С. 107-117. DOI: 10.35774/pis2024.02.107.
105. Савчин М. В. Духовна парадигма психології: монографія. Київ: Академвидав, 2013. 252 с.
106. Семеніст І. В. Мовна комунікація в цифровому середовищі: моделі, засоби, механізми (на матеріалі інновацій європейських та азійських варіантів англійської мови): автореф. дис. ... д-ра філол. наук: 10.02.04 / Запоріж. нац. ун-т. Запоріжжя, 2021. 40 с.
107. Сидоркіна М. Ю. Психологічні умови розвитку та корегування складників соціального інтересу. *Вчені записки ТНУ імені ВІ Вернадського*. 2021. № 6. С. 73-77.
108. Сікора Я. Б. Критерії та показники рівня сформованості фахової компетентності фахівців з інформаційних технологій. *Науковий вісник Ужгородського університету*. 2023. № 2. С. 131–134.

109. Соболю Т. В. Соціальна дія та соціальна взаємодія – засади порівнюваності понять. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія «Філософія. Політологія.»*. 2009. № 91-93. с. 41-44.
110. Соціальна психологія: навч. посіб./ Волинюк Н. Ю. та ін.; Київ: КПІ ім. І. Сікорського. 2024. 594 с.
111. Соціологія : підручник / ред. В. Г. Городяненка. Київ: ВЦ Академія, 2008. 544 с.
112. Табличний процесор Microsoft Excel. URL: <https://www.microsoft.com/uk-ua/microsoft-365/excel>.
113. Татенко В. Методологія суб'єктно-вчинкового підходу: соціально-психологічний вимір : монографія. Київ : Міленіум, 2017. 184 с.
114. Титаренко Т. М. Постмодерні концептуалізації понять «особистість» та «життєвий шлях». *Психологія і суспільство*. 2009. № 4. С. 83–96.
115. Український радянський енциклопедичний словник / редкол.: А. В. Кудрицький та ін. 2-ге вид., перероб і допов. Київ: А – Калібр, 1986. 752 с.
116. Федоренко А. Ф. Взаємозв'язок ціннісно-сміслового розвитку із професійним і особистісним становленням студентської молоді. *Генеza буття особистості*: матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 20 груд. 2016 р.). Київ, 2016. С. 207-208.
117. Філіпов В. Особливості соціальної адаптації та технології регулювання адаптивних процесів. *Актуальні проблеми психологічної та соціальної адаптації в умовах кризового суспільства*: матеріали III всеукр. круглого столу(м. Ірпінь, 6 берез. 2018 р.). Ірпінь, 2018. С. 190–195.
118. Філоненко М. М. Психологія спілкування: підручник. Київ : ЦУЛ, 2008. 224 с.
119. Фуко М. Археологія знання / пер. з фр. В. Шовкун. Київ: Основи. 2003. 326 с.
120. Фурман (Гуменюк) О. Є. Методологія пізнання освітнього вчинку в контексті інноваційно-психологічного клімату. *Психологія і суспільство*. 2012. №1. С. 47-81.

121. Фурман (Гуменюк) О. Є. Теорія і методологія інноваційно-психологічного клімату загальноосвітнього закладу: монографія. Ялта-Тернопіль: Підручники і посібники, 2008. 340 с.
122. Фурман (Гуменюк) О. Є. Психологія впливу: монографія. Тернопіль: Економічна думка, 2003. 304 с.
123. Фурман А. В. Ідея і зміст професійного методологування : монографія. Тернопіль : ТНЕУ, 2016. 378 с.
124. Фурман А. В. Короткий психологічний словник / упоряд. А. В. Фурман. Тернопіль : ІЕСО, 2001. 48 с.
125. Фурман А. В. Метатеоретична реконструкція предметного поля канонічної психології. *Психологія особистості*. 2019. Том 10. № 1. DOI: 10.15330/ps.10.1.5-21.
126. Фурман А. В. Методологічна оптика як інструмент мислевчинення. *Психологія і суспільство*. 2022. № 2. С. 6–48. DOI: 10.35774/pis2022.02.006.
127. Фурман А. В. Модульно-розвивальне навчання: принципи, умови, заперечення: монографія. Київ: Правда Ярославичів, 1997. 340 с.
128. Фурман А. В. Освітні сценарії: сутність, композиція, принципи створення. *Психологія і суспільство*. 2009. №3. С.174-192.
129. Фурман А. В. Парадигма як предмет методологічної рефлексії. *Психологія і суспільство*. 2013. №3 (53). С. 72-85. URL: <https://pis.wunu.edu.ua/index.php/uapis/article/view/670>.
130. Фурман А. В. Педагогіка як сфера мислєдїяльностї : наук. видання. Тернопіль : ВЦ НДІ МЕВО, 2010. 24 с.
131. Фурман А. В. Психокультура української ментальностї: наук. вид. Тернопіль: Економічна думка, 2002. 132 с.
132. Фурман А. В. Теоретична модель емпатїйної взаємодїї психолога з клієнтом: циклічно-вчинковий підхід. *Психологія та особистість*. 2022. № 2. С. 9–40. DOI: 10.33989/2226-4078.2022.2.265484.
133. Фурман А. В. Теорія навчальних проблемних ситуацій: психолого-дидактичний аспект: монографія. Тернопіль: Астон, 2007. 164 с.

134. Фурман А. В., Гуменюк (Фурман) О. Є. Модульно-розвивальне навчання: передумови, новації, впровадження. *Освіта і управління*. 1997. №4. С. 94-122.
135. Фурман А. В., Миколук Ю. М. Психологічне розвінчання міфів про всесильність штучного інтелекту. *Психологія і суспільство*. 2025. № 2. (92). С. 11-21.
136. Фурман А. В., Надвинична Т. Л. Діагностичний напрям узмістовлення діяльності психологічної служби університету. *Психологія і суспільство*. 2017. № 3(57). С. 69-101. URL: <https://pis.wunu.edu.ua/index.php/uapis/article/view/720>.
137. Фурман А. В., Фурман О. Є. Образ долі у поетичній творчості Тараса Шевченка. *Тарас Шевченко і сучасна національна освіта : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., ТНЕУ*. 2014. Спецвипуск. С. 105–109.
138. Фурман А. В., Фурман О. Є., Ткач Ю. Методологічне обґрунтування концепції мотиваційних психоформ. *Вітакультурний млин*. 2010. Модуль 12. С. 9-19.
139. Фурман А. В., Шандрук С. К. Соцієма як евристичний концепт загальної соціологічної теорії. *Психологія і суспільство*. 2013. № 1. С. 57–74.
140. Фурман А. В., Шандрук С. К. Циклічно-вчинкова модель гри як онтофеноменальної данності. *Психологія і суспільство*. 2014. № 4. С. 24-74.
141. Фурман О. Є., Гірняк А. Н. Сутнісні визначення модульно-розвивальної взаємодії викладача і студентів в освітньому процесі. *Психологія і суспільство*. 2020. №3. С. 53-81.
142. Фурман О. Є. Взаємоспричинення парадигм, стратегій, класів і методів соціально-психологічного впливу. *Психологія і суспільство*. 2019. №2. С. 44-65.
143. Фурман О. Є. Психологічні параметри інноваційно-психологічного клімату загальноосвітнього навчального закладу: автореф. дис. ... д-ра психол. наук: 19.00.07 / ДЗ «Південноукр. нац. пед. ун-т ім. К. Д. Ушинського». Одеса, 2015. 37 с.

144. Фурман О. Є. Психологічні параметри інноваційно-психологічного клімату загальноосвітнього навчального закладу: дис. ... д-ра психол. наук: 19.00.07 / Тернопіл. нац. ун-т. Тернопіль, 2015. 467 с.
145. Фурман О. Є., Фурман А. А., Дикий Я. О. Вчинок і подія як соціємна організованість життєвого шляху особистості. *Психологія і суспільство*. 2021. № 2. С. 143–168. DOI: 10.35774/pis2021.02.143.
146. Фурман О. Є., Шафранський В. В., Гірняк Г. Я. Міжособове спілкування і вплив як осереддя та інструмент соціально-психологічної роботи. *Психологія і суспільство*. 2022. № 2. С. 83-96. DOI: 10.35774/pis2022.02.083.
147. Чудакова В. П. Використання опитувальника Р. Кеттелла у дослідженні «індивідуальнопсихологічних особливостей особистості» – критерія сформованості психологічної готовності до інноваційної діяльності й конкурентоздатності особистості. *Освіта та розвиток обдарованої особистості*. 2016. № 2. С. 40-47. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Otros_2016_2_10.
148. Чудакова В. П. Діагностичний компонент дослідження «індивідуально-психологічних особливостей особистості», за тестом Р. Кеттелла (форма А), як критерія сформованості психологічної готовності до інноваційної діяльності та конкурентоздатності. *Освіта та розвиток обдарованої особистості*. 2016. № 4. С. 46-55. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Otros_2016_4_11.
149. Шапар В. Б. Сучасний тлумачний психологічний словник. Харків: Прапор, 2007. 640 с.
150. Шапран О. І.; Бандур Б. О. Структурно-функціональна модель формування готовності майбутніх викладачів закладів вищої освіти до інноваційної діяльності засобами імітаційних технологій навчання. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. 2022. Вип. 87. С. 124-130.
151. Шевченко С. В., Фалько Н. М. Розвиток комунікативної компетентності майбутніх психологів. *Габітус*. 2020. Вип. 18 (2). С. 143-148.
152. Щедровицький Г. П. Методологічне значення опозиції натуралістичного і системодіяльнісного підходів. *Психологія і суспільство*. 2013. №1(51). С. 40-47. URL: <https://pis.wunu.edu.ua/index.php/uapis/article/view/638>.

153. Як правильно спілкуватися зі штучним інтелектом і чи треба його дякувати – відповіді (за даними УНІАН). URL: <https://www.unian.ua/curiosities/kak-pravilno-obshchatsya-s-iskusstvennym-intellektom-i-nado-ego-ego-blagodarit-otvety-13005393.html>.
154. Allport G. W. *Pattern and Growth in Personality*. New York : Holt, Rinehart & Winston, 1961. 593 p.
155. *Anna Freud: Selected Writings* / ed. R. Ekins, R. Freeman. London : Penguin Books, 2015. 336 p.
156. Bandura A. Self-efficacy: Toward a unifying theory of behavioral change. *Psychological Review*. 1977. Vol. 84, No. 2. P. 191–215. DOI: 10.1037/0033-295X.84.2.191.
157. Borsboom D., Cramer A. O. J., Kalis A. Modeling Psychopathology: From Data Models to Formal Theories. *Psychological Methods*. 2021. Vol. 26, No. 3. P. 284–295. DOI: 10.1037/met0000334.
158. Brooks F. P. Jr. *The Mythical Man-Month: Essays on Software Engineering*. Philippines: Addison-Wesley Publishing Company, 1975. 212 p. URL: <https://web.eecs.umich.edu/~weimerw/2018-481/readings/mythical-man-month.pdf>.
159. Chung J., Bleich M., Wheeler D. C. et al. Attitudes and Perceptions Toward Voice-Operated Smart Speakers Among Low-Income Senior Housing Residents: Comparison of Pre- and Post-Installation Surveys. *Gerontology and Geriatric Medicine*. 2021. Vol. 7. DOI:10.1177/23337214211005869.
160. Cronbach L. J. Coefficient alpha and the internal structure of tests. *Psychometrika*. 1951. Vol. 16. No. 3. P. 297–334. DOI: 10.1007/BF02310555.
161. Derrida J. *Writing and difference*. Chicago: The University of Chicago Press, 1978. 342 p. URL: https://monoskop.org/images/8/84/Derrida_Jacques_Writing_and_Difference_1978.pdf.
162. Ekman P., Friesen W. V. *Unmasking the Face: A Guide to Recognizing Emotions from Facial Expressions*. Cambridge, MA : Malor Books, 2003. 212 p.
163. Erlingsson C., Brysiewicz P. A hands-on guide to doing content analysis. *African Journal of Emergency Medicine*. 2017. Vol. 7(3). P. 93–99.

164. Fechner G. T. *Elemente der Psychophysik*. Vol. 1. Creative Media Partners, LLC, 2022. 360 p.
165. Ferrari A. *DIGCOMP: A Framework for Developing and Understanding Digital Competence in Europe*. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2013. 50 p. URL: <http://digcomp.org.pl/wp-content/uploads/2016/07/DIGCOMP-1.0-2013.pdf>.
166. Finkelstein M. A., Penner L. A. Predicting organizational citizenship behavior: Integrating the functional and role identity approaches. *Social Behavior and Personality*. 2004. Vol. 32. P. 383–398.
167. Goddard M. J. B. F. Skinner's Science and Human Behavior: Some Further Consequences. *Review of General Psychology*. 2017. Vol. 21(3). P. 276–280. DOI: 10.1037/gpr0000117.
168. Goleman D., Boyatzis R. E., McKee A. *Primal leadership: Unleashing the power of emotional intelligence*. Boston : Harvard Business Review Press, 2013. 306 p.
169. Griffiths Mark D., Daria Kuss. Adolescent social media addiction (revisited). *Education and Health*. 2017. Vol. 35, No. 3. P. 49-52. URL: <https://irep.ntu.ac.uk/id/eprint/31776>.
170. Hayes S. C., Strosahl K. D., Wilson K. G. *Acceptance and commitment therapy: The process and practice of mindful change*. New York : The Guilford Press, 2012. 402 p.
171. Hector H. Are you polite to ChatGPT? Here's where you rank among AI chatbot users. URL: <https://www.techradar.com/computing/artificial-intelligence/are-you-polite-to-chatgpt-heres-where-you-rank-among-ai-chatbot-users>.
172. Hegel G. W. *Hegel's Philosophy of Nature: Volume I* Edited by M J Petry Routledge. 2015. 229 p.
173. Kabat-Zinn J. *Full Catastrophe Living: Using the Wisdom of Your Body and Mind to Face Stress, Pain, and Illness*. Revised and Updated Edition. New York : Bantam Books, 2013. 720 p.
174. Kaplan A. M., Haenlein M. Users of the world, unite! The challenges and opportunities of Social Media. *Business horizons*. 2019. Vol. 53, No. 1. P. 64-66.

175. Leitner S., Wall F., Korunka C. Agent-based modeling in social sciences. *Journal of Business Economics*. 2021. Vol. 91. P. 1121–1145. DOI: 10.1007/s11573-021-01070-9.
176. Levinson C. A., Rodebaugh T. L., White E. K., Menatti A. R., Weeks J. W., Iacovino J. M., Warren C. S. Social appearance anxiety, perfectionism, and fear of negative evaluation. Distinct or shared risk factors for social anxiety and eating disorders? *Appetite*, 2013. Vol. 67, P. 125–133. DOI: 10.1016/j.appet.2013.04.002.
177. Lewin, K. *Studies in Topological and Vector Psychology*. Classic Reprint. London: Forgotten Books, 2018. 331 p.
178. Livingstone S., Stoilova M., Nandagiri R. Children's data and privacy online: Growing up in a digital age. An evidence review. London: London School of Economics and Political Science, 2019. 57 p. URL: <https://eprints.lse.ac.uk/101283/>.
179. Loehr J., Schwartz T. *The Power of Full Engagement. Managing Energy, Not Time, Is the Key to High Performance and Personal Renewal*. Das Summa Summarum des Erfolgs / eds. C. Boersch, F. von Diest. Wiesbaden : Gabler, 2003. P. 99–216. DOI: 10.1007/978-3-8349-9251-2_17.
180. Maslow, A. H. *Toward a Psychology of Being*. Reprint of the 1962 edition. New York: Martino Fine Books, 2011. 228 p.
181. Mershon C., Shvetsova O. *Formal Modeling in Social Science*. Ann Arbor : University of Michigan Press, 2019. 328 p.
182. Mezirow J. *Transformative Dimensions of Adult Learning*. San Francisco : Jossey-Bass, 1991. 374 p.
183. Miller W. R., Rollnick S. *Motivational interviewing: preparing people for change*. 2nd ed. New York : The Guilford Press, 2002. 427 p.
184. Mykoliuk S., Mykoliuk Yu. Artificial intelligence as a teacher: a psychological aspect. *Штучний інтелект у науці та освіті: матеріали міжнар. наук. конф., м. Київ, 1-2 березня 2024 р.* Київ: УкрІНТЕІ, 2024. С. 190-194.
185. Naida R., Berezovska L., Bulgakova O., Kravets N., Savchenkova M. *Integração de tecnologias pedagógicas inovadoras nos programas de formação em*

educação de infância: uma análise comparativa. *Conhecimento & Diversidade*. 2024. Vol. 16, No. 41. P. 568-595. DOI: 10.18316/rcd.v16i41.11551.

186. Neural machine translation DeepL. URL: <https://www.deepl.com/uk/translator>.

187. Pennings H. J. Using a complexity approach to study the interpersonal dynamics in teacher-student interactions: A case study of two teachers. *Complicity: An International Journal of Complexity and Education*. 2017. № 14 (2). P. 88–103.

188. Plutchik R. *The Emotions: Revised Edition*. Lanham : University Press of America, 1991. 224 p.

189. Rheingold H. *Net Smart: How to Thrive Online*. Cambridge, London: The MIT Press, 2012. 336 p. URL: https://books.google.com.ua/books?id=o3EvRkgYv2MC&dq=Rheingold,+2012&lr=&hl=uk&source=gbs_navlinks_s.

190. Ritzer G. *The Blackwell Encyclopedia of Sociology*. Malden: Blackwell Publishing Ltd, 2007. Vol. 1. P. 4391-4394. URL: <https://ia903100.us.archive.org/28/items/theblackwellencyclopediaofsociology/The%20Blackwell%20Encyclopedia%20of%20Sociology.pdf>.

191. Shostrom E. L. Personal Orientation Inventory (POI). 1996. [Database record]. APA PsycTests. DOI: 10.1037/t05455-000.

192. Singer P. *The Expanding Circle: Ethics, Evolution, and Moral Progress*. Princeton : Princeton University Press, 2011. 232 p.

193. Sorokin P. A. *Social and cultural dynamics: A study of change in major systems of art, truth, ethics, law and social relationships*. New York: Routledge, 2017. 750 p.

194. Takezawa M. On the necessity of rigorous modeling in psychology. *Japanese Psychological Review*. 2018. Vol. 61(1). P. 42–54. DOI: 10.24602/sjpr.61.1_42.

195. Titchener E. B. *An Outline of Psychology*. Charleston : Forgotten Books, 2015. 372 p.

196. Titchener E. B. *Experimental Psychology: A Manual of Laboratory Practice*. Andesite Press, 2015. 492 p.
197. Vasylenko O., Potapchuk Y., Karpova D., Podkorytova L., Kuleshova O., Mikheieva L., Varhata O. Diagnosis of Features of Creativity Development of Future Psychologists: Gender Aspect. *Revista Romaneasca pentru Educatie Multidimensionala*. 2022. Vol. 14, No. 4. P. 408-422. DOI: 10.18662/rrem/14.4/648.
198. Vuorikari R., Punie Y., Carretero G. S., Van den Brande G. *DigComp 2.0: The Digital Competence Framework for Citizens. Update Phase 1: The Conceptual Reference Model*. Luxembourg Publication Office of the European Union, 2016. 44 p. URL: <https://ideas.repec.org/p/ipt/iptwpa/jrc101254.html>.
199. Wertheimer, M. *Productive Thinking*. New edition by Viktor Sarris. Cham: Birkhäuser/Springer Nature. 2020. 257 p.
200. Yılmaz O., Bahçekapili H., Sevi B. Theory of Moral Development. *Encyclopedia of Evolutionary Psychological Science*. 2019. DOI: 10.1007/978-3-319-16999-6_171-1.
201. Yin Z., Wang H., Horio K., Kawahara D., Sekine S. Should We Respect LLMs? A Cross-Lingual Study on the Influence of Prompt Politeness on LLM Performance. *In Proceedings of the Second Workshop on Social Influence in Conversations*. 2024. Vol. 1, No. 2. P. 9–35. DOI: 10.18653/v1/2024.sicon-1.2.
202. Zhumbei M., Khairulin O., Buniak N., Sapohov M., Parfilova S. Enhancing the Educational Process through AI and Gamified Learning. *Metaverse Basic and Applied Research*. 2025. Vol. 4. P. 1-10. DOI: 10.56294/mr2025164.

ДОДАТКИ

Психологічні ознаки квазісуб'єктності ШІ та їх інтерпретація

Ознака квазісуб'єктності ШІ	Психологічна інтерпретація	Приклади поведінкових проявів ШІ, що підтверджують ознаку
Автономність поведінки у форматі запрограмованого набору алгоритмів	Здатність діяти без прямої участі людини, ініціювати відповіді або дії у межах заданих алгоритмів	Віртуальний асистент (наприклад, Siri або Google Assistant) самостійно нагадує користувачеві про події, ґрунтуючись на календарі.
		Система рекомендацій Netflix самостійно оновлює добірку фільмів без прямого запиту.
		ШІ в автомобілях Tesla приймає рішення про зміну смуги без команди водія.
Здатність до аналізу вхідної інформації у рамках пакету заданих програмних завдань	Здатність систематично обробляти вхідні дані, виділяти релевантну інформацію, розпізнавати закономірності та приймати рішення у межах заданих алгоритмічних правил	ШІ-системи автоматично розпізнають фейкові новини за стилістичними та семантичними ознаками.
		Медичний ШІ аналізує томографічні знімки та ідентифікує потенційні патології.
		ChatGPT аналізує складні запити й трансформує їх у послідовні логічні відповіді.
Уміння підтримувати комунікацію	Послідовна, змістовна і адаптивна взаємодія з людиною у вербальній чи невербальній формі	ChatGPT веде багатокрокову бесіду, враховуючи контекст попередніх реплік.
		Алеха або інші голосові помічники реагують на команди з урахуванням попередньої взаємодії.
		Соціальні роботи-компаньйони (доприкладу, робот PARO) реагують на голос, інтонацію та емоційний стан користувача.
Здатність до навчання, точніше – машинне самонавчання	Адаптація до нових умов через модифікацію власних алгоритмів або моделей поведінки	ChatGPT «вчиться» ефективніше відповідати на основі попередніх взаємодій під час fine-tuning.
		Системи розпізнавання обличчя поступово покращують точність ідентифікації після кожного сканування.
		ШІ для біржової аналітики змінює прогностні моделі залежно від поточних ринкових трендів.
Поведінкова пластичність у межах запрограмованих алгоритмічних рамок	Гнучкість у зміні стратегії, здатність адаптуватися до змін контексту або довкілля	ШІ змінює стиль відповіді (формальний/неформальний), виходячи з емоційного тону користувача.
		Рекламний ШІ-контент менеджер змінює кампанію відповідно до нових клієнтських даних.
		Робот-асистент у навчальному процесі коригує складність завдань залежно від рівня знань учня.

Примітка: створено автором за [13; 79; 106]

Аспекти вияву квазісуб'єктності ШІ

Характеристика психологічних проявів	Психологічні сфери			
	Емоційно-когнітивна	Мотиваційно-ціннісна	Діяльно-регуляційна	Рефлексивно-креативна
Прояв у особи юнацького віку	Охоплює процеси сприйняття, мислення, аналізу, планування й навчання; характеризується здатністю до гнучкого та евристичного мислення	Визначається системою мотивів, цінностей, цілей і моральних орієнтирів; формується під впливом соціалізації, досвіду та рефлексії	Відображає спектр емоційних переживань, їх інтенсивність і динаміку, а також механізми саморегуляції та афективного контролю	Виявляється у здатності до самопізнання, осмислення власного досвіду, критичного аналізу дій і результатів, а також у творчому переосмисленні ситуацій і виробленні нових способів діяльності
Прояв у ШІ	Характеризується алгоритмічною обробкою даних, розпізнаванням шаблонів і використанням адаптивних моделей навчання	Зумовлюється системою заданих пріоритетів і цільових функцій; не передбачає наявності внутрішніх мотивів чи цінностей	Виявляється у симуляції емоцій через моделі розпізнавання та генерації афективно забарвлених відповідей; регуляція має алгоритмічний характер і не супроводжується переживаннями	Реалізується у формальній оптимізації рішень, генерації нових комбінацій даних і варіантів відповідей на основі наявних моделей; відсутні самосвідомість, внутрішня рефлексія та справжня творча інтенція
Спільні ознаки-характеристики	Здатність до навчання, аналізу ситуації та прийняття рішень; обидві системи обробляють інформацію для досягнення цілей, однак якість і зміст мислення відрізняються	Виявляється у спрямованості на досягнення результату та виборі пріоритетних дій	Проявляється через емоційно забарвлену (реальну або симульовану) поведінку у взаємодії	Передбачає здатність до модифікації поведінки на основі попереднього досвіду та генерації нових рішень у межах наявних можливостей
Відмінності	У юнака мислення креативне, смислово насичене та досвідно зумовлене; у ШІ – формалізоване, алгоритмічне; відсутня суб'єктна рефлексія	У юнака мотивація внутрішньо детермінована; у ШІ – задається зовнішніми програмними параметрами; відсутні потреби та моральна саморегуляція	У юнацтва емоції автентичні, інколи нестабільні; у ШІ – імітовані реакції без афективного змісту	У юнака рефлексія є усвідомленою, спрямованою на саморозвиток і переосмислення досвіду; у ШІ відсутнє саморозуміння, а «креативність» обмежується комбінуванням і трансформацією наявних даних без суб'єктного смислотворення

Психологічні механізми та показники ефективності взаємодії з ШІ на різних етапах її розвитку

Періоди	Етапи	Механізми	Психологічні показники ефективності
Ситуація (ознайомчий період, первинне входження у взаємодію)	Перше зіткнення з ШІ	Первинна когнітивна оцінка новизни; емоційна реакція на невизначеність; активація установок щодо технологій	Відкритість до нового досвіду; Низький рівень тривоги перед технологіями
	Формування базового уявлення	Когнітивне моделювання функцій ШІ; категоризація як інструмента; спрощене пояснення принципів роботи	Розуміння базових понять (ШІ, алгоритм, помічник); Здатність до уявлення функціональних можливостей
	Перші спроби використання	Пробно-помилкова поведінка; формування первинного досвіду взаємодії; емоційне підкріплення результатів	Позитивна або нейтральна емоційна реакція; Мотивація до продовження спілкування з ШІ
Мотивація (адаптаційний період, при звичання до взаємодії)	Регулярне використання	Формування поведінкових патернів; закріплення позитивного досвіду; зниження новизни через звикання	Зростання впевненості у використанні; Відсутність значного емоційного опору
	Зменшення бар'єрів	Зниження когнітивного та емоційного напруження; формування довіри до інтерфейсу; автоматизація базових дій	Низький рівень напруження під час взаємодії; Покращення сприйняття інтерфейсу та логіки роботи ШІ
	Удосконалення навичок	Операціоналізація взаємодії (чіткість запитів); розвиток навичок формулювання задач; зростання ефективності взаємодії	Позитивна або нейтральна емоційна реакція; Мотивація до продовження спілкування з ШІ
Вчинкова дія (функціональний період, цілеспрямоване використання)	Визначення функцій ШІ	Диференціація можливостей ШІ; співвіднесення завдань і інструментів; інструменталізація взаємодії	Усвідомлення інструментальних можливостей ШІ; Спроможність обирати адекватні завдання для ШІ
	Використання для результату	Цілеспрямована організація діяльності; інтеграція ШІ у когнітивні процеси; делегування частини операцій	Орієнтація на результат; Спроможність інтегрувати ШІ в навчальну або творчу діяльність
	Саморегуляція інтенсивності	Метакогнітивний контроль; регуляція частоти й глибини взаємодії; запобігання залежності	Здатність до планування й дозування взаємодії; Відсутність ознак надмірного захоплення або залежності
Післядія (рефлексивний період, усвідомлення меж та етики взаємодії)	Усвідомлення ризиків	Критичне осмислення результатів; виявлення когнітивних викривлень; деконструкція «ілюзії суб'єктності»	Критичне мислення щодо впливу ШІ; Здатність розрізнати реальне та симульоване
	Формування позиції	Розвиток ціннісно-сміслового ставлення; етичне оцінювання взаємодії; інтеріоризація норм відповідального використання	Виражена етична оцінка взаємодії з ШІ; Утвердження особистісної відповідальності
	Встановлення меж	Саморегуляція поведінки; формування індивідуальних правил; контроль використання ресурсів	Самоконтроль використання часу, тем, частоти; Формування правил цифрової гігієни
Постучинення (інтеграційний період, збалансоване співіснування)	ШІ як елемент життєдіяльності	Інтеграція у повсякденні практики; стабілізація ставлення; нормалізація взаємодії	Прийняття ШІ як частини інформаційного середовища; емоційна стабільність при роботі з ним
	Регуляція взаємодії	Гнучке керування залежно від контексту; збереження автономії мислення; баланс довіри і критичності	Гнучке керування взаємодією залежно від завдання; Збереження автономії мислення
	Поєднання людського й машинного	Метарефлексія; узгодження власних і алгоритмічних ресурсів; формування індивідуального стилю взаємодії	Баланс між використанням ШІ та особистісним розвитком; Здатність до метарефлексії (осмислення місця ШІ в житті)

Параметри методики багатфакторного дослідження особистості Кеттелла

Індекс	Побутове позначення	Технічна назва
1) Базові риси особистості першого рівня містять такі чинники:		
A	замкнутість – товариськість	шизотимія – аффектотимія
B	низький інтелект – високий інтелект; конкретне мислення – абстрактне мислення	інтелект – високий інтелект
C	емоційна нестабільність – емоційна стабільність	слабке Я – сила Я
E	підпорядкованість – домінантність	покірність – домінантність
F	стриманість – експресивність	дісургензія – сургензія
G	низька нормативність поведінки – висока нормативність поведінки	«над-Я» – слабкість – «над- Я» – сила
H	боязкість – сміливість	трекція – парма
I	жорсткість – чутливість	харрея – премсія
L	довірливість – підозрілість	алакс – претензія
M	практичність – мрійливість	праксернія – аутія
N	прямолінійність – дипломатичність	фортриднесс – ревднесс
O	спокій – тривожність	гіпертимія – гіпотимія
Q1	консерватизм – радикалізм	ригідність – гнучкість
Q2	конформізм – нонконформізм	соціальність – самодостатність
Q3	низький самоконтроль – високий самоконтроль	імпульсивність – контроль бажань
Q4	розслабленість – напруженість	нефрустрованість – фрустрованість
2) Чотири фактори другого рівня містять такі чинники		
F1	низька тривожність – висока тривожність	
F2	інтроверт – екстраверт	
F3	нейротизм – емоційна стабільність	
F4	конформність – кортикальний контроль	

Порівняльна статистика факторів Кеттелла за ЗВО

Фактор	Назва фактору за методикою Кеттелла	Заклад вищої освіти																	
		Західноукраїнський національний університет						Одеський національний університет імені І.І. Мечникова						Полтавський НПУ ім. Короленка					
		Середнє арифметичне	Медіана	Стандартне відхилення, σ	Мінімум	Максимум	Коефіцієнт варіації, CV	Середнє арифметичне	Медіана	Стандартне відхилення, σ	Мінімум	Максимум	Коефіцієнт варіації, CV	Середнє арифметичне	Медіана	Стандартне відхилення, σ	Мінімум	Максимум	Коефіцієнт варіації, CV
A	шизотимія – афектотимія	6,45	6,00	1,88	1,00	10,00	0,291	5,70	6,00	2,08	1,00	10,00	0,365	5,39	5,00	1,96	2,00	10,00	0,364
B	інтелект – високий інтелект	5,41	6,00	2,37	1,00	10,00	0,439	5,90	6,00	2,40	1,00	10,00	0,406	4,73	5,00	2,07	1,00	9,00	0,438
C	слабке «Я» – сила «Я»	5,46	5,50	2,10	1,00	10,00	0,385	5,58	6,00	2,02	1,00	10,00	0,363	4,94	5,00	1,68	1,00	8,00	0,340
E	покірність – доміантність	6,29	6,00	1,80	1,00	10,00	0,286	6,39	6,00	1,72	2,00	10,00	0,269	6,80	7,00	1,30	3,00	10,00	0,191
F	дісургензія – сургензія	5,23	5,00	2,05	1,00	10,00	0,392	4,79	5,00	1,97	1,00	9,00	0,411	4,49	4,00	1,39	2,00	7,00	0,310
G	«над-Я» – слабкість – «над-Я» – сила	5,63	6,00	1,89	0,00	10,00	0,336	4,94	5,00	1,77	1,00	10,00	0,357	4,92	5,00	1,45	2,00	9,00	0,295
H	трекція – парма	5,84	6,00	2,27	1,00	10,00	0,389	5,82	6,00	1,90	1,00	10,00	0,327	5,45	5,00	1,55	1,00	10,00	0,285
I	харрея – премсія	6,69	7,00	2,25	2,00	10,00	0,337	6,97	7,00	2,26	1,00	10,00	0,325	6,47	6,00	2,23	3,00	10,00	0,345
L	алакс – претензія	6,85	7,00	1,98	0,00	10,00	0,290	6,71	7,00	2,17	0,00	10,00	0,323	7,20	8,00	1,70	0,00	10,00	0,236
M	праксернія – аутія	4,83	5,00	1,93	1,00	9,00	0,400	5,38	6,00	1,90	1,00	10,00	0,353	5,22	5,00	1,75	1,00	9,00	0,335
N	фортріднесс – ревнос	5,79	6,00	1,91	0,00	10,00	0,330	5,72	6,00	1,98	1,00	10,00	0,346	5,29	5,00	1,57	1,00	10,00	0,296
O	гіпертімія – гіпотимія	6,24	6,00	2,09	1,00	10,00	0,336	6,42	7,00	2,18	0,00	10,00	0,339	6,45	6,00	1,78	3,00	10,00	0,276
Q1	ригідність – гнучкість	6,56	7,00	1,98	1,00	10,00	0,302	6,44	7,00	2,03	1,00	10,00	0,315	6,55	7,00	1,71	1,00	10,00	0,261
Q2	соціальність – самодостатність	5,67	6,00	2,03	1,00	10,00	0,357	6,33	6,00	1,78	0,00	10,00	0,281	5,75	6,00	1,44	2,00	9,00	0,251
Q3	імпульсивність – контроль бажань	6,64	7,00	2,12	1,00	10,00	0,320	6,29	6,00	2,17	1,00	10,00	0,345	6,08	6,00	1,80	2,00	10,00	0,296
Q4	нефрустрованість – фрустрованість	5,93	6,00	1,77	1,00	10,00	0,298	6,06	6,00	1,89	0,00	10,00	0,312	5,84	6,00	1,38	3,00	9,00	0,236
F1	низька тривожність – висока тривожність	5,98	5,80	2,44	-0,70	12,00	0,408	5,52	5,60	2,27	-1,20	10,70	0,412	5,39	5,30	1,59	2,60	9,60	0,294
F2	інтроверт – екстраверт	5,80	5,90	1,90	0,90	10,40	0,327	5,95	6,10	1,97	0,40	11,00	0,332	6,22	6,20	1,48	2,90	8,70	0,238
F3	нейротизм – емоційна стабільність	4,67	4,50	1,83	0,30	8,50	0,392	4,66	4,70	1,84	-0,70	9,70	0,394	4,92	5,10	1,89	0,70	8,90	0,384
F4	конформність – кортикальний контроль	5,79	5,75	1,92	1,50	10,70	0,331	6,57	6,50	1,77	2,80	10,90	0,269	6,60	6,70	1,38	3,90	10,00	0,209

Структура дисципліни «Психологія конструктивної взаємодії користувача зі штучним інтелектом»

Години (лек. / сем.)	Тема	Результати навчання	Завдання
2/2	1. Вступ до психології взаємодії людини з ШІ	Знати сутність, предмет і завдання психології взаємодії людини зі ШІ; володіти навичками пошуку та первинного аналізу інформації з використанням ІКТ	Тести, проблемні питання
2/2	2. Основи когнітивних процесів у взаємодії користувача з ШІ	Знати особливості когнітивних процесів у взаємодії зі ШІ; володіти навичками аналізу та інтерпретації когнітивних механізмів	Тести, кейси
2/2	3. Емоційні аспекти взаємодії молоді з ШІ	Знати емоційні механізми взаємодії зі ШІ; володіти навичками рефлексії та оцінки емоційних станів	Тести, дискусії
2/2	4. Поведінкові ризики та когнітивні пастки при роботі осіб юнацького віку зі ШІ	Знати основні когнітивні викривлення та ризики; володіти навичками критичного аналізу інформації та прийняття рішень	Тести, проблемні питання
2/2	5. Етичні аспекти та правові рамки взаємодії майбутніх фахівців зі ШІ	Знати етичні принципи та правові норми взаємодії зі ШІ; володіти навичками прийняття обґрунтованих рішень у професійній діяльності	Тести, ситуаційні завдання
4/4	6. Психометричні підходи до оцінки взаємодії здобувачів ЗВО з ШІ	Знати основи психометричного оцінювання взаємодії зі ШІ; володіти навичками планування та організації дослідження	Методики, тести
2/2	7. Практичне застосування індексу CS у соціономічних професіях	Знати принципи застосування індексу CS; володіти навичками аналізу та інтерпретації результатів	Методики, кейси
2/2	8. Алгоритмічні інструменти та технології підтримки взаємодії майбутнього фахівця із ШІ	Знати основні алгоритмічні інструменти взаємодії зі ШІ; володіти навичками їх використання та оцінки результатів	Тести
2/2	9. Методи навчання та адаптації до роботи користувачів зі ШІ	Знати підходи до навчання та адаптації у взаємодії зі ШІ; володіти навичками розробки стратегій навчання	Проблемні питання
4/4	10. Соціальні та комунікативні аспекти взаємодії здобувачів ЗВО зі ШІ	Знати особливості комунікації у взаємодії людина–ШІ; володіти навичками міжособистісної взаємодії	Кейси, тести
4/4	11. Критичне мислення користувачів та прийняття ними конструктивних рішень у процесі взаємодії із ШІ	Знати принципи критичного мислення у контексті ШІ; володіти навичками аналізу інформації та прийняття рішень	Кейси, проблемні питання
2/2	12. Проектна робота: моделювання конструктивної взаємодії користувача зі ШІ	Знати підходи до моделювання взаємодії зі ШІ; володіти навичками розробки та презентації практичних рішень	Тести, проблемні питання

Перелік компетентностей та найменування програмних результатів, формування яких забезпечує вивчення дисципліни «Психологія конструктивної взаємодії здобувачів зі штучним інтелектом», узгоджено із освітньо-професійною програмою С4 Психологія ЗУНУ

Загальні компетентності (ЗК):

- ЗК1. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.
- ЗК3. Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.
- ЗК5. Здатність бути критичним і самокритичним.
- ЗК6. Здатність приймати обґрунтовані рішення.
- ЗК8. Навички міжособистісної взаємодії.

Спеціальні (фахові) компетентності (СК):

- СК3. Здатність до розуміння природи поведінки, діяльності та вчинків (зокрема, в контексті організації заходів раннього втручання).
- СК4. Здатність самостійно збирати та критично опрацювати, аналізувати та узагальнювати психологічну інформацію з різних джерел.
- СК6. Здатність самостійно планувати, організовувати та здійснювати психологічне дослідження.
- СК7. Здатність аналізувати та систематизувати одержані результати, формулювати аргументовані висновки та рекомендації.
- СК10. Здатність дотримуватися норм професійної етики.

Програмні результати навчання (ПРН)

- ПРН3. Здійснювати пошук інформації з різних джерел, у т.ч. з використанням інформаційно-комунікаційних технологій, для вирішення професійних завдань.
- ПРН4. Обґрунтовувати власну позицію, робити самостійні висновки за результатами власних досліджень і аналізу літературних джерел.
- ПРН7. Рефлексувати та критично оцінювати достовірність одержаних результатів психологічного дослідження, формулювати аргументовані висновки.
- ПРН9. Пропонувати власні способи вирішення психологічних задач і проблем у процесі професійної діяльності, приймати та аргументувати власні рішення щодо їх розв'язання (зокрема, щодо організації заходів раннього втручання).
- ПРН16. Знати, розуміти та дотримуватися етичних принципів професійної діяльності психолога.

Список публікацій за темою дисертації

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації: Публікації у періодичних наукових виданнях, включених до переліку наукових фахових видань України з присвоєнням категорії «Б»:

1. Миколюк С., Миколюк Ю. Від алгоритмів до поведінки: психологічні аспекти моделювання штучного інтелекту. *Проблеми гуманітарних наук. Психологія*. 2024. №53. С. 60-65. (0,7 д.а./авт.0,35 д.а. авторський внесок: здійснено психологічний аналіз особливостей моделювання штучного інтелекту). DOI: 10.32782/2312-8437.53.2024-1.9.
2. Фурман А.В., Миколюк Ю.М. Психологічне розвінчання міфів про всесильність штучного інтелекту. *Психологія і суспільство*. 2025. № 2. (92). С. 11-21. (1,1 д.а./авт.0,55 д.а. авторський внесок: здійснено психологічний аналіз поширених міфів щодо всесильності штучного інтелекту). DOI: 10.35774/pis2025.02.011.
3. Миколюк Ю. М. Квазісуб'єктність у цифровому просторі: психологічні механізми та виклики. *Габітус*. 2025. №76. С. 379-389. (0,9 д.а.). DOI: 10.32782/hbts.76.64.
4. Миколюк Ю. М. Материнський інстинкт як модель квазісуб'єктної взаємодії штучного інтелекту та людини. *Наукові перспективи*. 2025. №12. (66). С. 2469-2479. (0,9 д.а.). DOI: 10.52058/2708-7530-2025-12(66)-2469-2479.
5. Миколюк Ю. М. Філософсько-психологічні горизонти інтерпретації феномену взаємодії. *Наукові інновації та передові технології*. 2025. №11. (51). С. 1691-1707. (1,0 д.а.). DOI: 10.52058/2786-5274-2025-11(51)-1691-1707.

6. Миколюк Ю. М. Психологічні виклики взаємодії людини з квазісуб'єктними системами III. *Перспективи та інновації науки*. 2025. №12. (58). С. 3924-3932. (0,85 д.а.). DOI: 10.52058/2786-4952-2025-12(58)-3924-3932.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

7. Миколюк Ю. Стратегія розвитку штучного інтелекту в Україні. *Особистість і суспільство: психосоціальні вимоги ковідальної взаємодії*: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., м. Тернопіль, 28-29 квітня 2023 р. Тернопіль: ЗУНУ., 2023. С.117-118. (0,13 д.а.). URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/handle/316497/48144>.

8. Миколюк Ю. Психологічний вплив інтегрування штучного інтелекту в промисловості та освіті. *Актуальні тенденції розвитку освіти, науки та технологій* : матеріали VI міжнар.наук.-практ. конф., м. Бахмут - м. Харків, 18 травня 2023 р. Харків: ННПП УПА., 2023. С.83-85. (0,15 д.а.). URL: https://drive.google.com/file/d/1Q7xJLU9g2G2RTv05e2N2aZHU9Az-Ci_y/view?usp=sharing.

9. Миколюк Ю. Психологічні наслідки взаємодії людей зі штучним інтелектом: аналіз ризиків та можливих шляхів зменшення впливу на психіку людей. *Перший крок у науку: Конотопські наукові студії – 2023* : матеріали II Всеукр. наук.-практ. конф., м. Конотоп, 20 травня 2023 р. Конотоп: КФК СумДУ, 2023. С.194-196. (0,14 д.а.). URL: <https://drive.google.com/drive/folders/1HMkjG6VjbiYMZKIlmJ614KBz7WXMmX3B>.

10. Миколюк Ю. Психологічні наслідки взаємодії людини зі штучним інтелектом в умовах воєнного стану. *Актуальність та особливості наукових досліджень в умовах воєнного стану*: матеріали III міжнар.наук.-практ. конф., м. Київ, 23 травня 2023 р. Київ: ДНДІ МВС України, 2023. С.392-393. (0,12д.а.). DOI: 10.36486/23-05-2023.

11. Миколюк Ю. Самоорганізація штучного інтелекту як психосоціальний ресурс: філософсько-методологічний аналіз. *Психосоціальні ресурси особистісного та соціального розвитку в епоху глобалізації*: матеріали II міжнар.

наук.-практ. конф., м. Тернопіль. 3-4 листопада 2023р. Тернопіль: ЗУНУ, 2023. С.48-50. (0,13 д.а.). URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/handle/316497/49184>.

12. Миколюк Ю. Автоматизовані системи психологічної діагностики та рекомендацій на основі штучного інтелекту: методологічні виклики та етичні питання. *Методологія сучасних наукових досліджень*: матеріали Ювілейної XX міжнар. наук.-практ. конф., м.Харків.22-23 лютого 2024р. Харків, 2024. С.461-464. (0,16 д.а.). URL: <https://dspace.hnpu.edu.ua/handle/123456789/15248>.

13. Mykoliuk S., Mykoliuk Yu. Artificial intelligence as a teacher: a psychological aspect. *Штучний інтелект у науці та освіті*: матеріали міжнар. наук. конф., м. Київ, 1-2 березня 2024 р. Київ: УкрІНТЕІ,2024. С. 190-194. (0,16 д.а./авт.0,08 д.а. авторський внесок: розкрито психологічні аспекти сприйняття штучного інтелекту як суб'єкта освітньої взаємодії). URL: <http://dspace.pdpu.edu.ua/handle/123456789/19302>.

14. Миколюк Ю. Гуманізація інтелекту: психологічні аспекти використання штучного інтелекту в освіті. *Розвиток громадянської компетентності педагогів в умовах реформування системи освіти*: матеріали Першої Всеукр. наук.-практ конф.м.Дніпро, 10 квітня 2024 р. Дніпро: ДАНО, 2024. С. 9-13. (0,16 д.а./авт.0,08 д.а. авторський внесок: обґрунтовано психологічну необхідність гуманізації використання штучного інтелекту в освітньому довіллі). URL: https://drive.google.com/file/d/1YonjQ0_MZaORWRqfyxn8Ja1IDaCL49zR/view.

15. Миколюк Ю. Вплив алгоритмів штучного інтелекту на формування базових складових особистості. *Особистість і суспільство: психосоціальні вимірювальності взаємодії*: матеріали Всеукр.наук.-практ. конф. молод. вчених, м. Тернопіль, 30 квітня 2024 р. Тернопіль: ЗУНУ, 2024. С. 153-155. (0,14 д.а.). URL: <http://psr.wunu.edu.ua/wp-content/uploads/2024/05/Zbirnik-molodikh-vchenikh-30.04.2024.pdf>.

16. Миколюк Ю. Психодуховні ресурси штучного інтелекту як самоорганізовувальної системи. *Психосоціальні ресурси особистісного та соціального розвитку в епоху глобалізації*: матеріали II міжнар. наук.-практ. конф.,

м. Тернопіль. 1 листопада 2024р. Тернопіль: ЗУНУ, 2024. С.134-138. (0,16 д.а.).
URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/handle/316497/53715>.

17. Миколюк Ю. Психологія та штучний інтелект: шлях до безпечних і гуманних технологій. *Особистість і суспільство: психосоціальні вимірювальності взаємодії*: матеріали Всеукр.наук.-практ. конф. молод. вчених, м. Тернопіль, 30 квітня 2025 р. Тернопіль: ЗУНУ, 2025. С. 318-321. (0,14 д.а.). URL: <https://dspace.wunu.edu.ua/handle/316497/54569>.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
НАУКОВО-ДОСЛІДНА ЧАСТИНА

46009, Україна, м. Тернопіль, вул. Львівська, буд. 5А, тел. (0352) 51-75-52

№ 21/ 89 - 2026

« 15 » 05 2026 року

ДОВІДКА
про участь у виконанні науково-дослідної роботи

Видана **МИКОЛЮКУ Юрію Мироновичу** про участь у виконанні науково-дослідних робіт Західноукраїнського національного університету. Зокрема у 2025-2026 роках він долучився до підготовки госпдоговірного дослідження на тему «Теоретичні аспекти та методологічні засади психологічного пізнання управлінської діяльності» (державний реєстраційний номер 0125U003745), а також науково-дослідної роботи, яка у 2024-2028 роках виконується професорсько-викладацьким персоналом, докторантами, аспірантами та здобувачами наукового ступеня в межах основного робочого часу кафедри психології та соціальної роботи ЗУНУ на тему «Психосоціальне деталювання суспільних та особистісних подій як технологія мислевчинання» (державний реєстраційний номер 0123U104568; розділ «Емпірична верифікація дієвості процедур покомпонентного деталювання суспільних та особистісних подій»).

Заступник начальника
науково-дослідної частини

Юрій Москаль
Юрій МОСКАЛЬ

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

вул. Львівська, 11, м. Тернопіль, 46009; тел./факс +380 (352) 51-75-75;
www.wunu.edu.ua; rektor@wunu.edu.ua; ідентифікаційний код за ЄДРПОУ 33680120

ДОВІДКА

**про впровадження результатів дисертаційного дослідження
Миколока Юрія Мироновича «Психологічні чинники конструктивної
взаємодії майбутніх працівників соціономічних професій із штучним
інтелектом як квазісуб'єктом», поданого на здобуття наукового ступеня
доктора філософії зі спеціальності 053 Психологія**

Видана Миколоку Юрію Мироновичу в тому, що основні результати його дисертаційної роботи «Психологічні чинники конструктивної взаємодії майбутніх працівників соціономічних професій із штучним інтелектом як квазісуб'єктом» упроваджені у процес підготовки здобувачів соціогуманітарного профілю у Західноукраїнському національному університеті упродовж 2022-2026 років.

Результати дослідження обговорювалися на засіданнях кафедри психології та соціальної роботи та отримали позитивну оцінку науково-педагогічного складу. Значний науково-практичний інтерес викликали запропоновані автором теоретико-методологічні засади психологічного аналізу взаємодії людини зі штучним інтелектом як квазісуб'єктом, а також концептуалізація феномену Cognisynthia як специфічної форми когнітивно-афективної взаємодії особистості з цифровими агентами. Особливо високо оцінено розроблену автором навчальну дисципліну «Психологія конструктивної взаємодії користувачів зі штучним інтелектом» та структурно-функціональну модель конструктивної взаємодії

користувачів зі штучним інтелектом, які поєднують теоретичний і практичний виміри-складові та зорієнтовані на розвиток когнітивної інтеграції, емоційної регуляції, критичного мислення і професійного становлення слухачів ЗВО у глобальному цифровому середовищі.

Концептуальні положення дисертаційної роботи, результати емпіричного вивчення психологічних чинників конструктивної взаємодії та розроблений автором психодіагностичний інструментарій стали підґрунтям для вдосконалення навчально-методичного забезпечення професійної підготовки здобувачів освіти. Зокрема, авторська методика «Психологічна ефективність конструктивної взаємодії здобувачів ЗВО із штучним інтелектом» використовується з метою діагностики особливостей взаємодії студентів із цифровими агентами, визначення рівня їхньої критичності, рефлексивності, когнітивної гнучкості та готовності до етично відповідальної роботи із системами штучного інтелекту.

Результати дослідження впроваджено у викладання навчальних дисциплін «Психологія особистості», «Аксіопсихологія», «Вікова психологія», «Диференційна психологія», «Психологічна служба в закладах освіти», «Теорія та історія психології» і «Психодіагностика».

Впровадження результатів дисертаційної роботи Миколюка Юрія Мироновича уможливило вдосконалення професійної підготовки майбутніх працівників соціономічних професій шляхом формування у них психологічної готовності до конструктивної, критично усвідомленої та етично відповідальної взаємодії зі штучним інтелектом як квазісуб'єктом, а також сприяло підвищенню якості освітнього процесу та досягненню здобувачами ЗВО відповідних програмних результатів навчання.

Ректор

Фурман Л.В. 0974427595

Оксана ДЕСЯТНЮК

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
**УКРАЇНСЬКИЙ НАУКОВО-МЕТОДИЧНИЙ ЦЕНТР
ПРАКТИЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ І СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ**

юридична адреса: бульвар Т. Шевченка, 27-А, м. Київ, 01032,
фактична адреса: пров. Віто-Литовський, б. 98-А, м. Київ, 03045,
тел./факс: (044) 252 70 11,
e-mail: UCAP@ukr.net,
web: psyua.com.ua

19.05.2026

№ 26

ДОВІДКА

**про впровадження результатів дисертаційного дослідження
Миколука Юрія Мироновича «Психологічні чинники
конструктивної взаємодії майбутніх працівників соціономічних професій
із штучним інтелектом як квазісуб'єктом», поданого на здобуття
наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності
053 Психологія**

Видана Миколуку Юрію Мироновичу в тому, що основні результати дисертаційної роботи використовувалися у процесі підготовки і підвищення кваліфікації фахівців в Українському науково-методичному центрі практичної психології і соціальної роботи Національної академії педагогічних наук України. Отримані положення рекомендовано до використання психологічними службами ЗВО для оптимізації взаємодії здобувачів освіти зі штучним інтелектом в освітній та професійній діяльності.

Особливу цінність становить розроблена автором концептуальна модель конструктивної взаємодії людини зі штучним інтелектом як квазісуб'єктом, що інтегрує когнітивний, емоційно-регулятивний, мотиваційний та рефлексивно-етичний компоненти. Вона дає змогу розглядати таку взаємодію як складний психосоціальний процес, що залежить від суб'єктної активності, критичності мислення та здатності особистості до саморегуляції і відповідального прийняття рішень.

Практичну значущість в лоні дослідження також має запропоноване автором поняття «Когнісінтія», яке відображає інтегральну здатність особистості до усвідомленої, рефлексивної та ефективної взаємодії зі штучним інтелектом як квазісуб'єктом. Це поняття розширює можливості психологічного аналізу цифрової взаємодії людини та її особистісних детермінант, параметрів і показників.

Окрім концептуального умістовлення проблематики, дисертація містить ґрунтовний комплекс емпіричних досліджень, результати яких підтвердили наявність статистично значущих взаємозв'язків між рівнем конструктивності взаємодії особи зі штучним інтелектом та показниками рефлексивності, психологічної гнучкості, суб'єктної активності, цифрової компетентності й емоційної саморегуляції майбутніх працівників соціономічного профілю. Особливо важливим є висновок автора про те, що конструктивність такої взаємодії формується як складне особистісне утворення, що залежить від рівня зрілості суб'єкта, його здатності до осмисленого прийняття рішень, відповідальності та критичного оцінювання цифрового контенту.

Упровадження результатів кваліфікаційної роботи Миколука Ю. М. відбувалося в освітньому процесі у формі академічних, проблемно-діалогічних, тренінгових та практичних занять. Розроблені автором теоретичні положення, емпіричні висновки та практичні рекомендації позитивно вплинули на розвиток рефлексивної компетентності, критичного мислення, психологічної стійкості та готовності майбутніх фахівців до конструктивної взаємодії зі штучним інтелектом у професійному та повсякденному житті.

**Директор,
дійсний член (академік) НАПН України,
д.психол.н., професор,
заслужений діяч науки і техніки України**

Віталій ПАНОК

УКРАЇНА

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF UKRAINE

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ОДЕСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»
ODESSA POLYTECHNIC NATIONAL UNIVERSITY

проспект Шевченка, 1, м. Одеса, 65044 Україна
тел.: +38 048 7223474

Shevchenko avenue, 1, Odessa, 65044 Ukraine
phone: +38 048 7223474

E-mail: mail@op.edu.ua https://op.edu.ua Код ЄДРПОУ 43861328

20.05.2026 № 876/138-04
На № _____

ДОВІДКА

про впровадження результатів дисертаційного дослідження

Миколоюка Юрія Мироновича

«Психологічні чинники конструктивної взаємодії майбутніх працівників соціономічних професій із штучним інтелектом як квазісуб'єктом», поданого на здобуття наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 053 Психологія

Видана Миколоюку Юрію Мироновичу в тому, що основні результати дисертації «Психологічні чинники конструктивної взаємодії майбутніх працівників соціономічних професій із штучним інтелектом як квазісуб'єктом» використовувалися в освітньому процесі підготовки здобувачів соціогуманітарного профілю у Національному університеті «Одеська політехніка» при опануванні дисципліни «Професійна кар'єра в соціономічній сфері» другого (магістерського) рівня вищої освіти. Апробація результатів роботи засвідчила високий рівень як теоретико-методологічного обґрунтування проблеми взаємодії людини зі штучним інтелектом як квазісуб'єктом, так і емпіричного вивчення психологічних чинників конструктивної взаємодії майбутніх працівників соціономічних професій із цифровими агентами. Особливу цінність становлять дані експериментального дослідження та розроблені автором практичні рекомендації щодо формування у здобувачів ЗВО психологічної готовності до критично усвідомленої, конструктивної та етично відповідальної взаємодії зі штучним інтелектом.

На особливу увагу заслуговують обґрунтовані додатки дисертаційної роботи. Передусім вагоме практичне значення має авторська методика «Психологічна ефективність конструктивної взаємодії здобувачів ЗВО із штучним інтелектом», що уможливило комплексне вивчення когнітивних, емоційно-регулятивних, мотиваційних та рефлексивних компонентів взаємодії особистості зі штучним інтелектом. Використання цієї методики дало змогу розширити психодіагностичний інструментарій вивчення особливостей взаємодії здобувачів освіти з цифровими агентами. Здобутки дисертації психологічно зважено роз'яснюють процеси інтеграції штучного інтелекту у структуру її ментального досвіду, комунікації та професійної діяльності.

Перший проректор

Сергій НЕСТЕРЕНКО

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПОЛТАВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені В. Г. КОРОЛЕНКА

вул. Остроградського, 2, м. Полтава, 36003, тел. (0532) 52-58-67
E-mail: allmail@pnpu.edu.ua код ЄДРПОУ 31035253

18.05.2026 № 1737/01-51/02 на № _____ від _____

ДОВІДКА

про впровадження результатів дисертаційного дослідження

Миколюка Юрія Мироновича

«Психологічні чинники конструктивної взаємодії майбутніх працівників соціономічних професій із штучним інтелектом як квазісуб'єктом»,

поданого на здобуття наукового ступеня доктора філософії
зі спеціальності 053 Психологія

Видана Миколюку Юрію Мироновичу в тому, що основні результати дисертаційної праці «Психологічні чинники конструктивної взаємодії майбутніх працівників соціономічних професій із штучним інтелектом як квазісуб'єктом» використовувалися у Державному закладі «Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка» (м. Полтава) та успішно впроваджені науково-педагогічними працівниками в освітній процес підготовки бакалаврів і магістрів спеціальності «Психологія».

Науково-педагогічні працівники кафедри сімейної та спеціальної педагогіки і психології у своїй освітній діяльності зорієнтовані на використання комплексу психодіагностичних та методологічних засобів, запропонованих дисертантом авторської методики «Психологічна ефективність конструктивної взаємодії здобувачів ЗВО із штучним інтелектом», а також тесту-опитувальника особистісної адаптованості А. В. Фурмана та 16-факторного особистісного опитувальника Р. Кеттелла, що уможливають системне дослідження психологічних чинників взаємодії особистості зі штучним інтелектом у єдності когнітивних, емоційно-регулятивних, мотиваційних та рефлексивних компонентів. Запропонований психодіагностичний комплекс істотно збагатив

інструментарій вивчення психологічної готовності майбутніх фахівців до конструктивної та етично відповідальної взаємодії з цифровими технологіями у професійній діяльності.

Застосування методологічно аргументованого комплексу психодіагностичних методик засвідчило, що ефективність взаємодії здобувачів освіти зі штучним інтелектом характеризується складнозмінною динамікою, яка залежить від рівня особистісної адаптованості, когнітивної гнучкості, емоційної стабільності та розвитку рефлексивних механізмів. Отримані результати аргументували наявність значної варіативності індивідуальних стратегій взаємодії юні зі штучним інтелектом, а також виявили тенденцію до поступового збалансування когнітивних, регулятивних і комунікативних характеристик у процесі професійної підготовки майбутніх психологів. Емпіричні дані, подані в дослідженні, знайшли підтвердження у практиці освітньої діяльності викладачів кафедри психології та констатували доцільність використання індексу Cognisynthia як інтегрального показника готовності особистості до конструктивної взаємодії зі штучним інтелектом як квазісуб'єктом.

Окрім того, наукові розвідки пропонованого дослідження Ю. М. Миколюка застосовувалися в освітній співпраці викладачів та здобувачів психологічного профілю під час проведення тренінгів особистісного і професійного розвитку, семінарів, науково-практичних конференцій та практикумів, спрямованих на формування навичок критичного мислення, розвитку рефлексивності, етично відповідального використання штучного інтелекту та конструктивної взаємодії з алгоритмічними системами в освітньо-професійній діяльності, що підтвердило доцільність їх застосування у підготовці майбутніх фахівців психологічного профілю.

Проректор з наукової роботи

Василь ФАЗАН